ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

טעמי המנהגים

חלק ב׳

אידיש

54

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"ג לפ"ק

ליקוטים

חלק שני לספר

טעמי המנהגים

אויף עברי טייטש

כדי עם זאלען פאר שטיין גרויס און קליין.

דא ווערט גיברענגט פיעל טעמים פון מנהגים וואס מיר זענין זיך נוהג. און פיעל סיפורים פון צדיקים הקדושים. אויך ענינים פון דרך ארץ. און טייערי מאמרים פון דעם ש״ם. און מאמרים פון הרב הצדיק הקדוש מו״ה פינחס מקאריץ. און מהרהצה״ק מסטרעליסק, ומהצה״ק מבושאטש און מהרהצה״ק מקארלין זלה״ה און נאך פיעל טייערע ליקוטים:

אויך גיפינט מען דא די מאמרי החכם עם לערענט ווי אזוי מען זאל זיך פיהרען. און סגולות טובות ויקרות. און אלחש צו עין הרע. און רפואות פון פיעל טייערע ספרים. און פון רופאים מומחים וואס די אלע זאכען זענין בדוק ומנוסה:

איבער גיזעצט פון דעם טעמי המנהגים מיט פיעל הוספות

מא״י״ש שו״ב

מפתחות

	בדף
טעם. וואס מען איז מנהג דאס בלים פון עופות	א
טעם. וואס עס איז אסור צו רופען זיין רבי ביי זיין נאמען. דארט ווערט גיברענגט אסיפור דאס ר' משה גלאנטי ז"ל האט פאר לאנגט דאס אמשע'ך זאל איהם לערנען וויא אזוי ער ווייסט ווען ער איז מחלל פאר אחילה. אויך ער וועט לעבין צו ח"ו נישט:	
טעם. דאס ווען איינער ניט אניהם זאגט מען איהם אסותא:	
טעם. וואס דער מנהג איז אז מען גייט פון דער הים אין וועג אריין. אז מען האט אין דער הים עפיס פערגעסין גייט מען נישט צוריק מען זאל עס נעמין:	ב
טעם. וואס דער מנהג איז נישט צו לערנין אין דער תקופה פון טבת:	
טעם. וואס דער מנהג איז נישט צו שלאפען אויף אקישען פון הינערנע פעדערין:	
טעם. וואס דער מנהג איז צו ווארפען דו פיינגעליך עסין אין שבת שירה:	
טעם. וואס אפרים האט נישט קיין בארד:	ג
טעם. וואס מען איז נישט מקיים אין גלות דו מצוה פון פטר חמור:	
טעם. וואס מען זאל נישט פאר שלייסען דו פינגער פון דער רעכטי האנד אין דו פינגער פון דער לינקע האנד:	ד
טעם. אז עס בלייבט איבער איין אפ גישיילטער קנאבעל אדער אציבאלע אדער איין איי וואס איז אפ גישיילט. אז מען וויל עס איבער לאזען איבער נאכט ניט מען עס אין זאלץ:	ד
טעם. וואס דער מנהג איז דאס מען איז זיך מתגעגע בשעת מען לערינט תורה. דארט ווערט גיברענגט אסיפור פון הבעש"ט ז"ע פון אצדיק וואס ער איז שוין הינדערט מאל גיוועזן אויף דעם עולם. און ביי איעדין מאל איז ער גיהרגית גיווארין:	
טעם. דאס אז מען קומט צו אצדיק ניט מען איהם אפדיון. דארט ווערט גיברענגט דאס מען זאל נישט ריידין אויף קיין שום צדיק. און אסיפור וויא רשעים האבין גיוואלט דעם בעש"ט הארגענין:	ה
טעם. וואס דער מנהג איז אז מען ברענגט וואסער פון דער פרינע גיסט מען אביסעל אפ. דארט ווערט גיברענגט אסיפור פון פודמינאל עס איז דארט גיוועזן אהויז וואס איז גיוועזן רוחות:	ו
טעם. וואס מען ווערט אן גידימען עם הארץ. דארט ווערט גיברענגט אסיפור פון איינים וואס האט אללע ערב שבת אריין גישטעלט ויין און צוויא ברוים אין דעם ארון הקודש:	
טעם. וואס מען הייבט נישט אן צו מאן קיין שום זאך ביום	ז

מפתחות

	בדף
ב׳ און ביום ד׳ :	
אסגולה מען זאל דעם קינד גישט געבין איין עין הרע :	ח
טעם. וואס מען טאר נישט געבין עסין־וואַרג אונטער דעם בעט :	
טעם. וואס עס איז אסגולה צו לאכען ווען איינער פאלט :	
טעם. דאס די וואס האבין אדין תורה גייען ארויס נאך זייערע מענות :	ט
טעם. וואס דער מנהג איז צו זאגין לחיים אז מען טרינקט משקה :	
טעם. וואס דער רב זאגט דוא פרשה פון ציצית מיט אהויך קול :	
טעם. וואס דער מנהג איז אז מען גיט שלום . זאגט דער ערשטער שלום עליכם . און דער אנדערער זאגט צוריק עליכם שלום :	י

עליית דרך ארץ

	בדף
דארט ווערט גיברענגט וויא אזוי דער מענש באדארף זיך פירען מיט דרך ארץ :	
ליקוטים יקרים פון דעם מאמר הש״ם פון מוסר און מדות :	יב
דארט ווערט גיברענגט א מאמר פון הרב הצדיק הקדוש מו״ה מאיר מפרימישלאן זצוק״ל :	יד
ליקוטים פון די רייד וואס ר׳ אליעזר הגדול האט גיזאגט צו זיין זיהן הורקנוס פאר זיין שטארבען . און א סיפור מהבעש״ט :	טו
ליקוטים פון ספר שבט מוסר וואס יעדער מענטש באדארף אין זיי נזהר זיין :	יז
דארט ווערט גיברענגט א מאמר פון הרהצה״ק מלובלין זצוק״ל :	
ליקוטים פון ספר חסידים פון מוסר און מדות :	יט
דארט ווערט גיברענגט א מאמר פון הרהצה״ק מלובלין :	כ
ליקוטים פון ספר אור הישר פון מוסר און מדות :	כא
ליקוטים פון ספר ארחות חיים פון רבינו הרא״ש :	
דארט ווערט גיברענגט א סיפור פון אמת וואס האט גירעדט מיט רב נחמן :	כג
ליקוטים און הנהגות פון קיצור ליקוטי מהר״ן .	כד
דארט ווערט גיברענגט א סיפור פון הבעש״ט זי״ע	כו
און א מאמר פון הרב הצדיק הקדוש מראפשיטץ זצוק״ל :	כז
ליקוטים פון הרהצה״ק מקארלין זצוק״ל :	
דארט ווערט גיברענגט א מאמר פון הרהצה״ק ממעזביז זצוק״ל אויך די מעג וואס עס איז ניט צו ציהען פון איין דירה צו דער אנדערי :	כח
ליקוטים פון הרב הצדיק הקדוש מסטרעליסק זצוק״ל :	כט
ליקוטים פון הרב הצדיק הקדוש מבושטשאטש זצוק״ל . דארט ווערט גיברענגט א סיפור פון דעם נור אר״י וואס האט גימאכט אגולם :	

און

מפתחות

	בדף
אין אסיפור פון הקדוש רבינו יחיאל דאס עס האט ביי איהם גיברענגט אלייכטער אין בית המדרש און וויא דער מלך איז עס גיקומען זעהן . און לסוף האט דער מלך איהם צו זיך גינומען פאר איידעם :	ל
אין אסיפור פון הרב אברבנאל וויא דער מלך האט גיוואלט ער זאל עסין ביי זיין טיש :	לא
אין אמאמר פון הרב המגיד מקאזניץ . אין אסיפור פון רבינו סעדיה גאון דאס ער האט גיפרעגט צו אשניידער ווי פיהל געלט ער האט היינט גיהאט :	
ליקוטים פון הרב הצדיק הקדוש מקארלין דארט ווערט גיברענגט אסיפור וויא אגרויסער עשיר איז גיוועזן נוסס האט איהם דער נגיד אין גיראמט אין אויער דעם פסוק שמע ישראל וכו' :	לב
אין אמאמר פון הרב הצדיק הקדוש מולאשוב און אסיפור פון הרהצה"ק מו"ה דוב בער זלה"ה ווי ער איז אמאל גיוועזן אין גרוים דחקות . און אסיפור פון הה"ק מקאזניץ :	לג
און אסיפור פון הרב הצה"ק מדימשוב :	לד
אין אמאמר פון דעם גאון בעל הפלאה זלה"ה :	
ליקוטים פון ספר דברי צדק אתלמיד פון הרהצה"ק מליזענסק זלה"ה :	
דארט ווערט גיברענגט אסיפור וויא דער בעש"ט ז"ע איז אמאל גיוועזן אין אהויז פון	לו
אין עכו"ם :	

ליקוטי מאמרי החכם

	בדף
דארט ווערט גיברענגט מאמרים פון דעם חכם וואס איטעדער מענטש קען זיך פון דעם ארויס נעמין אגרויס מוסר .	לז
אין אסיפור וויא אמלך האט צו אחכם גיוואלט געבין אמתנה און דער חכם האט נישט גיוואלט :	
און די תשובה וואס דאס אייזען האט גיענטפערט צום וואלד :	
דארט ווערט גיברענגט די שאלה וואלדר כלב האט גיפרעגט דעם פיש : און וויא מיט שפלות קויפט מען זיך לעבען :	לח
דארט ווערט גיברענגט אמאמר פון הרב הצדיק ה"ק מו"ה שמואל מבראד זצוק"ל :	מ
און אסיפור וויא אמלך האט בעגעגינט איינים וואס ער איז מקנה :	
דארט ווערט גיברענגט אסיפור וויא צוויי מענטשין האבין זיך שטארק ליב גיהאט און איינער פאר דעם אנדערין האבין זיך גיוואלט לאזען הרגענין :	מא
דארט ווערט גיברענגט אסיפור פון הגאון מהרש"ל און פון הרב הקדוש מו"ה נחמן מקאסיב און דער בעל עבודת הגרשוני דס איטעדער פון זיי האט גיגעבין געלד צו אטוכיה דאס ער זאל זיי מוסר זאגען :	מב
דארט ווערט גיברענגט אמשל ווי אנאר . און אגנב . און ארוצח . זענין גיגאנגען און וועג	מג

אריין

מפתחות

	דף
אריין :	
דארט ווערט גיברענגט פון דעם חרשות וואס עס איז אויף גיקומען צו מאכען אויף דעם בית עלמין שפאציער גערטנער :	מה
דארט ווערט גיברענגט א מעשה וויא אשה דאס גינומען א מוהל דאס ער זאל מיט איהם פארען זיין קינד מל צו זיין . און די ילדות האט איהם מגלה גיוועזין דאס איהר מאן איז א שד . און דורך דעם איז ער ניצול גיווארען :	מו
דארט ווערט גיברענגט א מאמר פון הרב הצדיק ה״ק מו״ה שמעלקי מניקלשבורג זצוק״ל :	מט
דארט ווערט גיברענגט א מעשה פון שלמה המלך וויא ער האט דורך חכמה זיין פאטער מציל גיוועזן ווען ער איז נאך גיוועזן א קינד :	נ

עניני סגולות

	דף
לחש צו איין עין הרע פון הרב הצדיק ה״ק מרימנוב זצוק״ל :	נא
סגולה לכאב השינים :	
לחש ווען עס האט זיך איין גישטעקט א ביין אין האלז :	
סגולה אויף פיהל זאכען וואס דער מענטש באדארף :	
סגולה מען זאל מבטל זיין אחולאת :	
סגולה ווען איינער איז איינגיזונקען גיווארין אין וואסער :	
סגולה צו חן :	
סגולה מען זאל מצליח זיין אין זיינע מעשים :	
סגולה ווען איינער האט זיך אפ גיפרידט :	נא
סגולה צו אויפס פון אפלינג אדער אביהן :	
סגולה דאס די קינדער זאלען לעבין :	
סגולה אז מען צוהט אין אנייע הויז :	
סגולה צו אהבה :	נב
סגולה צו אמנסה ה״ו :	
סגולה צו חלומות :	
סגולה צו אוואראציל :	
סגולה דאס א קינד זאל גרינג בעקומען די ציין :	
סגולה צו הולה שנעון ח״ו :	
סגולה לרפואות המחוש :	
סגולה לפשפשים (שקורין וואנצין) :	
סגולה לזבובים (שקורין פליגען):	נג

עניני רפואות

	דף
הארמאטים ווען עס ברעכט אהאנד אודער אפיס :	
צו פלים פערמישונג : אוירען שמערצען : אז מען ברעכט וואס מען עסט : מאגען קרעמפפע : ריפ קיכין : גירען שמערצען :	
נסיחות הגוף (גישוואלען) . שינה (שלאפען) אז מען קען נישט שלאפען דאס עס זאל ברענגען שלאף :	נד
דיפטעריטים. דקירה (שטעכעניש) חולערי ח״ו :	
חום ווענין היין אם צו שלאגען :	נה
דעה . שוויס צו ברענגין אדער צו מינערין דעם שוויים :	
ילדים . רפואות צו קינדער :	

מפתחות

דף

נו — כויה . צו אין ברי .
צו אשנים פון אמעטער :
טערסען . קרעמפפע .
דארין ברענין .
מריטת השער . או די האר פון
דעם קאפ קריכען אוים :
צו אמכה אדער אזאניין :
נז — אוינעק שמערין . עצירות .
צוואר האלז . או דער דאלז
איז ענטצונדען און עס טוהט וויא
ביא דעם שלינגען :
צרעת . לישיי .
נח — קאם שמערצען .
שיעול . הוסטען .
רקיקת דם . בלוט הוסטען .
רפפענטעלענטצונדינג :
נט — ראחוס קאמאר .
צו אין רוח .
כאב שינים . צין שמערצען .
אסטמאה :
ס — חלישות הלב . האריין נאנען .
מדירין .
שלשול .
שתן .
ענטצונדינג .
שורנדעל .
קאמאהר .

דף

ס — סגולה צו אין אשה וואס איהר
מאן איז אוועק און ויא
ווייסט נישט וויא ער איז :
סגולה דאס מען זאל אנאנין יאר
האבען פרנסה :
צו מאכען קאמפפער שפירטוס און
וייסען שפירטוס .
צו מאכען באראווע וואסער :
צו מאכען ווייז עסיג .
סא — צו מאכען צוגג זאלב .
דארט ווערט גיברענגט די פעולה
פון די שבעה כוכבי לכת
וואס זיי זענען אין די זיבען גלגלים
וואס גייען ארים די וועלט . און
דער לוח וואס דארט איז אוים
גירעכינט די שעה פון יעדין כוכב:
דארט ווערט גיברענגט דאס פון
דעם מולד קען מען וויסען
צו עס וועט זיין קאלט אדער
ווארים : רעגען צו זין :
סב — אויך ווערט דארט גיברענגט דאס
עניות און עשירות איז נאך
דעם מזל וואס ער איז גיבורען .
נאר מיט תפלה קען מען מהפך זיין
פון שלעכט צו גוט . וואריין אלע
זאכען זענען אין דער האנד פון
השם יתברך :

דאם איז מפורש צו זיין די ראשי תיבות

פון חלק א׳ און ח״ק שני׃

אות א. אדה״ר אָדָם הָרִאשׁוֹן. אי״ה אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם׃

אות ב. בעש״ט בַּעַל שֵׁם טוֹב. ביהמ״ק בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. בע״כ בַּעַל כָּרְחוֹ. ב״ה וב״ש בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ. בפה״נ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן. ב״ב בְּנֵי בַּיִת. בעה״ב בַּעַל הַבַּיִת. ב״ד בֵּית דִּין. ב״ה בָּרוּךְ הַשֵּׁם. במוש״ק בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קוֹדֶשׁ. בעוה״ב בָּעוֹלָם הַבָּא.

אות ג. ג״ע גַּן עֵדֶן.

אות ה. השי״ת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. הש״י הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ. הקב״ה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. הרה״ק הָרַב הַקָּדוֹשׁ.

אות ו. ויה״כ וְיוֹם הַכִּפּוּרִים. ויו״כ וְיוֹם כִּפּוּר

אות ז. זצוקי״ל זֵכֶר צַדִּיק וְקָדוֹשׁ לִבְרָכָה וצ״ל זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה. זי״ע זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ. ז״ל זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה. ולה״ה וְזִכְרוֹנוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וללה״ה וְזִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

אות ח. ח״ו חַס וְשָׁלוֹם. חוה״מ חוֹל הַמּוֹעֵד. חז״ל חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה׃

אות ט. ט״ב הַיְינוּ תִּשְׁעָה בְּאָב.

אות י. י״ח הַיְינוּ שְׁמוֹנָה עָשָׂרֵה. יו״כ יוֹם כִּפּוּר.

יה״רם יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. יו״ט יוֹם טוֹב. יי״ש יַיִן שָׂרָף׃

אות ל. ל״ע לֹא עָלֵינוּ. ל״ת לֹא תַעֲשֶׂה.

אות מ. מעל״ע מֵעֵת לְעֵת. ממ״נ מִמָּה נַפְשָׁךְ. מוש״ק מוֹצָאֵי שַׁבָּת קוֹדֶשׁ. מו״ש מוֹצָאֵי שַׁבָּת׃

אות נ. נ״י נְטִילַת יָדַיִם.

אות ס. ס״ת סֵפֶר תּוֹרָה׃

אות ע. עפ״י עַל פִּי. ע״ה עַם הָאָרֶץ. אָדָער עָלָיו הַשָּׁלוֹם. ע״ז עֲבוֹדָה זָרָה׳ ע״א עֲבוֹדַת אֱלִילִים. עכ״פ עַל כָּל פָּנִים. ע״כ עַל כֵּן. ע״ש עֶרֶב שַׁבָּת. עש״ק עֶרֶב שַׁבָּת קוֹדֶשׁ. ע״י עַל יְדֵי. עיו״כ עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר. עוה״ז עוֹלָם הַזֶּה. עוה״ב עוֹלָם הַבָּא. עכו״ם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת׃

אות ק. ק״ש קְרִיאַת שְׁמַע.

אות ר. ר״ת רָאשֵׁי תֵיבוֹת. ר״ל רַחֲמָנָא לִיצְלָן. רבש״ע רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. ר״ה רֹאשׁ הַשָּׁנָה. ר״ח רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. רח״ל רַחֲמָנָא לִיצְלָן ר״כ רֵיינִיש כֶּסֶף׃

אות ש. ש״ע שְׁמוֹנָה עָשְׂרֵה. שו״ע שֻׁלְחָן עָרוּךְ. שובבים ת״ת שְׁמוֹת. וָאֵרָא. בֹּא. בְּשַׁלַּח. יִתְרוֹ. מִשְׁפָּטִים. תְּרוּמָה. תְּצַוֶּה.

אות ת. ת״ב תִּשְׁעָה בְּאָב׃

לִיקוּטִים

בעו"ה וֶוערְט דָא גִיבְּרֶענְגְט דֶער טַעַם פוּן אַיְיעֶרֶען מִנְהָג אַזוֹי וִויא אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים ז"ל הָאבֶּען אוּנְז גֶעלֶערֶענְט דֶעם וֶועג וָואס מִיר זָאלֶען אִין דֶעם וֶועג גֶעהְן :

לִיקוּטִים

(א) טַעַם. וָואס מֶען אִיז מְכַסֶה דָאס בְּלוּט פוּן עוֹפוֹת. וַוייל וָוען קַיִן הָט גִיהַרְגִית זַיין בְּרִידֶער הֶבֶל הָאט עֶר נִישְׁט גֶעוואוּסְט וָואס עֶר זָאל מִיט אִיהְם טוּהְן אִיז גֶעקוּמֶען צְוַויא עוֹפוֹת אִין אֵיינֶער הָאט דֶעם אַנְדֶערִין גֶעהַרְגִית אִין הָט אִיהְם בַּאגְרָאבֶּען. דְרוּם הָאבֶּען זֵיי זוֹכֶה גִיוֶועזֶען צוּ דֶער כִּסוּי. א) מדרש תנחומא :

(ב) טַעַם. וָואס אִיז אָסוּר צוּ רוּפֶען זַיין רֶבִּי בַּייא זַיין נָאמֶען. וַוייל עֶס שְׁטֵייט גֶעשְׁרִיבֶּן אַז דֶער וָואס אִיז מַזְכִּיר דֶעם שֵׁם פוּן השי"ת בְּמ"ט זַיינֶע אוֹתִיוֹת הָאט נִישְׁט אֵין חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא ב). אִין מִיר גֶעפִינֶען אִין אָבוֹת (פ"ד) וּמוֹרָא רַבְּךָ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם דָאס מֶען בַּאדַארְף מוֹרָא הָאבֶּען פַאר זַיין רֶבִּי אַזוֹי וִויא מֶען הָאט מוֹרָא פַאר השי"ת. לֶערְנִין מִיר אָפּ אַזוֹי וִויא מֶען

מאר

א) דֶער בַּעַל הַטוּרִים (וַיִּקְרָא י"ז) זָאגְט דוּרְךְ דֶעם בֶּעדַארְף מֶען מְכַסֶה זַיין דָאס בְּלוּט פוּן חַיָה אִין עוֹף. וַוייל מֶען אִיז פוּן דֶעם נִישְׁט מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ. אִיז מֶען מְכַסֶה כְּדֵי דֶער מִדַת הַדִין זָאל נִישְׁט מְקַטְרֵג זַיין. אִין וָואס מֶען אִיז מְכַסֶה דָאס בְּלוּט פוּן טָאבֶּען אֲפִילוּ מֶען אִיז פוּן זֵייא מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ. וַוייל מֶען מַאכְט שׁוֹן נִישְׁט קֵיין חִילוּק בֵּייא עוֹפוֹת :

ב) דֶער טֶעמְפְּשׁ בַּדַארְף נִזְהָר זַיין דָאס עֶר זָאל נִיט אוֹיס צִיהֶען פוּן זַיין מוֹיל אַ שֵׁם פוּן שֵׁמוֹת הַקְדוֹשִׁים אָן כַּוָונָה ח"ו. אִין סֵפֶר מָתוֹק מִדְבַשׁ וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט אַמַעֲשֶׂה נוֹרָא וָואס הָאט זִיךְ גִימְרַאפֶען אִין דֶער שְׁטָאט דַמֶשֶׂק אִין דֶער צַייט פוּן הָרַב ר' משה גַלַאנְטִי ז"ל. עֶר אִיז גֶוועֶן אַצַדִיק אִין אַחָסִיד, עֶר אִיז גֶוועֶן אַחָכָם אִין אַלֶע שֶׁבַע חָכְמוֹת וָואס עֶס הָאט זִיךְ נִיט גֶעפִינֶען זַיין גְלַייכֶען נָאר אֵיין גוֹי אַיִשְׁמָעֵאל וָואס אִיז אוֹיךְ גֶוועֶן בָּקִי אִין אַלֶע שֶׁבַע חָכְמוֹת. דֶער יִשְׁמָעֵאל הָאט נָאךְ גִיהַאט מֶער מַעֲלֶה פוּן הֶחָכָם הָרַב ר' משה זלה"ה אַז מֶען אִיז צוּ אִיהְם גִיקוּמֶען דָאס עֶר זָאל מִתְפַּלֵל זַיין פַאר אַחוֹלֶה אַזוֹי הָאט דֶער מְשֻׁשְׁעֶ"ךְ מִתְפַּלֵל גִוועֶן בַּאזוּנְדֶער אִין אַחֶדֶר לֶערֶךְ אַהַאלְבֶּע שָׁעָה אִין הָאט גִיזָאגְט אוֹיבּ עֶר וֶועט לֶעבִּין צוּ ח"ו נִישְׁט. וִויא דִי זַאךְ אִיז גִיקוּמֶען צוּ דִי אוֹיעֶרִין פוּן הָרַב ר' משה הָאט עֶר זִיךְ זֵייעֶר פֶערְווִינְדֶערְט. אִין הָאט בַּייא זִיךְ גִיטְרַאכְט. אִיז דֶען דֶער גוֹי הֵיילִיגֶער פוּן מִיר וָואס פַאר אִיהְם אִיז אוֹיף גִימַאכְט דִי סִפְרֵי חַיִים אִין דִי סִפְרֵי מֵתִים. אִיךְ דִינֶען צוּ השי"ת אִין בִּין עוֹסֵק אִין זַיין תּוֹרָה פַאר וָואס זָאל אִיךְ עַל כָּל פָּנִים נִיט זַיין וִויא דֶער גוֹי דֶער מְשֻׁשְׁעֶ"ךְ. אִין הָאט דֶרִיבֶּער זֵייעֶר צַעַר גִיהַאט. אַזוֹי הָאט עֶר גֶעזוּכְט אֵיין אוֹפֶן דָאס עֶר

זאל

טאָר נישט מזכיר זיין דעם נאָמען פון השי"ת. אזוי טאָר מען נישט מזכיר
זיין דעם נאָמען פון זיין רבי. סמיכות חכמים:

(ג) טעם. אז ווען איינער ניסט אַניהם זאָגט מען איהם אסותא. (צו אַרפואה).
ווייל פון דעם טאָג אָהן וואס עס זענין בעשאַפען געוואָרען
הימעל און ערד איז קיין איינציגער מענש קראַנק געוועזען. נאר ווען ער
איז געוועזען אויף דעם וועג אָרעט אויף דער גאס האט ער גענעסין אַניהם
און איז געשטאָרבען. ביז יעקב אבינו האט געבעטין רחמים אויף דעם און
האט געזאָגט רבונו של עולם איך בעט דיך אז דיא זאָלסט מיר נישט צו
נעהמען מיין נשמה ביז איך וועל באַפעהלען מיינע קינדער און מיין הויז
געזונד. דורך דעם זאָגט מען אסותא. פרקי דרבי אליעזר:

(ד) טעם. וואס מען טאָר זיך נישט לאָזען אָפ וואַשען אָדער אָפ שעהרין
פון איין עבודת אלילים. כדי ער זאָל נישט אוים מישען זיין
צלם מיט דעם צלם פון ע"א. ספר הכוונות:

(ה) טעם. וואס דער מנהג איז אז דיא חזנים האַלטען זיך אינטער מיט
ביידע העגד אין דער צייט פון דער תפלה. כדי ער זאָל נישט
זעהן

זאָל גייען צו דעם טשע"ך און זאָל זיך ביא איהם מרגיל זיין אפשר וועט איהם דער טשי"ך
מגלה זיין וויא אזוי ער האט זוכה געוועזען צו דעם כבוד:

אזוי האט הרב געריסען צו דעם פרנס פון דער שטאט און האט איהם בעפוילען דאס ער
זאָל גייען צום טשע"ך און איהם זאָגין אז דער רבי פון די יודען האט געהערט דיין גרויסקייט
און זיין רצון אויב די גיסט איהם רשות דאס ער זאָל צו דיר קימען דיך מקבל פנים זיין.
וואַרין דער טשע"ך איז גרעסר געוועזען פון אַלע שרים. די גרעסטע שרים האָבין איהם געבראַכט
מתנות דאס זייא זאָלין זוכה זיין איהם צו זעהן און מקבל זיין פון איהם אברכה. ער איז קיין
מאָל ניט געגאַנגען פון דער שטיב אויף דער גאס. איז דער פרנס געגאַנגען צום טשי"ך און
האט איהם אזוי געזאָגט. האט דער טשע"ך צו איהם געזאָגט איך האב אויך געהערט דאס
איער רב איז אַגרויסער חכם. דריבער גיי און זאָג צו איהם דאס ער זאָל תיכף קימען איך
וויל מיך מיט איהם זעהן איז דער פרנס געגאַנגען צום רב און האט איהם געזאָגט די רייד
פון דעם טשע"ך אזוי איז הרב צו איהם געגאַנגען און דער טשע"ך האט איהם
צו גענימען מיט כבוד און האט געפרעגט להרב ר' משה און האט געזאָגט. איך
האב געהערט אז די ביסט אחכם. האסטו די אידיעה אין דער חכמה. האט הרב
צו איהם געזאָגט דאס ער האט אַידיעה אין דער חכמה. האט דער טשע"ך געפריבט להרב האט
ער געזעהן דאס הרב איז זייער גיט בעקענט אין דער חכמה. ווייל דער טשע"ך איז געווען אין
זיין דיעה דאס עס איז קיינער גיט בקי נאָר ער. האט ער דעם רב זייער ליב בעקימען און
האט צו איהם געזאָגט. זאָלסט וויסען דאס איך האב גרוים שמחה פון דיין חכמה. דרום בעט
איך

ושטין חוץ דער בית הכנסת. און זאל רעכט פארטיגען זיין מחשבה פאר השית און זאל תמיד זעהן אין סידור וואס איז פאר איהם. און זאל מקיים זיין שויתי ה׳ לנגדי תמיד. און זאל נישט אין זין האבען אין דער צייט פון דער תפלה וויא אזוי אין איהם קול איך האב. און די מענטשין וואס הערין מיך האבען הנאה פון מיר. וואריין אזוי איז דער סדר פון דעם יצר הרע כדי ער זאל דעם מענטש אריין טאפען אין זיין נעץ. אז דיינע מעשים זאלען נישט זיין לשם שמים. ממוה משה:

(ו) טעם. וואס דער מנהג איז אז מען גייט פון דער היים און וועג אריין אז מען האט אין דער היים עפיס פארגעסין גייט מען נישט צוריק מען זאל עס נעהמען. ווייל אז דער מענטש גייט אין וועג אריין. גייט די שכינה פאר איהם. און אזוי באלד ער גייט צוריק אין זיין הויז וואס דארט איז זיין אשה. אזוי לאזט ער איבער די שכינה אין דאס קיין דרך ארץ. דריבער זאל ער נישט צוריק גיין. דאס איז אבער נאר אחשש אז ער גייט פון דער היים. אבער אז ער איז אויף דעם וועג און גייט פון זיין נאכט־הויז און האט עפיס פארגעסין קען ער צוריק גיין. ווייל אפילו אין

איך ווייס דאס די וואלטסט צו מיר קומען לכל הפחות איין מאל אין דער וואך כדי איך זאל מיט דיר עוסק זיין אין דיין חכמה. און האט איהם אוועק געשיקט מיט גרוים כבוד. און וויא עס איז אוועק גיגאנגען צוויי טאג האט דער משער׳ך זייער גיוואלט צו זעהן להרב. האט ער געשיקט להרב צוויי קנעכט און אפערד צום רייטען כדי ער זאל קימען מיט גרוים כבוד. איז הרב געקימען צום משי׳ך און דער משער׳ך האט איהם אויף גענימען מיט גרוים כבוד און האט צו איהם געזאגט. ווייס מיין געליבטער אז פון דער צייט וואס ביסט אוועק גיגאנגען האב איך מיך נים גיקענט איין האלטין פון דעם וואס איך האב גיוואלט דיך צו זעהן. און האט גיפרעגט להרב צו ער האט אידיעה אין דער חכמה האט הרב גיזאגט אז ער איז אין דער חכמה אויך בקי. האבען זייא אן גיהויבען עוסק צו זיין האט דער משער׳ך גיזעהן אז הרב איז גים בקי אין דער חכמה. האט ער זיך שטארק גיפרייט און האט גיבעטען להרב דאס ער זאל צו איהם קומען אלע צוויי טאג:

ובן עשה הרב. דאס הרב אזוי גיטאן ווייל ער האט געוואלט קימען צום תכלית און איז צו איהם געקימען צוויי מאל אין דער וואך. ביז דער משי׳ך האט געזעהן דאס הרב איז בקי אין אלע שבע חכמות. צו דעם משי׳ך האט אבער גיפעלט די הקדמה אין דער זיבעטער חכמה. וואס אן דער הקדמה האט ער נים גיקענט זיין גאנץ אין דער חכמה. אזוי האט דער משי׳ך גיפרעגט להרב אויב ער האט אידיעה אין דער חכמה. האט הרב צו איהם גיזאגט דאס בעזה״ה איז ער גאנץ אין דער חכמה. אזוי איז דער משי׳ך גיפאלען צו די פיס פון הרב ר׳ משה גאלאנטי און הט צו איהם גיזאגט אויב איך האב געפינען ליבשפט אין דיינע אויגען

לעדין

אין דעם גאטס־הויז איז אייך דיא שכינה מיט איהם. נאר אפשר איז דא איין אנדער־ער טעם קען מען זיך אויף דעם נישט סומך זיין. אגרא דפרקא:

(ז) טעם. וואס דר מנהג איז נישט צו לערנין אין דער תקופה פון טבת ווייל דיא שונאים פון די יודען האבען זייא געשלאגען אין דער נאכט אויף איטלען ארט וויא זייא האבען זייא געטראפען. אין אמייל ווען געשטארבען אינטער זייערי הענד. דרום האבען דיא גדולי הדור גווער געוועזען אויף דיא מלמדים או זייא זאלען נישט לערנין מיט דיא קינדער אין דער נאכט. כדי זייא זאלען נישט גיין אין דיא גאסען:

(ח) טעם. וואס מען שלאפט נישט אויף קישען פון הינערני פעדערין. ווייל דיא פעדערין פון גענז געהמען נישט צו זיך פייכטיקייט. אין פעדערין פון הענער אין הינער ציהען אין זיך פייכטיקייט. אין אזוי באלד מען וועט זיך אויף זייא לייגען וועט דאס איהם שאדען:

(ט) טעם. וואס דער מנהג איז צו ווארפען דיא פייגעליך זאמען אין שבת שירה. ווייל ווען משה רבינו האט געזאגט צו דיא יודען או

אין

לערנין מיך די חכמה ווייל זיא איז פון מיר פערהוילען. האט הרב צו איהם גיזאגט. מיין האר די אלע חכמות האבין מיך פיהל גיקאסט איך האב זייא ניט גילערינט בחנם. אזוי וועל איך דיך אויך ניט לערנין בחנם. האט דער משיח גיזאגט להרב זאג מיר ווי פיהל די פערלאנגסט וועל איך דיר געבין.

האט הרב גיזאגט חלילה דאס איך זאל די חכמה איבער געבין פאר געלד. נאר איך וועל די חכמה לערנין פאר איין אנדערע חכמה. האט דער משיח צו איהם געזאגט וועליכע זאך איז דען פון דיר פערהוילען. די אלע זאכען וואס איך ווייס ביסטו מער בקי פון מיר. האט הרב צו איהם גיזאגט אין דיר איז דא אחכמה נפלאה וואס די ביסט מתפלל אויף די חולים אין די ספרי חיים אין ספרי מתים זעהין פאר דיר גיעפענט אין די חכמה איז פון מיר פערהוילען. כהיום או די וועסט צו מיר מאכען וויסען דעם סוד פון דער חכמה וועל איך צו דיר מאכען וויסען די חכמה וואס איז פאר דיר פערדעקט. האט דער משיח גיזאגט להרב די האסט צו פיהל פערלאנגט. די זאך קען איך ניט מגלה זיין צו קיין שום נברא שבעולם. האט הרב צו איהם גיזאגט איך קען אויך ניט מגלה זיין די חכמה וואס איז פון דיר פערהוילען נאר באופן צו לערנען איין חכמה פאר דער אנדערע חכמה. האט דער משיח גיזאגט צו הרב זייא וויסען מיין געליבטער דאס איך בין בעשווארין פון מיינע עלטערין או איך זאל די זאך ניט מגלה זיין פאר קיין שום מענטש. האט הרב צו איהם גיזאגט איך בין אויך בעשווארין ואם איך זאל ניט לערנען די חכמה צו קיין שום נברא. נאר מיין דיעה איז ווייל עס איז פאר מיין טובה ווען כדי איך זאל לערנען איין אנדערע חכמה וואס איך ווייס ניט איז ניט חל די שבועה. אזוי איז צו דיר אויך מותר ווייל די פערקויפסט ניט די חכמה פאר געלד נאר פאר איין אנדערע חכמה וואס מיט דעם וועסטו זיין אמושלם אין

אלע

אִין שַׁבָּת וֶועט נִישְׁט גֵיין דֶער מָן. וָועגִין דָתָן וַאֲבִירָם גֶעגַאנְגֶען אִין הָאבֶּען אִין דֶער נַאכְט פוּן שַׁבָּת צוּשְׁפְּרֵייט פוּן דֶעם מָן וָואס אִיז גִיוֶוען אִין וַייעָרִי הֶענְד . אִין הָאבֶּען גֶעוָואלְט וַוייזֶען אַז משֶׁה הָט לִיגֶען גֶעזָאגְט וֶועגִין גֶעקוּמֶען פֵיינֶעלִיךְ אִין הָאבֶּען דֶעם מָן אוֹיף גִיגֶעסִין דְרִיבֶּער אִין שַׁבָּת שִׁירָה יָואס מֶען לֵיינְט דִי פַּרְשָׁה פוּן דֶעם מָן וַוארְפְט מֶען זֵיי עֶסִין פַאר וַייעֶר שְׂכַר .
בשם הרב הצדיק הקדוש מלובלין וצוק"ל:

(י) טעם. וָואס אֲסָרִים הָאט נִישְׁט קֵיין בָּארְד . וַוייל דִיא גְמָרָא זָאגְט אַז בִּיז אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט נִישְׁט קֵיין אֵיינְצִיגֶען גֶעוַואקְסֶען אַבָּארְד. הָאט אַבְרָהָם גִיבֶּעטִין אִין גֶעזָאגְט . וֶוען אַפָּאטֶער מִיט זַיין זוּהְן וֶועלִין אַרַיין גֵיין אִין אֵיין טוּיעָר וֶועט מֶען נִישְׁט וִויסֶען וֶוער דֶער פָּאטֶער אִיז אִין וֶוער דֶער זוּהְן אִיז. אַזוֹי אִיז עֶרְשְׁט גִיגֶעבִּין גֶעוָוארֶען דִיא זְקֵנָה. אִין דִיא טַעֲנָה גֵייט נִישְׁט אָהְן בַּייא אֲסָרִים. נחלת יעקב:

(יא) טעם. וָואס עֶס גֵייט נִישְׁט אָהְן אִין גָלוּת דִיא מִצְוָה פוּן פֶּטֶר חֲמוֹר. אַז וֶוען עֶס וֶועט צוּ אֵיינֶעם גֶעבּוֹירֶען אֵיין בְּכוֹר פוּן אֵיין אֵייזֶעל עֶר זָאל גֶעבִּין דֶעם כֹּהֵן דַאפִיר אֵיין לֶעמֶעלִי. וַוייל מִיר הָאבֶּען נִישְׁט
אָכהן

אַלֶע חָכְמוֹת . הָאט דֶער משי"ךְ צוּ אִיהְם גִיזָאגְט . עֶס קֶען זַיין אַזוֹי וִויא דִי זָאגְסְט . אִיךְ הָאבּ אָבֶּער מוֹרָא דָאס דִי וֶועסְט נִיט קֶענֶען טָאן דִי זַאךְ וָואס דְרִיבֶּער קֶען מֶען וִויסֶען דֶעם גְרוֹיסֶען סוֹד . הָאט הָרַב צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אִיךְ בִּין מוּכָן צוּ טָאן וָואס דִי וֶועסְט מִיר זָאגִין . הָאט דֶער מְשֶׁע"ךְ גִיזָאגְט צוּ הָרַב גֵיי אַהֵיים אִין פַאר נַאכְט זָאלְסְטוּ מְקַבֵּל תַּעֲנִית זַיין צְווַיי טָאג רְצוּפִים אִין זָאלְסְט נִזְהָר זַיין בַּייא דֶער סְעוּדָה נִיט צוּ עֶסִין פְלֵיישׁ אִין נִיט צוּ טְרִינְקֶען וַויין אוּן נָאךְ דֶער סְעוּדָה זָאלְסְטוּ דִיךְ גֵייעֶן טוֹבֵל זַיין . אוּן זָאלְסְט דִיר אָן טָאן וַוייסֶע קְלֵיידֶער. אוֹיךְ אִין דִי צְווַיי טָאג וָואס דִי וֶועסְט פַאסְטֶען זָאלְסְטוּ דִיךְ טוֹבֵל זַיין פְרִי' אִין פַאר נַאכְט . אִין זָאלְסְט נָאךְ זֶעהְן דַייגֶע מַעֲשִׂים אִין תְּשׁוּבָה טָאן :
וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע הָרַב . וִויא הָרַב הָאט גִיהֶערְט דִי רֵייד פוּן דֶעם מְשֶׁע"ךְ הָאט עֶר צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אִיךְ וֶועל אַזוֹי טָאן וִויא דוּ הֵייסְט מִיר . הָאט דֶער משי"ךְ צוּ אִיהְם גִיזָאגְט גֵיי אַהֵיים אִין דֶעם דְרִיטֶען טָאג זָאלְסְטוּ צוּ מִיר קִימֶען וֶועל אִיךְ צוּ דִיר מַאכֶען וִויסֶען דֶעם גְרוֹיסֶען סוֹד . אִיז הָרַב גִיגַאנְגִין צוּ זַיין הוֹיז מִיט אַצִיבְּרָאכֶען הַארְץ אוּן הָאט גִיטָאן אַזוֹי וִויא דֶער מְשֶׁע"ךְ הָאט אִיהְם גִיזָאגְט . אִין הָרַב הָאט נָאךְ מוֹסִיף גִיוֶוען אִין הָאט דִי דְרִיטֶע נַאכְט אוֹיךְ נִיט מַפְסִיק גִיוֶוען פוּן זַיין תַּעֲנִית . וַיְהִי בַּבּוֹקֶר וִויא עֶס אִיז גֶעקִימֶען אִין דֶער פְרִי' נָאךְ דֶער תְּפִלָּה אִיז הָרַב גִיגַאנְגֶען צוּם משי"ךְ . וִויא דֶער משי"ךְ הָאט גִיזֶעהְן אַז הָרַב גֵייט אָן כֹּחַ אִיז עֶר אִיהְם אַקֶעגִין גִיגַאנְגֶען אִין הָאט אִיהְם אַרַיין גִינִימֶען אִין זַיין הוֹיז אִין הָאט גִיזָאגְט צוּ הָרַב אִין דַיין פָּנִים טִיהְט מֶען דֶער קֶענִין אַז דִי הָאסְט גִיטָאן אַזוֹי וִויא אִיךְ הָאבּ דִיר בֶּעפוֹלֶען . הָאט הָרַב צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אִיךְ בִּין נָאךְ אִין תַּעֲנִית . הָאט דֶער
טשעך

אכלן האט מיר זאלען זיין ניט בעקאנט אין זיין יוחס. אפשר האבן מאכט מען וויל עס קען נישט זיין אויף איין אנדערין אופן. און אויך קען דאס גאר נישט שאדען. אבער ביא פטר חמור אזוי באלד ער איז נישט קיין זיכערער כהן. און ער וועט נימצען מיט דעם פטר חמור. און באמת איז ער אסור אין הנאה. וויל ער איז נישט אוים געלייזט געווארען מיט דעם וואס מען האט גיגעבן דעם כהן אלעמעלי. אוך קען מען נישט מקיים זיין די מצוה פון דעם קאפ אפ האקען. אזוי וויא עס שטייט ואם לא תפדה וערפתו. (או מען לייזט נישט אוים דאס אייזעל פיר איין לעמעלי זאל מען דעם אייזעל דעם קאפ אפ האקען). וויל אפערער ווייסט או דיא מצוה פון אוים לייזען איז פריער וויא דיא מצוה פון דעם קאפ אפ האקען: און אזוי באלד מען וועט זעהן אז מען איז נישט מקיים דיא מצוה פון אוים לייזען נאר פון דעם קאפ אפ האקען וועט מען מוציא שם זיין אויף דיא כהנים. או וויא

וענין

משיח צו אידם גיזאגט האסט ניט גיטאן. אצינד קום מיט מיר וועל איך דיר ווייזען דעם סוד. איז הרב מיט אידם גיגאנגין צו אחדר וואס דער שליסעל פון דעם חדר האט ער ניט גיגעבין צו קיין שום נברא נאר ער אליין האט דעם שליסעל גיהאלטען. האט דער משיח אויף גיעפינט די טיהר פון דעם חדר און דיא זענין אריין גיגאנגין און האבין די טיהר פאר שלאסען דאס קיין פרעמדער מענטש זאל אריין גייען. און פון דעם חדר זענין דיא גגאנגין צו זייער אשיינעם גארטען וואס אין דער מיט פון דעם גארטען איז גיוועזן אמקוה פון ריין וואסער. און ביא דער מקוה איז גישטאנען אבאנק וואס אויף דער באנק איז גילעגין צווייערליא ווייסע קליידער. איין קלייד עבור הרב און איין קלייד פאר זיך. האט דער משיח גיזאגט להרב אצינד וועלין מיר זיך טובל זיין פאר אינזער גיין למקום המקודש. האבען זייא אזוי גיטאן און האבין זיך אן גיטאן די ווייסע קליידער און זענין צו זאמען גיגאנגען צו דעם עק פון דעם גארטען. הרב ר' משה ז"ל האט זיך זייער פאר וואונדערט אין ער האט שוין גיוואלט זעהן וואס דער סוף וועט זיין:

וישא הרב את עיניו. האט הרב אויף געהויבען זיינע אויגען האט ער גיזעהן זייער אשיין הויז. די טירען פון דעם הויז זענען גיוועזן באדעקט מיט זילבער. דאס הויז איז גיוועזן גימאלען מיט טייערע מעלעריי וואס עס געפינט זיך ניט דאס גלייכען ביא אמלך. און בשעת דער משיח איז צו גיגאנגען ער זאל עפינען די טיהר פון דעם הויז האט ער גיזאגט להרב זאלסט נזהר זיין אז די זאלסט אריין גיין אין דעם הויז מיט מורא און מיט פחד פון מיר זאלסטו דיך אפ לערנין און אזוי זאלסטו טאן. האט דער משיח גיעפינט די טיהר האט ער גיזעהן אבנין מסואר און אפענין די טיהר פון דעם הויז איז גיוועזן אקליין היכל זייער שיין. אויף דעם היכל איז גיוועזן אפרוכת גישטיקט מיט טייערע שטיינער און פערל. איז דער משיח אריין גיגאנגען אין הויז מיט גרויס ציטערניש און האט זיך דערבייען קאהל גיגיינם אפענין דעם היכל:

זמנין נישט קיין כהנים. איז מען דורך דעם נוהג דאס אייזעל צו פארקויפן צו איין גוי אזוי וויא מען איז נוהג בייא אבכור פון אבהמה מהורה.
דרך פקודיך:

(יב) טעם. וואס מען זאל נישט פערשלייפען דיא פינגער פון דר רעכטי האנד אין דיא פינגער פון דער לינקער האנד. ווייל עס שטייט אין ספר הכוונות אז ווען אמענטש פערשלייפט די פינגער פון זיינע הענד אהן אכוונה ווייזט עס אויף דין ח״ו:

(יג) טעם. וואס מען ווערט אהן גערופען חסידים. ווייל מען איז ממשיך חסדים אויף דער וועלט. בני יששכר:

(יד) טעם. אז ווען עס בלייבט איבער איין אפ געשיילטער קנאבעל. אדער איין ציבאלי אדער איין איי וואס איז אפ געשיילט אז מען וויל עס איבער לאזען איבער נאכט. ניט מען עס אין זאלץ. אין אזוי
איז

ניחרד הרב. איז הרב ר׳ משה גאלאנטי זייער געווארין מיט פחד ווייל ער האט מורא גיהאט אפשר איז אין דעם היכל ח״ו דא איין ע״ז אדער אצלם. דרום האט ער גיט גיוויסט וואס ער זאל טאן. ווייל דער משע״ך האט איהם מזהיר גיוועזן דאס ער זאל זיך בוקען. דריבער האט הרב צו גימאכט זיינע אויגען אין האט גיזאגט שויתי ה׳ לנגדי תמיד. איך שטעל פאר מיר השי״ת. און האט זיך גינייגט מיט זיין פנים צו דער ערד אזוי וויא דער משע״ך האט גיטאן און אגרויסער פחד איז אויף איהם גיפאלן. האט דער משע״ך גיזאגט להרב גיגעהן צום היכל אין עפען איהם אויף און דארט וועסטו געפינען דיין מבוקש. אין דאס האט ער גיזאגט להרב נאר שפיל מיט אציבראכען האר״ץ. האט הרב תיכף גיגעהנט און האט אויף גיעפענט די טירען פון דעם היכל וואס זייא זענין גיוועזן פון גאלד אין בעוועצט מיט טייערי שטיינער. האט ער גיזעהן אין דעם היכל אלוח וואס אויף דעם לוח איז גיוועזן די צורה פון דער מנורה זייער שיין גימאלען אין איבער דער מנורה איז גיוועזן אוף גישריבען שויתי ה׳ לנגדי תמיד. אין די אותיות פון דעם שם הוי״ה זענין גיוועזן גרויס. וויא הרב האט דאס גיזעהן איז ער גיווארין מיט גרויס שמחה ווייל ער זייער גרויס גיוועזן. האט זיך דער משע״ך גינייגט אין זייא זענין גיווען זיך ניט גינייגט צו איין אנדערי זאך. האט זיך ניט גינייגט צו איין אנדערי זאך. האט זיך דער משע״ך גינייגט אין זייא זענין
צו זאמען ארויס גיגאנגען:

האט הרב גיזאגט צום משע״ך די האסט מיר גיזאגט אז דא וועל איך געפינען מיין מבוקש. אין איך האב דא נאר ניט געפינען נאר דאס וואס איך האב גיזעהן. האט דער משע״ך צו איהם גיזאגט. זייא וויסען אז די גרויסע אותיות וואס די האסט גיזעהן דאס איז דער נאמען פון דעם וואס ער האט די וועלט באשאפען. אין ער טוהט אלע זאכען באשאפען. דער משע״ך האט בייא זיך גיטראכט אז דאס ווייסט ניט קיין איינציגער גאר ער. אויך האט ער גיזאגט להרב זייא וויסען אז עס קומט צו מיר אמענטש דאס איך זאל מתפלל זיין פאר אחולה. גיי איך מיך טובל זיין אין איך גיי אריין אין דעם הויז וואס די
האסט

איז אַסְכָּנָה צו עֶסִין. וָואוּרִין דוּרְךְ דֶעם זָאלְץ קֶען נִישְׁט דֶער רוּחַ רָעָה שׁוֹרֶה זַיין (א:

(טו) טעם. וָואס דֶער מִנְהָג אִיז אַז מֶען אִיז זִיךְ מִתְנַעְנֵעַ בְּשַׁעַת מֶען לֶערִינְט תּוֹרָה ב) . וַוייל דִיא תּוֹרָה אִיז גִיגֶעבִּין גֶעוָואוֹרֶען מִיט צִיטֶערְנִיש . אַזוֹי אוֹיךְ בְּשַׁעַת וָוען מֶען אִיז מִתְפַּלֵל אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך. אַלֶע מַיינֶע בֵּיינֶער זָאגֶען גָאט וֶוער אִיז צוּ דִיר גְלַייךְ. אבודרהם:

(טז) טעם . אַז וָוען אַקִינְד הֵייבְּט אָהְן צוּ לֶערְנִין הֵייבְּט עֶר אָהְן פוּן וַיִּקְרָא. וַוייל השי"ת הָאט גִיזָאגְט עֶס זָאלִין קִימֶען דִיא קִינְדֶער

וואס

דָאקְטֶע גִיזָעהְן מִיט פָארְכְט אוּן מִיט פַּחַד . אוּן אִיךְ בִּין מִתְפַּלֵל פַאר דֶעם הֵיכָל . אוּן נָאךְ דֶעם וָואס אִיךְ בִּין גוֹמֵר דִי תְּפִלָּה מַאךְ אִיךְ אוֹיף דֶעם שַׁעַר פוּן דֶעם הֵיכָל אוּן אַז אִיךְ זֶעה דָאס דִי אוֹתִיּוֹת פוּן דֶעם הֵיילִיגֶען שֵׁם מָאן שְׁטַארְק לַייכְטֶען אוּן שַׁאנֶען. ווייס אִיךְ דָאס עֶר וֶועט לֶעבִּין . אוּן אַז אִיךְ זֶעה אַרִים דֶעם שֵׁם אַוָואלְקֶען אוּן אַנֶעפִּיל. ווייס אִיךְ אַז עֶר וֶועט שְׁטַארְבֶּען . אַצִינְד זֶעה מַיין לִיבְּשַׁאפְט צוּ דִיר דָאס אִיךְ הָאבּ דִיר מְגַלֶּה גִיוֶועןָ. אַזאַ זַאךְ וָואס אִיךְ הָאבּ צוּ קֵיין שׁוּם מֶענְטְשׁ מְגַלֶּה גִיוֶועןָ :

וְחָזַר הָרַב לְבֵיתוֹ . אִיז הָרַב גִיגַאנְגֶען צוּ זִיךְ אִין הוֹיז אִין הָאט שְׁטַארְק גִיוַויינְט אוּן הָאט גִיזָאגְט וַויי אִיז צוּ אִינְז פוּן דֶעם יוֹם הַדִּין . מַאדַאךְ דֶער גוֹי וַוייל עֶר הָאט גֶעוִויסְט אַז דָאס אִיז דֶער נָאמֶען פוּן השי"ת הָאט עֶר גִיהַאט אַזוֹי פִיהְל כָּבוֹד . אוּן וַוייל עֶר אִיז אַרַיין גִיגַאנְגֶען מִיט מוֹרָא אוּן מִיט פַּחַד הָאט עֶר זוֹכֶה גִיוֶוען צוּ דֶעם כַּבּ"ד . וִויא אַזוֹי בַּאדַארְפִין מִיר יָאךְ זַיין מִיט פַּחַד וָוען מִיר זֶענִין מַזְכִּיר דֶעם נָאמִין פוּן השי"ת . אוּן בִּפְרַט בַּייא דֶער תְּפִלָּה בַּאדַארְף מֶען בְּוַדַּאי צוּ זַיין מִיט פַּחַד בְּשַׁעַת מֶען אִיז מַזְכִּיר דֶעם נָאמֶען פוּן השי"ת וַוייל מֶען בֶּעט פוּן אִיהְם אוֹיף פַּרְנָסָה אוּן עֶר זָאל מוֹחֵל זַיין דִי עֲוֹנוֹת אוּן אוֹיף רְפוּאָה אוּן אוֹיף דֶער גְאוּלָּה אוּן מִיט דֶעם וֶועט השי"ת מְמַלֵּא זַיין אוּנְזֶער רָצוֹן :

א) אִין שַׁבַּת מוּקְצֶה שְׁטֵייט דָאס אַמַייל לֵייגִין אַרַיין בְּרוֹיט . אוּן אַמַייל לֵייגִין אַרַיין דָאס שֵׁיילֶעכְץ פוּן דֶעם קְנָאבִּיל. וָוען עֶס בְּלַייבְּט אָבֶּער אִיבֶּער דֶער קָאפ פוּן דֶעם קְנָאבִּיל אָדֶער פוּן דֶער צִיבַּאלִי אָדֶער עֶס בְּלַייבְּט אַבִּיסִיל פוּן דֶער שָׁאהְל פוּן דֶעם אֵיי אִיז שׁוֹין מוּתָּר:

ב) דָאס לֶערְנִין פוּן דֶער תּוֹרָה בֶּעדַארְף צוּ זַיין נִישְׁט מִיט גַדְלוּת . מֶען זָאל נִישְׁט וֶועלִין וַוייזְן אַז עֶר קֶען . אוּן דֶער אַנְדֶערֶער קֶען נִישְׁט כְּדֵי אִיהְם מְבַיֵּישׁ צוּ זַיין . אַזוֹי וִויא עֶס הָאט דֶער צַיילְט הבעש"ט הַקָּדוֹשׁ זצ"ל אַז אִין דִיא שְׁטֶעט פוּן אַשְׁכְּנַז אִיז גִוֶועזִין אַצַדִּיק וָואס עֶר הָאט גִיזָאגְט פַאר זַיין שְׁטַארְבִּין אַז עֶר וֶועט שְׁטַארְבִּין מִיט אַמִיתָה מְשׁוּנָה דוּרְךְ רוֹצְחִים . אוּן עֶר אִיז שׁוֹין הִינְדֶערְט מָאל גִוֶועזִין אוֹיף דֶעם עוֹלָם . אוּן אַיְעדִים מָאל אִיז עֶר גִיהַרְגוּת גִוָוארִין . עֶר אִיז גִוֶועזִין אִין דֶער צַייט פוּן דֶעם מִקְדָּשׁ דֶער עֶלְצְטֶער פוּן דִיא סַנְהֶדְרִין עֶר אִיז גִוֶועזִין אַחֲרִיף אוּן אַחָכָם אוּן עֶר הָט גִילֶערִינְט מִיט דֶעם סַם הַמָּוֶת פוּן דֶער תּוֹרָה . עֶר אִיז גִוֶועזֶען דֶער עֶרְשְׁטֶער וָואס עֶר הָאט גִישְׁלָאגִין זכריה הנביא אוֹיף דֶעם פָּנִים אִין הָאט גִיזָאגְט דִיא עַם הָאָרֶץ זָאגְסְט נְבִיאוֹת אוּן דוּרְךְ דֶעם זֶענִין אוֹיף אִיהְם גִיפַאלִין

די

וואס זיא וועגין היילינ אין וואלין עוסק זיין אין דינים פון קרבנות וועט איך אייך רעכינין גלייך אידר וואלט פאר מיר מקריב געוועזען א קרבן .
מדרש תנחומא :

(יז) טעם. אז ווען א מענטש קומט צו א צדיק נימ ער אידם א פדיון . ווייל מיט דעם מיינט ער צו קניפען זיין נפש מיט דעם רצון פון דעם צדיק א) און מיט דעם וואס דער צדיק איז נהנה פון דעם געלד ער נימט צדקה. אדער ער טוט איין אנדערע דבר מצוה. אין א מאל איז ער אליין נהנה פון דעם געלד. קען ער דורך דעם פדיון צו דעם מענטש א טובה טאן
אזור אליהו :

(יח) טעם. וואס דער סופר לאזט אויס אין דער תורה לעיני כל ישראל אין דער מיט פון דער שיטה. עס ווייזט אז אפילו דער מענטש זאל טויזענד מאהל אויס לערנין דיא תורה. אין ער זאל דיא לערנין אזוי לאנג ער לעבט האלט ער נאך אין דער מיט. ווארין דיא תורה איז אזוי וויא איין וואסער וואס עס האט קיין סוף. אגרא דפרקא :

טעם
די עמי הארץ ווס זענין געוועזין רשעים גמורים אין האבין אידם גיהרגט. אין האט אין גוואנט דאס מען זאל אויף שרייבין אויף זיין מצבה פה נטמן מי שהרג זכריה הנביא . אין האט גיזאגט אז ער איז שון מתוקן . דער בעש"ט האט דאס דער צייל אז מען זאל זיך אסור ארויס געמין אז מען זאל נישט לערנין תורה שלא לשמה . אין נישט דעם אנדערין מבייש צו זיין . ווארין דער עיקר איז צו לערנין תורה צו טאן דעם רצון פון השי"ת . נוצר חסד :

א) אין חלילה צו זאגין אז נאר זיין רבי איז א צדיק גמור אין מער נישט . אין ספר רחמי האב שטייט גישריבען אז ער האט גיהערט פון הגאון הקדוש מוהר"ר חיים מצאנז זללה"ה אז ער האט גיזאגט אין סוכה אזוי באלד איך וועל הערין איינים פון מיינע מענטשין זאגין אז נאר זיין רבי איז א צדיק אין מער נישט וועל איך אידם אויס רייסין פון זיין וואר"צל. ווארין צו א מלך איז דא פיהל קנעכט . אין ווען עס זאל זיין שלום צווישען צדיקים און חסידים אזוי וואלט שון משיח גיקומען . פאר וואס זאל ער מקפיד זיין אז איינער פון זיינע חסידים פארט צו איין אנדערין צדיק . איין מאל איז גיקומען הצדיק ר' דוד ולאטעס צו הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר מאיר מפרעמישלאן זצוק"ל האט ער גיפרעגט צו ר' דוד וואס פאר א מדה טובה האסטו אפ גילערנט פון הצדיק מבעלז האט ר' דוד גענטפערט איך האב פון אידם אפ גילערנט דיא מדה פון לב טוב . ווארין ער איז זייער גיט געוועזין א קעגין מענטשין . האט זיך דער רבי ר' מאיר אן גיהאפט בייא דעם קאפ אין האט זיך גיבייזערט און האט גיזאגט איז דען מאיר נישט גיט . האט אידם ר' דוד גיענטפערט עס בעדארף אייך נישט פערדריסען בייא מיר איז מוסכם אז איעדער צדיק איז איין בעזונדערי מסכת . אין ברכות לערין איך הלכות ברכות . אין מסכת שבת לערין איך עניינים פון שבת . און
מסכת

(יט) טעם. וואס מען עסט נישט דאס הארץ פון אבהמה אין פון איין עוף. ווייל אין דעם הארץ טידט ריהען דער רוח פון אבהמה. אין אזוי באלד דער מענטש עסט דאס. אזוי בעהעפט זיך אין איהם דער רוח בהמה אין עס איז צו איהם גורם טפשות און שכחה. אין אמאל וועט אין דער בהמה אדער אין דער חיה אדער אין דעם עוף מגולגל ארוח אין דער רוח איז שורה אין דעם הארץ. אזו קען זיך דער רוח אין איהם בעהעפטין. הארידל:

(כ) טעם. וואס דאס כללות פון ישראל ווערין אנגערופען דעם נאמין פון יהודא. ווארין דאס שבט פון יהודא איז דער עיקר צו ישראל. ווייל עס איז פון איהם ארויס גיקומען מלכות בית דוד און משיח צדקנו. הגותן אמרי שפר:

(כא) טעם. וואס ביי די יודען גייט דער טאג נאך דער נאכט. און ביי אומות העולם איז להיפך. ווייל אונזערי חכמים האבין גיזאגט אז ביי צדיקים איז צו ערשט יסורים און ביי דעם סוף איז שלום.

און

מסכת שבת איז נישט ביז אז מען לערינט מסכת ברכות. אזוי איז אויך די זאך ביי איין צדיק לערינט מען אפ די מדה. און ביי איין צדיק לערינט מען אפ איין אנדערי מדה און מען זעהט וויא ער איז זיך נוהג. אויך אז מען זעהט אין פנים פון דעם צדיק איז אתועלת גדולה צו דער נשמה, דריבער בעדארף מען נישט ביז זיין אז איינער פון זיינע מענטשין פארין אמאל צו איין אנדערין צדיק. אזוי וויא מיר געפינין אז משה האט גיזאגט צו יהושע המקנא אתה לי מי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם. הלואי דאס גאנצי פאלק זאלין זיין נביאים אז גאט זאל געבין זיין נבואה אויף זייא:

אין ספר נתיב מצותיך מהרב הצדיק הקדוש מוהר"ר יצחק אייזיק מקאמארנא זצוק"ל וועט אויך גיברענגט אז די רשעים האבין דעם בעש"ט הקדוש זי"ע זייער מצער געוועזין ביז זייא האבין אמאל נאך איהם געשיקט וועגין איין ענין און זייער כוונה איז געוועזין דס זייא זאלין איהם שלאגין און זאלין איהם הרגינין. און אפילו ער האט אלדינג גיזעהן איז ער פארט גיפארין און ווען ער איז צו זייא גיקומען האבין זייא גימאכט אסעודה גדולה און האבין איהם גיגעבין צו טרינקען אלטען ווין פון הינדערט יאר אז מען טרינקט פון דעם ווין נאר אביסיל ווערט מען שכור. און זייער כוונה איז געוועזען אז דורך דעם שכרות זאלין זייא אויף איהם אויף שפיין און שלאגין. אזוי האט דער בעש"ט זיך געהייסין געבין עפיל און ער האט דער ביי גיהאט אכוונה מים אשם. דס רי עפיל זאלין ארויס ציהען דעם ווין און ער האט פון דעם ווין פידל גיטרינקען און איז גישט שכור געווארין. און זייא האבין אויך גיטיסט ווייטען אז זייא טרינקען. און וויא זייא האבין גיזעהן אז עס פאלט אויף זייא אגרויסער שלאף. האבין זייא גיהייסען פערשליסען אלע טויערין כדי ער זאל נישט קענין אנטלויפען. און זייא האבין אן געהויבין איהם מבזה צו זיין און האבין זיך אן געהויבין מיט

אידם

און ביא רשעים איז צו ערשט שלום און ביא דעם סוף יסורים . אין דיא נאכט איז מרמז אויף פורעניות און מדת הדין . און דער טאג איז מרמז אויף מדת הרחמים . דורך דעם ביא ישראל איז צו ערשט דיא נאכט און צום סוף דער טאג מרמז צו זיין אז צו ערשט איז יסורים און ביא זייער סוף שלום . אבער ביא דיא אומות איז להיפך צו ערשט טאג . היינו צו ערשט איז שלום . און דער נאך איז נאכט מרמז צו זיין אז ביא זייער סוף איז יסורין . אמרי שפר :

(כב) טעם. וואס דער מנהג איז אז מען ברענגט וואסער פון דער ברינע גיסט מען אביסיל אפ פאר דעם טרינקען . ווייל אמאל טרינקען שדים פון דעם וואסער איז דאס זייער תקנה א) מס' חולין :

(כג) טעם. וואס ביא דעם בית דין של מעלה שטראפט מען נישט ביז מען ווערט אלט צוואנציג יאהר. ווייל אדם הראשון איז בעשאפין געווארין אין דער עלטער אזוי וויא איינער פון צוואנציג יאהר . צזוני :

טעם

אידם צו קרינען, עס איז אבער אוף זיי געפאלן אשלאף און זיי זענין אנידער געפאלן אזוי וויא מתים :

האט דער בעש"ט געהייסען איין שפאנין זיין וואגען ער זאל פון דארט אוועק פארין . האט דער משרת צו אידם געזאגט . רבי . דיא פוערין זענין פערשלאפען מיט שלעפער . האט ער געזאגט צו דעם משרת גייא אין זאג זייא פון מיין נאמין זענין אז זייא זאלין זיך עפינין . איז דער משרת געגאנגין אין האט אזוי געזאגט . האבין זיך די פוערין אוף געעפינט מיט אגרויסען רעש. וויא זייערי ווייבער האבין געזעהן דאס מופת האבין זייא אידם געבעטין מיט געוויין אז זייא זאלין נישט געשטראפט ווערין דורך אידם . האט ער זייא געענטפערט אז עס איז אוף זייא נגזר געווארין . שריפה. און מגפה . און גלות . און ווער עס ווערט פון זייא געבורין ווערין זאל האבין אפעלער . האבין זייא אידם שטארק געבעטין ער זאל זייא מוחל זיין . האט ער צו זייא געזאגט אז ביז צוואנציג יאר וועט ער די גזירה מעכב זיין דורך זייער געבעט . און איז פון דארט אוועק געפארין . און ווייל ער האט מורא געהאט פאר די רשעים איז ער געפארין צוואנציג מיילען און איין רגע דורך קפיצת הדרך . דאס איז ביא אידם נאר ליכט געוועזן . און דאס איז אלין ווייל דער צדיק ביים אלע טאג פון איין מדריגה צו דער אנדערי מדריגה שטייגן אויף אידם אויף מענטשין וויא שלאנגין אין דורך זייא ווערין פון אידם אפ גימאן אלע דינים :

א) עס איז אסכנה צו פאר מאכין דאס אורט פון די פענצטער אין טירען ווייל אפשר איז דורך זייא געוועזין אדרך פאר אמזיק . און וויא באלד מען וועט דעם וועג פאר אידם פאר מאכין און דעם מזיק מטריח זיין דורך איין אנדערין וועג קען ער נאך מזיק זיין : ועל כן . דורך דעם ווערין זייא אן גערופען שדים . פון דעם לשון שדה . ווייל זייא געפינין זיך אין די פעלדר פון די וועלדער. אויך האבין די חכמים געזאגט דאס מען זאל

נים

(כד) טעם. וואס ביי דעם בית דין של מעלה שלאגט מען זעכציג מלקות. און ביי דעם בית דין של מטה שלאגט מען ניין און דרייסיג מלקות. ווייל ביי דעם בית דין של מטה שטראפט מען פון דרייצען יאר אהן. שלאגט מען ניין און דרייסיג מלקות. ווייל דריי מאל דרייצען איז ניין און דרייסיג. און ביי דעם בית דין של מעלה שטראפט מען נישט נאר אז מען איז אלט צוואנציג יאהר שלאגט מען זעכציג מלקות. ווייל דריי מאל צוואנציג איז זעכציג. און דער טעם וואס דער חשבון איז דריי מאל. אקעגען דיא דריי שותפין וואס זענען אין מענטש. אזוי וויא עס נעפינט זיך אין ספר נ״ו. נחלת יעקב:

(כה) טעם. וואס דיא לוים שרייבען זיך סג״ל. פון דעם לשון סגולה. ווייל ווען דיא יודען האבין מקבל געוועזין דיא תורה שטייט אויף אלע יודען והייתם לי סגולה. איהר וועט צו מיר זיין געליבט ביז דיא האבין געזינדיגט ביי דעם עגל. נאר שבט לוי האבין נישט געזינדיגט. זענין זייא געבליבען איין עם סגולה. שם:

(כו) טעם. וואס מען ווערט אן געריפען עם הארץ. א) ווייל ער איז נאר בעהעפט אין דער ארבייט פון דער ערד. אוך אין נארישקייטען
פון

נים זיין אין אחרבה דורך די מזיקין. אזוי וויא עס האט זיך אמעשה געטראפען אין מלכות פארטיגאל עס איז דארט געוועזען איין אלט הויז און עס האט דארט קיין שום מענש געוואנט. ווייל עס איז ארום געגאנגען אגשם אז דארט זענען רוחות און שדים. איין מאהל האבין זיך צו זאמען גענומען בחורים און האבין געזאגט איינער צו דעם אנדערין. לאזען מיר גיין אין דעם הויז אריין און מיט דעם וועלין מיר זיך קונה שם זיין: האבין זיי אזוי גיטאן און זענען אריין געגאנגען אין דעם הויז. און האבין אן געצינדען לעכט און האבין זיך געזעצט ביי דעם טיש עסין און טרינקען. וויא זיי האבין נאר אן געהויבין צו עסין איז צו זיי גיקומען אגער קטן (אקליין קינד) שווארץ וויא אראם פויגיל און האט צו זיי געזאגט מיין העיר האט זיך געשיקט דאס איך זאל אייך זאגין אז איהר זאלט תיכף אוועק גיין. האבין זיי איהם גיענטפערט זאג צו דיין העיר דאס ער זאל אליין צו אינז קומען מיר וועלין מיט איהם איין עצה האלטען. אין כהרף עין איז דער גער קטן צו זיי צוריק געקומען און האט אויף זיי גוזר גיוועזען דאס זיי זאלין תיכף אוועק גיין. און ווייל זיי זענין נים תיכף גיגאנגען. איז גיוואורין אשטארקער ווינד און עס האט פאר לאשין די לעכט און האבין אויף זיי גיווארפין שטיינער. אזוי זענין די בחורים אנטלאפין איבער די בענק און איבער די טישען. דער האט צו בראכען די האנד. דער אנדערע האט צו בראכען אפים און די שטאט איז געוועזין מיט גרוים פחד. נשמת חיים:

א) אין ספר משנת חכמים ווערט גיברענגט אמעשה וואס האט זיך גיטראפען בימי האר״י ז״ל.
אבאל

פון דער וועלט. ביז ער רעכינט זיך איין בעזונדער פון דעם לאנד. אבער די חכמים און צדיקים רעכינן זיך נאר אזוי וויא גרים:

(כו) טעם. וואס מען הייבט נישט אן צו טוהן קיין שום זאך ביום ב׳ וביום ד׳. ווייל ביום ב׳ איז דאס גיהנם בעשאפין גיווארין. און די לעבט ווס ווענין בעשאפין גיווארין ביום ד׳ ווענין אויך גישלאגין געווארין. (א זוהר:

טעם

(א מאל איז דער רב פון דער שטאט גיגאנגין אין ערב שבת תשובה אין שוהל ארין און האט זיך גיזעצט אויף זיין אורט ער זאל זיך מסדר זיין די דרשה. וואס ער וועט זאגין ביום מחר. אין דער צייט איז גיקומען אין שוהל ארין איינר פון דר שטאט וואס ער איז געוועזין א ירא השם נאר ער איז געוועזין נאר איין איש פשוט. און האט גיברענגט אפלאש ווין און צווייא ברוט און האט דאס ארין גילעגין אין ארון הקודש. וויא דער רב האט דאס געזעהן. האט ער צו דעם מענטש גיזאגט. וואס טיסטו. האט צו איהם דער מענטש גיזאגט. רבי. איך שפאר מיר אפ אגאנצע וואך פון מיין מלאכה אז איך זאל זוכה זיין צו ברענגין אקרבן מנחה צו השי״ת. האט דער רב איהם אן גישריגען. און האט איהם דריבער מוסר גיזאגט אז ער זאל נישט גלייבין אז גאט נעמט עס צו. ווייל השי״ת איז קיין גוף און פאר איהם איז נישט דא עסין און טרינקען. האט דער מענטש גיזאגט צו דעם רב. רבי. איך ווייס אז מיין קרבן איז אן גינימען ווייל עס איז אלאנגע צייט וואס איך בין מיך אזוי נודב. און אז איך קום שבת אין דער פריה אין עסין אויף דאס ארון קודש זעה איך אז עס איז נישט דא ווייל גאט האט עס צו גינימען. איז דער רב אויף איהם נאך מער געוועזין אין כעס און האט איהם מבייש געוועזין מיט רייד. און האט איהם גיגעבין צו פארשטיין אז ער איז זיך טועה ווייל דאס איז נישט דער דרך פון צו דינען השי״ת. נאר מן הסתם האט עס דער שמש תמיד ארוס גינימען. אזו איז דער מענטש אוועק גיגאנגין מיט גרוס צער ווייל עס איז איהם אצינד בעקאנט געווארין אז ער האט נישט זוכה געוועזין צו ברענגין אקרבן צו השי״ת. האט האריז״ל הקדוש גישיקט להרב אז ער זאל צוואה מאכין ווארין ער מוז שטארבין. ווייל ער האט דעם מענטש מבייש געוועזין און האט פאר מיטען אקרבן צו השי״ת. ווארין זייט דאס בית המקדש איז חרב געווארין אין עס האבין אויף גיהערט די קרבנות איז צו השי״ת נישט געוועזין אזוי איין נחת רוח וויא פון די לחמים מיט דעם וויין פון דעם מענטש. פון דעם זעהט מען ווען אפילו די רייד פון הרב איז געוועזין אמת וצדק. ווייל דער מענטש האט אבער גיטאן לשם שמים איז דאס בייא השי״ת זייער חשוב געוועזין:

אין ספר שארית ישראל שטייט גישריבען אז דם וואס איינעדי חכמים רופן און זקני עם הארץ. איז נישט אזוי וויא דער עולם מיינט אז איין עם הארץ הייסט אזוי איינער וואס האט נישט קיין שום חכמה אין חכמת דתורה נאר אפילו ער האט אין זיך חכמה און חכמת התורה. ער איז אגרויסער למדן אין ש״ס אויך אין פוסקים. נאר ער איז איינגעהילט אין תאוות עולם הזה הייסט דאס זקני עם הארץ. און זקני תורה מיינט מען אז ער האלט זיך אין דער תורה וויא עס בעדארף צו זיין אפילו ער קען נישט לערנין נאר ער קען זאגין שירות ותשבחות פון ספר תהלים אין ער איז אפרימער מענטש הייסט דאס זקני תורה:

(א אין ספר יוסף אומץ שטייט ווען אפילו מען הייבט נישט אן צו טאן קיין איינציגע

זאך

(כח) טעם. אז מען רעדט דברים בטלים וועט נישט שוהער אויף דעם גוף
וייל אז מען רעדט דברים בטלים. קומט נישט צו דעם גוף
אחדות פון זיי. ווייל אין זיי אליין איז נישט דא קיין חיות. אבער אז מען
לערנט תורה קומט פון דעם אותיות חיות צו דעם גוף. וועט דער גוף פון
דעם שווער. אזוי ווי אז מען עסט ווערט ביי דעם מענטש דער גוף שווערער נאך
דעם עסן ווייל עס קומט צו דעם גוף אחדות פון דעם עסן. ליקוטי יקרים:

(כט) טעם. וואס מען טאר נישט גיין מיט דעם קאפ אין דער הויך אויף
גישטעלט. כדי מען זאל זעהן אויף דער ערד אז ער וועט
שטארבן וועט ער דורך דעם נישט פארגעסן: של"ה:

(ל) טעם. אז מען בעט אויף ארפואה בעט מען אז השי"ת זאל שיקען
ארפואה שלימה מן השמים. פאר וואס זאגט מען נישט
אזוי ווען מען בעט אין אנדערע בקשה. ווייל דער מענטש איז באשאפן
געווארן פון פיר יסודות. ערד. ווינט. פייער. וואסער. און דאס וואס
איינער ווערט חלו קראנק איז ווייל די פיר יסודות זענען נישט גלייך.
איינס מיט זיך שטארקן איבער דעם אנדערן. און עס איז נישט שלום
צווישן זיי. והנה אין פסוק ויקרא אלקים לרקיע שמים. גאט
האט געריפען צו דעם פערשפרייטונג הימעל. זאגט רש"י. שמים. איז
אש ומים. אפילו פייער און וואסער זענען איינס דעם אנדערן אקעגן. ווייל
וואסער לעשט דאס פייער. האט גאט געמאכט שלום צווישן זיי. און
האט פון זיי באשאפן דעם הימעל. און אזוי אויך בעטן מיר ארפואה
שלימה ב). היינו ער זאל מאכן שלום צווישן די יסודות. אזוי ווי ער
האט

זאך ביום ב' וביום ד'. אבער אזא זאך וואס איז קודש. היינו אדבר מצוה אדער
תורה הייבט מען אן ביום ב' וביום ד' דער סימן איז ב"ד קודש. היינו ביום ב' וביום ד' קען
מען אן הייבן אדבר של קדושה:

א) עס שטייט אין (אבות פ"א) כל המרבה דברים מביא חטא ווער עס מיט זיך רייד'ן
ברענגט אויף זיך זינד. דער עבודת ישראל שרייבט אז דורך דברים בטלים איז ער
גורם מיט שלעכטע אז ווען דער מענטש זאל אויף שרייבן אויף אפאפיר די אלע זאכן וואס
ער מיט ריידן אנגאנצע טאג וועט ער דער נאך זעהן אז ער וועט זיך פאר זיך אליין שעמען.
און באמת דער חטא פון דברים בטלים איז אזוי גרוים ווייל ער קלערט קיין מאל נישט
אז ער דארף דערבער תשובה טאן:

ב) ובשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר מנחם מקאזריעק זצוקל"ל אז אין דער תורה זענען
מרומז אלע מיני רפואות וואס זענען בנמצא אין דער וועלט. אזוי ווי עס האט
זיך

האט גימאכט שלום אין הימעל. דורך דעם זאגט מען. מן השמים.
בוצינא דנהורא:

(לא) טעם. אז מען וויל אז מען זאל דעם קינד נישט געבין איין עין הרע זאל מען ארויף קוקען. ווייל איין עין הרע קומט אז מען ווערט אשיינע זאך. אדער אז איינער האט פיהל געלד אדער קינדער. אדער אין שטארקייט. אדער איין אנדערי מעלה. און ער טהוט זיך אויף דעם פערווינדערין. ווען אפילו ער פערווינדערט זיך מיט ליבשאפט איז ער פארט נודם שלעכין. וואריין מיט דעם וואס ער פערווינדערט זיך טוהט ער אפשיידען דיא זאך פון זיין שורש. וואריין דער וואס ער ווערט זאל זיין אחכם און בעהעפט אין השי״ת וואלט ער זיך נישט פערווינדערט. וואריין עס געשיקט זיך נישט צו פערווינדערין אויף דיא מדה פון השי״ת. דורך דעם זאל מען ארויף הייבען זיינע אויגען און מיט דעם טיהט ער דיא זאך צו קניפען צו זיין שורש. ורע קודש:

(לב) טעם. וואס דער מנהג איז אז נשים מאכין צו דעם חזן וואס איז מחפלל כל נדרי אטלית אדער איין אנדערי זאך. ווייל די גמרא זאגט אז אין דער זינד פון נדרים שטארבט דאס ווייב פון דעם מענטש. דריבער ווייל דער חזן איז מתיר דיא נדרים מאכין זיא איהם איין זאך פיר אמתנה:

(לג) טעם. וואס מען טאר נישט געבין אוועלכע זאכין וואס מען עסט אדער מען טרינקט אונטער דעם בעט ווען מען שלאפט. ווייל דער

זיך אמעשה גיטראפין ביא איין מענטש וואס עס האט זיך איהם גילאזט דאס בלוט פון דער נאז אן אשיעור. אין די קרענק האט זיך אזוי נישטארקט רח״ל אז די דאקטורים האבין שוין נישט גיהאט קיין שום רפואה אין האבין איהם מיאש גוועזין. און דער חולה האט שון גימאכט אצוואה פאר דעם טויט. און זיין בני בית האבין גוויינט. האט זיך גטראפין אקענער אין האט גיזעהן דיא גרויסע צרה אז דער קראנקער איז באלד טויט. איז ער גלאפין אין האט גיברענגט איין קאס ניסען אין שטארקען וויין. און האט געהייסין דעם קראנקען דעם וויין טרינקען מיט איין מאל נישט אפ צו ריהען. אין אזוי וויא ער האט דעם וויין גיטרונקען איז ער גיהיילט געווארין אין דאס בלוט האט אוף גיהערט צו גיין אין דיא אלע דאקטורים האבין זיך פערווינדערט. און האבין גילובט השי״ת וואס ער האט בעשאפין אוף דער וועלט סגולות אין רפואות. אין וויא מען האט דאס דער ציילט צו הרב הצדיק מוהר״ר פנחס מקארעץ זצוק״ל האט ער זיי געוויזען אז די רפואה איז מרומז אין די תורה. ודם ענבים תשתה חמר. סותה איז דאס לשון רפואה. היינו אז עס גייט פון איינים בלוט איז דיא רפואה וויין צו טרינקען:

דער שלאף. איז אַוועקגינג מיידל פון דעם טויט. ווייל עס גייט פון איהם אַוועק די נשמה. און דורך דעם רוהט אויף דעם מענש ווען ער שלאפט אַרוחַ הטומאה. און דאס איז אויך דער טעם וואס מען גיסט זיך אָפּ אין דער פריי די הענד. און אז דיא מאכלים אָדער דיא משקאות זענען אונטער דעם בעט. איז גלייך ווי זיי ליגען אין איין אוהל המת. רוהט אויף זיא אַרוחַ טומאה. א) תו"ח:

(כד) טעם. וואס מען קען נישט מטהר ווערין פון א טומאה נאר אין וואסער וואָרין דער רוח. דאס הייסט דער רוח הטומאה. קען נישט אַריין קומען אין דעם וואסער. און אזוי ווי מען קומט אַריין אין וואסער ווערט פון אדם איינציגווייס אויסגיצויגען דיא טומאה. דעריבער האָבען אונזערע חכמים ז"ל גיזאָגט אז עס בעדארף זיין דער גאנצער קערפער אין וואסער. און אזוי באלד עס בלייבט איבער אפילו נאר דער שפיץ פון איין האָהר וואס איז נישט אין וואסער קען ער שוין נישט מטהר ווערין פון דער טומאה. וואָרין אויף דעם אָרט האלט זיך די טומאה און זי גייט צוריק אויף דעם גוף. ב) חסד לאברהם:

(כה) טעם. וואס עס איז אסגולה צו לאכען ווען איינער פאלט. ווייל עס איז בודאי אויף איהם גיוועזען איין דין און דורך דעם לאכען ווערט דער דין נמתק. אויף דעם זאגט דער פסוק בנפול אויבך אל תשמח וגו'. דער פסוק איז מזהיר אז דער פיינד פאלט זאל מען זיך נישט פרייען. נאר מען זאל האַסען צו גאט און מען זאל אין דער פריי און ביי דער נאכט ניין

א) ובשם הגאון מרה אר"י וויקנא ז"ל אז אַזעלכע מאכלים וואס זיי זענען נישט ניקאכט היינו רעטיך אָדער ערד עפיל ופדומה מאר מען אוך דאָרט נישט לייגען. אין ווען עס האט זיך גימראָכען דס מען האט גילייגט. זאל מען זיא אַוועק וואַרפען אויף איין אורט וואס אמענש זאל זיי נים נעמען. אין דער שבות יעקב שרייבט דאס אז מען האט שוין גילייגט איז קיין חשש איסור נאר מען בעדארף נזהר צו זיין נישט צו לייגען מאכלים אָדער משקאות אונטער דעם בעט:

ב) הגאון הקדוש בעל תו"ח האט געהייסען אכטונג געבען צו דיא נשים וואס זענען גוועזט ביא דער מקוה. אז אזוי באלד עס ווערט זיך קומען טובל זיין איין אשה וואס זיא גייט אין די האר זאל זיא זיך אן טיהן אויף איהר קאפ איין געצהויב. אין די געצהויב איז תמיד גילעגען אין אורט פון דער טבילה. אין מען האט נישט גילאזט טובל זיין איין אשה וואס זיא גייט אין די האר נאר אז זיא זאל זיך אן טיהן די געצהויב. כדי עס זאל אַהיטען פון איין איסור ערוה וויא ווייט מעגליך איז: די טבילה בעדארף צו זיין דריי מאל. ווייל מאמר ווען זיא זיך נישט דאס ערשטע מאל נים טובל זיין. הנהגות:

זיין אין בית המדרש אריין צו דינען גאט ווערין זיא אליין האבען אמשלה. ווען אבער מען פרייט זיך אויף זיין משלה. אדער מען טוהט איהם עפיס נאך יאגען. טוהט מען איהם נאך דער מיט אטובה. בשם הבעש״ט ז״ע:

(לו) טעם. אז די וואס האבען אדין תורה זייען ארוים פון דעם בית דין נאך דעם וואס זיי האבין גיזאגט די טענות. כדי דער בעל דין זאל נישט וויסען ווער עס האט איהם מחייב גיוועזען. כדי די דיינים זאלען זיין בעליעבט ביי דיא מענטשין. א) רמב״ם:

(לז) טעם. וואס מען רופט צו אפרים. פישיל. ווייל יעקב האט גיבענטשט די קינדער פון יוסף וידגו לרוב. זיי זאלען זיך מעהרין אזוי ווי פיש מעהרין זיך און ביי אפרים שטייט מעהר ארוים די ברכה עס שטייט דארט כי הפרני אלהים. בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר״ר פינחס מקאריץ זצוק״ל:

(כח) טעם וואס דער מנהג איז צו זאגין לחיים אז מען טרינקט משקה. ווייל דער וויין האט גיברענגט אקללה אויף דער וועלט. ווען נח האט פון איהם גיטרינקען און ער האט גישליכט צו זיין זוהן כנען. דריבער זאגט מען לחיים אז די משקה זאל אונז נישט שאדין נאר עס זאל זיין לחיים. ליקוטי הפרדם:

(כט) טעם. וואס מען שלאגט אהן די מזוזה באלכסון (שיהק״). ווייל עס איז דא אדיעה אז מען בדארף דיא מזוזה שטייענדיג אהן שלאגין. און אטייל זאגין אז זי בדארף ליגען על כן זענין מיר יוצא כל הדיעות און מען שלאגט זיא אהן באלכסון. רמ״א סי׳ רפ״ט:

(מ) טעם. וואס דער רב פון דער שטאט זאגט ביי דער ק״ש מיט אהויך קול די פרשה פון ציצית וואס דארט שטייט דאס ענין פון יציאת מצרים. ווייל יציאת מצרים איז מען מחויב צו זאגין מן התורה און נישט איעדער מענטש איז מכוין בשעת דעם זאגען. דריבער זאגט דער רב מיט אהויך קול די פרשה פון ציצית מעורר צו זיין די כוונה. כרם שלמה:

טעם

א) מען האט גיפרעגט צו הגאון מהר״י מפראג זצ״ל פאר וואס אז מען קומט פרעגין אשאלה אויף איין טריפה ווען אפילו דר שאדין איז פון דר טריפה פינפציג גילדין רעדט ער גאר נישט אין גיט אהעק. און אז צוויא מענטשין קומען זיך לאדין איבער מיער ר״ב אדער באלד מיין איז איינס מחייב מוהט ער שרייען און וויל נישט האלטין דעם דין תורה. האט הגאון מפראג גענטפערט דורך דעם מוהט ער שרייען ווייל זיין צער איז נישט פאר וואס ער האט שאדין. נאר ווייל זיין חבר איז מזויה ווען אפילו גאר אביסיל:

(מא) טעם. אז בְּשַׁעַת מֶען איז מְסַיֵּם אַ סֵפֶר אין דֶער תּוֹרָה זָאגְט דֶער קוֹרֵא מִיט דֶעם קָהָל מִיט אוֹיף קול חזק ונתחזק. ווייל די גְּמָרָא זָאגְט אין מס׳ בְּרָכוֹת אַז פִיעֶר זַאכֶען בֶּעדַארְפִין חִיזּוּק. תורה און מעשים טובים וכו׳ אַזוי ווי עֶס שְׁטֵייט אין פָּסוּק רַק חזק. דוּ זָאלְסְט דִיךְ שְׁטַארְקִין. מֵיינְט מֶען אין דֶער תורה. ואמץ. אין מַעֲשִׂים טוֹבִים. פרי חדש:

(מב) טעם. וָואס אַבְּלִינְדֶער איז חַיָּיב מְקַדֵּשׁ צוּ זַיין די לְבָנָה. און בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בֶּעדַארְף עֶר אִיבֶּער דֶעם לֶעכְט נִישְׁט אַבְּרָכָה מַאכִין. ווייל בַּיי דֶער לֶעכְט פוּן דֶער לְבָנָה איז נִישְׁט די כַּוָּונָה דָאס דֶער וָואס מַאכְט די בְּרָכָה זָאל הֲנָאָה הָאבֶּען. נָאר אוֹיף דֶער טוֹבָה פוּן דֶער וֶועלְט וָואס אַנְדֶערִי מֶענְטְשִׁין הָאבִּין הֲנָאָה פוּן דֶעם. אָבֶּער בַּיי דֶעם לֶעכְט וָואס מֶען צִינְד אָהְן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קֶען עֶר נִישְׁט אַבְּרָכָה מַאכִין נָאר אַז עֶר אַלֵיין איז נֶהֱנֶה פוּן דֶער לֶעכְט. מחצית השקל:

(מג) טעם. וָואס מֶען הֵייבְּט אוֹיף די קערה בְּשַׁעַת מֶען זָאגְט הא לחמא עניא. מְרַמֵּז צוּ זַיין דָאס השי״ת וֶועט אוּנְז אוֹיף הֵייבִּין. מטה אהרן:

(מד) טעם. וָואס מֶען זָאגְט נִישְׁט די י״ג מדות און רבונו של עולם. בְּשַׁעַת אַז מֶען נֶעמְט אַרוֹיס די סִפְרֵי תּוֹרוֹת אַז יו״ט גִיפַאלְט אין שַׁבָּת. ווייל שַׁבָּת איז אָסוּר צוּ בֶּעטִין בַּקָשׁוֹת. א) מ״א:

(מה) טעם. וָואס מְזָאגְט אשרי פַאר סְלִיחוֹת. ווייל דָאס איז אַגְרוֹיסֶער שְׁבַח צוּ השי״ת. לבוש:

(מו) טעם. דָאס דֶער וָואס איז מִתְפַּלֵּל סְלִיחוֹת איז אוֹיךְ מִתְפַּלֵּל די תְּפִלָּה פוּן יוצר אור וכו׳. און די תְּפִלָּה פוּן מנחה אין דֶעם טָאג. ווייל דֶער וָואס איז מַתְחִיל די מִצְוָה זָאגְט מֶען אִיהְם דָאס עֶר זָאל די מִצְוָה גוֹמֵר זַיין. שָׁם:

(מז) טעם. וָואס מֶען זָאגְט נִישְׁט צִדְקָתְךָ אֲפִילוּ יוֹם כִּפּוּר גִיפַאלְט אין שַׁבָּת. ווייל עֶס שְׁטֵייט דָארְט מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה. אַז דַיין מִשְׁפָּט איז זֵייעֶר גְרוֹיס. און מִיר בֶּעטִין רַחֲמִים אין יו״כ. לבוש:

(מח) טעם. וָואס דֶער מִנְהָג איז אין הושענא רבה אוֹיף צוּ זַיין די

נאַנצע

א) אָבֶּער אַז יוֹם כִּיפּוּר גִיפַאלְט אין שַׁבָּת זָאגְט מֶען י״ג מִדּוֹת. אין אַמָאל וֶוענִין זִיךְ. נוֹהֵג אַז ראש הַשָּׁנָה גִיפַאלְט אים שַׁבָּת זָאגְט מֶען אוֹיךְ י״ג מִדּוֹת אין רבש״ע. מטה אפרים:

גַאנְצֵי נַאכְט . אוּן מֶען זָאגְט אַלֶע סִפְרֵי תְּהִלִּים . וַוייל עֶס אִיז דִּי אוּשְׁפִּיזָא פוּן דָוִד הַמֶּלֶךְ אוּן דָוִד אִיז תָּמִיד אוֹיף גִיוֶוען אוּן גִיזָאגְט שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת דְרִיבֶּער וֶוענִין מִיר מְעוֹרֵר זַיין מוֹרָה. מחזה אברהם:

(מט) טעם. דָאס דִיא פִּיוּטִים וָואס מֶען זָאגְט וֶוערִין אָהְן גִירוּפֶן יוצר. וַוייל מֶען הָאט עֶס מְקָרֵב גִיוֶוען צוּ זָאגֶען בַּיי יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חוֹשֶׁךְ. עוֹד טַעַם. וַוייל עֶס אִיז אַשְׁבָּח לְיוֹצֵר כֹּל . צוּ השי״ת וָואס עֶר הָאט אַלֶע זַאכִין בֶּעשַׁאפֶען:

(נ) טעם. דָאס דֶער מִנְהָג אִיז אַז מֶען גִיט צוּ דֶעם אַנְדֶערִין שָׁלוֹם זָאגְט מען שלום עליכם אוּן דֶער אַנְדֶערֶער זָאגְט צוּרִיק עליכם שָׁלוֹם. וַוייל אוּנְזֶערֶע חֲכָמִים הָאבִּין גִיזָאגְט גְזֵילַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם. הַיְינוּ אַז מֶען גִיט צוּ אֵיינֶעם שָׁלוֹם אוּן עֶר זָאגְט אִיהְם נִישְׁט צוּרִיק שָׁלוֹם הֵייסְט דֶער אַגְזְלָן. כְּהַיוֹם אַז דִי תְּשׁוּבָה וֶועט זַיין אַזוֹי וִוי דִּי שַׁאֲלָה קֶען מֶען חוֹשֵׁד זַיין אַז דֶער וָואס עֶר זָאגְט צוּרִיק שָׁלוֹם. דָאס דֶער זָאגְט צוּ עֶרְשְׁט שָׁלוֹם אוּן דֶער אַנְדֶערֶער עֶנְפֶערְט אִיהְם נִישְׁט. אַזוֹי וֶועט מֶען אִיהְם בְּחִנָּם חוֹשֵׁד זַיין. דְרוּם הָאט מֶען גִימַאכְט דֶעם סִימָן כְּדֵי מִ׳זָאל וִויסֶען וֶוער עֶס גִיט צוּ עֶרְשְׁט שָׁלוֹם אוּן וֶוער עֶס עֶנְפֶערְט:

(נא) טעם. וָואס דִיא חֲכָמִים וֶוערֶען אָהְן גֶערוּפֶען תלמידי חכמים. וַוייל כָּל זְמַן עֶר הַאלְט זִיךְ פַאר אַתַּלְמִיד דָאס עֶר בֶּעדַארְף נָאךְ לֶערְנֶען וַוייל דִי תּוֹרָה הָאט קֵיין סוֹף. הֵייסְט עֶר אַחָכָם. אָבֶּער אַז עֶר הַאלְט זִיךְ פַאר אַחָכָם דָאס עֶר בֶּעדַארְף שׁוֹין נִישְׁט מֶעהְר צוּ לֶערְנֶען. הֵייסְט עֶר נִישְׁט אַחָכָם אוּן נִישְׁט אַתַּלְמִיד. ישמח משה:

(נב) טעם. וָואס מֶען מַאכְט קַארְבֶּען צוּ אַצֵייכֶען אוֹיף דִי מִילֶעכְדִיקֶע כֵּלִים נִישְׁט אוֹיף דִיא כֵּלִים פוּן פְלֵייש . וַוייל עֶס שְׁטֵייט וּבַחֲרִיצֵי הֶחָלָב. א) לבוש:

דיא

א) דֶער מִנְהָג פוּן יִשְׂרָאֵל אִיז אַתּוֹרָה . דוּרְךְ דֶעם בֶּעדַארְף מֶען נִישְׁט מְשַׁנֶּה זַיין קֵיין אֵיינְצִיגֶען מִנְהָג . מֶען זָאל זִיךְ אַרְאָיָה נֶעמִין פוּן משֶׁה רַבֵּינוּ . אִין פוּן דִי מַלְאָכִים. משֶׁה רַבֵּינוּ אִיז גֶוועזִין אִין הִימֶעל פֶערְצִיג טָאג אִין פֶערְצִיג נֶעכְט אִין הָאט נִישְׁט גִיגֶעסִין . אִין דִי מַלְאָכִים וֶוענִין יוֶועזִין בַּייא אַבְרָהָם אָבִינוּ אִין הָאבִּין גִיגֶעסִין:

וּכְמוֹ עֶס הָאט זִיךְ אַמַעֲשֶׂה גִיטְרָאפִין אִין דֶער צַייט וֶוען מֶען הָאט אוֹיף יוּדֶען אוּיס גִיטְרַאכְט אַז זַייא בֶּעדַארְפֶען כֵּלִים. אַז אֵיין עָרֵל הָאט גֶענִימֶען אַמֶעסֶער עֶר זָאל קוֹילִין אֵיין שֶׁרֶץ עֶר זָאל מַאכֶען אֵיין שֶׁקֶר בִּלְבוּל אוֹיף יוּדֶען . הָאט עֶר גִימַאכְט אִין מֶעסֶער קַארְבֶּען כְּדֵי צוּ וַוייזֶען אַז יוּדֶען הָאבִּין עֶס גֶענִיצְט . וַוייל אַזוֹי אִיז דֶער מִנְהָג פוּן יוּדֶען אַז זַייא

מאכין

דיא מדה פון דרך ארץ איז זייער חשוב פאר השי"ת ווייל דער ישוב פון דער וועלט קען נישט זיין נאר בדרך ארץ. און דריבער קויפט זיך דער מענטש עוה"ז און עוה"ב. הגאון יעב"ץ:

דער מענש זאל נישט עסין ווען ער שטייט. אזוי אויך זאל ער נישט טרינקען ווען ער שטייט. ער זאל נישט ריידען אין דער צייט ווען ער עסט. ער זאל נישט אויס ווישען דיא שיסעל ביז צום לעצט ביי דעם עסין. ער זאל נישט אפלעקין דיא פינגער. ער זאל עסין מיט דער רעכטי האנד נישט מיט דער לינקער. ער זאל נישט עסין אזאך אין זאל עס אפרייסען מיט זיינע ציין אין צוריק לייגען אין דער שיסעל: א)

ווען דער מענש קומט אויף איין ארט זאל ער נישט מתכוון זיין ער זאל זיצען בראש. נאר אויף אזוי איין ארט וויא עס טרעפט זיך איהם

ווען

מאכען קארבן אין זייערי מילעכדיקע כלים. נאר ווייל ער האט נישט געוויסט וויפיהל קארבן צו מאכען האט ער גימאכט מער וויא דרייא קארבען. נאר מען האט אויס געוויזען אז דער מנהג איז צו מאכען נאר דרייא קארבען. אין דורך דעם האט זיך דער ישראל מציל געוועזין. אויך האבין איניגע חכמים גיזאגט אז אמנהג ברעכט איין דין. דאס איז דער סימן פון אנהייב אפיקורסות אין מינות וועד עס איז משנה אמנהג פון ישראל. אין ער בעדארף האבין בדיקה: התח"ס

דיא גמרא זאגט אין סנהדרין אז איין זאך פון פרהסיא אפילו ביא איין גרינגע מצוה זאל ער זיך לאזין הרגענין אין זאל נישט עובר זיין. אפילו נאר איבער צו ענדערין איין הערביד פון אשיך. אז דער מנהג איז פון גוים צו מאכען די רעמדליך פון די שיך רויט. אין דער מנהג פון יודען איז צו מאכען די רעמדליך פון די שיך שווארץ. וואס אין דעם איז נישט דא קיין מצוה נאר אמנהג. זאל ער מקדש השם זיין. אז וועט איין גוי זאגט צו איין יוד בפרהסיא מאך דיינע רעמדליך פון די שיך רויט. אין ווען נישט וועלין מיר דיך הרגענין זאל ער זיך לאזין הרגענין אין נישט עובר זיין צו גיין וויא זייא זאגען:

א) ר' עקיבא האט גימאכט אסעודה צו זיינע תלמידים האט ער פאר זייא גיבראכט צוויי עקליי גיקעכין. איין עסין איז גוועהין אין גאנצין גיקאכט. אין דאס אנדערי עסין איז נישט גיוועהין אין גאנצין גיקאכט. דער קלינער וואס איז געוועזען צווישען זייא האט גענימען אשטיק פלייש אין זיין האנד אז ער זאל עס איבער רייסען אין ער האט נישט גיקענט. האט ער זיך דער פון צוריק גיצויגען. אין האט דאס ברויט אזוי גינעסין. אין דער גער פון צווישען זייא האט גינימען דאס שטיק פלייש אין זיין האנד אין האט עס גירייסען מיט זיינע ציין. אזוי האט ר' עקיבא צו איהם גיזאגט נישט אזוי מיין זיהן. נאר שטעל אריין דיין פיס אין ביים עס איבער. נאך דעם האט ר' עקיבא פאר זייא גיברענגט ניטע מאכלים האבין זייא גיגעסין אין גיטרינקען. נאך דער סעודה האט ר' עקיבא צו זייא גיזאגט. מיינע קינדער איך האב דאס אזוי גיטאן כדי איך צו פריווען אויב עס איז דא ביי אייך דרך ארץ אויב נים:

וָוען אֲפִילוּ עֶר אִיז אֵיין אָדָם גָּדוֹל. ווָארִין דָאס אָרְט אִיז נִישְׁט מְכַבֵּד דֶעם מֶענְשׁ וָוס עֶר זִיצְט אוֹיף דֶעם אָרְט. נָאר דֶער מֶענְשׁ אִיז מְכַבֵּד דָם אָרְט:

וָוען עֶר אִיז אוֹיף אַסְעוּדָה זָאל עֶר זִיךְ נִישְׁט וֶועבִּין הֶעכֶער פוּן אַזַא מֶענְשׁ וָואס עֶר אִיז גֶּרֶעסֶער פוּן אִיהְם מִיט יָאהְרֶען. וַוייל עֶס אִיז קֵיין דֶרֶךְ אֶרֶץ. אוֹיךְ וַוייל עֶר אִיז גְּרֶעסֶער פוּן אִיהְם מִיט יָאהְרֶען הָאט עֶר בְּוַודַאי אַנְגֶרֶעסֶערִין זְכוּת פוּן אִיהְם. אִין בִּפְרַט אַז עֶר אִיז פוּן אִיהְם גְּרֶעסֶער מִיט חָכְמָה: א)

עֶר זָאל נִישְׁט טְרִינְקֶען זַיין כּוֹס אוֹיף אֵיין מָאהְל. עֶר זָאל נִישְׁט נֶעמִין פוּן דֶעם כּוֹס וָוס עֶר טְרִינְקְט צוּ זַיין חַבֵר וַוייל עֶס אִיז אַסְכָּנָה. וָוען אֵיינֶער עֶסְט זָאל מֶען אִיהְם נִישְׁט וֶועהֶען אִין זַיין פָּנִים. אַזוֹי אוֹיךְ נִישְׁט אִין זַיין טֵייל כְּדֵי עֶר זָאל נִישְׁט פֶערְשֶׁעהְמְט וֶוערִין. וָוען זַיין חַבֵר טוּהְט רֵיידֶן זָאל עֶר נִישְׁט אַרַיין קוּמֶען אִין זַיינֶע רֵייד. נָאר עֶר זָאל אִיהְם לָאזֶען אוֹיס רֵיידֶען. אוֹיךְ זָאל עֶר נִישְׁט אָפְּוֶוענְדִין דִי רֵייד פוּן זַיין חַבֵר:

דִיא זָאלְסְט אָפּ הִיטֶען דַיין מוֹיל פוּן צוּ רֵיידֶען לָשׁוֹן הָרָע אוּן רְכִילוּת. דוּ זָאלְסְט נִישְׁט גֵּיין אִין דֶעם הוֹיז פוּן דַיין חַבֵר בִּיז דוּ זָאלְסְט אִיהְם צוּ עֶרְשְׁט בֶּעקַאנְט מַאכֶען. ב) דֶער מֶענְשׁ זָאל נִזְהָר זַיין אַז עֶס זָאל אִיהְם נִישְׁט גֵּיין אֵיין רֵיחַ פוּן זַיין מוֹיל. אוֹיךְ דִיא נָאז זָאל אִיהְם זַיין רֵיין. כְּדֵי עֶר זָאל נִישְׁט זַיין פֶערְמִיהְסְט בַּייא מֶענְשִׁין. מֶען זָאל נִזְהָר זַיין אַז זַיינֶע קְלֵיידֶער זָאלֶען אִיהְם זַיין רֵיין:

זָאלְסְט רֶעכֶענִין אִיבֶּער דַיינֶע רֵייד פַאר זֵייעֶר אַרוֹיס גֵּיין פוּן דַיין מוֹיל ווָארִין נָאךְ דֶעם וָוען דִיא רֵייד גֵּייעֶן אַרוֹיס פוּן דַיין מוֹיל אַזוֹי הָעסְטוּ דִי רֵייד נִישְׁט קֶענִין צוּרִיק קֶעהְרִין אַזוֹי וִוי דֶער וָואס טוּהְט שִׁיסֶען קֶען נִישְׁט דִיא קָאנֶעל צוּ זִיךְ צוּרִיק צִיהֶען:

עֶס זָאל נִישְׁט אוֹיף גֵּיין אוֹיף דַיין דֵעָה אַז דוּ זָאלְסְט מְנַצֵחַ זַיין דֶעם חָכָם וַוייל דוּ הָעסְט נִישְׁט מֶעהְרִין אוֹיף דַיין קְלוֹגְהֵייט חָכְמָה. זָאלְסְט נִישְׁט

א) אוֹיךְ בֶּעדַארְף מֶען נִזְהָר זַיין זִיךְ נִישְׁט צוּ מַאכֶען פַאר אַשְׁטַארְקֶען עָנָיו. דְהַיְינוּ עֶר זָאל זִיךְ נִישְׁט אוֹיס וֶועהְלִין אַזוֹי אֵיין אוֹרְט וָואס דָאס אוֹרְט אִיז זֵייעֶר נִידֶערִיג. ווָארִין וָוען אֵיינֶער מַאכְט זִיךְ צוּ שְׁטַארְק פַאר אֵיין עָנָיו אִיז עֶס אוֹיךְ גַּאֲוָה. נָאר אַזוֹי אֵיין אוֹרְט וָואס אִיז נִישְׁט צוּ הוֹיךְ אוּן נִישְׁט צוּ פִיהְל נִידֶערִיג:

ב) יֶעדֶער מֶענְשׁ זָאל זִיךְ אָפּ לֶערְנִין דֶרֶךְ אֶרֶץ פוּן הַשֵׁי״ת עֶר אִיז גִּישְׁטַאנִין אוֹיף דֶער טִיהְר פוּן דֶעם גַּן עֵדֶן אוּן הָאט גִּירוּפֶען צוּ אָדָם אוּן הָאט אִיהְם גִּיפְרֶעגְט וְוָיא עֶר אִיז. כְּדֵי עֶר זָאל נִישְׁט מְבוּיָשׁ וֶוערִין וַוייל עֶר הָאט גִּיגֶעסִין פוּן דֶעם עֵץ הַדַעַת:

נִישְׁט זַיין בַּיי אִיבֶּער אַקְלֵיינֶע וַאךְ אַקֶעגִין יֶעדֶען מֶענְשׁ. וַוייל מָאמֶער וֶועסְטוּ צוּ דִיר נֶעהְמֶען שׂוֹנְאִים בְּחִנָּם:

דִיא וָאלְסְט נִישְׁט וֶועלִין וִויסֶען דִיא פֶערְבָּארְגֶענֶע זַאכֶען וָואס עֶס וֶוענִין צְווִישֶׁען אַמֶענְשׁ מִיט זַיין חַבֵר. אוּן אַזוֹי אוֹיךְ זָאלְסְטוּ נִישְׁט וֶועלִין וִויסֶען אַזָא זַאךְ וָואס דִיא זַאךְ אִיז פַארְדֶעקְט פוּן דִיר:

דִיא וָאלְסְט נִישְׁט רֶעכֶענִין פַאר אַזִינְד צוּ אַזוֹי אֵיינֶעם וָואס עֶר קוּמְט זִיךְ פַאר דִיר פַאר עֶנְטְפֶערִין וֶוען עֶס אִיז אֱמֶת אִין וֶוען אוֹיךְ עֶס אִיז שֶׁקֶר. כְּלוֹמַר וֶוען עֶר טוּהְט זִיךְ נָאר פַאר דִיר פַארְעֶנְטְפֶערִין זָאלְסְטוּ שׁוֹין דֶעם תֵּירוּץ אָהְן־נֶעהְמִין:

דֶער דֶרֶךְ אֶרֶץ אִיז אַז מֶען זֶעהְט אֵיינֶעם טוּהְן אַמְלָאכָה זָאל מֶען אִיהְם גְלִיק וִוינְשֶׁען וֶוען אֲפִילוּ אֵיין עַכּוּ״ם:

דֶער בַּעַל הַבַּיִת זָאל צוּ עֶרְשְׁט אַרַיין גֵיין אִין דֶער שְׁטִיבּ דֶער נָאךְ דֶער אוֹרֵחַ. אִין בַּייא דֶעם אַוֶועק גֵיין זָאל צוּ עֶרְשְׁט גֵיין דֶער אוֹרֵחַ אוּן דֶער נָאךְ דֶער בַּעַל הַבַּיִת:

וֶוען אֵיינֶער קוּמְט צוּ דִיר אִין שְׁטִיבּ אוּן דוּ ווִילְסְט אִיהְם מְכַבֵּד זַיין. זָאלְסְטוּ אִיהְם נִישְׁט פְרֶעגִין אוֹיבּ עֶר ווִיל עֶסִים עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען. וָוארִין אוֹיף דֶער שְׁאֵלָה אִיז דִיא תְּשׁוּבָה אַז עֶר ווִיל נִישְׁט עֶסִין אוּן נִישְׁט טְרִינְקֶען. נָאר זָאלְסְט פַאר אִיהְם גֶעבִּין וָואס דִיא ווִילְסְט אָהְן אַשְׁאֵלָה:

אַז דֶער מֶענְטְשׁ הָאט מִיט זַיין חַבֵר טַעֲנוֹת בַּיי זַייעֶר מִסְחָר זָאל עֶר נִישְׁט זַיין אַיילִיג מִיט אִיהְם צוּ קוּמֶען אִין מִשְׁפָּטִים. וַוייל עֶס אִיז נִישְׁט שֵׁיין פַאר אַתַּלְמִיד חָכָם עֶר זָאל זִיךְ מְבַזֶה זַיין פַאר דִיא דַיָינִים. א) עַל כֵּן אִיז בֶּעסֶער

א) דִיא גְמָרָא זָאגְט אִין בָּבָא מְצִיעָא. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הָאט גִידִינְגִין פּוֹעֲלִים דִיא זָאלִין אִיהְם טְרָאגִין פֶעסֶער פוּן אֵיין אוֹרְט צוּ דֶעם אַנְדֶערִין אוֹרְט. אִיז אֵיין פַאס בַּייא זֵייא צוּ בְּרָאכִין גֶעוָוארֶען הָאט רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בַּייא זֵייא אַמַשְׁכּוֹן גֶענוּמֶען ווַייל דִיא זֶענִין נוֹשְׂאֵי שָׂכָר. עֶר הָאט זֵייא גִיצָאלְט פִיר זַייעֶר אַרְבַּייט. זֶענִין דִיא פּוֹעֲלִים מִיט אִיהְם גִיגַאנְגִין אַרִין תּוֹרָה הָאבִּין צוּ רַב. דֶער רַבִּי פוּן רַבָּה. הָאט רַב גִיזָאגְט צוּ רַבָּה. גִיבּ זֵייא אָפּ דָאס מַשְׁכּוֹן. הָאט רַבָּה גִיזָאגְט צוּ רַב. אִיז דֶען אַזוֹי דֶער דִין. הָאט רַב צוּ אִיהְם גִיזָאגְט. דֶער דִין אִיז אַז זֵייא בֶּעדַארְפִין דִיר צוּ צָאלִין פַאר דֶעם פַאס. נָאר זָאלְסְט מִיט זֵייא פָאן לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִין. לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים. כְּדֵי זָאלְסְט גֵיין אִין דֶעם וֶועג וָואס אַלֶע גוּטֶע מֶענְשִׁין גֵייעֶן. הָאבִּין דִיא פּוֹעֲלִים צוּ אִיהְם גִיזָאגְט. מִיר זֶענִין אָרִימֶע לַייט אִין מִיר הָאבִּין דֶעם גַאנְצִין טָאג גִיאַרְבַּייט. אוּן מִיר הָאבִּין נִישְׁט קֵיין פַּרְנָסָה הָאט רַב גִיזָאגְט צוּ רַבָּה. גִיבּ זֵייא זַייעֶר שָׂכָר. הָאט רַבָּה גִיזָאגְט צוּ רַב אִיז דֶען דֶער דִין אַזוֹי. גִישְׁט גֶענִיג אַז זֵייא הָאבִּין מִיר דָאס פַאס צוּ בְּרָאכְין אוּן זֵייא צָאלִין מִיר נִישְׁט. זָאל אִיךְ

נאך

בָּעסֶער אז עֶר זָאל עֶפּיס מְוַתֶּר זַיין. נָאר או עֶס איז נִישְׁט דָא קֵיין שום אופֶן זָאל עֶר מיט אִיהְם גַיין לְדִין. קיצור שס״ה:

אַז מֶען הָאט אַחֶשְׁבּוֹן מיט זַיין חַבֵר זָאל מֶען מיט אִיהְם נִישְׁט מְדַקְדֵק זַיין וֶועגִין אַדָבָר קָטָן. קֵיין אַלְטֶען חֶשְׁבּוֹן זָאל מֶען נִישְׁט אַוֶועק וַוארְפֶען. וַוייל עֶר קֶען פִּידְל מָאהְל צו נִיטְץ קוּמֶען. אז דו וֶועסְט צו אֵיינֶעם אָפּ גֶעבִּין אחוב זָאלְסְטוּ וֶועהְן דָאס עֶר זָאל דֶעם חוב תֵּיכֶף אָפּ שְׁרַייבֶּען:

דֶער מֶענְשׁ זָאל זִיךְ וַייטֶער מְרַחֵק זַיין פון שְׁבוּעוֹת. אוֹיךְ נִישְׁט צו שְׁוֶוערִין אַשְׁבוּעָה. אִיךְ לֶעבִּין. וַוייל דָאס איז אַשְׁבוּעָה גְמוּרָה. וָוארִין דָאס נֶפֶשׁ איז אַחֵלֶק פון השי״ת. אוֹיךְ זָאל מֶען נִזְהָר זַיין עֶר זָאל נִישְׁט אָהְן נֶעמִין מיט דֶער הַאנְד בַּייא דֶער בָּארְד אִין שְׁוֶוערִין. וַוייל דָאס איז אוֹיךְ אַשְׁבוּעָה חֲמוּרָה. אוֹיךְ זָאל עֶר נִישְׁט שְׁוֶועהְרִין בַּייא עוֹלָם הַבָּא אז עֶס איז וִויא עֶר זָאגְט:

אוֹיךְ זָאל עֶר נִישְׁט שְׁוֶועהְרִין וִויא אִיךְ בִּין אֵיין יְהוּדִי. וַוייל דָאס איז אַשְׁבוּעָה חֲמוּרָה. מֶען זָאל נִישְׁט שְׁוֶועהְרִין מְקַיֵים צו זַיין דִי מִצְוֹת. וַוייל דֶער שָׂטָן וֶועט מְקַטְרֵג זַיין וֶועט עֶר זַיין שְׁבוּעָה נִישְׁט מְקַיֵים זַיין: אוֹיךְ אַלֶע זַאכֶען וָואס דו הָאסְט אִין זִין צו טוּהְן זָאלְסְטוּ זָאגֶען ׳בְּלִי נֶדֶר. אז דו וֶועסְט קוֹיפֶען סְחוֹרָה אִין וֶועסְט מַרְוִיחַ זַיין. זָאלְסְטוּ זָאגֶען אִיךְ הָאבּ מַרְוִיחַ גִיוֶועזֶען בעזר השי״ת:

ליקוטים יקרים ונחמדים ממאמרי הש״ס פון מוסר און מדות:

אֵין אָדָם נוֹגֵעַ. דֶער מֶענְשׁ רִירְט נִישְׁט אָהְן אִין דֶעם וָואס עֶס איז אָהְן־גֶעגְרֵייט צו זַיין חַבֵר. הַיְינוּ עֶר זָאל נִישְׁט זָארְגֶען אִין זָאגֶען דָם דֶער וֶועט מִיר שָׁאדֶען מַיין פַּרְנָסָה. וָוארִין דָאס וָואס איז צו דִיר אוֹיס גִיזֶעצְט וֶועט צו דִיר מוּזֶען קוּמֶען. יומא דף ל״ח:

אֱכוֹל בָּצָל. דו זָאלְסְט עֶסִין אַוֶועלִיכֶע מַאֲכָלִים און קְרֵייטֶעכֶצֶער וָואס זַיי וֶועגִין נִישְׁט טַייעֶר אִין זָאלְסְט קֶענִין זִיצֶען אִין דַיין הוֹיז אָהְן דַאַגָה. און דו זָאלְסְט נִישְׁט עֶסִין טַייעֶרִי מַאֲכָלִים אִין נָאךְ יָאגֶען נָאךְ אַנְדֶערִי תַּאֲווֹת וָואס דוּרְךְ דֶעם וֶועסְטוּ בֶּעדַארְפֶען צו פֶערְקוֹיפֶען דַיין הוֹיז אִין דו וֶועסְט נִישְׁט הָאבֶּען וִויא צו זִיטְצֶען. פסחים דף קי״ד:

אל

בְּאךְ זַייא גֶעבִּין זַייעֶר שְׂכַר. הָאט רַב צו אִיהְם גִיזָאגְט זָאלְסְט זַייא גֶעבִּין וַוייל עֶס שְׁטֵייט ואורחות צדיקים תשמור. דָאס דֶעם וֶועג פון צַדִיקִים זָאלְסְטוּ הִיטֶען:

אל יספר. דער מענש זאל נישט ריידען מיט איין אשה. אויף דער גאס. ווען אפילו דיא איז זיין ווייב. אפילו דיא איז זיין טאכטער. אפילו דיא איז זיין שוועסטער. ווייל נישט איטעדער טוהט דיא קענין. אזוי וועט מען איהם חושד זיין. ברכות דף מ״ג:

בירא דשתית מניה מיא. אין דער ברינע וואס דוא האסט פון איהר געטרינקען וואסער. זאלסטו נישט אריין ווארפען אשטיין. היינו אמענש וואס דוא האסט פון איהם אמאל מקבל טובה געוועזען. זאלסטו איהם קיין מאל נישט שלעכטעס טוהן. ב״ק דף צ״ב:

דזקיף ליה זקיפא: צו אמענש וואס ער האט אנגעטאנגעגעם אין דער משפחה זאל מען צו איהם נישט זאגען הענג מיר אויף דיא זאך. ווייל ער וועט מיינען אז דוא זאגסט עס איהם כדי דו זאלסט איהם מבייש זיין. ב״מ דף נ״ט:

זלת קבוק. אסחורה וואס דיא איז בזול זאלסטו פיהל איין זאמלען און קויפען. ווייל אצינד איז נישט דא אקונה וועסטו זייער ביליג קויפען און דער נאך אז דיא סחורה וועט טייער ווערין וועסטו פיהל פארדינען. ברכות דף ס״ג:

זבין ותתחרט. דו זאלסט פארקויפען און האבען חרטה. אבער ניין אז דו וועסט פארקויפען זאלסטו נישט האבען חרטה. פירוש אז דו וועסט פארקויפען דיין סחורה און דו וועסט זעהן אז דו האסט געקענט מעהר נעמען האטשי דו האסט באדארפט צו האבען חרטה ווייל דו האסט אזוי גיך פארקויפט. אבער ניין אז דו וועסט פארקויפען זאלסטו קיין חרטה האבען. ווייל ווי קען זייער און קאלי ווערין. פסחים דף קי״ג:

אדהכא אכבריך. אז דו וועסט קומען פון דעם וועג אין דו וועסט ברענגען סחורה ווען דער שטויב וועט נאך זיין אויף דיינע פים פון דעם וועג. זאלסטו תיכף דיין סחורה פארקויפען. כדי דו זאלסט תיכף צוריק קערין אין קויפען אנדערי סחורה צו פארקויפען. שם:

שרי כיסיך. ווען וועסט פארקויפען סחורה זאלסטו צו ערשט נעהמין געלד אין געבין אין דיין בייטעל. דער נאך זאלסטו עפינין דעם זאק אין זאלסט געבין דיא סחורה. שם:

קבא מארעא. עס איז בעסער צו גיין צו איין ארט וואס איז נאהנט אין ווייניג צו פארדינען וויא צו גיין צו איין ארט וואס איז ווייט אין פיהל צו פארדינען. שם:

חֲמוֹתָהּ סְנְיָא לְכַלָּתָהּ. עַל פִּי רוֹב אִיז אַשְׁוִויגֶער אַשׂוֹנֶא דֶער שְׁנִיר. אוּן דִיא שְׁנִיר אִיז אַשׂוֹנֶא דֶר שְׁוִויגֶער. אִין אַזוֹי אוֹיךְ אַשְׁטִיף מִיטֶער אִיז אַשׂוֹנֶא דֶער שְׁטִיף טָאכְטֶער. אוּן דִיא שְׁטִיף טָאכְטֶער אִיז אַשׂוֹנֶא דֶער שְׁטִיף מוּטֶער. א) יבמות דף קי״ז:

טוֹבְיָה דְשָׁמַע וְאַתִּיד. עֶס אִיז בֶּעסֶער צוּ הֶערִין אַז מֶען אִיז אִיהְם מְבַזֶּה אוּן צוּ שְׁוַויגֶען. אוּן נִישְׁט אָפּ צוּ עֶנְפֶערִין. וַוייל עֶר בְּרֶענְגְט זִיךְ מִיט דֶעם אַיין הוּנְדֶערְט בּוּשׁוֹת. וָוארִין אַז עֶר וֶועט אָפּ עֶנְפֶערִין אִין מֶעהְרִין אִין מַחֲלוֹקֶת וֶועט מֶען אִיהְם פִיהְל מֶעהְר מְבַזֶּה זַיין. דְרִיבֶּער אִיז בֶּעסֶער אַז עֶר זָאל תֵּיכֶף בַּייא דֶעם עֶרְשְׁטִין מָאהְל שְׁוַויגֶען. סנהדרין דף ז׳:

טוֹבָה לְשַׁתָּא. עֶס אִיז אַגוּטֶער סִימָן אַז עֶס וֶועט זַיין אַגוּט יָאהְר אַז דֶער חוֹדֶשׁ טֵבֵת אִיז אַיין אַלְמָנָה. כְּלוֹמַר אַז עֶס גֵייט נִישְׁט רֶעגִין אִין חוֹדֶשׁ טֵבֵת. דָאס אִיז אָבֶּער נָאר אַז עֶס אִיז גֶעוֶואוֶנְגִין רֶעגִין אִין חוֹדֶשׁ חֶשְׁוָון. דֶעמִילְט אִיז גִיט אַז אִין חוֹדֶשׁ טֵבֵת גֵייט נִישְׁט רֶעגִין. תענית דף ו׳:

יוֹם שֶׁל עֲצֶרֶת בָּרוּר. אַז דֶער טָאג פוּן שָׁבוּעוֹת אִיז שֵׁיין אוּן לוֹיטֶער אוּן נִישְׁט וָואלְקֶענְדִיג אִיז אַגִיטֶער סִימָן צוּ דֶעם גַאנְצֶען יָאהְר. ב״ב דף קמ״ז:

כָּל פִּינוֹת שֶׁאַתָּה פוֹנֶה. אַז דִי וִוילְסְט גֵיין פוּן אַיין אָרְט צוּ דֶעם אַנְדֶערִין אָרְט. אוּן עֶס אִיז דָא אַיין וֶועג צוּ גֵיין רֶעכְטְס אוּן אַיין וֶועג צוּ גֵיין לִינְקְס. זָאלְסְטוּ אֲפִילוּ בֵּיידֶע וֶועגִין זֶענִין גְלַייךְ זָאלְסְטוּ תָּמִיד גֵיין רֶעכְטְס. יומא דף מ״ה:

כַּד מַשְׁלִים שַׂעְרָא מִכַּדָא. אַז עֶס לָאזְט זִיךְ אוֹיס בְּרוֹיט פוּן דֶער שְׁטִיבּ קְרִיגְט זִיךְ דַיין וַוייבּ מִיט אִיהְם אֲפִילוּ אִיבֶּער אַקְלֵיינִיגְקַייט. אוּן זָאגְט צוּ אִיהְם זֶעה וִויא אַנְדֶערִי מֶאנְשֶען בְּרֶענְגִין זֵייעֶרִי וַוייבֶּער פַּרְנָסָה. ב״מ דף נ״ט:

כּוּלְהוּ שָׁקְיָנָא. אַז דֶער מֶענְשׁ וִויל אָהְנְהֵייבֶּען צוּ טְרִינְקֶען דִיא מַשְׁקָה פוּן רְפוּאוֹת. זָאל עֶר אָהְנְהֵייבֶּען צוּ טְרִינְקֶען אוּן עוֹסֵק זַיין אִין רְפוּאוֹת אִין דִיא טֶעג פוּן פֶּסַח בִּיז שָׁבוּעוֹת. דָאס זֶענִין דִיא טֶעג וָואס דֶער אַוִיר פוּן זַייא אִיז גוּט עֶס זָאל הֶעלְפִין צוּ דֶער רְפוּאָה. שבת דף קמ״ז:

כִּי מִינְצֵי תְּרֵי בַּהֲדֵי. אַז צְוֵוייא מֶענְשִׁין קְרִיגֶען זִיךְ. אוּן אַייגֶער אִיז דֶעם

אנדערין

א) אִין סֵפֶר תּוֹסֶפֶת אֵלִיָּהוּ וֶועט גִיבְּרֶענְגְט אַמָשָׁל פוּן חז״ל אַז וֶוען אַצִיגְאלִי וֶועט קֶענִין צוּ זַאמֶען זַיין מִיט אַסִיגֶער דֶעמִילְט וֶועט קֶענִין צוּ זַאמֶען וואוֹנִין אַשְׁנִיר מִיט אַשְׁוִויגֶער אָהְן מַחֲלוֹקֶת:

אַנְדֶערִין מִבָּזֶה. וָועלְכֶער עֶר שְׁוַויינְט פְּרִידֶר אִיז אַנְדֶערְשְׁטֶערְ מְיוּחָס:

קידושין דף ע״א:

כִּי סַלְּקִית לְזִינְרָא. אֲפִילוּ אַז דוּ וָועסְט זַיין אַנְאַהְנֶעמֶען וָועג אַזוֹי וִויא פוּן דַיין שְׁטוּב צוּ דֶעם בּוֹידֶעם. זָאלְסְטוּ דִיר מִיט גֶעהְמִין עֶסִין. וָוארִין אֶפְשָׁר וָועט צוּ דִיר זַיין עֶנְג דִיא צַייט פוּן צוּ קוֹיפֶען. אַזוֹי אוֹיךְ אֲפִילוּ דָאס עֶסִין־וַוארְג אִיז בִּזוֹל זָאלְסְטוּ דִיר תָּמִיד מִיט נֶעמִין. פסחים דף קי״ג:

כִּים וְאַרְנְקִי. אַיין בַּייטֶעל וָואס מֶען לֵייגְט אִין אִיהְם גֶעלְד. לַייאָן נִישְׁט מֶענְשִׁין אַיינֶער דֶעם אַנְדֶערִין. וַוייל זַייא זָאגֶען עֶר וָועט צוּ נֶעהְמִין זַיין מַזָּל. יבמות דף קי״ב:

רא תִשְׁתֶּה סַמָּא. זָאלְסְט דִיךְ נִישְׁט גֶעוַוייגֶען צוּ טְרִינְקֶען טַייעֶרִי מַשְׁקוֹת וַוייל דַיין הַארְץ וָועט עֶס תָּמִיד פַארְלַאנְגֶען וָועסְטוּ דֶרִיבֶּער שָׁאדֶען מַאכֶען דַיין גֶעלְד. פסחים דף קי״ג:

רא לֵימָא. דֶער מֶענְשׁ זָאל נִישְׁט זָאגֶען צוּ דֶעם קִינְד אִיךְ וֶועל דִיר עֶפִּים גֶעבִּין אוּן דֶער נָאךְ וָועט עֶר אִיהְם נִישְׁט גֶעבִּין. וַוייל אַז דָאס קִינְד וָועט זֶעהְן אַז עֶר אִיז נִישְׁט מְקַיֵּים וָוס עֶר הָאט אִיהְם צוּ גֶעזָאגְט. וָועט עֶר זָאגֶען אַז מֶען מֶעג זָאגֶען שֶׁקֶר. סוכה מ״ו:

קַרְ־ית לְחַבְרָךְ. אַז דוּ רוּפְסְט דַיין חָבֵר אִין עֶר עֶנְטְפֶערְט דִיר נִישְׁט. זָאלְסְטוּ אוֹיף אִיהְם דִיא וַואנְט אַרוֹיף וַוארְפֶען. כְּלוֹמַר אַז דוּ רוּפְסְט דַיין חָבֵר צוּ שְׁטְרָאפֶען. אוּן עֶר וִויל דִיךְ נִישְׁט צוּ הֶערִין זָאלְסְטוּ אִיהְם לָאזֶען פַאלֶען. אוּן פוּן דִיר מִיט בֵּיידֶע הֶענְד אַוֶועק שְׁטוֹיסֶען:

ב״ק דף צ״ב:

שַׁאנִי מִינְגָא מִמֵּיכָם. עֶס אִיז גְרִינְגֶער דֶעם מֶענְשׁ עֶר זָאל שְׁלָאפֶען בַּייא נַאכְט נַיין שְׁלָאפֶען וִויא אִין דֶער פְרִיה אוֹיף צוּ שְׁטֵיין פַר זַיין צַייט.

יומא דף כ״ב:

שִׁיתָּא דְּיָנוּקָא בְּשׁוּקָא. וָואס דָאס קִינְד רֶעדְט אוֹיף דֶער גַאס. אִיז דִיא רֵייד פוּן זַיין פָאטֶער אוּן מוּטֶער. וָוארִין מִן הַסְּתָם הָט עֶר גִיהֶערְט פוּן זַיין פָאטֶער אָדֶער פוּן זַיין מוּטֶער אַז זַייא זָאגֶען אַזוֹי. הָאט עֶר פוּן זֵייא גִילֶערִינְט אוֹיךְ אַזוֹי צוּ זָאגֶען. סוכה דף נ״ו:

תַּלְמִיד הַנִּפְטַר מֵרַבּוֹ. אַז דֶער תַּלְמִיד נֶעמְט רְשׁוּת פוּן זַיין רֶבִּין אוּן גֵייט. אַזוֹי אוֹיךְ אַז דֶער קְלֶענֶערֶער נֶעמְט רְשׁוּת פוּן דֶעם גְרֶעסֶערִין וָואס עֶר אִיז אִיבֶּער גֶעבְּלִיבֶּען אִין חֶדֶר. זָאל עֶר זִיךְ נִישְׁט תֵּיכֶף אִיבֶּער

קערין

קעדרין מיט דעם פנים און גיין צו דער טיהר. נאר ער זאל פון איהם איינזייטיג אוועק גיין. יומא דף נ"ז:

האי כאן דמוקים אזוזי. דר וואס איז מקפיד צו נעהמין ביא זיין חבר געלד ווייל ער געפינט אין זיי אפגם. דער הייסט אנפש רע. דס איז אבר נאר אז ער קען דאס געלד בדוחק אהן שאדען אוועק געבין. ב"מ דף נ"ב:

המרא למריה. דער וויין געהער צו דעם בעל הבית. און דיא וואס זייא טרינקען דעם וויין זענין מחזיק טובה צו דעם שר המשקים. היינו צו דעם וואס ער טיילט דיא משקה. ב"ק דף צ"ב:

אי דלית. אז דו וועסט מיט מיר טראגין די משא וועל איך אויך טראגין א) און אז נישט וועל איך אויך נישט טראגין. דאס איז א משל דר מענש וויל נישט איין גיין אין איין עסק ווייל ער האט פחד אז ער וועט האבען היזק פון געלד. נאר באופן אז זיין חבר גייט מיט איהם איין בשותפות. שם:

במתאי שמאי. אויף מיין ארט ווי איך בין. בעשיינט מיך מיין נאמען. און אויף אפרעמד ארט בעשיינען מיך מיינע קליידר. שבת מ"ה:

אדלא אבידנא בחישנא. דער אטמער וואס ער גייט תמיד איין־געבוגין גלייך ער זוכט עפ"ס. זאגט. איך האב נאר נישט פארלוירען און גיי אים זוכען. שבת קנ"ב:

אסיא דמגן מגן שויא. ארופא וואס היילט בחנם. איז זיין רפואה אויך בחנם און איז גאר נישט ווערט ב"ק פ"ד:

אפילו

א) אין ספר המאור הגדול וועט גיברענגט דאס עס איז איינער גיקימען צו הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר מאיר מפרימישלאן זצוק"ל זי"ע און האט צו איהם גיזאגט רבי איך בעט פון אייך אז איהר זאלט מיך און מיין נשמה אויף הייבין אין דער הייך צו איהר שורש. האט הרב הצדיק הקדוש צו איהם גיזאגט גידענקסט ווען די ביזט געוועזן אקליין קינד און גילערינט אין חדר און האסט דיך גישפילט מיט די אנדערי קינדער. אז איינער זאל דעם אנדערין אויף הייבען. האסטו דיין חבר אויף געהויבין. און דער נאך האט דיין חבר דיך גיוואלט אויף הייבין און האט נישט גיקאנט. האסטו צו איהם גיזאגט ווערסט איך האב דיך גיקאנט אויף הייבען און די קענסט מיך נישט אויף הייבען. האט דיין חבר צו דיר גזאגט. ווייל דיא מאכסט דיך שווער דורך דעם קען איך דיך נישט אויף הייבען מאך דיך גרינג וועל איך דיך קענין אויף הייבען. אזוי אויך די קימסט צו מיר אז איך זאל דיך אויף הייבען. און די מאכסט דיך דייער שווער אז עס איז נישט מעגליך אז איך זאל דיך קענין אויף הייבין. מאך דיך גרינג פון דיינע זינד וואס די ווייסט איבער דיר וויא איין שווערע משא אזוי וועל איך דיך קענין אויף הייבין:

אפילו ריש נרגתא מן שמיא מוקמא. פירוש אלע זאכען וועלן מן השמים מיט דיא השגחה פון השי״י. אפילו די קלענסטי ממשלה היינו ווער עס זאל פרידר אן שעפין וואסער. און ווער עס זאל שפעטער אהן שעפין וואסער איז אויך מיט דער השגחה פון השי״ת. ברכות ס״ג:

תהא פסתקא דילך ספא. דיין רעדין מיט מענשין זאל זיין גוט. דו זאלסט נישט רעדין שלעכטס אויף קיין שום מענטש. וועסטו דיך פאר קיין שום מענטש נישט שרעקין. א) מדרש תלפיות:

גמרא אזיל למבעי קרנא. עס איז א משל. דאס קאמעהל האט נישט קיין הערנער. איז דאס קאמעהל גיגאנגין אויף איין אנדער אורט ער זאל דארט קריגען הערנער. און נישט גענוג ער האט דארט נישט גיטראפין הערנער. האט מען איהם זיינע אויערן אויך אפ גישניטין. דאס משל איז אויף בלעם ער איז גיגאנגין קיין מדין ער זאל נעמין שכר ווייל דורך זיין עצה איז גיפאלין פיר און צוואנציג טויזענד פון די יודען. און לא די וואס ער האט נישט גינימען שכר. האט מען איהם דארט גיהרגית. סנהדרין ק״ו:

אהבה מבטלת השורה. דאס ליעבשאפט איז מבטל דאס גלייכקייט. כלומר אז א מענש האט ליעב אזאך איז ער זיך מבזה אפילו עס איז אקעגין זיין כבוד. אזוי אויך דורך דער שנאה איז ער מבטל דאס גלייכקייט און ער איז זיך מבזה: ב) סנהדרין ק״ה:

אי תגרית ליה פיק עמרא. אז דו ביסט צו א מענש פערדרינגען אז דו זאלסט איהם טוהן א מלאכה. אפילו ער הייסט דיר טוהן די געמיינסטי מלאכה באדארפסטו דו איהם אויך צו טוהן. יומא כ׳:

בתר

א) דער מענטש זאל זיך נוהג זיין מיט זיין חבר נישט צו שפאסין נישט מיט דער האנד אויך נישט מיט איין ווארט. ער זאל נישט זאגין ער איז מיין חבר קען איך איהם זאגין וואס איך וויל. ער וועט נישט מקפיד זיין. ווייל פון אזעליכע זאכען קען ארויס קומען פון דער ליבשאפט א שנאה. אז דער חבר איז א חכם וועט ער אויף די ווערטער מקפיד זיין און וועט די שנאה טראגין אין זיין הארץ. און אז זיין חבר איז א נער וועט ער זיך מיט איהם קריגין און וועט איהם זאגין וואס ער ווייסט. ווארין א נער קען זיך נישט איין האלטען וועט ער תיכף מגלה זיין זיינע פעהלער:

ב) בייא אברהם שטייט וישכם אברהם בבוקר. אברהם איז אויף גישטאנען אין דער פריה און האט איינגיצוימט זיין אייזיל. ער האט דען נישט גיהאט קיין משרתים נאר מחמת אהבה צו השי״ת האט ער עס אליין גיטאן. און בלעם האט אויך אליין איין גיצוימט זיין אייזיל ווייל ער האט גיהאט שנאה צו די ישראל:

בתר מרי נכסי. נאך דעם עושר וואס ער הייסט מרי נכסי. זאלסטו נאך גיין וויא ער גייט. און זאלסט דיך פון איהם נישט אפ לאזען. ווייל ער איז אבר מזל. וועסטו דורך איהם אויך מצליח זיין. ב"ק צ"ג:

דאכיל אליתא משא בעליתא. דער וואס עסט פעטע זאכין וואס זענין טייער. אין פערשפרייט זיין געלד. לסוף מיז ער נעמין אויף בארג און האט נישט צו צאלין. דורך דעם אז מען קומט איהם מאנין בעהאלט ער זיך אויף דעם בוידים. פסחים קי"ד:

דאכיל קקולי. דער וואס עסט מיני ירקות וואס זענין בזול. דער קען שלאפין אין שטאט וויא אלע מענטשין זיצען. ווייל ער איז קיינים נישט שילדיג דרום בעדארף ער זיך נישט בעהאלטין. שם:

דוק בכבי ותשכח בגברי. זאלסט פיהל עסין מיט דייני ציין וועסטו געפינין דאס עסין אין דייני טריט. די וועסט האבין כח צו גיין. שבת קנ"ב:

חבל על דלית ליה דרתא. וויי איז צו די תלמידי חכמים וואס לערנין אין דער תורה און האבין נישט יראת שמים דאס איז גלייך צו איינים וואס ער האט קיין דירה אין מאכט זיך אטיהר צו דער דירה אזוי אויך די תורה איז אטיהר צו די יראה. אז ער האט אבער נישט יראה. האט ביי איהם די א תורה קיין קיום א). יומא ע"ב:

למתא ירקא ירקא שקיל. אין א שטאט וואס דארט וואקסין ירקות זאלסטו דיינע ירקות אויך דארט ברענגין צו פערקויפין. ווייל דארט קומען פיהל מענטשין קויפין ירקות וועסטו דיינע ירקות אויך קענין פערקויפין. אבער אין איין אנדער אורט קומען נישט מענטשין קויפען: מן דליה דא ליה. וואס דער מענטש מיהט. מיהט ער זיך דער מיט אליין. שבת פ':

גרשאי נשקך מני כביך. היינו זאלסט דיך אפ היטען פון שלעכטע מענטשין וואס זענין גנבים אזוי וויא עם ניפינען זיך אין גרשא. ווען אפילו ער קושט דיך אין פנים. זאלסטו איבער ציילין דיינע ציין צו ער האט נישט פון זייא ארוים גיגנבית. חולין קכ"ז:

פרות ממיכלך וממשתיך. די זאלסט מינערין פון דיין עסין און טרינקין און זאלסט מוסיף זיין אויף דיין דירה אז דיין דירה זאל דיין שיין:

א) אונזערע חכמים זאגען דער מענש וואס אין איהם איז תורה. און נישט יראת שמים. איז גלייך צו א גבאי פון צדקה וואס מען האט איהם איבער געגעבן די שליסעל פון איניווייניג און נישט פון אויסענווייניג. קען ער נישט אריין גיין: פוק

פוק חזי מה עמא דבר . אזא זאך וואס איז איין ספק וויא אזוי דיא זאך צו טאן . זאלסטו זעהן וויא אזוי דער ערליכער עולם איז נוהג צו טאן אזוי זאלסטו אויך טאן . פסחים ק״ג :

תן חיים לנערותך . דער מענטש זאל נישט גיוויינין זיינע קינדער מיט פלייש און וויין . נאר ער זאל זייא לערנין או זייא זאלין זיך בעגיינגען מיט אזעליכע מזונות וואס זייא זענין בזול . חולין פ״ד :

קפוץ זבין ארעא . אז די ווילסט קויפען אפעלד . זאלסטו איילען דער צו כדי די זאלסט דער וויל דיין געלד נים אוים געבין . און אז די ווילסט נעמין איין אשה זאלסטו דיך נים איילען נאר צו ערשט נים נאך פרעגין אויף איהרע מעשים . יבמות דף ס״ג :

ליקוטים פון די רייד וואס ר׳ אליעזר הגדול האט גיזאגט צו זיין זיהן הורקנוס פאר זיין שטארבין .

ווען ר׳ אליעזר הגדול ז״ל איז קראנק גיוועזן און איז גיוועזן קרוב למיתה האט ער גערופען צו זיין זיהן הורקנוס און האט איהם גענימען צו זיין רעכטע זייט . און ר׳ אליעזר האט אן גהויבין צו וויינען און האט גיזאגט :

בני. מיין זיהן . ביז אצינד האב איך מיט דיר געפירט אין רוגז און האב דיר נים גיווייזען אפרייליך פנים כדי דיא זאלסט מורא האבין פאר השי״ת א) . און אצינד מיין זיהן טו איך גייען אין דיסיקיים פון השי״ת . אזוי וועל איך דיך לערנין דעם וועג פון לעבין '

בני

א) ובשם הבעש״ט אז דער וואס האט מורא פאר השי״ת אין לערינט תורה לשמה האט אדיבור קדוש . היינו השי״ת איז מקיים וואס ער זאגט . אזוי וויא אין ספר שלשלת הקבלה וועט ניברענגט אסיפור. אין צרפת איז גיוועזין אשר זיין נאמען איז גיוועזין נוטופרידו ער איז גיוועזין אגבור און איין איש מלחמה ער איז גיוועזין אגרויסער אכזר . אין דער צייט האט מען גיהערט דיא חכמה פון רש״י צווישען אלע פעלקער. אלע פעלקער פון איהם פרעגין איין עצה . האט דער שר געשיקט צו רש״י אז ער זאל צו איהם קומען . האט רש״י צו איהם נישט געוואלט גיין ווארין רש״י האט גוט געקאנט דעם מענש. איז דער שר געווארען אין צארען . און איז גערימען מיט זיין גאנץ חיל צו דעם הויז פון רש״י און איז גיגאנגין ביז צו זיין בית המדרש. דער שר האט געטראפען אלע טירען אויף געמאכט אין אויך דיא ספרים זענין גיוועזין אויף געמאכט . און האט נישט גיזעהן קיין שום מענש . האט דער שר גערופען מיט אגרויס קול. שלמה. שלמה. האט רש״י גרט וואס פערלאנגט מיין הער . האט דער שר געזאגט וויא ביזט דו . האט רש״י גיענטפערט איך בין דא . אזוי האט ער געטאן פיהל מאהל :

האט

בָּנַי . זָאלְסְט נִיט גְלַייבִּין אִין דִיר וָוען דִיא וֶועסְט אַז עֶס אִיז שָׁלוֹם אִין דַיין גוּף אוֹיף דֶער וֶועלְט . חִיסְּדְהַל מֶענְטְשִׁין הָאבִּין זִיךְ גִילֵייגְט אוֹיף זַייעֶר בֶּעט אוּן וֶוענִין נִיט מֶעהְר אוֹיף גִישְׁטַאנִין . וְוִיסְּדְהַל מֶענְטְשִׁין הָאבִּין זִיךְ גִילֵייגְט אוֹיף זַייעֶר בֶּעט גֶעזוּנְד אוּן וֶוענִין אוֹיף גִישְׁטַאנִין מִיט גְרוֹיסֶע יְסוּרִים ;

בָּנַי . זָאלְסְט גְוָהֶר זַיין אַז דוּ זָאלְסְט שְׁטֶעלִין אַכֵּלִי מִיט וַואסֶער גֶעבִּין דַיין בֶּעט . אוּן אַז דוּ וֶועסְט אוֹיף שְׁטֵיין אִין דֶער פְרִיה זָאלְסְטוּ נִישְׁט אָהְן קְלַיידֶען קַיין שׁוּם זַאךְ פַאר דַיינֶע הֶענְד אָפּ גִיוָאשְׁען . ווייל אַרוּחַ הַטוּמְאָה

טוּהט

הָאט זִיךְ דֶער שַׂר זַייעֶר פַארוּוֶוּנְדֶערְט אוּן אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגֶען פוּן דֶעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן הָט גִיפְרֶעגְט אִיבּ דָא גֶעפִינְט זִיךְ אַיין יְהוּדִי . אִיז פַר דֶעם שַׂר גֶעקוּמֶען אֵיינֶער פוּן זַיינֶע תַּלְמִידִים . הָאט דֶער שַׂר צוּ אִיהְם גֶעזָאגְט . זָאג צוּ דַיין רַבִּי אַז עֶר זָאל צוּ מִיר קוּמֶען אוּן אִיךְ שְׁוֶוער בַּיי מַיין קָאפּ אַז אִיךְ וֶועל אִיהְם גָאר נִישְׁט שָׁאדֶען . הָט רַשִׁ"י גֶענִידֶערְט צוּ דֶעם שַׂר אוּן הָט זִיךְ פַר אִיהְם גֶעבּוּקְט . הָט דֶער שַׂר צוּ אִיהְם גֶעזָאגְט אַצוּנְד הָאבּ אִיךְ גִיזֶעהְן דַיין חָכְמָה . אוּן אִיךְ פֶערְלַאנְג אַז דוּ זָאלְסְט מִיר אַיין עֵצָה גֶעבִּין וָואס אִיךְ זָאל טוּהְן . הַיְינוּ אִיךְ הָאבּ אָהְן גֶעבְּרֵייט הוּנְדֶערְט טוֹיזֶענְד רַייטֶער אִין צְוַויי הוּנְדֶערְט גְרוֹיסֶע שִׁיפֶען אוּן מַיין רָצוֹן אִיז צוּ בֶּעצְוִוינְגֶען דִיא שְׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם אוֹיךְ אִין דֶער שְׁטָאט עַקְרוֹן הָאבּ אִיךְ זִיבֶּען טוֹיזֶענְד אַנְדֶערֶע רַייטֶער אוּן אִיךְ בִּין פֶערְזִיכֶערְט אִין גָאט אַז אִיךְ וֶועל מְנַצֵחַ זַיין דִיא יִשְׁמְעֵאלִים וָואס זַייא דִיצִען דָארְט . ווייל זַייא זֶענִין גִישְׁט בָּקִי אִין חָכְמַת הַמִלְחָמָה . עַל כֵּן זָאלְסְט דוּ מִיר זָאגֶען דַיין דֵיעָה אִין זָאלְסְט דִיךְ גָאר נִישְׁט שְׁרֶעקִין :

הָאט אִיהְם רַשִׁ"י גִיעֶנְטְפֶערְט מִיט ווֶיינִיג ווערְטֶער . דוּ וֶועסְט גֵיין אִין וֶועסְט בֶּעצְווִינְגֶען דִיא שְׁטָאדְט יְרוּשָׁלַיִם אִין וֶועסְט אִיבֶּער אִיהְר קִינִיגֶען דְרַיי טָאג . אִין דֶעם פֶערְדִין טָאג וֶועלִין דִיךְ דִיא יִשְׁמְעֵאלִים פוּן דָארְט אַרוֹיס טְרַייבֶּען אוּן דוּ וֶועסְט פוּן דָארְט אַנְטְלוֹיפֶען אוּן דוּ וֶועסְט אִין דֶער שְׁטָאדְט צוּרִיק קֶערִין מִיט דְרַיי פֶערְד . הָט דֶער שַׂר זַייעֶר גֶעווִיסְּטְ אוּן הָאט גֶעזָאגְט עֶס קֶען זַיין אַז דַיינֶע ווֶערְטֶער וֶועלִין זַיין אֱמֶת . נָאר אוֹיבֶּער אַז אִיךְ וֶועל צוּרִיק קוּמֶען מִיט פִיעֶר פֶערְד וֶועל אִיךְ גֶעבִּין דַיין פְלֵייש פַאר דִיא הוּנְד . אוּן וֶועל אוֹיס הַארְגֶענִין אַלֶע יְהוּדִים וָוס זֶענִין אִין צָרְפַת . הָט זִיךְ אִיהְם גֶעטְרָאפֶען אַזוֹי וִויא רַשִׁ"י הָאט אִיהְם גֶעזָאגְט אוּן אִיז צוּרִיק גֶעקוּמֶען מִיט דְרַיי פֶערְד אַחוּץ דֶעם פֶערְד נָאךְ פִיהֶל מִלְחָמוֹת וָואס עֶר הָאט גֶעהַאט . דִיא מִלְחָמָה הָאט גֶעדוֹיעֶרְט פִיעֶר יָאהְר . הָט עֶר גִידֶעגְקְט דִיא רֵייד פוּן רַשִׁ"י . אִין עֶס אִיז גִיוֶועזִין אִין זַיין דֵיעָה עֶר זָאל אִיהְם שְׁלֶעכְטִיץ טוּהְן . ווייל עֶר אִיז פָאהְרְט צוּרִיק גֶעקוּמֶען מִיט פִיעֶר פֶערְד . נָאר הַשֵׁי"ת הָאט פַארְשְׁטֶערְט זַיין עֵצָה . ווייל בִּשְׁעַת עֶר אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגֶען אִין טוֹיעֶר פוּן דֶער שְׁטָאט אִיז פוּן דֶער טוֹיעֶר אַרָאפּ גֶעפַאלֶען אַשְׁטֵיין אִין הָט גֶעהַארְגִית אֵיינֶעם פוּן זַיינֶע חֲבֵירִים מִיט דֶעם פֶערְד וָואס עֶר הָט דְרוֹיף גֶערִיטֶען . אִיז דֶער שַׂר גֶעבְּלִיבֶּען דֶערְשְׁרָאקֶען אִין הָאט מוֹדֶה גִיוֶועזֶען אַז עֶס אִיז אֱמֶת וָואס רַשִׁ"י הָאט גֶעזָאגְט . אוּן אִיז גֶעגַאנְגֶען צוּ רַשִׁ"י עֶר זָאל זִיךְ פַאר רַשִׁ"י בִּיקֶען פַאר זַיין אַהֵיים גֵיין הָט עֶר גֶעטְרָאפֶען דָאס רַשִׁ"י אִיז נִפְטַר גֶעוָוארֶען . הָט עֶר אוֹיף אִיהְם זַייעֶר גֶעטְרוֹיעֶרְט :

טוהט רוהען אויף דיא הענד א) . און זאָלְסט נִישְׁט גֶעבִּין דַיינֶע הֶענְד אויף דִיא אויגֶען . ווייל עֶם קֶענֶין מֶענְטְשִׁין גֶעשְׁטָר וֹכֶעלְט וֶוערִין מִיט דֶעם זֶעהֶן פון דַיינֶע אויגֶען . וָואַרִין עֶם קֶען נִישְׁט שׁוֹרֶה זַיין דִ א בְּרָכָה אויף אַזֶעלִיכֶע אויגֶען וָואס הַאבֶּען מְקַבֵּל טוּמְאָה גִיוֶועזֶען :

בְּנִי . זָאלְסְט זַיין גֶעוָוארִינְט אַז זָאלְסְט גֵיין מְבַקֵּר זַיין וֶוען אֵיינֶר אִיז קְרַאנְק . און זָאלְסְט זֶעהֶן מִיט אִיהְם צוּ רֶעדִין אַז עֶר זָאל תְּשׁוּבָה טוּהְן . און זָאלְסְט אויף אִיהְם מִתְפַּלֵל זַיין . און זָאלְסְט נִישְׁט בַּיי אִיהְם לַאנְג זִיטְצֶען . ווייל עֶס אִיז פַאר אִיהְם גֶענוּג אַז עֶר אִיז קְרַאנְק . און אַז דוּ וֶועסְט צוּ אִיהְם אַרַיין גֵיין זָאלְסְטוּ אַרַיין קוּמֶען מִיט שִׂמְחָה . און זָאלְסְט מִיט אִיהְם רֶעדִין מִיט שִׂמְחָה :

בְּנִי . זָאלְסְט נִישְׁט אַרַיין קוּמֶען פְּלוּצְלִינְג אִין דַיין הויז . מִכָּל שֶׁכֵּן אִין הויז פון דַיין חָבֵר . און זָאלְסְט נִישְׁט וַוארְפֶען אַנְדֶערֶע פָאַרְכְט אִין דַיין הויז . ווייל דִיא פָארְכְט אִיז גוֹרֵם פִיהְל שְׁלֶעכְטֶס :

בְּנִי . זָאלְסְט נִישְׁט אוֹיס זָאגֶען דַיין סוֹד צוּ דַיין וַוייבּ . זָאלְסְט צוּ הַאלְטֶען דַיין וָוארְט בַּייא אַנְדֶערֶע מֶענְטְשׁ . און זָאלְסְט נִישְׁט אוֹיס זָאגֶען דַיין סוֹד וֶוען דוּ וֶועסְט דִיךְ מִיט אִיהְם קְרִיגֶען . מִכָּל שֶׁכֵּן וֶוען דוּ בִּיזְט מִיט אִיהְם שָׁלוֹם :

בְּנִי . זָאלְסְט דִיךְ נִישְׁט שֶׁעהְמִין פון נִישְׁט צוּ טְרִינְקֶען וַואסֶער וָואס עֶס בְּלַייבְּט אִיבֶּער אִין דֶער כֵּלִי וָואס דַיין חָבֵר הָאט גֶעטְרִינְקֶען . ווייל עֶס קֶען זַיין אַז עֶר הָאט אִין זִיךְ עֶפִּים אַחוּלַאת וָואס עֶס קֶען חָיו שַׁאדֶען :

בני

א) וֶוען מֶען אִיז נִישְׁט נִזְהָר אִין נְטִילַת יָדַיִם קוּמְט מֶען צוּ זִינְד בִּיז מֶען קֶען עוֹבֵר זַיין אויף דִי גַאנְצֶע תּוֹרָה ח״ו . עֶס אִיז גְלַייךְ צוּ אֵיין הויז וֶוען דֶער גְרוּנְד פון דֶעם הויז אִיז פֶעסְט גֶעמוֹיעֶרְט אִיז דָס גַאנְצֶע הויז שְׁטַארְק און וֶוען נִישְׁט פַאלְט דָאס הויז בַּאלְד אֵיין . אַזוֹי אויךְ וֶוען מֶען אִיז נִזְהָר אִין נְטִילַת יָדַיִם וֶוען מֶען שְׁטֵייט אויף אִין דֶער פְרִי פון זַיין בֶּעט אִיז מֶען אויךְ נִזְהָר אִין אַנְדֶערִי מִצְוֹת . אִין וֶוען נִישְׁט . וֶועט מֶען פון אַנְדֶערִי מִצְוֹת אויךְ אָפּ גֶעלָאזְט . עֶר פֶעהְלְט נָאר אַמָאהְל מִנְחָה אָדֶער מַעֲרִיב מִתְפַּלֵל צוּ זַיין . דֶער נָאךְ פֶעהְלְט עֶר שׁוֹין אַמָאהְל תְּפִילִין צוּ לֵייגֶען . עֶר וַואשְׁט זִיךְ שׁוֹין נִישְׁט צוּ דֶעם עֶסִין . און וֶוען מֶען וַואשְׁט זִיךְ נִישְׁט אַזוֹי טוּהְט עֶר שׁוֹין נִישְׁט בֶּענְטְשִׁין . עֶר אִיז שׁוֹין מְחַלֵל שַׁבָּת וּכְדוֹמֶה . אַזוֹי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין סִיפּוּרֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זי״ע אַז עֶר הָט גֶעפוּנֶען אֵיין פְרוֹישׁ וָוס אִין דֶער צְפַרְדֵעַ אִיז גִיוֶועזֶען אַגִלְגוּל פון אַתַּלְמִיד חָכָם וָוס עֶר אִיז שׁוֹין טוֹיט גִיוֶועזֶען פִינֶעף הוּנְדֶערְט יָאהְר ווייל עֶר הָאט אֵיין מָאהְל מְזַלְזֵל גִיוֶועזֶען אִין נְטִילַת יָדַיִם אִין אֵיין עֲבֵירָה טוּהְט מִיט צִיהֶען אֵיין אַנְדֶערִי עֲבֵירָה בִּיז עֶר הָט עוֹבֵר גִיוֶועזֶען אִיבֶּער דִי גַאנְצֶע תּוֹרָה :

בְּנִי. זָאלְסְט נִזְהָר זַיין אַז דוּ זָאלְסְט נִישְׁט זִיצְען אִין שָׁאטְען פוּן דֶער זוּן אִין דִיא טֶעג פוּן תַּמוּז אוּן אָב. מִכָּל שֶׁכֵּן דוּ זָאלְסְט דָארְט נִישְׁט שְׁלָאפֶען. אוּן זָאלְסְט נִישְׁט שְׁלָאפֶען בַּיי דֶער לָעכְט פוּן דִי לְבָנָה. השי"ת זָאל דִיךְ אָפּ הִיטֶן פוּן אַלֶעם שְׁלֶעכְטֶען מעתה ועד עולם:

לִיקוּטִים מִסֵפֶר שֵׁבֶט מוּסָר וָואס אַיֶעדֶער מֶענְשׁ בֶּעדַארְף אִין זַייא נִזְהָר זַיין:

בְּנִי. זָאלְסְט נִזְהָר זַיין וָוען דוּ וֶועסְט עֶסִין בַּייא דֶעם טִישׁ פוּן דַיין חַבֶר זָאלְסְטוּ נִישְׁט שֶׁענְדִין קֵיין אַיינְצִיגֶען מֶענְשׁ. וַוייל טָאמֶער וֶועט עֶר זָאגֶען אַז מָארְגֶען וֶועסְטוּ בַּייא אַיין אַנְדֶערִין טִישׁ אוֹיף אִיהְם רֶעדִין:

בְּנִי. זָאלְסְט נִזְהָר זַיין וָוען דוּ וֶועסְט זֶעהְן אַנַייע מַלְבּוּשׁ אוֹיף דַיין חַבֶר זָאלְסְטוּ דִיךְ נִישְׁט דַארִיבֶּער פַארְוִוינְדֶערִין אוּן עֶם לוֹיבֶּען פַאר אִיהְם. וָוארִין טָאמֶער וֶועט אוֹיף דֶעם מַלְבּוּשׁ אַרוֹיף פַאלֶען אַיין פְלֶעק אָדֶער עֶס וֶועט צֶערִיסֶען וֶוערִין. וֶועט מֶען זָאגֶען אַז דוּ הָאסְט גִינֶעבִּין אַיין עַיִן הָרָע וֶועט מֶען זִיךְ פוּן דִיר תָּמִיד מְרַחֵק זַיין:

בְּנִי. זָאלְסְט זַיין גֶעוָוארִינְט אַז בַּיי אַמֶענְשׁ וָואס הָאסְט חֵן אִין זַיינֶע אוֹיגֶן. זָאלְסְטוּ נִישְׁט פִיהְל זִיצֶען בַּייא אִיהְם. מִכָּל שֶׁכֵּן זָאלְסְט אִיהְם נִישְׁט פְרֶעגִין פִיהְל שַׁאֲלוֹת. וַוייל טָאמֶער וֶועט עֶר זִיךְ מִיט דִיר אָהְן זֶעטִין אִין וֶועט דִיךְ פַיינְד הָאבֶּען. וְכָל שֶׁכֵּן מִיט אַמֶענְשׁ וָואס מֶען הָאט נִישְׁט חֵן אִין זַיינֶע אוֹיגֶען:

בְּנִי. זָאלְסְט זַיין גֶעוָוארִינְט אַז מִיט אַיין אָדָם הַכָּבֵד וָואס הָאט לִיעב פִיהְל בַּיי דֶעם אַנְדֶערִין צוּ זִיצֶען. אוּן הָט לִיעב פִיהְל צוּ רֶעדִין. זָאלְסְטוּ מִיט אִיהְם נִישְׁט רֶעדִין נָאר שָׁלוֹם אַלֵיין. וַוייל עֶם וֶועט דִיר שְׁוֶוער זַיין אַז דוּ זָאלְסְט דִיךְ פוּן אִיהְם אָפּ טְשֶׁעפִּין:

בְּנִי. זָאלְסְט נִזְהָר זַיין אַז דוּ זָאלְסְט נִישְׁט וַוייזֶען פַאר הוּנְגֶערִיגֶע אַז דוּ בִּיזְט זַאט. זָאלְסְט נִזְהָר זַיין אַז זָאלְסְט נִישְׁט שֶׁענְדִין קֵיין שוּם מֶענְשׁ פַאר מֶענְטְשִׁין. וַוייל טָאמֶער שְׁטֵייט צְוִוישֶׁען זַייא זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין בְּרִידֶער אָדֶער זַיין קָרוֹב. אוּן דוּ וֶועסְט נִישְׁט וִויסֶען. אוּן אַז דוּ וֶועסְט גֶשְׁוואהְר וֶוערִין וֶועט דִיךְ צוּ דֶעקִין אַבּוּשָׁה אוּן וֶועסְט נִישְׁט קֶענִין פַארֶעכְטִין. וַוייל דוּ הָאסְט שׁוֹין גֶעזָאגְט קֶענְסְט דוּ שׁוֹין נִישְׁט צוּרִיק צִיהֶען:

בני. זאלסט נזהר זיין אז דו ועסט רעדין מיט אמענש וואס ער איז נישט שיין. אדער ער האט אפעדהליער אין איין אבר פון זיין גוף. זאלסטו אידם נישט קוקען אין זיין פנים אדער אין דעם אבר וואס ער האט אמום:

בני. זאלסט נזהר זיין אז דו וועסט קומען צווישען מענשין זאלסטו דיך נישט זעטצין אויף איין ארט וואס איז צו הויך. און אויך נישט אויף איין ארט וואס איז שטארק נידריג. ווייל דיא ביידע עקין ווייזען אויף גאוה:

בני. זאלסט זיין געווארינט ווען דיין חבר האט דיך געפלוכט. און ער הט דיך מבזה גיוועזען. זאלסטו אידם נישט פיינד האבען ביי דיר אין הארץ. אדרבא זאלסט מיט אידם טוהן חסד וויא ווייט דו וועסט נאר קענין. ווייל דורך דעם וואס דו האסט מקבל גיוועזן וואס ער הט דיך מבזה גיוועזין און הט דיך געפלוכט הט מען דיר מוחל גיוועזין דיינע עבירות. א) :

בני. זאלסט נזהר זיין אז דו זאלסט נישט גיין אין הויז פון דיין חבר אין דער צייט פון זיין עסין. ווייל מאמער וועסטו שווער זיין אין זיינע אויגען:

בני. זאלסט נזהר זיין אז דו זאלסט זאגען ביי איעדער זאך וואס דו טוהסט. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה ב) וועט שורה זיין דיא ברכה אין אלע מעשים פון דיינע הענד:

בני

א) אויך הארי"ל הקדוש פלעגט תמיד זאגען אז דאס בעסטי פון אלע תשובות און דער וועלט איז. דס עס זאל אלע זינד דיין מאכען. אז מען זאל לידען ווען איינער איז אידם מבזה. און איז אידם מבייש. דס איז פיהל מעהר ווי אז ער זאל זיך לאזען שלאגען מלקות און ווי ער זאל זיך פייניגען מיט תעניתים. ווייל ווען דער מענש טוהט פאסטען און זיך פייניגען. מאכט ער שלאף זיין גוף און עס איז אידם מבטל פון תלמוד תורה. און ווען ער טוהט נישט פאסטען הייסט ער אחוטא. און אזוי אויך ווען ער לאזט זיך שלאגען מלקות. אבער מיט דער מדה אז ער טוהט לידען ווען מען איז אידם מבזה. קען ער עסין און טרינקען און דינען השי"ת און זיינע עונות ווערין פארגעבין:

ב) בספר תפלה למשה ווערט גיברענגט דאס ער האט גיהערט פון הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר יעקב יצחק מלובלין דס ער הט גיזאגט אז ווען אמענש פארגעסט נאר איין רגע פון זיך צו באהעפטען צו השי"ת. וואלט פאר אידם גענוג גיוועזען דס ער זאל בלייבען אטוף אהן אנשמה און הערט אהן גערופען מת. און אפילו דער מענש איז תמיד באהעפט צו השי"ת און טוהט אין אידם קיין מאהל נישט פארגעסין. זאל ער זיך אויך נישט מיט דעם שטאלצין האלטען. נאר אזוי ווי אוועדימיל וואס איז אויך אבאשטעפיניש און טוהט דעם רצון הבורא. ווייל דו ביזט פון דעסט וועגין באשאפען געווארען:

בני. זאלסט נזהר זיין אז דו זאלסט תמיד גידענקין דעם יום המיתה און דעם יום הדין. דאס איז דעם מענש שטארק מונע אז ער זאל נישט זינדיגען א) :

בני. זאלסט נזהר זיין צו גיין מנחם אבל זיין און איהם טרייסטען מיט אזעלכע רייד וואס זיי זאלען איהם אין הארץ אריין. אז דער מענש איז נאר מחויב מקיים צו זיין דיא מצוה פון השי"ת און ווען עס שטארבט ח"ו ביי איינעם א קינד ווערט עס נישט פארלוירען עס איז נאר גלייך ווי ער איז אין איין אנדערי שטאט. אזוי ווי דער אור החיים זאגט דאס פירוש פון דעם פסוק אין (ראה) בנים אתם לה' אלקיכם. אז תמיד ווערין זיי אהין גערופען זיינע קינדער. און לסוף וועט ער זיך מיט זיי צוזאמען קומען :

בני. זאלסט נזהר זיין אז דו זאלסט א ברכה מאכען אויף דיא פירות אין חמשה עשר בשבט. ווארין דאס איז א מנהג פון ותיקין :

בני. זאלסט זיין געווארינט אז דו זאלסט מקרב זיין דיינע ארימע קרובים און זאלסט דיך מיט זיי משתתף זיין און זייער שמחה. און אויך אין זייער אבילות ח"ו. און ביי א יעדער שמחה זאלען זיי זיין די ערשטע פון די גערופענע :

בני. זאלסט זיין געווארינט אז ווען דו וועסט גיין אויף א סעודה זאלסטו נישט לאנג דארט זיצען. זאלסט זיין געווארינט פון שפאצירען צו גיין און אויך פון צו גיין אויף סעודות ווייל דאס וועגין שטריק דיך צו שלעפין אין גיהנם ב) :

בני

א) דער של"ה שרייבט אז דער מענש זאל טראכטען ווען עס קומט איהם צו האנדלען איין עבירה אדער א מצוה. זאל ער טראכטען אז אפשר שוהט מיך אצונד השי"ת פריווען. אויב איך וועל עובר זיין אדער מקיים זיין. אזוי וויא ער האט געטוהן פריווען צו אברהם אבינו. און ווען דער מענש זאל זיכער וויסען אז השי"ת טוהט איהם אצונד פריווען אזוי וואלט ער זייער נזהר געווען. דריבער זאל דער מענש אזוי תמיד טראכטען ווען עס קומט איהם אזוי צו האנדלען. ווארין אזוי איז דיא מדה פון השי"ת אז ער שיקט אזאך דעם מענש צו פריווען. און גליקליך איז דער מענש וואס השי"ת איז תמיד אין זיינע גידאנקען :

ב) דער מענטש באדארף נזהר זיין דאס ער זאל גיין אלע טאג מתפלל זיין בבית הכנסת און זאל הערין קדושה און ברכו און זאגען אמן נאך דיא ברכות. אפילו ווער איז מתפלל ביחיד זאל ער אויך גייען לבית הכנסת מתפלל זיין. און זיך קובע זיין א יעדין

טאג

בני. זאלסט נזהר זיין אז דו זאלסט פערמיידען דיינע פיס פון איין עושר וואס דו האסט גאר נישט פון איהם. ווייל מיט דיין אריין גיין צו איהם קען עס דיר שאדין אין דער צייט ווען עס וועט דיר פעלין. ובפרט אין דער צייט ווען די וועסט חו"ו זיין קראנק. עס וועט זיך אפעדער פון דיר פערמיידין אז מען זאל דיך אינטער שטיצען מען וועט זאגין אז דער עושר גיט דיר שוין וואס דיא בדארפסט:

בני. עס זאל נישט ווייניג זיין אין דיינע אויגין איין שונא אפילו דיא האסט טויזענד ליבהאבער. ווייל דער איינער שונא קען איבער קערין אלע טויזענד ליבהאבער פאר שונאים. אין דיא טויזנד ליבהאבער קענין נישט איבער קערין דעם איינים שונא פאר אליבהאבער:

בני. שטאט דעם וואס דו זאלסט איבער לאזין דיין געלד כדי אז דוא זאלסט מקשר זיין דאס נפש פון דיין ווייב מיט דעם נפש פון דעם מאן וואס ער וועט זיא נעמין נאך דיין טויט. זאלסטו ליבער צו שפייטען ביא דיין לעבין דאס געלד צו צדקה כדי דיא זאלסט צו קניפען דיין נפש מיט דער שכינה:

זכר

מאנ אזמן צו לערנין תורה אפילו דער וואס ער קען ניט לערנין זאל ער לייגען ספרי מוסר איף עברי טייטש נישט אפ צו פירען זיינע טעג מיט הבלים:

מיר געפינען ביי אברהם אבינו שנאמר ואברהם זקן בא בימים. היינו ער איז געקומען מיט אלע טעג. עס איז נישט גיוועזן איין טאג וואס ער זאל אין איהם נישט טוהן דעם רצון הבורא. ווייל בעוה"ב דער קענט מען ווער עס איז אלט און ווער נישט. מען האט אמאל גיפרעגט צו אזקן פון זיבעציג יאהר ווי אלט ער איז האט ער גיזאגט דאס ער איז אלט זיבציג יאהר. האט מען נאך געזעהן אין זיין פינקס האט מען איהם גיזאגט דאס ער איז נאר אלט דרייא יאהר. האט מען אויך גיפרעגט צו איינעם וואס ער איז אלט דרייסיג יאהר ווי אלט ער איז. האט ער גיזאגט דם ער איז אלט דרייסיג יאהר. האט מען איהם געזאגט אז דאס איז אמת. ווי דער זקן האט דם גיהערט איז ער געווארען אין כעס און האט גיזאגט דא איז דער עולם האמת. איך בין דאך גיוועזן זיין סנדק און ווי אזוי קען מען זאגען דאס ער איז עלטער פון מיר. האט מען צו איהם גיזאגט די שוטה. דיא טעג וואס דער מענטש טוהט אין זיי גוטס דם זענין זיינע טעג. אבער די טעג ווס מען איז עוסק אין הבלים ווערין נישט גירעכינט פאר טעג. דיא אין אלע דיינע יאהרען געפינט מען מעהר נישט נאר דריי יאהר. ווייל דו ביזט קיין מאהל נישט געגאנגען מתפלל זיין אין האסט נאר עוסק גיוועזן אין הבלים ווערט דם נישט גירעכינט פר טעג. אבער דער ווס גייט לבית הכנסת מתפלל זיין אין לערנט תורה אין איז עוסק במצות דער קומט מיט אלע זיינע טעג פאר השי"ת:

ליקוטים נחמדים ויקרים פון ספר חסידים הקדוש וואס האט מחבר געוועזן רבינו יהודא החסיד זצוק"ל איינער פון דיא בעלי התוספת:

זכר צדיק לברכה. איעדים מאהל וואס מען טיהט גידענקין דעם נאמין פון גאט זאל מען זאגין בלשון הקודש השם יתברך שמו:

דער עיקר פון חסידות איז אז ער זאל זיך אין דעם חסידות האלטען פון תחלה ביז אין סוף אפילו ער ועהט אז מען שפעט אויס איהם זאל ער נישט נאך לאזען זיין חסידות:

איעדי זאך פון חסידות איז זיך אפ צו היטען. פון רכילות. פון צו ריידין דברים בטלים. נישט צו ריידין שקר. נישט צו זעהן אויף נשים. נישט צו ריידין חדושים פון וועלט זאכען. נישט צו גיין שפאצירען. ווייל אויף די אלע זאכין איז דא איצר. א) און איעדי זאך וואס דער מענטש גיוויינט זיך ווען ער איז קליין. ווען ער וועט גרוים זיין און וועט זיך וועלין אפ לאזען דער פון. וועט עם אויף איהם שווער זיין וויא דער טויט:

ווען

א) דער מענטש באדארף צו זעהן אז אמצוה וואס דער יצר הרע שטארקט זיך אין איהם אז ער זאל איהם פון דער מצוה מבטל זיין. זאל ער זיך דווקא שטארקען אז ער זאל דיא מצוה מקיים זיין. וואריין ער איז בודאי דורך דער מצוה געקומען אויף דעם עולם. ער איז דורך דער מצוה מגולגל געווארען. און כדי ער זאל נישט משלים זיין וואס ער באדארף מתקן צו זיין. טוהט איהם דער יצר הרע איין רעדין אז ער זאל דיא מצוה מבטל זיין. און ער זאל פון דער וועלט אוועק גיין מיט ליידיגע הענד. וועט ער דריבער באדארפען נאך אמאהל מגולגל ווערין. אזוי וויא מיר געפונען ביי דיא חכמי התלמוד אז זייא האבען געוואוסט מיט זייער חכמה דורך וועלכע מצוה ער איז מגולגל געווארען. האט ער זיך אין דער מצוה מעהר געהאלטען וויא אין אנדערי מצות. אזוי וויא דיא גמרא זאגט אין שבת אז איין תנא האט גיפרעגט דעם אנדערין. אין וועלכע מצוה איז דיין פאטער מעהר זהיר גיוועזין. האט ער איהם גיענטפערט אין דער מצוה פון ציצית. און אטייל זענין זהיר גיוועזען אין אנדערי מצות. און דאס איז גיוועזען ווייל זייא האבען געוואוסט מיט זייער חכמה אויף וועלכע זאך זיי זענין געקומען משלים צו זיין. שבט מוסר:

אזוי אויך אז דער מענטש וויל וויסען דורך וועלכע עבירה ער איז מגולגל געווארען. זאל ער זעהן מיט זיין שכל צו וועלכע עבירה ער טוהט מעהר גליסטען וויא צו אנדערי עבירות. זאל ער וויסען אז ער איז שוין אמאל גיוועזען אויף דעם עולם. און ער האט חטא גיוועזען מיט דעם חטא. דריבער איז ער נאך אמאל מגולגל געווארען אז ער זאל דעם חטא מתקן זיין. און דער כח הטומאה טוהט זיך אין איהם האלטען. אז ער זאל דעם חטא ווייטער טוהן. און ער האט נישט מנוחה פון דעם יצר הרע. על כן באדארף ער זיך שטארקען אקעגין זיין יצר הרע און זאל די עבירה נישט טוהן. יסוד התשובה:

ווען מען איז מצער א מענטש איז אזוי גלייך ווי מען האט מצער גווען די גאנצע וועלט. אפילו ער ברענגט פון זיך ארויס ליחה. אודער ער שפייט אויס שפייען פאר זיין חבר און עס איז זיין חבר נמאס. אזוי קומט ער דאפיר לדין. ווייל ער איז גורם מיאוס צו זיין חבר:

דער מענטש זאל זיך נוהג זיין אראפ צו האלטין די דעק פון זיינע אויגין אז ער זאל נישט זעהן ווער עס קומט איהם אקעגין: א)

עס איז גלייך אז עס זאל ביי איהם זיין אן גערייט אין אבי קלייען אז ווען ער וועט אן רירען אין חלב אדער אין בלוט אדער אין איין אנדערען איסור זאל ער זיך תיכף מיט די קלייען די הענד אפ רייבען:

אז דער מענש איז אליין אין אחדר זאל ער טראכטען אויף אזעלכי זאכען וואס די וועגין נישט שיין. אז ווען עס זאל זיין פאר מענשין וואלט ער עס נישט געטוהן פאר בושה. אזוי זאל ער עס אצונד אויך נישט טוהן:

אז דו וועסט רידען ביי דער נאכט זאלסטו נידעריג האלטן דיין קול. אין אז דו וועסט רידען ביי טאג זאלסטו זעהן ארום דיר. אין דו זאלסט זיין געווארינט מיט דיינע רייד פון דער וואנט וואס איז אינטער דיר. ווייל דר מענש טוהט שטארבען מיט דעם וואס ער וועט געשטרוכעלט מיט זיין צונג:

זאלסט ליעב האבען דעם שמא (שאמער). און זאלסט פיינד האבען דעם מה בכך (וואס איז דען). פירוש. זאלסט ליעב האבען צו זאגען שאמער אז איך וועל זאגען די זאך. אדער אז איך וועל טוהן די זאך. אדער אז איך וועל גיין שפאצירען. וועט גורם זיין אז איך וועל נאך זינדיגען. און זאלסט פיינד האבען צו זאגען. וואס איז דען אז מען הערט נארישע זאכען און צו רעדין וועלט זאכען און צו ריידען דברים בטלים ב). איך וועל גיין אין דעם רצון פון מיין הארץ. און איך וועל נישט קומען צו זינד:

ווען

א) דער ראשית חכמה שרייבט אז דער וואס היט אפ זיינע אויגען פון זעהן איז מיט איהם די שכינה. און עס האט איהם עדות גיזאגט אבעל תורה אז ער האט גיזעהן אחסיד אין ארצות המערב אז ער הייבט קיין מאהל נישט ארויף זיינע אויגען נאר ער האלט זייא תמיד אראפ פאר נדוים חסידות. און ווער עס דער צעהלט איהם איז נישט מוצא שנתו און נאך פיהל ניסים פון איהם:

ב) ובשם הבעש״ט ז״ע אז פון די רייד האט דער מענש רעד פערשטייען די צדיקים פון די רייד וואס פאר אהמא ער האט גיטאן. אין ספר אור המאיר ווערט גיברענגט אז אמאל האט הבעש״ט ז״ע גיהערט א מענש שפילען אויף א פידעל האט ער

ער

ווען דו וועסט וועלן פרעגן אויף א מענטש וואס דו וועסט דיך וועלן מיט איהם באהעפטן. זאלסטו פרעגן ווער זיין חבר איז. ווייל דר מענש טוהט גלייך ווי זיין חבר:

זאלסט נישט זיין איילינג תיכף צו זיין אין כעס א). זאלסט לאזען דיין כעס אין נאכט איבער נעכטיגען. און דו זאלסט אין האלטען דיין צארען אז דו זאלסט גאר נישט ריידען אין דר צייט ווען דו ביזט אין כעס:

זאלסט נישט אוים זאגען צו דיין ליעבהאבער אזא זאך וואס דו טוהסט פארבארגין פון דיין שונא ווען דו האסט איהם נישט פיהל מאהל געפריבט אז ער איז דיר איין איהב נאמן. ווייל טאמער וועט ער איבער גיקערט ווערין צו דיר פאר אשונא אזוי וועט ער אוים זאגען דיין סוד. אויך אסוד פון איין אנדערין זאלסטו נישט אוים זאגען צו קיין שום מענש נאר ווען ער גיט דיר רשות:

דער כלל פון דער חכמה איז. צו שווייגען. איין וואורט איז ווערהט איין גולדען. שווייגען איז ווערהט צוויי גולדען. אז איך טוה ריידען אזוי האב איך חרטה. און ווען איך רייד נישט האב איך קיין חרטה. ווען איך האב נאך נישט געטוהן ריידען אזוי טוה איך גיוועלטיגען און רעגירען אויף מיינע

ער פערשטאנען פון דעם שפילען אז יכירות וואס ער האט געטאן פון דעם טאג אהן וואס ער איז געבוירען געווארען. אצונד בעדארף דער מענש פערשטיין אז מיט דעם פירעל טוהט ער אוים רעכענין זיינע חטאים מכל שכן פון זיינע רייד מיט דעם מויל טוהן דיא צדיקים בוודאי פערשטיין וואס פר אחטא ער האט געטאן:

א) הרב הצדיק הקדוש מלובלין זצוק"ל האט איינמאל געוואלט גאנץ פריה אויף שטיין ווייל ער האט געדארפט אדבר גדול מתקן זיין. האט ער גיהייסען אז מען זאל איהם ביא נאכט פריהער זיין עסין געבין ווי אין איין אנדערין טאג. און לסוף נישט געגוג וואס מען האט איהם נישט זיין עסין פריער גיגעבין נאר מען האט נאך איהם שפעטער גיגעבין און עס איז נסתר געווארען זיין גאנצער בנין. האט הרב הצדיק גיזאגט. איך וואלט בעדארפט צו זיין אין כעס אויף מיין בני בית. נאר וואס איז דען גיוועזין מיין כוונה מיט דעם וואס איך האב געוואלט פריער אויף שטיין. אז איך זאל טוהן דעם רצון פון מיין באשעפער. און דאס איז אויך דער רצון פון מיין באשעפער אז איך זאל נישט זיין אין כעס:

והרב הצדיק הקדוש מראודאל זצוק"ל פלעגט תמיד זאגען ווען איך וויל ברוגז זיין ליינ איך עס אפ אויף שפעטער איך וועל שפעטער אויך דען משא ומתן נישט פערלירען:

ובשם הרב הצדיק מרימינאב זצוק"ל אז ווען דער מענש קומט פון דעם וועג זאל ער נישט אהיים קומען הונגעריג כדי ער זאל נישט זיין אין כעס אויף זיין בני בית:

מַיינֶע רֵייד. וֶוען אָבֶּער דָאס וָוארְט אִיז שׁוֹין אַרוֹיס פוּן מַיין מוֹיל. טוּהְט שׁוֹין דָאס וָוארְט אִיבֶּער מִיר גִיוֶועלְטִיגֶען:

וֶוען אֵיינֶער זָאגְט צוּ זַיין חַבֵר אַז עֶר זָאל אִיהְם דֶערְלַאנְגֶען אַסֵפֶר. זָאל עֶר עֶס נֶעמֶען מִיט דֶער רֶעכְטֶער הַאנְד נִישְׁט מִיט דֶער לִינְקֶע:

וֶוען דוּ וֶועסְט וֶועלִין טוּהְן אֵיין זַאךְ. זָאלְסְט דוּ רֶעכֶינֶען אַז וֶוען אֵיין אַנְדֶערֶער מֶענְשׁ זָאל וֶועלִין דִיא זַאךְ טוּהְן אוּן זָאל דִיךְ פְרֶעגִין אֵיין עֵצָה. וָואס פַאר אֵיין עֵצָה דִיא וָואלְסְט אִיהְם גִיגֶעבִּין. אַזוֹי זָאלְסְטוּ דִיךְ נוֹהֵג זַיין אוֹיבּ דוּ זָאלְסְט דִי זַאךְ טוּהְן אוֹיבּ נִישְׁט:

וֶוען לְמָשָׁל רְאוּבֵן הָאט אַזִיהְן וָואס אִיז נוֹטֶה צוּ שְׁטַארְבֶּען. אַזוֹי זָאל קוּמֶען שִׁמְעוֹן אוּן זָאל זָאגֶען צוּ זַיין פָאטֶער אוּן מוּטֶער. פְּלוֹנִי. וּפְלוֹנִי. אִיךְ גִיבּ צוּ אַייךְ אַשֶׁקֶל. אִיךְ גִיבּ צוּ אַייךְ אַבְּרוֹיט אוּן פְלֵיישׁ אוּן וַויין אוּן אִיךְ לֵייז אוֹיס אַייעֶר זוּהְן אַז עֶר זָאל זַיין מַיין זוּהְן. אוֹיךְ זָאל מֶען אַזוֹי טוּהְן צוּ אַזוֹי אֵיינֶעם וָואס עֶס הַאלְטֶען זִיךְ נִישְׁט בַּייא אִיהְם קֵיין קִינְדֶער ר״ל:

אַיְהוּדִי אִיז שׁוּלְדִיג גִיוֶועזֶען אַשְׁבוּעָה צוּ אַנוֹי הָאט עֶר גֶעזָאגְט וָואס זָאל אִיךְ טוּהְן וֶוען אִיךְ וֶועל אֱמֶת שְׁוֶועהְרִין וֶועל אִיךְ מַיין גֶעלְד פוּן אִיהְם אַרוֹיס נֶעהְמֶען מִיט דֶר שְׁבוּעָה פוּן אֱמֶת. אוּן וֶועל גֶעבִּין דִי הֶעלְפְט צוּ צְדָקָה. הָאט צוּ אִיהְם אחָכָם גֶעזָאגְט אֲפִילוּ וֶוען דוּ וֶועסְט דָאס גַאנְצֶע גֶעלְד גֶעבִּין צוּ צְדָקָה אִיז אָסוּר. וַוייל עֶס אִיז בֶּעסֶער אַז דוּ זָאלְסְט נִישְׁט גֶעבִּין צוּ צְדָקָה אוּן דוּ זָאלְסְט נִישְׁט שְׁוֶועהְרִין אֲפִילוּ עֶס אִיז אֱמֶת. וַוייל פִיהְל שְׁטֶעהְט וֶוענִין חָרוּב גֶעוָוארֶען דוּרְךְ שְׁבוּעָה פוּן אֱמֶת:

אַיְהוּדִי וָואס זִיצְט בַּיי אַשְׁרַאנְקֶען וּכְּדוּמֶה וָוס אִיז אוֹיס נִיזֶעצְט אַזוֹי פִיהְל צוּ נֶעהְמֶען. אוּן עֶר נֶעמְט מֶעהְר פוּן אַזוֹי. וֶועט עֶר לְסוֹף אָרֶעם וֶוערִין. וַוייל עֶס טוּהְן אִיהְם פִיהְל שֶׁעלְטֶען:

דֶער מֶענְשׁ זָאל זִיךְ תָּמִיד גֶעוֵויינֶען צוּ זָאגֶען. יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹא נֶחְטָא לָךְ וְלִבְרִיּוֹתֶיךָ וְשֶׁלֹּא יֶחֶטְאוּ לָךְ בְּרִיּוֹתֶיךָ וְשֶׁלֹּא יֶחֶטְאוּ בָּנַי וּמְחָה כָּעָב וְכֶעָנָן חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

פַאר אֵיין אַלְטֶען מַאן זָאלְסְטוּ דִיךְ אוֹיף שְׁטֶעלִין. אוּן אֲפִילוּ פַאר אֵיין אַלְטֶע. אוּן אוֹיךְ נָשִׁים זָאלֶען זִיךְ אוֹיךְ אוֹיף שְׁטֶעלִין:

דֶער מֶענְשׁ זָאל נִישְׁט זָאגֶען וֶוען אִיךְ וֶועל דִיא זַאךְ טוּהְן אַזוֹי בִּין אִיךְ נִישְׁט קֵיין יְהוּדִי. וַוייל מִיט דֶעם דִיבּוּר מַאכְט עֶר זִיךְ פַאר אַיין גוֹי. וַוייל אַשְׁלֶעכְטֶע זַאךְ זָאל עֶר אֲפִילוּ אוֹיף אַתְּנַאי אוֹיךְ נִישְׁט זָאגֶען!

די״א

דיא מתים האבען הנאה או ווען זייערי ליעבהאבער קומען אויף זייערי קברית און בעטין גוטץ אויף זייער נשמה. און אויך או מען בעט פון די אזוי בעטין זיי אויך אויף די לעבידיגע מענשין:

ווען אמענש ווערט ח״ו קראנק זאל ער נישט אהן הענגין זיין קרענק ווייל ער האט גיגעסין אמאכל וואס האט איהם געטוהן שאדען. אדער דורך איין אנדערי זאך. ווען אפילו שרעכטי מענשין האבען איהם געטוהן שלאגי. נאר ער זאל זאגען מיינע זינד האבען עס גורם גיוועזין און גאט האט עס גיווערקט. אויף איטליכע זאך באדארף מען זאגען אז עס איז בהשגחת הבורא:

ליקוטים פון ספר אור הישר ער איז גיוועזין דער חבר של המקובל ר׳ משה קורדווירו זצוקללה״ה:

צריך האדם. דער מענש בעדארף נזהר זיין או ער זאל נישט אויס ציהען פון זיין מויל אועלכי רייד וואס איז נישט פון תורה אדער יראה אדער חכמה אדער פון מוכר דרך ארץ. וואָרין או עס איז נישט דא אין די רייד איינס פון די זאכען ווערט עס פר אשטות גירעכינט:

מען זאל נזהר זיין אויף צו שטיין פאר אתלמוד חכם. אויך פאר איין אלטען מאן וואס איז אלט זעכציג יאהר און איז איין עם הארץ בעדארף מען אויך אויף שטיין. דאס טוהט העלפין או מען זאל האבען יראה פאר השי״ת:

פאר דיין אלט ווערין זאלסטו טוהן תשובה. וואָרין ווער ווייסט וואס עס קאן דעם טאג געבוירען ווערין. ווייל דער מענש איז נישט זעכער מיט זיין לעבין אפילו איין רגע. ער קען ווערין גערופען מיט דעם באפעהל פון דעם קעניג דער וועלט און איז גענצווינגען איבער צו לאזען זיין ווייב און זיינע קינדער און זיין הויז בעזונדער און אלע זיינע קרובים מיט זיינע ליעבהאבער. און טוהט צו דעם וועג זיינע טריט. אזוי איין וועג וואס ער איז נאך אין איהם קיין מאהל נישט איבער געפאהרען. און עס איז נישט דא ווער עס זאל פיהרען צו זיין נשמה. נאר תורה און מעשים טובים. ווייל זיינע ליעבהאבער און זיינע קרובים טוהן צוריק אהיים גיין צו זייער ארט. און זיינע מעשים טוהן זיך פאר איהם פאדערין:

מען באדארף זייער נזהר צו זיין נישט אפ צו לאזען זיין דיעה פון דיא תפילין. ווייל מען מאכט דר מיט אגרויסען פגם. דריבער ווען מען

אין

אִיז מִתְפַּלֵּל בְּרָכוֹת אוּן זְמִירוֹת זָאל מֶען אַלֶע מָאהְל נֶעבִּין דִיא הַאנְד אוֹיף דִיא תְּפִילִין כְּדֵי עֶר זָאל נִישְׁט אָפּ לָאזְען זַיין דֵיעָה פוּן זֵיי : א)

הָאֲרִיזַ״ל הָאט תָּמִיד מִתְפַּלֵּל גִיוֶועזֶען פוּן אַסִידוּר. נָאר דִי שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה הָאט עֶר מִתְפַּלֵּל גִיוֶועזֶען מִיט דִי אוֹיגֶען צוּ גֶעמַאכְט :

וַוייא צוּ דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס טוּהְן פַארְגֶעלְטֶען שֶׁלֶעכְטְס צוּ זֵייעֶר נֶפֶשׁ אוּן רֵיידֶען אִין שִׁיהְל אֲפִילוּ נָאךְ דֶער צַייט פוּן דֶער תְּפִלָּה. אֲפִילוּ זֵייא רֶעדִין מוּסָר אוּן יִרְאַת שָׁמַיִם : ב)

עם

א) עֶס הָאט זִיךְ אַמַעֲשֶׂה גֶעטְרָאפֶען בַּייא אַגְרוֹיסֶען תַּלְמִיד פוּן הָאֲרִיזַ״ל הַקָּדוֹשׁ אַז עֶר אִיז נִפְטַר גֶעוָוארֶען : אוּן נָאךְ פִיהְל טֶעג הָאט אִיהְם הָאֲרִיזַ״ל גִיזֶעהְן אִין חָלוֹם אוּן הָאט אִיהְם גִיפְרֶעגְט הַיא עֶס גֵייט אִיהְם אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט הָט עֶר אִיהְם גִיעֶנְטְפֶערְט אַז עֶס גֵייט אִיהְם זֵייעֶר גוּט. נָאר וֶועגִין אֵיין זַאךְ הָט מֶען מִיט מִיר אַבִּיסֶעל מְדַקְדֵּק גִיוֶועזֶען אַז וֶוען אִיךְ בִּין גֶעקוּמֶען בַּייא דֶעם סוֹף פוּן ובא לציון. בַּיי למען לא ניגע לריק כו׳ הָאבּ אִיךְ דָארְט זֵייעֶר שְׁטַארְק מְכַוֵּין גִיוֶועזֶען. וַוייל דָאס אִיז זֵייעֶר אַגְרוֹיסֶע תְּפִלָּה אוּן וַוייל אִיךְ הָאבּ שְׁטַארְק מְכַוֵּין גִיוֶועזֶען. הָאבּ אִיךְ דֶערְמִילְט מְסִיחַ דַעַת גִיוֶועזִין פוּן דִיא תְּפִילִין. פוּן דֶעם קֶען דֶער מֶענְשׁ זֶעהְן וִויא גְרוֹיס דֶער עוֹנֶשׁ אִיז אַז וֶוען מֶען לָאזְט אָפּ זַיין דֵיעָה פוּן דִי תְּפִילִין דוּרְךְ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת פוּן אַנְדֶערִי זַאכֶען חַס וְשָׁלוֹם. נָאר אִין דֶער צַייט וֶוען מֶען אִיז מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה דֶערְמִילְט בֶּעדַארְף מֶען נָאר אִין זִין הָאבֶּען דִיא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. אוּן זָאל מִתְפַּלֵּל זַיין מִיט כַּוָּונָה אוּן זָאל נִישְׁט מוֹרָא הָאבֶּען וֶוען עֶר אִיז מַסִּיחַ דַעַת פוּן דִי תְּפִילִין דוּרְךְ דֶער כַּוָּונָה :

ב) אִין סֵפֶר יֵשׁ נוֹחֲלִין שְׁטֵייט אַז דֶער מֶענְשׁ זָאל נִזְהָר זַיין אַז מֶען זָאל אִין בֵּית הַכְּנֶסֶת נִישְׁט רֵיידִין קֵיין שִׂיחַת חוּלִין וֶוען אֲפִילוּ עֶס אִיז נָאר נֵייטִיג. וָוארִין אִין אַלֶע עֲבֵירוֹת וָוס דֶער מֶענְשׁ טוּהְט אִיז נִישְׁט דָא אַזוֹי אֵיין עֲבֵירָה וִויא אַז מֶען טוּהְט רֵיידִין אִין שִׁיהְל. וָוארִין וֶוען דֶער מֶענְשׁ טוּהְט אַנְדֶערִי עֲבֵירוֹת דְהַיְינוּ גָזֶל אָדֶער וֶוען מֶען עֶסְט אַזֶעלְכֶע זַאכֶען וָוס זֵיי זֶענִין אָסוּר וְכַדּוֹמֶה. אִיז וַוייל דֶער יֵצֶר הָרָע טוּהְט זִיךְ אִיבֶּער אִיהְם שְׁטַארְקֶן. אוּן דֶער מֶענְשׁ טוּהְט צוּ דִי זַאכֶען גְלִיסְטֶען מַאכְט אִיהְם דֶער יֵצֶר הָרָע זִינְדִיגֶען דֶער מִיט. אָבֶּער מִיט דֶעם וָוס דֶער מֶענְטְשׁ טוּהְט רֵיידִין אִין שִׁיהְל וָוס פַאר הֲנָאָה הָט עֶר פוּן דֶער עֲבֵירָה. אוּן עֶר מַאכְט נָאךְ זַיין חָבֵר אוֹיךְ זִינְדִיגֶען. וָוארִין דִי עֲבֵירָה וֶועט נִישְׁט גֶעטָאן אַלֵיין. נָאר נָאךְ מִיט אֵיינֶעם. פַאר וָואס זָאל זִיךְ דֶער מֶענְשׁ נִישְׁט גֶעהְמֶען אַמוּסָר פוּן זִיךְ אַלֵיין. אַז וֶוען זַיין חָבֵר זָאל צוּ אִיהְם רֵיידֶען וֶוען עֶר אִיז טָרוּד אִין זַיינֶע גִישֶׁעפְטֶן אַזוֹי וָואלְט עֶר אִיהְם נִישְׁט גֶעטוּהְן אוֹיס הֶערִין. אִין בַּייא דֶער תְּפִלָּה וָואס מֶען שְׁטֵייט פַאר הַשֵׁי״ת נָאךְ אַיינֶער עֶר טוּהְט אִיהְם רוּפֶען טוּהְט עֶר שׁוֹין עֶנְטְפֶערִין עֶר שְׁטֵייט נָאךְ אִין זַיין תְּפִלָּה טוּהְט עֶר שׁוֹין הֶערִין :

אוּן בִּפְרַט דִי מֶענְשִׁין וָואס זִיצֶען אִין דִי דֶערְפֶער וָוס אַיינֶער פוּן דֶעם אַנְדֶערִין אִיז וַוייט. נָאר אִין שַׁבָּת קוּמֶען זֵייא זִיךְ צוּזַאמֶען אַז זֵייא זָאלִין מִתְפַּלֵּל זַיין מִיט מִנְיָן אוּן זֵייא זֶענִין עוֹסֵק אִין נַארִישְׁקֵייטֶן פוּן דֶער וֶועלְט אַיינֶער דֶער צֵיילְט זַיין חָבֵר אַז עֶר הָט גֶעקוֹיפְט

איין

עֶס אִיז אַגְלַייכֶער מִנְהָג אַז דֶער סִידוּר זָאל זַיין פַאר אִיהְם אוֹיף גֶעמַאכְט אִין דֶער צַייט וֶוען דֶער חַזָן זָאגְט דִיא בְּרָכוֹת. אוּן דִי שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. כְּדֵי עֶר זָאל קֶענִין צוּ הֶערִין דִיא בְּרָכוֹת. אִין נָאךְ זָאגֶען אָמֵן:

עֶס אִיז אַמִצְוָה אַז מֶען זָאל תָּמִיד זֶעהְן אוֹיף דֶעם הִימֶעל עֶס טוּהְט פִיהְל הֶעלְפִין צוּ יִרְאָה:

מֶען זָאל פָארְשְׁטֶען אִין דֶעם שָׁלוֹם פוּן אַיֶעדִין מֶענְשׁ. אֲפִילוּ אִין שָׁלוֹם פוּן דֶעם שׂוֹנֵא:

מֶען זָאל נִזְהָר זַיין אַז מֶען זָאל נִישְׁט פֶערְשְׁלַייפֶען דִיא פִינְגֶער פוּן דֶער רֶעכְטֶע הַאנְד מִיט דִי פִינְגֶער פוּן דֶער לִינְקֶע הַאנְד. וַוייל עֶס טוּהְט מְעוֹרֵר דִין זַיין ח״ו:

מֶען זָאל נִישְׁט אַוֶועק וַוארְפֶען אַיין אַלְטֶען חֶשְׁבּוֹן פוּן זַיינֶע חֶשְׁבּוֹנוֹת. וַוייל מֶען קֶען אַמָאל פוּן דֶעם אַלְטֶען חֶשְׁבּוֹן פִיהְל וַואכֶען ארוֹיס גֶעהְמֶען. אוֹיךְ זָאל מֶען אַיֶעדִין חֶשְׁבּוֹן אוֹיף שְׁרַייבֶּען. קְלֵיין אָדֶער גְרוֹיס. כְּדֵי עֶר זָאל נִישְׁט חוֹשֶׁד זַיין אִין כְּשֵׁרִים ח״ו:

זָאלְסְט נִזְהָר זַיין אַז דוּ זָאלְסְט נִישְׁט מְשַׁנֶה זַיין דַיין דִבּוּר אֲפִילוּ מִיט אַקְלֵיינֶע זַאךְ. וַוייל דֶער וָואס טוּהְט מְשַׁנֶה זַיין זַיין דִבּוּר אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר דִינְט דִיא עֲבוֹדָה זָרָה:

עֶס אִיז אַמִצְוָה צוּ קוֹיפֶען פִישׁ לִכְבוֹד שַׁבָּת צוּ אַלֶע דְרַיי סְעוּדוֹת בִּפְרַט בַּיי דֶער דְרִיטֶער סְעוּדָה. אָבֶער אִין מִיטֶען דֶער וָואךְ זָאל מֶען נִישְׁט עֶסִין קַיין פִישׁ. וַוייל אִין מִיטֶען דֶער וָואךְ קָען מֶען נִישְׁט מַעֲלֶה זַיין דִיא נִיצוֹצוֹת. נָאר דוּרְךְ דֶעם זְכוּת פוּן שַׁבָּת א):

מֶען זָאל נִזְהָר זַיין אָפּ צוּ קֶעהְרִין דָאס שְׁפַּיין-וֶועבּ פוּן זַיין שְׁטוּבּ כְּדֵי צוּ פֶערְטְרַייבֶּען דִיא קְלִיפָּה שְׂמָמִי״ת בְּיָדַיִם תְּתַפֵּשׂ:

אִין טֶעמֶע מִילֶעךְ ק״א. אַזוֹי אוֹיךְ אַנְדֶערִי בְּהֵמוֹת. וָוארִין אַנַאנְצֶע וָואךְ זֶעהְט נִישְׁט אַיינֶער דֶעם אַנְדֶערִין. אִין דָאס אִיז אַרֶעכְטֶער אִיסוּר. עֶס וָואלְט לִיבֶּער גִיוֶועזֶען אַז זַייא זָאלֶען זִיצֶען בַּיי זִיךְ אִין דֶער הַיים וִוי צוּ זַיין מְחַלֵל זַיין אוּן צוּ רֵיידֶען אִין שַׁבָּת אַזֶעלְכֶע זַאכֶען. עַל כֵּן טוּהְט אוֹיף אַייעֶר הַארִין דִיא פָארְכְט פוּן הַשֵּׁי״ת פַאר דִיא עוֹנְשִׁים וָואס קֶענִין חַס וְשָׁלוֹם קוּמֶען. אִין טוּהְט אָהְן כָּבוֹד צוּ הַשֵּׁי״ת:

א) וּבְשֵׁם הרב הצדיק הקדוש מוהר״ר מאיר מפרעמישלאן זי״ע. אַז דָאס בִּיז יוֹם ד׳ אִין דֶער וָואךְ הָאט עֶר גִינֶעסִין פִישׁ. אִין פוּן יוֹם ד׳ אָהְן אִין וַוייטֶער הָאט עֶר אִין דֶער וָואכֶען נִישְׁט גִינֶעסִין קַיין פִישׁ:

ליקוטים פון ספר אָרְחוֹת חַיִּים פון
רַבֵּינוּ הרא"ש זצ"ל

דֶער מֶענְש זָאל זִיךְ פַּרְהִיטֶען פוּן גַאֲוָה וִויא וַויִיט מֶעגְלִיךְ זַיי: אוּנ אוֹיךְ פוּן חֲנִיפוּת: א) אוּנ אוֹיךְ פוּן שֶׁקֶר: אוּנ אוֹיךְ פוּן לֵיצָנוּת: אוּנ אוֹיךְ פוּן כַּעַס: אוּנ אוֹיךְ פוּן רְכִילוּת: נִישְׁט צוּ רֵיידִין לָשׁוֹן הָרַע. אוּן אוֹיךְ נִישְׁט צוּ הֶערִין לָשׁוֹן הָרַע: נִישְׁט צוּ רֵיידִין דְּבָרִים בְּטֵלִים:

זָאלְסְט תָּמִיד גִידֶענְקִין דֶעם טָאג פוּן דֶעם טוֹיט אוּן דִיא זָאלְסְט דִיר אָן גְרֵייטִין שְׁפַּייז אוֹיף דֶעם וֶועג:

דֶעם סוֹד פוּן אֵיין אַנְדֶערִין זָאלְסְטוּ נִישְׁט אוֹיף דֶעקִין. אוֹיךְ דִיא רֵייד וָואס מֶען וֶועט פַאר דִיר רֵיידִין נִישְׁט פַאר אַסוֹד זָאלְסְט דִיא זַייא בֶּעהַאלְטִין בַּייא דִיר אִין הַארְץ. אוֹיךְ אַז דִיא וֶועסְט זַייא הֶערִין פוּן אֵיין אַנְדֶערִין זָאלְסְטוּ נִישְׁט זָאגִין אִיךְ הָאבּ שׁוֹין דָאס גִיהֶערְט. אוּן פוּן דַיין וַוייבּ זָאלְסְטוּ אוֹיךְ הִיטֶען דִיא רֵייד פוּן דַיין טוֹיל: כְּלוֹמַר זָאלְסְט פַאר אִיהְר קֵיין סוֹד אוֹיס זָאגִין:

זָאלְסְט נִישְׁט גֶעבִּין דַיינֶע אוֹיגִין צוּ אוּנ אֵיינִים וָואס אִיז גִיוָוארִין אֵיין עוֹשֶׁר מֶער פוּן דִיר. נָאר צוּ אוּנ אֵיינִים וָואס אִיז אִינְטֶער דִיר:

זָאלְסְט נִישְׁט צֶערִינִין אוֹיף אֵיין קְרִיג וָואס גִיהֶער נִישְׁט צוּ דִיר. וַוייל זַייא וֶועלִין צְוִוישֶׁען זִיךְ שָׁלוֹם מַאכִין. אוּן דִיא וֶועסְט אִיבֶּער בְּלַייבִּין אִין כַּעַס:

זָאלְסְט נִישְׁט נָאךְ לָאזִין פוּן צוּ זִיכֶען חֲבֵירִים אִין לִיבְּהָאבֶּער. אוּן עֶס זָאל פַאר דִיר נִישְׁט וֵוינִיג זַיין אֵיין שׂוֹנֵא:

עס

א) זָאלְסְט נִישְׁט גֶעבִּין חֲנִיפָה צוּ אַנְדֶערִי אוּן זָאלְסְט נִישְׁט צוּ נֶעמֶען חֲנִיפָה פוּן אַנְדֶערִי. אוּן וֶוער עֶס ווִיל נִיצוֹל וֶוערִין פוּן חֲנִיפָה זָאל עֶר זַיין גֶעוָוארִינְט זִיךְ צוּ עֶר הַייטֶערִין פוּן כָּבוֹד. וַוייל דֶער וָואס ווִיל נִישְׁט קֵיין כָּבוֹד דֶער בֶּעדַארְף נִישְׁט חֲנִיפוּת. אוֹיךְ זָאל עֶר גֶעוואוּינְט זַיין אַז עֶר זָאל פוּן אַנְדֶערִי קֵיין הֲנָאָה הָאבֶּען. וַוייל דָאס רוֹב מֶענְשִׁין וָואס הָאבֶּען לִיבּ צוּ הַנְאָנִין. טוּהְן גֶעבִּין חֲנִיפָה צוּ אַמֶענְשׁ וָואס זֵיי מֵיינֶען אַז זַייא וֶועלִין פוּן אִיהְם הֲנָאָה הָאבֶּען. דֶרִיבֶּער וֶוער עֶס טוּהְט זִיךְ פַּרְהִיטֶען פוּן דִיא צְוַויי זַאכִין. הֲנָאָה. אוּן כָּבוֹד. דֶער וֶועט נִיצוֹל וֶוערִין פוּן פִיהְל עֲבֵירוֹת. וַוייל פִיהְל מֶענְשִׁין טוּהְן מַעֲשִׂים טוֹבִים כְּדֵי מֶען זָאל זַייא כָּבוֹד אָהְן טוּהְן. אוּן אַזוֹי אוֹיךְ וֶוער עֶס הָאט הֲנָאָה פוּן זַיין חָבֵר. וֶוען אֲפִילוּ עֶר זָאל אִיהְם זֶעהְן עוֹבֵר זַיין אוֹיף אַלֶע עֲבֵירוֹת פוּן דֶער וֶועלְט. קָאן עֶר אִיהְם נִישְׁט שְׁטְרָאפֶען. וַוייל עֶר הָאט מוֹרָא אַז עֶר וֶועט פוּן אִיהְם מֶעהְר נִישְׁט קֶענִין הֲנָאָה הָאבֶּען. אוּן נִישְׁט גֶענוּג וָואס עֶר שְׁטְרָאפְט אִיהְם נִישְׁט. נָאר מִיט דֶעם וָואס עֶר גִיט אִיהְם חֲנִיפָה. אִיז עֶר מַחֲזִיק זַיינֶע מַעֲשִׂים. ראשית חכמה:

עֶם זָאל נִישְׁט אוֹיף גֵיין אִין דַיין דֵיעָה אַז דִי וָאלְסְט דֶעם חָכָם מְנַצֵחַ זַיין.
וַוייל דִי וֶועסְט נִישְׁט מֶערִין אוֹיף דַיין קְלִיגְקֵייט חָכְמָה, וָאלְסְט נִישְׁט בַּייז זַיין אוֹיף אַקְלֵיינִיקֵייט אָקֶעגִין יְעדִין מֶענְטְשׁ. א) וַוייל טָאמֶער וֶועסְט דִיר נֶעמִין שׂוֹנְאִים בְּחִנָם:

זָאלְסְט נִישְׁט נָאךְ גֵיין צוּ וִויסֶען פֶערְבָּארְגִינֶע זַאכֶען וָואס אִיז צְוִוישֶׁען אַמֶענְטְשׁ מִיט זַיין חַבֵר. אוּן אַזוֹא זַאךְ וָואס אִיז פַאר דִיר פֶערְדֶעקְט:
זָאלְסְט נִישְׁט נֶעבִּין צוּ דַיין הַארְץ אַז דִי וָאלְסְט מְקַנֵא זַיין. וַוייל דָאס אִיז אַשְׁלֶעכְטִי קְרֶענְק וָואס הָאט נִישְׁט אַרְפוּאָה:
זָאלְסְט דִיךְ נִישְׁט גִיוֵוינִין בַּייא דִיר צוּ שְׁוֶוערִין אֲפִילוּ עֶס אִיז אֱמֶת:
זָאלְסְט דִיךְ נִישְׁט גִיוֵוינִין צוּ עֶסִין אוֹיסֶער דַיין הַיים מִיט אֵיין פַאר זַאמְלִינְג מֶענְטְשִׁין וֶוען עֶס אִיז נִישְׁט אַסְעוּדַת מִצְוָה: זָאלְסְט נִישְׁט זַיין אֵיין עַצֵל פוּן צוּ גֶעבִּין שָׁלוֹם צוּ אַיְעדִין מֶענְטְשׁ:

כספר

א) דֶער מֶענְשׁ בֶּעדַארְף צוּ נֶעבִּין צוּ זַיין הַארְץ אַז עֶר זָאל נִישְׁט צֶערִינֶען אוּן זָאל זַיין אַמַעֲבִיר עַל מִדוֹתָיו. דָאס הֵייסְט וֶוען אֵיינֶער אִיז אִיהְם מְצַעֵר זָאל עֶר נִישְׁט וֶועלֶען אָפּ גִעבִּין מִדָה כְּנֶגֶד מִדָה. נָאר עֶר לָאזְט נָאךְ דָאס וָואס מֶען הָאט אִיהְם מְצַעֵר גִיוֶועזֶען אוּן גַייט אַוֶועק. אוּן דֶער וָואס אִיז הַמַעֲבִיר עַל מִדוֹתָיו דֶעם אִיז מֶען מוֹחֵל זַיינֶע עֲבֵירוֹת אוּן דֶער מִדַת הַדִין זוּכְט נִישְׁט נָאךְ אִיהְם. נָאר עֶר לָאזְט אִיהְם נָאךְ אוּן גַייט פוּן אִיהְם אַוֶועק. ראשית חכמה:

אִין סֵפֶר תּוֹסֶפֶת אֵלִיָהוּ וֶוערְט גִיבְּרַאכְט אַמַעֲשֶׂה אַז רַב הוּנָא דֶער זוּהְן פוּן יְהוֹשֻׁעַ אִיז קְרַאנְק גִיוֶועזֶען אוּן אִיז גִיוֶועזֶען אוֹיף יֶענֶעם עוֹלָם (עֶר אִיז גִילֶעגִין אִין דִיא הַיְעֶנֶער פְלֶעט) עֶטְלִיכֶע טָאג אוּן עֶטְלִיכֶע נֶעכְט. וֶוען עֶר אִיז צוּ זִיךְ גֶעקוּמֶען הָאט מֶען אִיהְם גִיפְרֶעגְט. רַבִּי. מִיט וָואס זֶענְט אִיהְר נִיצַל גִיוָוארִין פוּן דֶער מִיתָה. הָאט עֶר זַייא גִיעֶנְטְפֶערְט וואוּיל אִיז צוּ דֶעם וָואס עֶר אִיז נִישְׁט אַמַעֲמִיד עַל מִדוֹתָיו. אִיךְ שְׁוֶוער אַז עֶס זֶענִין גִיקוּמֶען כִּתּוֹת פוּן מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוּן הָאבִּין אוֹיף מִיר מְלַמֵד זְכוּת גִיוֶועזֶען. אוּן מֶען הָאט זַייא נִישְׁט אָהְן גִינוּמֶען. בִּיז עֶס אִיז גִיקוּמֶען אַקוֹל אוּן הָאט גִיזָאגְט אוֹיף וֶועלְכֶען מֶענְשׁ טוּהְט אִיהְר מְלַמֵד זְכוּת זַיין. אַשְׁרֵי אוֹיף דֶעם וָואס אִיז נִישְׁט אַמַעֲמִיד עַל מִדוֹתָיו. אַז וֶוען מֶען אִיז אִיהְם מְצַעֵר טוּט עֶר נִישְׁט אָפּ מִדָה כְּנֶגֶד מִדָה פוּן תָּמִיד אָהְן. אַזוֹי הָאט מֶען מִיךְ תֵּיכֶּף גִיפְּטֶערְט פוּן מִיתָה צוּ לֶעבֶּען:

נָאךְ אַמַעֲשֶׂה וֶוערְט דָארְט גִיבְּרֶענְגְט פוּן אַזוֹי אַייגֶעם וָואס אִיז נִישְׁט אַמַעֲמִיד עַל מִדוֹתָיו רַב נַחְמָן דֶער זוּהְן פוּן יִצְחָק הָאט גִיהַאט אַבַּארְג מִיט עֶרְד בַּייא זִיךְ אִין גָארְטֶען. הָאט עֶר גִידִינְגֶען פּוֹעֲלִים אַז זַיי זָאלֶען דֶעם בַּארְג גְרָאבִּין. הָאבִּין זַייא גִיגְרָאבֶּען אַגַאנְצֶע טָאג. דֶעם אַנְדֶערִין טָאג וִוי זַייא הָאבֶּען גִיגְרָאבֶּען. אִיז אַמֶענְשׁ אַ־וֵויס גִישְׁפְּרוּנְגֶען פוּן זַיין הוֹיז (קֶבֶר) אוּן הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט אוֹיף דֶעם בַּארְג אוּן הָאט זִיךְ אָהְן גִיהוֹיבֶּען צוּ שָׁאקְלִין אוּן צוּ לֶעדִינִין. וָואס הָאט עֶר גִילֶערִינְט טָאמֶער אִיז גִיקוּמֶען דִי צַייט פוּן תחיית המתים.

טאמער

בְּסֵפֶר רַחֲמֵי הָאָב. דֶער מֶענְטְשׁ בֶּעדַארְף זִיךְ מַרְגִיל זַיין. עֶר זָאל נִישְׁט זֶעהְן בַּייא קֵיין שׁוּם מֶענְטְשׁ דִיא חֶסְרוֹנוֹת נָאר דִיא מַעֲלוֹת. וַוייל עֶס אִיז נִישְׁט דָא אַמֶענְטְשׁ וָואס עֶר הָאט נִישְׁט קֵיין חִסָרוֹן: א)

מֶען זָאל אַיֶעדִין מֶענְטְשׁ דַן זַיין לְכַף זְכוּת אֲפִילוּ עֶס וַוייזְט אוֹיס אַז עֶר הָאט גִיטְהָן אַגְרוֹיסֶע עַוְלָה. וָוען דִיא וֶועסְט אִיהְם אוֹבֶּער פְרֶעגִין פַאר וָואס עֶר הָאט דָאס גֶעטְהָן. וֶועט עֶר דִיר רוּבָּא דְרוּבָּא עֶנְפֶערִין אַתֵּירוּץ מַסְפִּיק: מֶען בֶּעדַארְף אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף דִיא קִינְדֶער אַז זֵייא זָאלִין נִישְׁט גֵיין בְּגִילוּי רֹאשׁ. אַזוֹי וִויא דִיא גְמָרָא זָאגְט אִין שַׁבָּת כַּסִי רֵישָׁךְ כִּי הֵיכִי דְתֶהְוֵי עֲלָךְ אֵימְתָא דִשְׁמַיָא. וָואלְט צוּ דֶעקִין זַיין קָאפּ כְּדֵי עֶס זָאל אוֹיף דִיר זַיין דִיא פָארְכְט פוּן הַשֵּׁי״ת. ב) וּמִכָּל שֶׁכֵּן גְרוֹסֶע מֶענְטְשִׁין

בעדארפין

מָאמֶער אִיז גֶעקוּמֶען דִי צַייט פוּן תחיית המתים. זֶענִין גִילָאפִין דִי פּוֹעֲלִים אִין הָאבִּין מוֹדִיעַ גִיוֶועזֶען צוּ רַב נַחְמָן. אִיז רַב נַחְמָן גֶעקוּמֶען אוּן הָאט אִיהְם גִיטְרָאפֶען. הָאט רַב נַחְמָן צוּ אִיהְם גִיזָאגְט וֶוער בִּיסְט דוּא. הָאט עֶר צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אִיךְ בִּין אֵיין מֵת. הָאט רַב נַחְמָן צוּ אִיהְם גִיזָאגְט וָוערְט דֶען אַמֵת נִישְׁט פֶערְפוֹילְט. הָאט דֶער מֶענְטְשׁ צוּ אִיהְם גִיזָאגְט הָאט מֶען דֶען מִיט דִיר נִישְׁט גִילֶערִינְט סֵפֶר מִשְׁלֵי. אַז שְׁלֹמֹה הָאט גִיזָאגְט וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה. אַז וֶוען מֶען אִיז מְקַנֵּא וֶוערִין פֶערְפוֹילְט דִיא בֵּיינֶער. אִיךְ בִּין קֵיין מָאהְל נִישְׁט גִיוֶועזֶען אַמַעֲמִיד עַל מִדּוֹתָיו. אוּן אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גִיהַאט קִנְאָה אוֹיף מַיין חַבֵר. אוּן אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גִירֶעדְט אִין בֵּית הַמֶדְרָשׁ אוּן נִישְׁט אִין שׁוּהְל. אוּן אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גִינֶעבִּין מַיין הַארְץ אוּן מַיינֶע אוֹיגֶען נָאר צוּ דִבְרֵי תּוֹרָה. כְּדֵי מְקַיֵּים צוּ זַיין וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וְשׁוֹמֵעַ לִי יִשְׁכּוֹן בֶּטַח. וֶוער עֶס הֶערְט מִיךְ צוּא וֶועט זִיכֶער לִיגֶען הָאט רַב נַחְמָן צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אִיךְ וֶועל דִיר אוֹיף מָאהְרֶען אֵיין גִיצֶעלְט הָאט דֶער מֶענְטְשׁ צוּ אִיהְם גִיזָאגְט זָאלְסְט מִיר נָאר נִישְׁט טִיהְן אוּן זָאלְסְט מִיךְ נִישְׁט אַוֶועק נֶעהְמִין פוּן דֶעם אוֹרְט. נָאר זָאלְסְט צוּרִיק קֶעהְרִין דִי עֶרְד וָואס מֶען הָאט פוּן מִיר אַרָאפּ גִינוּמֶען אוֹיף זַיין אוֹרְט. אִיז רַב נַחְמָן גִיוֶועזִין אִין פַּחַד אוּן אִיז גִיוֶועזִין אַנַאנְצִין טָאג אִין טְרוֹיעֶר. אוּן הָאט גִיזָאגְט וַוייא אִיז צוּ מִיר אֲפְשַׁר הָאבּ אִיךְ דֶעם מֵת גִיהַרְגִינְט. אַזוֹי הָאט אִיהְם רַב נַחְמָן תֵּיכֶּף גִיזֶעהְן אִין חָלוֹם. וִוי דֶער מֵת אִיז גִיזֶעסִין אִין אַסוּכָּה פוּן הֲדַסִים. הָאט רַב נַחְמָן תֵּיכֶּף אָפּ גִינֶעבִּין אַשֶׁבַח צוּ הַשֵּׁי״ת וָואס עֶר נִיט צוּ אַיֶעדִין זַיין שָׂכָר. פוּן דֶעם לֶערִינְט מֶען אַרוֹיס וֶוען אַזוֹי אַיינֶער וָואס זַיין שָׂכָר אִיז נִישְׁט גִיוֶועזֶען נָאר פַאר שְׁווייגֶען אַלַיין. אוּן וַוייל עֶר אִיז נִישְׁט גִיוֶוען אַמַעֲמִיד עַל מִדּוֹתָיו הָאט אִיהְם הַשֵּׁי״ת גִינֶעבִּין אַזַא שָׂכָר. מִכָּל שֶׁכֵּן אַז אֵיינֶער לֶערִינְט תּוֹרָה אוּן אִיז מְגַדֵּל זַיינֶע קִינְדֶער צוּ תַּלְמוּד תּוֹרָה אוּן דִיעֶנְט צוּ הַשֵּׁי״ת אוּן אִיז מִיט שִׁפְלוּת נִישְׁט מִיט גַאֲוָה וֶועט אִיהְם בְּוַדַאי הַשֵּׁי״ת גֶעבִּין זַיין שָׂכָר:

א) דֶער כְּלַל אִיז מֶען זָאל נִישְׁט אַרוֹיס צוּ קוּקִין. אוּן דֶעם אַנְדֶערִין נִישְׁט אַריין צוּ קוּקֶען:

ב) אִין סֵפֶר צֶמַח דָוִד וֶוערְט גִיפְרֶעגְט דָאס פַאר פִיהְל הוּנְדֶערְט יָאר אִין אָנְהֵייבּ פוּן מַלְכוּת

יון

בעדארפין בודאי נזהר זיין נישט צו גיין בגילוי ראש אפילו ארגע . ווען אפילו ער גייט צו אשר קען ער געבין אויף זיין קאפ אקויין היטעל (שקורין יארמקי) וואריין דער שר איז אויף דעם נישט מקפיד . און איעדער בעל שכל טיהט פילען אז אזוי באלד מען טיהט פון זיך אוים אין גאנצין דאס היטעל . נעמט ער פון זיך אראפ דעם עול מלכות שמים :

ווען איינער איז שילדיג צו זיין חבר געלד . און עס איז גיקומען דיא צייט פון דעם אפ געבען און ער האט ניט צו צאלין . אזוי זאל ער זיין חבר בעטען מיט גיטען דאס ער זאל איהם אכיסיל ווארטען . און נישט איהם מדחה צו זיין מיט שקרים פון איין טאג אויף דעם אנדערין טאג. אור הישר: דער וואס עס וויסט צו זאגען אגיטע בשורה צו זיין חבר זאל ער איהם באלד קימען זאגען . ווייל עס איז אגרויסע מצוה . ביא אלע זאכען וואס דו וועסט וועלין טאן זאלסטו זאגען א״ה. שם:

דער מענש זאל זיך מרגיל זיין אז ער זאל איעדער מצוה בעשייגין מיט שוינקייט . נישט וויא עס איז דא מענטשין וואס זייא האבין תפילין און רצועות וואס זענין צוריסען . און ווייס . וויא אזוי טיהן זייא זיך נישט שעמין אז זייערי שיך בעדארפין דווקא זיין שווארץ און שיין און דיא תפילין וואס אין זייא איז דא דער נאמען פון השי״ת זאלין זיין מבוזה אזוי איך אין מצות ציצית זענין זייא נישט מדקדק אז עס זאל דווקא זיין אבט פעדים . און דיא ציצית זאלין זיין שיין . ווי צו זייא וואס זייא זענין נישט זהיר אין אזא מצוה וואס מען קען דיא מצוה מקיים זיין מיט עטליכע פרוטות :

ליקוטים אין הנהגות ישרות פון קיצור ליקוטי מהר״ן נכד הבעש״ט ז״ע :

דורך דעם וואס מען נעמט איין עצה פון דיא חכמי הדור ווערין נמתק די דינים

ווען איז גיוועזן אחכם אין אשכנז וואס ער האט גידרש׳נט פאר סיהל מענטשין אז דאס פאלק זאל אפ טאן דאס היטעל פון דעם קאפ בשעת זייער עבודה (ארבייט) שטאט דעם וואס פריער האט מען זיך מכניע גיוועזן מיט דעם וואס מען האט זיך אראפ גינימען די שיך פון די פיס בשעת דער עבודה . און ווייל דער קאפ איז פיהל מער חשוב וויא די פיס דריבער איז מער הכנעה אז מען נעמט אראפ דאס היטעל פון דעם קאפ וויא אז מען זאל אראפ נעמין די שיך פון די פיס . און פון דעם איז נתפשט גיווארין דער מנהג אז דער וואס איז קלענער פון זיין חבר אדער אפילו ער איז גלייך צו איהם איז ער זיך מכניע (ער מאכט זיך אינטער טעניק) מיט דעם וואס ער דעקט זיך אויף דעם קאפ . דער מנהג איז אבער נאר ביא די נוצרים עכ״ל :

דִינִים. אויך דוּרְך דֶער עֵצָה פוּן דֶעם צַדִיק וֶועט צוּ אִיהְם קוּמֶען אַיְשוּעָה. עֶס אִיז פִיהְל גְרִינְגֶער אֵיין אַנְדֶערִין צוּ גֶעבִּין אֵיין עֵצָה וִויא צוּ זִיךְ אַלֵיין:

זָאלְסְט אָהְן נֶעהְמִין דִי יְסוּרִים וָואס זֵייא קוּמֶען צוּ דִיר בְּאַהֲבָה. וַוייל דוּ בֶּעדַארְפְסְט צוּ וִויסֶען אַז נָאךְ דַיינֶע מַעֲשִים פִיהְרְט נָאךְ הַשֵׁי״ת מִיט דִיר מִיט פִיהְל רַחֲמִים: וַוייל עֶס הָאט נָאךְ צוּ דִיר פִיהְל מֶעהְר בֶּעדַארְפְט קוּמֶען נָאךְ דַיינֶע מַעֲשִים וָואס דוּ טוּהְסְט:

רֹאשׁ הַשָׁנָה. אִיז דֶער מְקוֹר הַדִינִים פוּן דֶעם גַאנְצֶען יָאהְר. דוּרְךְ דֶעם בֶּעדַארְף מֶען זִיךְ דֶעמִילְט מֶעהְר מְקַדֵשׁ וּמְטַהֵר זַיין. כְּדֵי מֶען זָאל מַמְתִּיק זַיין דִיא דִינִים. אִין דוּרְךְ דֶעם פָארְט מֶען צוּ צַדִיקִים:

טְבִילַת מִקְוֶה. טוּהְט הֶעלְפִין בַּייא אַלֶע צָרוֹת ח״ו. אִין עֶס אִיז מְטַהֵר דֶעם מֶענְשׁ פוּן אַלֶע טוּמְאוֹת אוּן פוּן אַלֶע חֲטָאִים:

כְּלַל גָדוֹל. אִין עֲבוֹדַת הַשֵׁי״ת עֶר זָאל נִישְט טָאן פַאר זַיינֶע אוֹיגֶען נָאר דֶעם טָאג וָואס עֶר שְטֵייט אִין אִיהְם. הֶן אִין עֵסֶק פַּרְנָסָה. הֶן אִין אַנְדֶערִי זַאכֶען זָאל עֶר נִישְט רֶעכִינִין פוּן אֵיין טָאג אוֹיף דֶעם אַנְדֶערִין. אַזוֹי אוֹיךְ אִין עֲבוֹדַת הַשֵׁי״ת זָאל עֶר נִישְט טָאן פַאר זַיינֶע אוֹיגֶען נָאר דֶעם טָאג אוּן דִיא שָׁעָה. אוּן אַז עֶר וֶועט רֶעכֶענִין אַז עֶר הָאט נִישְט מֶעהְר נָאר דֶעם אֵיינְצִיגֶען טָאג וֶועט בַּיי אִיהְם קֵיין שׁוּם זַאךְ נִישְט זַיין אַמַשָׂא:

אַז דֶער מֶענְשׁ הָט אוֹיף זִיךְ מַחֲלוֹקֶת זָאל עֶר זִיךְ נִישְט שְטֶעלִין אַקֶעגִין דִי שוֹנְאִים אוּן זָאגֶען. אַזוֹי וִויא עֶר הָט צוּ מִיר גִיטָאן אַזוֹי וֶועל אִיךְ אִיהְם אוֹיךְ טוּהְן. א) וַוייל דָאס אִיז גוֹרֵם אַז דֶער שוֹנֵא זָאל קוּמֶען צוּ זַיין מְבוּקָשׁ. עֶר זָאל בַּייא אִיהְם זֶעהְן וָואס עֶר וִויל זֶעהְן. נָאר עֶר זָאל דֶעם שוֹנֵא טוּהְן כָּל הַטוֹבוֹת. אוּן דֶרִיבֶּער וֶועט עֶר פַארְשְׁטֶעהְרִין דִיא מַחֲשָׁבָה פוּן דֶעם שוֹנֵא. אוּן זַיין שְׁלֶעכְטִי מַחֲשָׁבָה וֶועט צוּרִיק קֶעהְרִין צוּ זַיין קָאפּ:

מֶען טָאר נִישְט אַז רַייסֶען אַפִּילוּ אֵיידֶער זִיא וֶוערְט פַארְטִיג. אַזוֹי וִויא מֶען טָאר נִישְט אַז הַאקֶען אַבּוֹים פַאר זַיין צַייט:

א) וֶוען צְוַויי מֶענְטְשִין הָאבִּין זִיךְ גִיקְרִיגְט. אוּן הָאבִּין דֶער נָאךְ גִימַאכְט שָלוֹם זָאל קֵיין אֵיינְצִיגֶער פוּן זֵיי זָאגִין וַוייל דִי הָאסְט צוּ מִיר דָאס גִיטָאן דְרִיבֶּער הָאבּ אִיךְ דִיר אוֹיךְ אַזוֹי גִיטָאן. אֲפִילוּ עֶר וִויל זִיךְ שׁוֹין נִיט מֶעהְר קְרִיגֶען זָאל עֶר אַזוֹי נִיט זָאגִין. וַוייל זַיין חָבֵר וֶועט צוּ אִיהְם זָאגִין אַדְרַבָּה דוּ בִּיסְט שׁוּלְדִיג. אוּן דֶרִיבֶּער וֶועט זִיךְ צוּרִיק אָן הֵייבִּין דָאס מַחֲלוֹקֶת. וֶועט דֶער וָואס הָאט פֶערְשׁוּלְדִיגְט מְבוּיָשׁ וֶוערִין. ראשית חכמה:

דֶער וָואס אִיז אֵיין אִישׁ אֱמֶת דֶער קֶענְט אִין דֶעם אַנְדֶערִין אוֹיבּ עֶר זָאגְט שֶׁקֶר צוּ זַיין: דוּרְךְ חֲנוּפָה קוּמְט מֶען צוּ שֶׁקֶר:

דֶער וָואס קֶען נִישְׁט שְׁלָאפֶען. זָאל עֶר אוֹיף בְּרֶענְגֶען אוֹיף זַיין מַחֲשָׁבָה דִּיא אֱמוּנָה פוּן תְּחִיַית הַמֵּתִים:

סְגוּלָה צוּ הֶרְיוֹן. אַז זִיא זָאל בַּייא זִיךְ טְרָאגֶען אַקְלֵיין שְׁטִיקִיל הָאלְץ פוּן דֶעם דַאךְ וָואס אִיז אִיבֶּער דֶעם קֶבֶר פוּן אַצַדִּיק. אוּן צוּ גֶעבִּין צְדָקָה:

סְגוּלָה אַז מֶען צִיהְט זִיךְ אִין אַנַיי הוֹיז. זָאל מֶען אַרַיין בְּרֶענְגִין אִין דֶעם הוֹיז אֵיין שְׁוֶוערְד. אָדֶער אַמֶעסֶער אָדֶער אַנְדֶערִי כְּלֵי זַיין: מֶען זָאל נִישְׁט אַרַיין גֵיין אִין אֵיין הוֹיז וָואס עֶס אִיז אִין אִיהְם דָא צְלָמִים:

דִּיא קְלֵיידֶער פוּן דֶעם מֶענְשׁ זֶענִין מְרַמֵּז אוֹיף דִּי מִדּוֹת פוּן דֶעם מֶענְשׁ. אַז דֶר מֶענְשׁ גֵייט אַלְבּוּשׁ פוּן זַיין פָאטֶער. אִיז אִיהְם דְרִיבֶּער גְרִינְג צוּ גֵיין אִין דִּי מִדּוֹת פוּן זַיין פָאטֶער:

אַז אוֹיף אַמֶענְשׁ זֶענֶען דִּינִים זָאל עֶר אַלֶע מָאהְל זֶעהֶען אוֹיף דֶעם הִימֶל: אַז עֶס קוּמְט אוֹיף אַמֶענְשׁ אַבּוּשָׁה. זָאל עֶר הָאפֶען אוֹיף אַיְשׁוּעָה: וֶוער עֶס וִויל אַז זַיינֶע חֲלוֹמוֹת זָאלֶען מְקוּיָם וֶוערִין. זָאל עֶר זֵייא אוֹיף שְׁרַייבֶּען אִין זַיין בּוּךְ. דֶעם טָאג. אוּן דִּי שָׁעָה. אוּן דָאס אָרְט:

זָאלְסְט דִיךְ נִישְׁט סוֹמֵךְ זַיין אוֹיף אַנַס. וֶוען דוּ קֶענְסְט דִיךְ נָאר מַצִּיל זַיין מִיט גֶעלְד אָדֶער מִיט אֵיין אַנְדֶערִי זַאךְ:

לסעודת מצוה. זָאל עֶר זִיךְ אַלֵיין מַטְרִיחַ זַיין אֲפִילוּ מִיט הָאלְץ שְׁפַּאלְטֶען. אוּן זָאל מְכַוֵּין זַיין מִיט דֶעם שְׁפַּאלְטֶען דָאס הָאלְץ אַז עֶר צוּ שְׁפַּאלְט אוּן טוּהְט אָפּ שֵׁיידֶען דָם שְׁלֶעכְטִי פוּן דֶעם גִיטֶען וָואס אִיז אִין עֵץ הַדַּעַת. אוּן דְרִיבֶּער וֶועט עֶר זוֹכֶה זַיין צוּ פַּרְנָסָה:

דִּיא מֶענְשִׁין וָואס זֶענִין מְקוּרָב צוּם צַדִּיק בַּיי זַיין לֶעבִּין. דִּיא וֶועלִין צוּ אִיהְם אוֹיךְ זַיין מְקוּרָב בַּיי זַייעֶר שְׁטַארְבֶּן: דִּיא רֵייד וָואס מֶען הֶערְט פוּן אַצַדִּיק. טוּהְט מֶעהְר הֶעלְפִין וִוי אַז מֶען זָאל לֶערְנִין אִין סְפָרִים: דֶער מֶענְשׁ טוּהְט מֶעהְר פַארְשְׁטֵיין אַז עֶר זֶעהְט דָאס פָּנִים פוּן דֶעם וָואס עֶר טוּהְט רֵיידֶען:

דוּרְךְ דֶעם גִיט הַשֵּׁי״ת צוּ דֶעם צַדִּיק פַּרְנָסָה דוּרְךְ מֶענְשִׁין. כְּדֵי דֶר צַדִּיק זָאל מִיט זֵייא הָאבֶּען הִתְחַבְּרוּת. אוּן אַז הַשֵּׁי״ת וֶועט נִידֶערְקִין דֶעם צַדִּיק וֶועט עֶר זֵייא אוֹיךְ גִידֶערְקִין:

דורך

דורך דער מתנה וואס מען ברענגט צו צדיקים איז מען מכניע די שונאים און מען איז מבטל דעם רוח רעה וואס איז שורה אויף דעם מענש: מיט דעם וואס מען טוהט זיך פארשפרייטען אויף די קברים פון צדיקים. טוהט השי"ת צו איהם טובות אפילו ער איז נישט ראוי דער צו:

אז דער מענש טוהט רעכענין אזוי און אזוי וועל איך טאן. וועט מיר אזוי און אזוי אויסקומען. וועט דאס דורך דעם נישט מקוים: ווער עס איז מגלה זיינע סודות. איז שווער אז דיא זאך זאל מקוים ווערין:

דיא עבודה וואס דער מענש דינט צו השי"ת אין דער יונגנד איז יעדער טאג פיהל טייערער פון דער עבודה פון פיהל יאהרען ווען ער טוהט אין דער צייט ווען ער איז אלט:

דיא תפלה וואס דר אנדערער איז אויף איהם מתפלל טוהט מעהר העלפען ווי אז ער זאל אויף זיך אליין מתפלל זיין. און אפילו א צדיק בעדארף אויך דאס אנדערי זאלען אויף איהם מתפלל זיין:

עס איז אסור צו דעם מענש צו פערביינגען ווען עס האט איהם איינר אמאל גוטס געטוהן עס איז קיין חילוק א ישראל אדער איין עכו"ם: אז דו וועסט הערין אז מען איז דיך מבזה און דו וועסט שווייגען. אזוי וועסטו זוכה זיין אז השי"ת וועט דיר ענטפערין דיין בענעהר:

אפילו דער וואס הערט נישט דיא דיבורי תורה פון דעם צדיק האמת נאר דאס קול אליין איז אויך א גרויסע טובה. און אפילו מען שטייט נאר אין דער שטיב אין דער צייט ווען דער צדיק זאגט תורה איז אויך צו איהם א גרויסע טובה:

ווען דיא וועסט בעטין אויף א זאך זאלסטו גידענקין דעם זכות פון דיא אבות. עס איז בעסער דיא מצוה מקיים צו זיין ווי א עס איז נאר מעגליך ווי אז מען זאל דיא כוונה אין גאנצין נאך לאזין פון צו טוהן:

דיא וועגען וואס מען פארט אין זיא צו דעם צדיק האמת. כדי מען זאל דורך איהם מקורב ווערין צו השי"ת. זענין זייער טייער. און פון יעדין טריט און טריט ווערט בעשאפין א מלאך. און דער צדיק האמת טוהט אליין גליקסען און טוהט ווארמין און האפען אז ער זאל זוכה זיין צו זעהן דאס לעבעדיקייט פון די וועגען וואס מען פארט אין זיי זוכה צו זיין. דאס מען זאל צו איהם מקורב ווערין:

דיא וועגען גליקסען זייער אז מען זאל אויף זיא פארין צו דעם צדיק האמת.

און

אוּן דֶער וָואס פְּלֶעגְט תָּמִיד צוּ פָאהְרִין. אוּן הָאט דֶער נָאךְ אוֹיף גֶהֶערְט צוּ פָארִין אַזוֹי טִיהְן דִיא וָועגֶען דְרִיבֶּער פְרוֹיעֶרְין :

הַבְּרָכָה וָואס מֶען טְהוּט זִיךְ בֶּענְטְשְׁין בַּייא דִיא גְדוֹלִים אוּן חֲשׁוּבִים אִיז זֵייעֶר טַייעֶר . עֶס אִיז נִיט זִיךְ מִשְׁתַּדֵל צוּ זַיין אַז מֶען זָאל זִיךְ בֶּענְטְשְׁין בַּייא אַלֶע :

אוֹיךְ דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זַייא הֶערִין תּוֹרָה פוּן דֶעם צַדִּיק הָאֱמֶת . אוּן פֶערְשְׁטֵייעֶן נִישְׁט דִיא תּוֹרָה . אָבֶּער לֶעָתִיד בָּעוֹלָם הַבָּא וֶועלִין זַייא פֶערְשְׁטֵיין . וָוארִין דֶער עִיקָר פוּן דֶער תּוֹרָה אִיז צוּ דֵייעֶרִי נְשָׁמוֹת . אוּן בָּעוֹלָם הַבָּא וֶועלִין אַלֶע נְשָׁמוֹת פוּן דִיא וָואס זַייא הָאבִּין גִיהֶערְט בָּקִי זַיין אוּן נִיט פֶערְשְׁטֵיין דִי תּוֹרָה וָואס עֶר הָאט גִילֶערִינְט אוּן גִיהֶערְט בָּעוֹלָם הַזֶה:

רֶגֶל . אַז מֶען עֶסְט פִּיס אִיז אַרְפוּאָה צוּ דֶער לֵינְג . אוֹיךְ כּוּם עֶהְל אִיז אַרְפוּאָה צוּ דֶער לֵינְג : סְגוּלָה צוּ אַחוֹלֶה אַז עֶר זָאל זֶעהְן אוֹיף דִיא צִיצִית :

כָּל הָרְפוּאוֹת וֶענִין נִכְלוֹל אִין שִׁיר הַשִּׁירִים דְרִיבֶּער אִיז נִיט וֶוען אֵיינֶער הָאט חַ״ו אַחוֹלֶה בַּייא זִיךְ אִין דֶער הֵיים. אַז עֶר זָאל זָאגִין גַאנְץ שִׁיר הַשִּׁירִים אֵיידֶר עֶס וֶוערְט טָאג :

עֶס אִיז נִיט אַז דֶער מֶענְשׁ זָאל מְהַדֵר זַיין עֶר זָאל הָאבִּין גִיטֶע תְּפִילִין אוּן טַייעֶרִי. פוּן אַסוֹפֵר וָואס אִיז אַצַדִיק בֶּאֱמֶת :

סְגוּלָה וֶוען מֶען וֶועצְט זִיךְ עֶסִין זָאל מֶען זָאגִין . אִיךְ עֶס נִישְׁט פַאר דֶער הֲנָאָה פוּן מַיין גוּף . נָאר אִיךְ זָאל זַיין גִיזוּנְד אַז אִיךְ זָאל קֶענִין דִינֶען צוּ הַשֵּׁי״ת . אוּן מִיט דֶעם דִיבּוּר בֶּעשַׁאפְט עֶר אַמַלְאָךְ אִין טִיהְט אָפּ דִיא סט״א :

דֶעם זִיפְץ וָואס דֶער מֶענְשׁ טִיהְט אִיבֶּער זַיינֶע זִינְד. אוֹדֶער וָואס עֶר אִיז וֵוייְנִיג מַשִׂיג צוּ הַשֵּׁי״ת אִיז פִיהְל בֶּעסֶער וִויא אַז עֶר זָאל זִיךְ פִיהְל פַּאנִינְגֶען אוּן פַאסְטֶען :

דִיקוּדִין שֶׁל מִצְוָה. הַיְינוּ אַז מֶען טְרִינְקְט וַויין בְּשַׁבָּת וְיוֹ״ט. אוֹדֶער בַּייא אַחֲתוּנָה שֶׁל מִצְוָה . אוֹדֶער בַּייא אַנְדֶערֶע סְעוּדַת מִצְוָה. אוּן מֶען טְרִינְקְט מִיט דֶער מָאס אוּן זַיין כַּוָּונָה אִיז לְשֵׁם שָׁמַיִם עֶר זָאל זוֹכֶה זַיין צוּ שִׂמְחַת יִשְׂרָאֵל מֶען זָאל זִיךְ פְרֵייעֶן דָאס הַשֵּׁי״ת הָאט אוּנְז בּוֹחֵר גֶעוֶוען פוּן אַלֶע פֶעלְקֶער. טִיהְט עֶר מִיט דֶעם מַאכְין פֶערְטְרַייבֶּען דִיא חִיצוֹנִים אוּן אִיז מַמְתִּיק אוּן מְבַטֵל כָּל הַדִינִים . אוּן אִיז זוֹכֶה מְקַבֵּל צוּ זַיין כָּל הַבְּרָכוֹת.

אוּן

און דָאס הִתְלַהֲבוּת פוּן דִיא לִיקוּטִין אִיז זֵייעֶר אָן גֶענוּמֶען בַּייא הַשׁ״ת. א)
עֶס אִיז מְסוּגָל אַז דִיא קִינְדֶער זָאלִין זִיךְ בַּייא אִיהְם הַאלְטִין. עֶר זָאל זַיין
פוּן זֵייא דער ווייטערט. הַיְינוּ עֶר זָאל נִישְׁט זַיין צוּ פִיהְל אִין זֵייא

באהעפט

א) אִין סֵפֶר דִבְרֵי דָוִד וָוערְט גִיבְּרֶענְגְט אַז אַחָסִיד אִיז אַמָאהְל גִיוָועזִין אַצֶל הָרַב הַצַדִיק הַקָדוֹשׁ מִטשׁארטקוב זצוק״ל וָואס עֶר הָאט אוֹיף זִיךְ גִיהַאט אַגְרוֹיס מִשְׁפָט פוּן דִינֵי נְפָשׁוֹת. אִיז דֶער חָסִיד גִיוָועזִין זֵייעֶר מִיט גְרוֹיס עַגְמַת נֶפֶשׁ. אוּן מוֹצָאֵי יוֹ״ט הָאבֶּען דִיא חֲסִידִים גִיטַאנְצְט מִיט גְרוֹיס שִׂמְחָה אִין דֶער שְׁטוּבּ וָואס פַאר דֶעם הֵיכָל פוּן הָרַב הַקָדוֹשׁ. אוּן דֶער חָסִיד אִיז דֶעמִילְט גִיוָועזִין אִין דֶעם הֵיכָל פוּן הָרַב הַקָדוֹשׁ. וָוארִין עֶר אִיז גִיוָוען אַמְקוֹרָב. הָאט עֶר דֶעמִילְט גִיוָואלְט אִין דֶער צַייט וָוען הָרַב הַקָדוֹשׁ אִיז אִין שִׂמְחָה. זָאל עֶר אוֹיף זִיךְ בֶּעטִין אוּן מְעוֹרֵר זַיין רַחֲמִים הָאט הָרַב הַקָדוֹשׁ צוּ אִיהְם גִיזָאגְט פַאר וָואס עֶר גֵייט אוֹיךְ נִישְׁט טַאנְצִין מִיט דִיא חֲסִידִים. אוּן הָאט אִיהְם דֶערְצֵיילְט אַמַעֲשֶׂה וָואס אִיז גִיוָועזִין אַצֶל הַבַּעשׁ״ט זי״ע אַז אֵיין מָאהְל הָאט מֶען נִישְׁט גִיזֶעהִין דִיא לְבָנָה אִין מוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר מֶען זָאל זִיא מְקַדֵשׁ זַיין. אוּן דֶער בַּעשׁ״ט הָאט גִיזֶעהִין אַז עֶס וֶועט הַיוּ פֶעהְלִין דִי מִצְוָה וֶועט זֵייעֶר נִישְׁט גוּט זַיין. אוּן הָאט דֶערְפוּן גִיהַאט שְׁטַארְק עַ״גְ. אוּן הָאט גִיוָואלְט מִיהְן אַזֶעלְכֶע פְּעוּלוֹת אַז מֶען זָאל זֶעהְן דִי לְבָנָה. אוּן הָאט אַלֶע מָאהְל גִיפְּרֶעגְט אוֹיבּ מֶען זֶעהְט דִי לְבָנָה. אִין אַקֶעגִין דֶעם הָאבִּין זִיךְ נָאךְ דִי הִימְלֶען אָהְן גֶעקְלֵייט מִיט וָואלְקֶען. מִיט אַזֶעלְכֶע וָואלְקֶען וָואס אִיז שׁוֹין קַיין שׁוּם סְבָרָא גִיוָועזִין אַז דִי נַאכְט זָאל זַיין אַלְבָנָה. אוּן דִיא חֲסִידִים פוּן דֶעם בַּעשׁ״ט זי״ע הָאבֶּען פוּן דֶעם נָאר נִישְׁט גִיוְואוּסְט וִויא וַוייט דִיא זַאךְ גְרֵייכְט וָואס מֶען בֶּעדַארְף דֶעמִילְט הָאבִּין אַלְבָנָה. נָאר וַוייל זֵיי פְלֶעגִין זִיךְ תָּמִיד מַאכִין יוֹם טוֹב אִין מוֹצָאֵי יוֹ״כ וָוען זֵיי זֶענִין בְּשָׁלוֹם אַוֶועק גִיגַאנְגִין פוּן זֵייעֶר עֲבוֹדָה אוּן פוּן דֶער עֲבוֹדָה פוּן רַבָּם הַבַּעשׁ״ט זי״ע אִין יוֹהַ״כּ. וָואס אִיז מַמָשׁ גִיוָועזִין אַזוֹי וִוי דִי עֲבוֹדָה פוּן דֶעם כֹּהֵן גָדוֹל. דוּרְךְ דֶעם הָאבִּין זֵיי זִיךְ בַּיי דֶעם מָאל אוֹיךְ זֵייעֶר גִיפְרֵייט אוּן גִיטַאנְצְט. אִין צוּ עֶרְשְׁט הָאבִּין זֵייא גִיטַאנְצְט אִין דֶער אוֹיסֶענְוֵוייניגְסְטֶער שְׁטוּבּ פוּן הַבַּעשׁ״ט זי״ע אוּן דֶער נָאךְ פַאר גְרוֹיס הִתְלַהֲבוּת פוּן זֵייעֶר קְדוּשָׁה הָאבֶּען זֵיי זִיךְ אַרַיין גִישְׁטוּפְּט אוּן אַרַיין גִיגַאנְגִין אִין דֶעם חֶדֶר פוּן הַבַּעשׁט זי״ע אוּן הָאבֶּען זִיךְ דָארְט אוֹיךְ גִיפְרֵייט אוּן גִיטַאנְצְט פַאר הַבַּעשׁ״ט זי״ע. אוּן וִויא עֶס הָאט זִיךְ אוֹיף זֵיי גִישְׁטַארְקְט דָאס הִתְלַהֲבוּת פוּן דֶער קְדוּשָׁה מִיט דֶעם טַאנְצִין פוּן שִׂמְחָה אִין דֶעם חֶדֶר פוּן הַבַּעשׁ״ט זי״ע. הָאבִּין זֵיי אָהְן גִיהוֹיבֶּען צוּ בֶּעטִין אַז הַבַּעשׁ״ט זי״ע זָאל אוֹיךְ מִיט זֵיי טַאנְצִין. הָאבִּין זֵיי גִינוּמֶען זֵייעֶר רֶבִּי אִין דֶער מִיט אוּן הַבַּעשׁט זי״ע הָאט מִיט זֵייא גִיטַאנְצְט. אוּן בְּשַׁעַת וִויא הַבַּעשׁ״ט זי״ע הָאט מִיט זֵייא גִיטַאנְצְט הָאט מֶען גִירוּפֶען מִיט אַקוֹל אַז עֶס אִיז דָא אַשֵׁיינֶע לְבָנָה אוּן זֵיי זֶענִין גִילָאפִין מְקַדֵשׁ זַיין דִי לְבָנָה אִין דֶער נַאכְט. הָאט דֶעמִילְט הַבַּעשׁ״ט זי״ע גִיזָאגְט אַז דָאס וָואס עֶר הָאט גִיוָואלְט פּוֹעֵל זַיין מִיט עֲבוֹדָה אוּן מִיט זַיינֶע מוֹחִין אוּן הָאט נִישְׁט פּוֹעֵל גִיוָועזִין. הָאבִּין דִיא חֲסִידִים פּוֹעֵל גִיוָועזִין נָאר מִיט שִׂמְחָה אַלֵיין. פוּן דֶעם זֶעהְט מֶען וִויא אַזוֹי דֶער מֶענְשׁ בֶּעדַארְף זִיךְ פֶערְזִיכֶערִין אִין הַשׁ״ת אוּן זִיךְ תָּמִיד מְשַׂמֵחַ זַיין אִין אַשִׂמְחָה פוּן מִצְוָה. וָוען אֲפִילוּ עֶר אִיז ה״ו אִין אַצָרָה קֶען עֶר פּוֹעֵל זַיין אַיְשׁוּעָה אַז עֶר אִיז מִיט שִׂמְחָה:

בֶּהֶעפְּט אִין זִיךְ מִיט זֵייא אַלֶע מָאל אוּנְטֶער הַאלְטִין . נָאר עֶר זָאל אוֹיף זֵייא נִיט צִי זֶעהְן . נָאר וָואס מֶען בֶּעדַארְף זֵייא מַדְרִיךְ צוּ זַיין בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁי״ת וֶוען זֵייא הֵייבִּין אָן גְרֶעסֶער צוּ וֶוערִין. אוֹבֶּער נִישְׁט זִיךְ תָּמִיד מִיט זֵיי צוּ פְרֵייעֶן :

מֶען בֶּעדַארְף פְּיהל מִתְפַּלֵל זַיין צוּ הַשֵּׁי״ת אַז מֶען זָאל נִיצוֹל וֶוערִין פוּן אֵיין צִין הָרַע פוּן זַיין חַבֵר . אוּן מֶען בֶּעדַארְף צוּ אַנְטְלוֹיפֶען פוּן אַזוֹי אֵיינִים וָואס עֶר הָאט אֵיין צִין הָרַע :

דֶער וָואס עֶס פֶּעלְט אִיהְם מֶער דֶער פֶארְשְׁטַאנְד. דֶער אִיז מֶער מַקְפִּיד אוֹיף דֶעם כָּבוֹד . דְרִיבֶּער זֶענִין דִיא נָשִׁים זֵייעֶר מַקְפִּיד אוֹיף כָּבוֹד ווַייל זֵייעֶר דֵיעָה אִיז גְרִינְג אוּן קְלֵיין :

דֶער וָואס וִויל אַרֵיין גֵיין צוּ עֲבוֹדַת הַשֵּׁי״ת בֶּאֱמֶת. אִיז נִישְׁט מֶעגְלִיךְ אַרֵיין צוּ גֵיין. נָאר בְּאוֹפַן דָאס עֶר זָאל רֶעכִינֶען אַז אוֹיף דֶער וֶועלְט אִיז נִישְׁט דָא נָאר עֶר אַלֵיין . אוּן זָאל נִישְׁט קִיקֶען אוֹיף דֶעם וָואס אַמֶענְשׁ אִיז אִיהְם מוֹנֵעַ הַיְינוּ זַיין פָאטֶער . אוֹדֶער זַיין מִיטֶער . אוֹדֶער זַיין ווַייבּ מִיט דִיא קִינְדֶער אוּן אַזוֹי אוֹיךְ פוּן אַנְדֶערִי מֶענְטְשִׁין וָואס טוּהְן שְׁפֶּעטִין אִיבֶּער אִיהְם נָאר עֶר זָאל רֶעכִינִין אַז עֶר אִיז אֵיינֶער אוֹיף דֶער וֶועלְט :

דוּרְךְ אֱמוּנָה וָואס מֶען הָאט אִין צַדִיקִים. הַיְינוּ מֶען גְלֵייבְּט אַז אַלֶע זֵייעֶרִי רֵייד אוּן זֵייעֶרִי מַעֲשִׂים אִיז נִישְׁט פָּשׁוּט. נָאר עֶס אִיז אִין זֵייא דָא סוֹדוֹת דוּרְךְ דֶעם וֶוערִין נִמְתָּק דִיא דִינִים . אוֹיךְ אַז מֶען מַאכְט אַשֵׁיין מַלְבּוּשׁ צוּ דֶעם צַדִיק וֶוערִין דוּרְךְ דֶעם אַוֶועק גֶערִיקְט דִיא דִינִים :

מֶען בֶּעדַארְף זִיךְ מִשְׁתַּדֵל זַיין אוּן פָארִין צוּ צַדִיקִים בֶּאֱמֶת . ווַייל וֶוען אֲפִילוּ עֶר לֶערִינְט אוּן דִינְט תָּמִיד צוּ הַשֵּׁי״ת ווַייסְט עֶר נִישְׁט וִויא אַזוֹי עֶר זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין אִין דֶער עֲבוֹדָה פוּן הַשֵּׁי״ת אָן דֶעם צַדִיק: דֶער שַׁבָּת וָואס מֶען הַאלְט בַּייא אַצַדִיק הָאֱמֶת וֶועט גִירֶעכִינְט ווִיא אַתַּעֲנִית :

עֶס אִיז נִישְׁט מְשַׁעֵר צוּ זַיין דָאס גְרוֹסֶע רַחֲמָנוּת אוֹיף דוּא נְשָׁמוֹת בָּעוֹלָם הַבָּא . עֶס אִיז פַאר הַאנְדִין נְשָׁמוֹת וָואס לִיגִין גַאנְץ נַאקִיט אוּן שְׁרֵייעֶן זֵייעֶר מִיט אַבִּיטֶער קוֹל . אוּן עֶס אִיז נִישְׁט דָא וֶוער עֶס זָאל זִיךְ אוֹיף זֵייא מְרַחֵם זַיין. ווַייל דוֹרְט הֶעלְפְט נִישְׁט קֵיין אֵיינְצִיג רַחֲמָנוּת אָבֶּער דֶער וָואס אִיז זוֹכֶה לְהִתְקָרֵב צוּ אַצַדִיק הָאֱמֶת . דֶער קֶען לוֹיפֶען צוּ אִיהְם אוּן פוּן דָארְט נֶעמִין אַמַלְבּוּשׁ צוּ זַיין נְשָׁמָה :

דֶער וָואס ווִיל רַחֲמָנוּת הָאבִּין אוֹיף זַיין לֶעבִּין. דֶער בֶּעדַארְף זִיךְ מַרְחִיק

זיין

זיין פון דאקטוירים און רופאים. ווייל זיי וועלן אן גיבריימ צו שאדין און קאליע צו מאכען :

אפילו דער וואס לערינט און פאר געסט . איז אויך ניט. ווארין לעתיד
כאפט מען דעם מענש גידענקען אלדינג וואס ער האט גילערינט .
זיין אפילו ער האט פאר געסין. נאר עס איז פיהל בעסער דער וואס איז זוכה צו גידענקען דיא תורה הקדושה :

מצוה גדולה. עס איז אגרויסע מצוה תמיד צו זיין מיט שמחה. א) און זיך
צו דער ווייטעריין פון עצבות און מרה שחורה. נאר תמיד צו זיין
מיט שמחה דאס איז ארפואה צו כל מיני חולאת . ווארין דאס חולאת קומט פון עצבות און מרה שחורה :

דער מענש בעדארף זיך היטען ער זאל זיך נישט קישען מיט רשעים
ווארין דורך דעם וואס ער קישט זיך מיט זיי. וועט צווישען זייא
איין התקשרות אפילו נאך דער מיתה :

דיא רשעים וועלין אונז נישט מקבל פון אונזער עבודה מיט די עבירות
וואס זייא זענין עובר . אזוי וויא זייא זענין אונז מקבל מיט די מצות וואס זייא טוהן :

אפילו איין דיבור אליין אז מען איז זוכה מחדש צו זיין אין דער תורה איז
אויך זייער גיט . ווייל דאס איז זייער אגרויסער תיקון. עס איז אטובה
לנשמת אבותיו וואס זענין שוין לאנג נסתלק געווארען .

אייה דעם אורט וויא מען שרייבט תנאים . אדער מען איז כורת ברית
ביא איין אנדערע זאך . איז דארט השי"ת :

ליקוטים יקרים מהרב הצדיק הקדוש
מוהר"ר פנחס מקאריץ זצוק"ל :

דער עיקר פון ביעור חמץ איז מבער צו זיין דיא עבודה זרה. און ווען
אלע יודען זאלען פארברענין דעם חמץ מיט דער כוונה אז דאס איז
דער ביעור פון דער עבודה זרה. וועט גרינגער זיין אין גלות :

או

א) הרב הצדיק הקדוש מראפשיטץ זצוק"ל האט גיזאגט אז דריי זאכין האט ער זיך אפ
גילערינט פון אקליין קינד. איין זאך איז. עס איז תמיד מיט שמחה. דאס
אנדערע איז . אז עס פעהלט עס עפיס וויינט עס. אזוי ווי אין פסוק שטייט. בצר לי
אקרא ה'. אין איין עת צרה זאל איך רופין צו השי"ת. דאס דריטע איז. עס נייט נישט
ליידינג אפילו ארגע :

או ווען דער מענש איז זיך מצער אויף השי"ת. היינו ער איז זיך מצער וויל דיא שכינה איז אין צער. אזוי איז דיא מפלה פון דיא רשעים. אבער נישט דער מענש זאל זיך מצער זיין אויף זיך אליין:

דאס וואס מען איז אין גלות איז וויל מען גייט אין דיא האר. היינו דאס גלות ווענט זיך אין אהאר. און אז משיח וועט קומען וועלין אלע מדינות וויסען אז דאס גלות איז דורך אגרינגע זאך:

ווען מען איז מתפלל אויף אזאך זאל מען מתפלל זיין צו השי"ת אז ער זאל טוהן ווי אזוי ער וויל און ער זאל איהם קיין עצה געבין:

ער האט גישענט דיא מלמדים וואס זייא לערנין נישט א"ב כסדר: א)

אמר. פרום האב איך בעסער ליעב וויא קלוג. און איי פרום און איי קלוג האב איך בעסער ליעב גוט. אזוי ווי דער פסוק טוט לויבען שמואל הנביא דאס ער איז גיוועזן גוט צו גאט און צו מענטשין:

יש לידע. מען קען וויסען ווען מען רעד פון אמענש. און דער מענש קומט אהין. קען מען וויסען פון דיא רייד וואס מען האט גירעד וואס פאר איין מענש דאס איז. ער איז איין נעהיכט אין דבורים:

או

א) אין ספר משכיל אל דל שטייט אז מען בעדארף צו לערנין דאס קינד אויף דעם דרך אזוי ווי אונזערע עלטערין האבען מקבל גיוועזן. דהיינו קמץ אלף. איז א. פתח אלף. איז א. סגול אלף. איז א. ווען אויך עס איז שווערער מיט דעם קינד אזוי צו לערנען. זאל מען נישט אוועק גיין פון דעם וואס אונזערי עלטערין האבין מקבל גיוועזן גישט אזוי ווי די נייע לעהרערס וואס עס דאכט זיך דיא אז זיי זענין מענשין און אונזערי עלטערין זענען גיוועזן איזלין. און זאגין וואס בעדארף מען דאס קינד צו בעמיהען. איך וועל איהם גרינג אויס לערנין. אלף א א. אלף א א. און די וואס פערשטייען נישט דאס ענין. מיינין אז דער אנדערער איז גירעכט. דער אמת איז אבער אז דער וואס ער פערשטייט דעם שורש פון דער זאך דער זעהט אז דיא זאך ריכט אהין אין אפיקורסת. און דאס מאכט גירעדינג די תורה. וואריין די תורה און איהרע פרשיות. און איהרע פסוקים. און איהרע ווערטער. און דיא צורה פון די אותיות. און דיא נקודות און דיא נגינות. איז אלדינג גיגעבין גיווארין פון דעם בארג סיני. אין דיא איז דא זייער גרויסע סודות. און אונזערי חכמים האבען גיזאגט אז די וועלט שטייט אויף דעם לערנין פון די קליינע קינדער ביא דעם רבין. אצינד לאזען מיר זעהין וויא אחוב עס איז אז דאס קינד זאל זאגין מיט זיין מויל וואס איז נאך נישט סמא גיווארין. דיא ווערטער אזוי ווי זיי זענען גיגעבין גיווארין פון דעם בארג סיני קמץ אלף א. און זיין קול און זיין דיבור מאכט אגרויסען רושם:

אַז דֶער מֶענְשׁ אִיז ח״ו אִין צַעַר. זָאל עֶר דֶעם צַעַר מְקַבֵּל זַיין בְּאַהֲבָה וֶועט עֶר מְמֵילָא פָּטוּר וֶוערִין פוּן דֶעם צַעַר: א)

עֶר הָאט מַקְפִּיד גִיוֶועזִין אַז דֶער מֶענְשׁ זָאל נִישְׁט גֵיין מִיט חָכְמוֹת ווייל חָכְמוֹת נֶעמְט אַוֶועק פוּן דֶעם אֵייבֶּערְשְׁטֶען. אֵיין מָאהְל הָט מֶען אִיהְם גִיפְרֶעגְט מִיט דֶעם לָשׁוֹן. רַבִּי. וָואס הֵייסְט חָכְמוֹת. הָאט עֶר גִיעֶנְטְפֶערְט בְּזֶה הַלָּשׁוֹן. מֶען זָאגְט דָאס אוּן מֶען מֵיינְט דָאס:

צָרִיךְ הָאָדָם. דֶער מֶענְשׁ בֶּעדַארְף זִיךְ מוֹסֵר נֶפֶשׁ זַיין אַז עֶר זָאל נִישְׁט רֶעדִין אַזֶעלְכֶע דִיבּוּרִים וָואס מֶען בֶּעדַארְף זַייא נִישְׁט. אוּן וָוס דֶר מֶענְשׁ טוּהְט ווֵיינִיגֶער רֵיידִין אִיז עֶר מֶעהְר מְקוּרָב צוּ דֶער קְדוּשָׁה:

כְּשֶׁתַּגִּיעַ לָעִיר. וֶוען מֶען קוּמְט אִין אַשְׁטָאט אוּן מֶען ווֵייסְט נִישְׁט וָואס פַאר אַמֶענְשִׁין זַייא זֶענִין. זָאל מֶען זֶעהְן אִין דִי בֶּעדִינְגְטֶע פוּן דֶער שְׁטָאדְט וִויא אַזוֹי זַייא זֶענִין. וֶוען זַייא זֶענִין צַדִיקִים אוּן חֲכָמִים. אַזוֹי אוֹיךְ זֶענִין דִיא שְׁטָאדְט מֶענְשִׁין. אִין אַז נִישְׁט אִיז לְהֵיפֶךְ ח״ו:

אָמַר. דָם וָוס מֶענְשִׁין רֵיידִין אֵיינֶער מִיט דֶעם אַנְדֶערִין בְּלָשׁוֹן קַאטָאוִויש אִיז אַהַאלְבֶּער אֱמֶת:

אָמַר. עֶס אִיז אַדָבָר גָדוֹל מֶען זָאל נִישְׁט צֶעגֶערִין דֶעם זְמַן פוּן דֶער חֲתוּנָה וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא תְּנָאִים. דֶען עֶס אִיז דֶער נָאךְ ח״ו שְׁוֶוער חֲתוּנָה צוּ מַאכֶען:

אָמַר. דֶער רֶעגִין וָואס עֶר גֵייט פוּן פֶּסַח בִּיז שָׁבוּעוֹת אִיז גִיט צוּ דֶעם קָאפּ. אוּן פוּן שָׁבוּעוֹת אָהְן אִיז נָאר אַז מֶען בֶּעדַארְף אִיהְם אִיז עֶר גִיט צוּ דֶעם קָאפּ:

שֶׁלֹּא לִכְנוֹס. מֶען זָאל נִישְׁט זִיךְ צִיהֶען אִין אַנַייעֶ דִירָה בְּיוֹם א׳. ג׳. ה׳ אִין חוֹדֶשׁ. אִין אַז רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אִיז צְווייא טָאג זָאל מֶען זִיךְ נִישְׁט צִיהֶען אִין דֶעם אַנְדֶערִין טָאג רֹאשׁ חוֹדֶשׁ: ב)

לאדם

א) בְּסֵפֶר יַד אַהֲרֹן וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט בְּשֵׁם הָרַב הַצַדִיק הַקָּדוֹשׁ מוהר״ר בָּרוּךְ ממעזביז זצוק״ל. אַז יֶעדֶער מֶענְשׁ פוּן זֶרַע הָאָבוֹת מוּז טוֹעֵם זַיין דֶעם טַעַם פוּן עֲנִיוּת. נָאר דֶער וָואס אִיז מְקַבֵּל דֶעם אוֹרֵחַ מִיט אַהֲבָה אוּן מִיט הַכְנָעָה אוּן מִיט כָּבוֹד. אַנְטְלוֹיפְט תֵּיכֶף דֶער אוֹרֵחַ פוּן זַיין הוֹיז. אוּן הַאלְט זִיךְ דָארְט נִישְׁט לַאנְג. וָוארִין דֶער סֵדֶר פוּן דֶעם אוֹרֵחַ אִיז זִיךְ נָאר אוֹיף צוּ הַאלְטֶען אוֹיף אַזַא אוֹרְט וָואס מִיגֵייט מִיט אִיהְם אִין כַּעַס אוּן מִיט תַּרְעוּמוֹת אָקֶעגִין השי״ת. אוּן אִיז אַבּוֹרֵחַ פוּן דֶעם כָּבוֹד:

ב) דֶער אָרְחוֹת צַדִיקִים שְׁרַייבְּט אַז מֶען ווִיל זִיךְ צִיהֶען פוּן אֵיין אוֹרְט צוּ דֶעם אַנְדֶערִין אוֹרְט אָדֶער פוּן אֵיין דִירָה צוּ דֶער אַנְדֶערִי זֶענִין גוּט דִי טֶעג אִין חוֹדֶשׁ. ב׳

בחודש

אָדָם. צו אַמֶענְשׁ וָוס עֶס גֵייט אִיהְם בְּלִיט פוּן דֶער נָאז אִיז דִיא רְפוּאָה עֶר זָאל וַויין טְרִינְקֶען:

ליקוטים יְקָרִים מֵהָרַב הַצַדִיק הַקָדוֹשׁ מוהר"ר אורי מסטרעליסק זצוק"ל:

הַעֲבֵר עֵינַי מֵרְאוֹת שָׁוְא. דָוִד הַמֶלֶךְ הָאט אוּנְז מְרַמֵז גִיוֶועזֶען אַז עֶס אִיז בֶּעסֶער פַאר דֶעם מֶענְשׁ אַז מֶען זָאל אִיהְם זַיינֶע אוֹיגֶען אַוֶועק נֶעהְמֶען אֵידֶער עֶר זָאל מִיט זֵייא זֶעהְן פַאלְשֶׁע אוּן גֶעמֵיינֶע זַאכֶען ר"ל א). אוּן אוֹיף דֶעם הָט עֶר תָּמִיד גִיבֶּעטִין צוּ השי"ת:

מִדְבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק. וֶוען דֶער מֶענְשׁ טוּהְט אֲפִילוּ נָאר אֵיין תְּנוּעָה פוּן שֶׁקֶר. עֶרְוַוייטֶערְט עֶר זִיךְ שׁוֹין פוּן השי"ת:

אָמַר. בְּשֵׁם מוֹרוֹ הָרַב הַצַדִיק הַקָדוֹשׁ ר' שְׁלֹמֹה מִקַארלִין ז"ע אַז השי"ת אִיז אֵיינֶעם מְזַכֶּה צוּ אַשִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. הַיְינוּ בְּרִית מִילָה. אָדֶער עֶר מַאכְט חֲתוּנָה זַיינֶע קִינְדֶער וְכַדוֹמֶה. וֶוערִין אִיהְם אוֹיף גִיעֶפִינְט אַלֶע הֵיכָלוֹת אוּן מֶען אִיז אִיהְם מְמַלֵא זַיין בַּאגֶעהְר. אוּן עֶר אִיז מַשִׂיג כָּל הַשָׁנוֹת. אוּן דֶער מֶענְשׁ וָואס אִיז אִיהְם מְצַעֵר אוּן וֶועט דוּרְךְ דֶעם אַוֶועק בֶּעצוֹינֶען אֲפִילוּ נָאר אֵיין רֶגַע פוּן דִיא הֵיכָלוֹת הָעֶלְיוֹנִים. הָאט פַאר דֶעם אַגְרוֹיסֶען חֵטְא:

אמר

ג) חוֹדֶשׁ אָדֶער ד'. אָ"ער ט'. אָדֶער י"א. ט"ו. ט"ז. כ"א. כ"ז. כ"ט אִין חוֹדֶשׁ. אָבֶּער יוֹם א'. ג'. כ"ה אִין חוֹדֶשׁ זֶענִין נִישְׁט גוּט. אוּן דֶער וָואס הִיעֶט אָפּ זַיין נֶפֶשׁ זָאל זִיךְ פוּן זֵיי מַרְחִיק זַיין. אוֹיךְ אִין סֵפֶר זְכִירָה שְׁטֵייט גֶעשְׁרִיבֶּען אַז דֶער סִימָן פוּן א'. ג'. ה' אִין חוֹדֶשׁ. זֶענִין נִישְׁט גוּט צוּ צִיהֶען פוּן אֵיין דִירָה צוּ דֶער אַנְדֶערִי. אָדֶער צוּ גֵיין אִין וֶועג אַרֵיין:

א) אִין סֵפֶר דֶרֶךְ מֹשֶׁה שְׁטֵייט אַז דֶער מֶענְשׁ וֶועט וֶועלִין זָאגִין וָואס בִּין אִיךְ דֶען פוֹגֵם מִיט דֶעם זֶעהִין וֶוען אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גִיטָאן אַמַעֲשֶׂה. וֶועל אִיךְ דִיר בְּרֶענְגִין אַגְרוֹיסֶע רְאָיָה אַז מִיט דֶעם זֶעהִין מַאכְט מֶען אַרוֹשֶׁם. פוּן דֶער בַּת הַיַעֲנָה (שְׁטְרוֹיס פוֹיגֶל) וָוארִין אַלֶע עוֹפוֹת זִיצְעֶן אוֹיף זַייעֶרֶע אֵייעֶר אוֹיס צוּ צִיהֶען זַייעֶרֶע יוּנְגֶע. אוּן דָאס עוֹף הַיַעֲנָה קוּקְט נָאר מִיט אִיהְרֶע אוֹיגֶען אוֹיף אִיהְרֶע אֵייעֶר בֶּעשְׁטֶענְדִיג אוּן מִיט דֶעם וַוארִימְט זִיא זֵייא אוֹיס. אוּן זִיא צִיהְט אוֹיס אִיהְרֶע יוּנְגֶע נָאר מִיט דֶעם זֶעהִין אַלֵיין. דֶער רֵאשִׁית חָכְמָה שְׁרַייבְּט אַז דוּרְךְ דֶעם הָאט השי"ת בֶּעשַׁאפֶען אַז דָאס עוֹף הַיַעֲנָה זָאל אוֹיס צִיהֶען אִיהְרֶע יוּנְגֶע מִיט דֶם זֶעהִין אַלֵיין. כְּדֵי דֶער מֶענְשׁ זָאל זִיךְ דֶערְפוּן אָפּלֶערְנִין אַז עֶר זָאל נִישְׁט פוֹגֵם זַיין מִיט דֶעם זֶעהִין. צוּ זֶעהִין אוֹיף נָשִׁים אוּן בְּתוּלוֹת וְכַדוֹמֶה. וָוארִין מִיט דֶעם זֶעהִין אַלֵיין אִיז מֶען אוֹיךְ פוֹגֵם:

אָמַר. דָוִד הַמֶלֶךְ ע״ה הָאט גִיקָאנְט מְחַבֵּר זַיין סֵפֶר תְּהִלִּים. און אִיךְ קֶען זָאגֶען תְּהִלִּים:

אָמַר. אַז עֶר אִיז נִישְׁט אַוֶועק גֶעגַאנְגֶען פוּן יֶעדֶען לִימוּד וָואס עֶר הָאט גִילֶערִינְט בִּיז עֶר הָאט פוּן דֶעם לִימוּד אַרוֹיס גֶענוּמֶען אֵיין עֲבוֹדוֹת צוּ הַשי״ת:

אָמַר. אַז דִיא כְּתִיבָה וְהַחֲתִימָה פוּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה ווה״כ הַקָדוֹשׁ הֵייבְּט אָהְן פוּן דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג סְלִיחוֹת:

לִיקוּטִים יְקָרִים מֵהָרַב הַצַּדִיק הַקָדוֹשׁ
מוהר״ר אברהם דוד מבוטשאטש זצוק״ל:

לֶחֶם מִשְׁנֶה אִין שַׁבָּת אִיז מִן הַתּוֹרָה. און וֶוען מֶען הָערְט פוּן אֵיין אַנְדֶערִין אַז עֶר הָאט גֶעמַאכְט אַמוֹצִיא אוֹיף צְוַוייא חַלוֹת אִיז אוֹיךְ גוּט. אַז עֶס וֶועלִין גֶעקוּמֶען אוֹרְחִים צוּ זַיין טִישׁ. נָאךְ דֶעם וָואס עֶר הָט גֶעמַאכְט דִי בְּרָכָה פוּן דֶער מוֹצִיא. הָאט עֶר צוּ זֵייא גֶעזָאגְט הָאט אִיהְר פוּן מִיר גִיהֶערְט דִיא בְּרָכָה פוּן דֶער מוֹצִיא. וָוארִין וֶוען נִישְׁט בֶּעדַארְפְט אִיהְר אַמוֹצִיא צוּ מַאכֶען אִיבֶּער צְוֵוייא חַלוֹת:

אָמַר. בְּשֵׁם הָרַב הַצַּדִיק הַקָדוֹשׁ רַבִּי ר׳ בֶּער זי״ע דָאס פֵּירוּשׁ פוּן דֶעם פָּסוּק כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְדָעַת וּכְסִיל יִפְרוֹשׂ אִוֶּלֶת. דֶער קְלִינְגֶער אֲפִילוּ וֶוען עֶר טוּהְט זִיךְ אָהְן אַתַּעֲנוּג טוּהְט עֶר אוֹיךְ מִיט שֵׂכֶל. און דֶער נַעַר. אֲפִילוּ זַיין פְרוּמְקֵייט אִיז אוֹיךְ מִיט נַארִישְׁקֵייט. הַשי״ת זָאל אוּנְז מַאכֶען זוֹכֶה זַיין אַז מִיר זָאלֶען אַלֶע מִצְוֹת מְקַיֵים זַיין פוּן זַיין גְרוֹיסֶן נָאמֶען וֶועגִין בֶּאֱמֶת:

וֶוען מֶען גִיט צְדָקָה זָאל מֶען גֶעבִּין וַוייל הַשי״ת הָט גֶעהֵייסֶען גֶעבִּין צְדָקָה. נִישְׁט עֶר זָאל גָעבִּין וַוייל אַנְדֶערִי זָאגֶען אִיהְם עֶר זָאל גֶעבִּין צְדָקָה אֲפִילוּ עֶר גִיט לְשֵׁם שָׁמַיִם. אָדֶער אֲפִילוּ עֶר גִיט וַוייל עֶר הָאט רַחֲמָנוֹת. וָואס דָאס אִיז אוֹיךְ אַגְרוֹיסֶע מִצְוָה און עֶר אִיז אוֹיף זִיךְ מְעוֹרֵר רַחֲמִים. אִיז דָאס נִישְׁט אִין כְּלַל פוּן צְדָקָה וַוייל דָאס גֶעבִּין פוּן צְדָקָה מוּז נָאר זַיין לְשֵׁם שָׁמַיִם. הַיְינוּ עֶר זָאל גֶעבִּין צְדָקָה כְּדֵי עֶר זָאל מְקַיֵים זַיין דִיא מִצְוָה פוּן צְדָקָה:

אָמַר אַז עֶר הָאט גִיהֶערְט אַז דֶער גוּר אַרִ״י הָאט גִימַאכְט אַגוֹלֶם דוּרְךְ סֵפֶר יְצִירָה הַקָדוֹשׁ. וָוארִין הארי״ל הָאט דֶער פִיהְלְט אַז עֶר אִיז אַגָאוֹן און אַצַדִיק הָאט עֶר צוּ אִיהְם גֶעשִׁיקְט זַיין תַּלְמִיד אַז עֶר זָאל אִיהְם

לערנין

לערנין די חכמה פון קבלה. א) אין איעדין ערב שבת איז געוועזין דער מנהג פון דעם נור ארי' אז ער האט פון דעם גולם ארוס גענימען דעם שם וואס איז גילעגין ביי איהם אונ מויל. און דורך דעם איז דער גולם גיבליבען ליגען וויא אשטיק ליים. איין מאל האט זיך גיטראפין אז דער נור ארי' האט פאר געסין פון איהם דעם שם ארוס צו נעמין און מען האט און דעם גרוסע שיהל וויא דער נור ארי' האט מתפלל געוועזין שוין אפ געזאגט מזמור שיר ליום השבת. און דער דין איז אז ווען מען זאגט דעם מזמור איז מען שוין מקבל שבת. אזוי האט דער גולם אן געהויבען צו שטארימען און שאדין צו טוהן. וואריין עס האבין זיך און איהם מדבק געוועזין דוא קליפות וואס זייא זענין בעשאפין געווארען ערב שבת פאר נאכט און אז זייא געפינין אגוף אן אנשמה זענין זייא זיך אין איהם מתדבק. אזוי האט תיכף געהייסען דער נור ארי' מען זאל איהם מתיר נדר זיין. ווייל דאס וואס ער האט מקבל שבת געוועזין איז געוועזין בטעות. איז גלייך וויא ער האט נאך נישט מקבל שבת געוועזין. און האט ארוס גענימען פון דעם גולם דעם שם. און

ער

א) אין ספר שלשלת הקבלה ווערט גיברענגט אמעשה פון הקדוש רבינו יחיאל מפרישי ז"ל ער איז גיוועזין אתלמיד פון רבינו יהודא החסיד ער איז גיוועזין אחכם אין קבלה מעשיות. אין זיין בית המדרש איז גיוועזין אלייכטער פון בוימעהל וואס ער האט דאס איעדין ערב שבת אהן גיצונדין און עס האט געברענט אגאנצע וואך אהן בוימעהל. און דאס איז גיוועזין בעקאנט ביי אלע מענטשין פון דער שטאט. ביז דיא זאך איז געקומען צו דיא אויערן פון דעם מלך צרפת. אזוי האט דער מלך צו איהם געשיקט און האט איהם גיפרעגט אויב דיא זאך איז אמת. האט רבינו יחיאל אין דעם גילייקינט. כדי דער מלך זאל איהם נישט האלטען פאר אמכשף. דער מלך אבער האט זיך מייעץ גיוועזין מיט זיינע שרים און איז צו איהם גיגאנגין. דער מנהג איז אבער גיוועזין אין דער שטאט אז די פריצים האבען ביי נאכט אהן גיקלאפט אין דיא הייזער פון דיא יהודים כדי זייא זאלען זיי עפים ארויס געבין. און רבינו יחיאל כדי זייא זאלען איהם נישט מפסיק זיין פון זיין לערנין. האט ער גינומען איין נאגיל און האט איהם איינגישטעקט אין דער ערד. און אז די פריצים האבען אהן גיקלאפט אין דער טיהר האט ער מיט אהאמער גישלאגין אין דעם נאגיל אזוי איז דער פריץ איינגיזונקען גיווארען אין דער ערד:

און כעת וויא דער מלך איז געקימען און האט גיקלאפט אין דעם טויער. האט רבינו יחיאל גיגעבין אקלאפ מיט דעם האמער אזוי איז דער מלך איינגעזינקען געווארין ביז צו זיינע לענדין. און וויא דער מלך האט דאס אנדערע מאל ניטאן קלאפין. אין רבינו יחיאל האט דאס אנדערע מאל גישלאגין מיט דעם האמער. אזוי איז דער נאגיל אינטער

איהם

ער איז צוריק גגאנגען אין שיהל אריין. און האט נאך אמאהל אן געהייבן צו זאגין מזמור שיר ליום השבת. און פון דעמילט אן וועגין ויי נוהג צו זאגין צווייא מאל מזמור שיר ליום השבת. דיא שיהל אין פראג איז זייער אלט דער מאמר העולם איז אז דו בני הגולה האבין דיא שיהל אויף גימארט מיט דו שטיינער פון ירושלים אדער פון דעם בית המקדש. און זייא האבען אום גענימען אז ווען דאס בית המקדש וועט אויף געבויעט ווערין בקרב. וועלין זייא דו שטיינער צוריק געבין. דורך דעם ריפט מען דיא שיהל. על תנאי שיהל. וייל מען האט אוים גענימען אתנאי מען זאל דו שטיינער צוריק געבין:

אמר

איהם ווייט צוריק גישפרינגען. האט זיך הרב זייער דער שראקין און האט גיזאגט דאס איז נישט נאר דער מלך. האט ער תיכף גיעפינט דיא טיהר און האט זיך פאר דעם מלך גיבוקט. און האט גיבעטין דעם מלך אז ער זאל איהם מוחל זיין וייל ער האט נישט געוויסט אויב דאס איז דער מלך. אויך דער מלך האט זיך זייער דער שראקין. וואריין אזוי וויא דער נאגיל איז ארוס פון דער ערד אזוי איז דער מלך ארוים פון דעם קבר. און דער מלך מיט זיינע שרים האבין מורא געהאט אז דיא ערד זאל זייא גייעט איין שלינגען. האבין זייא גיזאגט צו הרב אז ער זאל זייא העלפין. האט זייא הרב אריין גענימען אין שטיב און האט זייא גיזעצט געבין דעם פייער. און האט זייא גיגעבין זיסע זאכען ביז זייא זענין צו זיך געקימען:

האט הרב גיפרעגט דעם מלך וואס ער פערלאנגט אין דער צייט. ווייסטו דען נישט אז

בייא מיין טיהר איז דא ארוח אז ווער עס וויל מיר שאדין טיהט ער איין שלינגען נאר איך האב דיך מציל גיוועזין. האט איהם דער מלך גידאנקט וואס ער האט איהם מציל געוועזין. און האט געזאגט אז ער איז גיקימען וייל ער האט גיהערט אז ער איז אהבם אין חכמת הכישוף. אז אלעכט פרענט בייא איהם אהן בוימעל. האט הרב גיענטפערט אז ער איז נישט אמכשף נאר ער ווייסט אזעלכי סגולות וואס דורך דעם טיהט דאס לעבט אזוי ברענין. און האט איהם געוויזען אז עס איז נישט דא בוימעל נאר עס איז אין איהם ליים וואס דאס ברענט אזוי וויא בוימעל. האט זיך דער מלך זייער פערוואונדערט און האט איהם גיזעצט בייא זיך און ער איז בייא איהם גיוועזין אינעין און איז זייער גרוים געווארין מיט עושר און כבוד. אזוי האבין זיך די שרים און איהם זייער מקנא גיוועזין און האבין גיזאגט צו דעם מלך. דער יהודי איז בייא דיר אזוי חשוב און לסוף אזידו וועסט נאר אין זיין היין

אן דירען וועט ער שוין איהם נישט טרינקען:

ויהי היום האט דער מלך להרב גיגעבין אבוס ווייץ צו טרינקין האט הרב גיזאגט אז ער קען

און דער רגע דעם ווייןנישט טרינקען נאר פאר זיין אוועק גיין וועט ער טרינקען.

און וויא עס איז גיקימען די צייט נאך דעם עסין האט זיך דער מלך זיינע הענד געוואשין אין איין גילדינים בעקין. אזוי האט הרב תיכף גענימען דאס וואסער פון דעם בעקין און גיזאגט פאר די אויגן פון דעם מלך מיט די שרים. און האט צו זייא גיזאגט דאס

וואסער

אָמַר. אַז עֶר הָאט גִיהֶערְט אַז דִי פְּטִירָה פוּן הָרַב הַגָּאוֹן וְהַקָּדוֹשׁ מהרמ״ע בַּעַל עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת זלה״ה אִיז גִיוֶוען דוּרְך נְשִׁיקָה. עֶר הָאט גִיהַאט אַזְמַן וָואס עֶר הָאט זִיךְ אָפּ גֶעוִוינֶעדֶערְט עֶר זָאל זִיךְ מְדַבֵּק זַיין צוּ השי״ת. אוּן הָאט גֶעוָואגְט צוּ זַיין שַׁמָשׁ אַז עֶר זָאל וַוארְטֶען בִּיז צוּ דֶעם זְמַן. אוּן אַזוֹי וִויא דֶער זְמַן וֶועט אַוֶועק גֵיין זָאל עֶר צוּ אִיהְם תֵּיכֶף קוּמֶען דָאס עֶר זָאל אוּהְם אַוֶועק צִיהֶען פוּן זַיין דְבֵיקוּת צוּ השי״ת. א) אַזוֹי אִיז גִיוֶועזִין אַיֶעדִין טָאג: אֵיין מָאל אִיז גִיוֶועזִין אַגְרוֹיסֶע שְׂרֵיפָה אִין שְׁטָאט. אוּן פַאר גְרוֹס פַּחַד

האט

וַואסֶער פוּן דִי הֶענְד וַואשִׁין הָאבּ אִיךְ גִיטְרִינְקֶען וַוייל עֶס אִיז צוּ מִיר מוּתָּר. אָבֶּער דֶעם וַויין קֶען אִיךְ נִישְׁט טְרִינְקֶען וַוייל דִי תּוֹרָה הָאט עֶס גִיאַסְרֶת. אַזוֹי אִיז בַּייא דֶעם מֶלֶךְ דִי זַאךְ גִיוֶוער הָשׁוּב גִיוֶוען אוּן הָאט אִיהְם נָאךְ פִיהְל מֶער לִיבּ גֶעהַאט:

אוֹיךְ אִין סֵפֶר מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם וֶועט אַזוֹי אַיין מַעֲשֶׂה גִיבְּרֶענְגְט אַז הָרַב אברבנאל אִיז גִיוֶועזִין אַגְרוֹיסֶער הָשׁוּב בַּייא דֶעם מֶלֶךְ פוּן סְפָרַד. אֵיין מָאל הָאט דֶער מֶלֶךְ פַאר לַאנְגְט אַז הָרַב זָאל מִיט אִיהְם עֶסִין בַּייא זַיין טִישׁ אַזֶעלְכֶע מַאֲכָלִים וָואס מֶען קָאכְט צוּ הָרַב בַּייא הָרַב אוּן דֶער הַיים. אוּן מֶען זָאל דִי מַאֲכָלִים בְּרֶענְגִין צוּ דֶעם מֶלֶךְ אוּן הָרַב זָאל בַּייא דֶעם טִישׁ פוּן דֶעם מֶלֶךְ דִי מַאֲכָלִים עֶסִין. אוּן דֶער מֶלֶךְ הָאט בֶּעפוֹילֶען צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט אַז זַייא זָאלִין קָאכִין דִי זֶעלְבִּי מַאֲכָלִים וָואס מֶען קָאכְט בַּייא הָרַב. אוֹיךְ הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיהַייסִין מַאכִין אַז דִי דֶעק פוּן דֶעם טִישׁ זָאל זִיךְ גְרִינְג קֶענִין דְרֵייעֶן. אוּן אַזוֹי וִויא זַייא הָאבִּין גִיגֶעסִין הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט צוּ הָרַב אַז עֶר זָאל וֶועהִין אִין דֶעם פֶענְצְטֶער. אוּן וִויא הָרַב הָאט גִיקוּקְט צוּ דֶעם פֶענְצְטֶער הָאט דֶער מֶלֶךְ גֶעטוּהְן אַדְרֵיי דִי דֶעק פוּן דֶעם טִישׁ אַז דִי שִׁיסֶעל פוּן דֶעם מֶלֶךְ נִיקוּמֶען פַאר הָרַב. אוּן הָרַב הָאט אִין דֶעם נִישְׁט גֶעפִילְט אוּן וִויא זַייא הָאבִּין זִיךְ צוּרִיק גִיקֶערְט צוּם עֶסִין הָאט הָרַב נִישְׁט גִיוָואלְט מֶער פוּן דֶעם מַאֲכָל עֶסִין. הָאט זִיךְ דֶער מֶלֶךְ אוֹיף אִיהְם גִיבַּייזֶערְט פַאר וָואס עֶר עֶסְט נִישְׁט פוּן אַמַאֲכָל וָואס עֶס אִיז כָּשֵׁר וָואס מֶען הָאט דָאס מַאֲכָל פוּן זַיין הַיים גִיבְּרֶענְגְט. הָאט הָרַב גִיעֶנְטְפֶערְט אַזוֹי אִיז בַּייא אוּנְז דֶער דִין אַז פְלֵיישׁ וָואס עֶס וֶועט פֶערְהוֹילֶען פוּן דֶעם אוֹיג אִיז אָסוּר. דְרִיבֶּער קֶען אִיךְ נִישְׁט דָאס מַאֲכָל עֶסִין. וַוייל אִיךְ הָאבּ אִין מִיטֶען דֶעם עֶסִין גִיקוּקְט צוּ דֶעם פֶענְצְטֶער. הָאט זִיךְ דֶער מֶלֶךְ אוֹיף אִיהְם נָאךְ מֶער גִיבַּייזֶערְט אוּן הָרַב הָאט אִיהְם נִישְׁט גִיוָואלְט צוּ הֶערִין. אַזוֹי הָאט דֶער מֶלֶךְ אִיהְם גִיקִישְׁט אוֹיף זַיין קָאפּ אוּן הָאט צוּ אִיהְם גִיזָאגְט גְלִיקְלִיךְ זֶענְט אִיהְר יוּדֶען מִיט אַייעֶר תּוֹרָה:

א) אִין סֵפֶר בְּאֵר מֹשֶׁה מַהָרַב הַמַּגִּיד הַקָּדוֹשׁ מקאזניטץ זצוק״ל שְׁטֵייט גֶעשְׁרִיבֶּען בָּזֶה הַלָּשׁוֹן מֵיינֶע אוֹיגִין הָאבֶּען גִיזֶעהִין מוֹרַי וְרַבּוֹתַי וָוס זַיי זֶענִין שׁוֹין אוֹיף דֶעם עוֹלָם הָעֶלְיוֹן. וּבִפְרַט מֵאֲדוֹנִי מוֹרִי וְרַבִּי הָרַב הַקָּדוֹשׁ אִישׁ אֱלֹהִים נוֹרָא מוהר״ר משולם זושא זצוק״ל אַז כַּמָה פְּעָמִים וֶוען עֶר הָאט זִיךְ מְדַבֵּק גִיוֶועזִין אִין השי״ת. הָאט עֶר זִיךְ אִין גַאנְצִין אָפּ גִישִׁיידִין פוּן דֶעם עוֹלָם בִּיז עֶס אִיז שׁוֹין קָרוֹב גִיוֶועזֶען אַז דָאס חַיּוּת זָאל אִיהְם אוֹיס גֵיין. בִּיז עֶר הָאט גִימוּזְט מְנַדֵּר זַיין נְדָרִים וּנְדָבוֹת אַז דָאס חַיּוּת זָאל זִיךְ בַּייא אִיהְם צוּרִיק דֶער הַאלְטֶען:

האט דער שמש פאר געזען אז ער זאל צו איהם קומען צו דער בעשטימטע
צייט . און איז געקומען אביסיל שפעטער . האט ער איהם געפינען ליגען
טויט זיין נשמה איז ארויס גיגאנגען פאר דביקות אין השי"ת. האט ער געזאגט
אז דאס איז די כוונה פון דעם פסוק אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם
לפני ה' וימותו . אז דאס איז געווען די סיבה פון די זוהן פון אהרן וואס
זענען גישטארבן. ווייל זייא האבען געהאט גרוס התקרבות צו השי"ת :
ער האט געזאגט ווען ער איז געקומען קיין טומשאטש ווייל ער האט נישט
געהאט חבירים אויך קיין תלמידים . האט ער מורא געהאט פאר דעם
וואס אונזערע חכמים האבען געזאגט אויף דעם פסוק חרב על הבדים ר"ל.
אז מען לערינט אליין קען מען ווערין פאר נארישט . ביז ער האט געפינען
אין של"ה הקדוש וואס ער זאגט דאס פירוש פון דער משנה וקנה לך
חבר . דהיינו די פעדער וואס הייסט קנה . זאל צו דיר זיין אחבר . אז
וואס די ווערט האבען אין נייע זאך זאלסטו אויף שרייבען : א)
אמר . איין עצה טובה פאר דעם מענש ער זאל ניצול ווערין פון דעם יצר
הרע. כוון צו זיין איעדע נאכט בשעת ער לייגט זיך און זאגט דעם
פסוק בידך אפקיד רוחי . באם ער וועט חיו בעדארפן צו זינדיגען .
בעט ער אז השי"ת זאל איהם זיין נשמה נישט צוריק געבין. איז דאס חשוב
ביא השי"ת גלייך ער וואלט זיך מוסר נפש גוועזין . וועט איהם דריבער
השי"ת העלפין אז ער וועט כובש זיין דעם יצה"ר :

דיבורים מלוקטים מהרב הצדיק הקדוש
מוהר"ר אהרן מקארלין זצללה"ה פון דעם
ספר בית אהרן:

צריך האדם. דער מענש בעדארף פון זיך מבטל זיין אלע שלעכטי
התאוות און אלע שלעכטי מדות רח"ל. נאר צו זעהן דאס
אז

א) אין ספר מעגל טוב להגאון מו"ה חיד"א זללה"ה שטייט אז דער ס"ך האט גישריבען פון
דעם ישם הכותב . אזוי האט ער גירעד און די פעדער האט געשריבען פון זיך
אליין. דאדורך האט ער געשריבען אזוי פיעל ספרים . אויך האט ער געוויסט פון דעם שם
המציאה ער זאל תיכף קענין גיפינען דאס בקיאות :
אין ספר שם הגדולים להגאון מוהר"ר חיד"א זצ"ל שטייט אז ער האט גיזעהן א כתב יד
אז איינער אנילעכטער האט גיפרעגט הגאון רבינו סעדיה צו אשניידער וואס איז צו
איהם גיקומען . ווי פיעל געלט האסטו די הייגט גינייט. האט איהם דער שניידער גיענטפערט
לאז

אז עס זאל דורך איהם מקודש ווערין שם שמים. אויך באדארף דער מענטש דינען צו השי"ת מיט מסירת נפש. איין מאהל האט גיבעטין איין בעל הבית צו הרב הצדיק הקדוש ר' **שלמה קארלינער** זצוק"ל אז ער זאל ביום מחר צו איהם לביתו קומען. האט ער איהם גיענטפערט. דיא שוטה. אמעהר מען בעדארף נאך היום מתפלל זיין מעריב און צו ליינען קריאת שמע וואס דאס איז מסירת נפש א). און דער נאך בעדארף מען שלאפען. און ביום מחר בעדארף מען מתפלל זיין. און עס איז דא אין דער תפלה פיהל עולמות ביז מען קומט צו דער ק"ש. און דער נאך פאלט

לאז מיר דער רבי זאגין וויא פיעל אותיות זענין דא אין דער תורה. אזוי האט זיך דער גאון זייער מצער גיוועזען, ווייל עס האט זיך איהם גישט גיטראפין אז אמענש זאל איהם פרעגין און ער זאל גישט וויסען צו ענטפערין נאר דאס מאהל. האט ער זיך פיעל מענ מצער גיוועזען און האט גישט גיקענט מכוון זיין די צאהל ביז ער האט בעשווארין מיט איין שם איז געקומען אמלאך און האט איהם מגלה גיוועזען. האט ער זיך אויף דעם זייער גיפריים:

א) דיא ק"ש בעדארף מען זאגין מיט מסירת נפש מען זאל אין זין האבין בשעת מען זאגט דעם פסוק שמע ישראל כו' דאס מען איז מוכן זיך צו לאזען. אומברענגין אויף קידוש השם:

אין ספר באר[ת] המים וועט גיבראכט אסיפור פון הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר **צבי הירש מרימנאב** זצוק"ל דאס אין שפאניא ווען מען האט גוזר גיוועזען דאס יודען זאלען גיט מקיים זיין די מצות. זענין גיוועזען די אנוסין היינו זייא האבין זיך גימאכט גלייך צו זיי זענין גוים און האבין מקיים גיוועזען דו מצות בחדרי חדרים. איז דארט קראנק גיווארין אגרויסער שר זיין נאמין איז גיוועזען באנולא. און דו קרענק האט זיך אויף איהם גישטארקט ביז ער איז גיוועזען נוטה למות רח"ל. איז צו איהם גיקימען דער גלח אזוי וויא דער מנהג איז פון די ערלים. און וויא דער גלח האט גיזעהן דאס ער איז שוין באלד טויט האט ער איהם איין גיראכט אין זיין אויער דעם פסוק **שמע ישראל** וגו' ביז **אחד** און **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד**. ווארין דער גלח איז גיוועזען פון דו אנוסין. האט ער ביי זיך גיטראכט אפשר איז דער חולה אויך פון דו אנוסין דריבער האט ער איהם איין גיראכט דעם פסוק:

דער אמת איז אז דער רוב וואס זענין נוטה איז צו מיתה עס טרעפט זיך אבער דם אמייל בלייבען לעבען נאך דער גסיסה. איז דער שר אויך גיוועזען פון דעם מיעוט און איז גיזינד גיווארין. אזו האט ער גישיקט ריפען דעם גלח און האט צו איהם גיזאגט גידענק וואס דו האסט גיטאן. פון דעם וואס דו האסט מיר איין גיראכט און מיין אויער ווערה איך ארוים דאס דו ביסט איהודי על כן האסט דו פערשילדיגט מען זאל דיר דעם קאפ אראב נעמין. נאר איך האב אויף דיר רחמנות וועל איך דיר געבין ארפואה דאס דו זאלסט דיך כומר זיין. האט דער שר איהם גיגעבין צייט דריי טאג. און דער כומר האט איהם גיט גיוואלט צו הערין און האט זיך מוסר גיוועזען אויף קידוש השם:

פֿאלט מען תַּחֲנוּן ווָס דָאס אִיז אויך מְסִירַת נֶפֶשׁ . און אֶפְשָׁר ווָעט השי״ת מְמַלֵא זַיין מַיין רָצוֹן . און דו ווילְסְט אַז אִיךְ זָאל דִיר צִי זָאגֶען אַז אִיךְ זָאל צוּ דִיר קוּמֶען בְּיוֹם מָחָר . דֶער כְּלַל אִיז אַז דֶר מֶענְשׁ בֶּעדַארְף מוֹסֵר זַיין זַיין כֹּחַ צוּ השי״ת . און עֶר זָאל מְקַבֵּל זַיין דָאס חַיוּת שֶׁל מַעֲלָה:

כָּל אֶחָד. אַיעֶדֶער מֶענְטְשׁ זָאל הֶערִין פֿוּן זַיין חָבֵר אַיעֶדֶער בְּרָכָה ווָאס עֶר בֶּעדַארְף צוּ זָאגֶען . כְּדֵי עֶר זָאל נָאךְ זָאגֶען אָמֵן . ווָארִין עֶס שְׁטֵייט אִין דִיא כְּתָבִים פֿוּן האריז״ל אַז עֶר הָאט אִין דֶר פְּרִיה נִיהֶערְט דִיא בְּרָכוֹת אֲפִילוּ פֿוּן הוּנְדֶערְט מֶענְטְשִׁין . אֲפִילוּ עֶר הָט גִיקֶענְט אִין אֵיין רֶגַע מְיַיחֵד זַיין אַלֶע עוֹלָמוֹת . הָט עֶר פָארְט נִישְׁט מַשְׁגִיחַ גִיוֶועזִין אוֹיף דֶר צַייט און עֶר הָאט זִיךְ נִישְׁט פַארְמִיטֶען פֿוּן צוּ הֶערִין אֲפִילוּ הוּנְדֶרְט מָאל

הַנּוֹתֵן לַשֶּׂכְוִי בִינָה און אַלֶע בְּרָכוֹת:

הָאָדָם. דֶער מֶענְטְשׁ קֶען מַשִׂיג זַיין ווָאס אַלֶע תַּנָאִים און אֲמוֹרָאִים הָאבֶען מַשִׂיג גִיוֶועזִין . נָאר דָאס גַאוֹת (שְׁטָאלְץ־קֵייט) אִיז מְעַכֵּב און עֶס לָאזְט אִיהְם נִישְׁט מַשִׂיג זַיין . אוּן דָאס עַצְבוּת פֿוּן דֶעם מֶענְטְשׁ קוּמְט אוֹיךְ פֿוּן גַיאוּת . ווָארִין עֶר רֶעכֶענְט בַּייא זִיךְ . אִיךְ בִּין אַזוֹי גָרוֹיס . און בִּין אֵיין אִישׁ חָשׁוּב . בַּאדַארְף אִיךְ הָאבֶען גְרוֹיס הִתְלַהֲבוּת און גְרוֹיס פַּחַד . אִין דֶער צַייט ווָאס אִיךְ זָאג הַלְלוּיָהּ . דֶער עִיקָר אִיז אָבֶער אַז מֶען זָאל אִין זִין הָאבֶען פֵּירוּשׁ הַמִלוֹת . יֶעדֶער מֶענְטְשׁ נָאךְ זַיין שֵׂכֶל . א) שָׁם בְּשֵׁם הַבעש״ט ז״ל .

מקוה

און ווִיא דֶער שַׂר הָאט גִיזֶעהְן דָאס דֶער כּוֹמֶר אִיז אַיְהוּדִי מִיט דֶעם גַאנְצֶען הָאֶרֶץ . הָאט אִיהְם דֶער שַׂר גֶערִיסֶען און אַיין בֶּעזוּנְדֶער חֶדֶר . און הָאט אוּהְם מְגַלֶה גִיוֶועזֶן דֶעם סוֹד דָאס עֶר אִיז אוֹיךְ אַיְהוּדִי פֿוּן דִי אֲנוּסִים און הָאבִּין צוּ זַאמֶען גִיהַאלְטֶען אֵיין עֵצָה ווָאס צוּ טָאן . הָאט דֶער כּוֹמֶר צוּ אִיהְם גִיזָאגְט דוּ בִּיסְט דֶעךְ אֲשֶׁר קֶענְסְטוּ טָאן ווָאס דַיין הַארְץ בֶּעגֶערְט . זָאג צוּ דוּ אַנְדֶערֶע שָׂרִים דָאס דוּ הָאסְט דִיר גֶעקוֹיפְט אַחֻזָּה בְּאֶרֶץ הַקְדוֹשָׁה און דוּ ווֶעסְט דַיין פֶערְמֶעגֶען דָארְט מִיט נֶעמִין און אִיךְ ווֶעל אוֹיךְ מִיט דִיר פָארִין . הָאבִּין זֵייא אַזוֹי גִיטָאן און זַייא זֶענִין דָארְט גִיוֶועזֶן גְרוֹיסֶע צַדִיקִים מְפוּרְסָמִים:

א) בְּסֵפֶר עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל מֵהָרַב הַצַדִיק הַקָדוֹשׁ מקאזניטץ זי״ע שְׁטֵייט אַז הָרַב הַקָדוֹשׁ מוהר״ר גרשון הָאט אַמָאהְל גִיזָאגְט צוּ דֶעם בעש״ט ז״ל מִיט דֶעם לָשׁוֹן כָּל זְמַן דוּא קֶענְסְט נָאךְ זָאגִין אִין דֶער תְּפִלָּה ברוך אתה נָאךְ דַיין רָצוֹן נָאךְ . זָאלְסְטוּ ווִיסֶען אַז דוּ בִּיסְט נָאךְ נִישְׁט גֶעקוּמֶען צוּ דֶער כַּוָנָה פֿוּן דֶער תְּפִלָּה . ווָארִין דֶער מֶענְשׁ בֶּעדַארְף צוּ זַיין אָפּ גִיטָאן פֿוּן דֶעם עוֹלָם אִין דֶער צַייט ווָאס עֶר אִיז מִתְפַּלֵל בִּיז עֶס זָאל זִיךְ פֿוּן אִיהְם אוֹיס לָאזִין דֶער כֹּחַ מִיט דֶעם שֵׂכֶל פֿוּן צוּ רֶעדִין דִי תְּפִלָּה . נָאר אֲפִילוּ דֶער מֶענְטְשׁ אִיז אָפּ גִימִיהִין פֿוּן דֶער ווֶעלְט אִין דֶער צַייט פֿוּן דֶער תְּפִלָּה . און אִיז נָאר דָבוּק

צו

מִקְוֶה אִין עֶרֶב שַׁבָּת אִיז כְּדַאי צוּ גֵיין אֵיין מַייל צוּ פִּיס. וּמִקְוֶה בְּשַׁבָּת אִין דֶער פְרִיה וָואלְט כְּדַאי גִיוֶועֶן צוּ גֵיין דְרַיי מַייל וֶוען עֶס וָואל זַיין מוּתָּר:

הַבְדָּלָה וָואס זִיא הֶענְגְט אִין שְׁטִיבּ אִיז אסגולה צוּ דֶער פַּרְנָסָה:

דַּאֲגָה בְּלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה. וֶוען דֶער מֶענְטְשׁ הָאט אֵיין דַאֲגָה זָאל עֶר זִיא אוֹיס רַאוִּוינֶען. נָאךְ אִיז דִיא טַייטְשׁ יַשִּׁיחֶנָּה. עֶר זָאל דִיא דַאֲגָה נִידְרִיג מַאכֶען זָאל זִיךְ נִישְׁט צוּ שְׁפְּרֵייטֶען אִין אַלֶע אֵבָרִים ח״ו: א)

כל

צוּ הַשי״ת. אוּן קֶען נִישְׁט מִתְפַּלֵּל זַיין דוּרְךְ פַּחַד. אִיז עֶר פָארְט מִתְפַּלֵּל כְּסֵדֶר צוּ הַשי״ת דִיא גַאנְצֶע תְּפִלָּה. וַוייל מֶען אִיז זִיךְ מִן הַשָּׁמַיִם אוֹיף אִיהְם מְרַחֵם אוּן מֶען גִיט אִיהְם כֹּחַ אַז עֶר זָאל קֶענֶען מִתְפַּלֵּל זַיין. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אדני שפתי תפתח:

דֶער בְּאֵר מֹשֶׁה מֵהָרַב הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מקאזניץ זצוק״ל שְׁרַייבְּט דָאס דֶער סִידוּר פוּן האריז״ל אַלֶע כַּוָּונוֹת פוּן דֶער תְּפִלָּה וָואס עֶס גֶעפִינְט זִיךְ דָארְט. אִיז נָאר גִיוֶועֶן פוּן אֵיין תְּפִלָּה פוּן האריז״ל הַקָּדוֹשׁ. אוּן אַנְדֶערִין טָאג הָאט עֶר מִתְפַּלֵּל גִיוֶועֶן מִיט אֵיין אַנְדֶערֶע נַייֶע כַּוָּונָה צוּ לוֹיבֶּען הַשי״ת:

א) וּבְשֵׁם הָרַב הַמַּגִּיד הַקָּדוֹשׁ מולאטשוב זצוק״ל אֲפִילוּ בְּשַׁעַת עֶר אִיז צוּ עֶרְשְׁט גִיוֶועֶן מִיט יִסּוּרִים אוֹיךְ מִיט אֲרִימְקַייט ר״ל אִיז עֶר פָארְט גִיוֶועֶן מִיט גְרוֹיס שִׂמְחָה. אַמָאל הָאבֶּין אִיהְם זַיינֶע תַּלְמִידִים גִיפְרֶעגְט. רַבִּי. וִויא אַזוֹי מַאכְט אִיהְר אַיְידִין טָאג דִי בְּרָכָה שעשה לי כל צרכי. אִיהְר הָאט דָאךְ נִישְׁט וָואס אִיהְר בֶּעדַארְפְט. הָאט עֶר זֵיי גִיעֶנְטְפֶערְט מִן הַכְּתָב אִיז מַיין בֶּעדֶערְפֶנִישׁ דָאס עֲנִיּוּת. אוּן אוֹיף דֶעם אַלֵיין מַאךְ אִיךְ אַבְּרָכָה מִיט שִׂמְחָה שעשה לי כל צרכי. אַז דֶער וָואס אִיז מַשְׁגִּיחַ אוֹיף אַיְידִין. אִיז אוֹיף מִיר אוֹיךְ מַשְׁגִּיחַ מִיר צוּ גֶעבִּין דָאס גַאנְצֶע בֶּעדֶערְפִנִישׁ פוּן עֲנִיּוּת:

אִין סֵפֶר אַגְרָא דְפִרְקָא וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט אַמַעֲשֶׂה פוּן הָרַב הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מוהר״ר דוב בער זצוק״ל אִין דֶער צַייט וֶוען עֶר אִיז גִיוֶועֶן מִיט עֲנִיּוּת אוּן דַחֲקוּת. אִיז אַמָאהְל זַיין וַוייבּ צוּ אִיהְם גֶעקוּמֶען מִיט גִיוַויין אוּן הָאט אִיהְם דֶערְצֵיילְט דָאס דַחֲקוּת פוּן זַיינֶע קִינְדֶער. וִויא אַזוֹי זַייא זֶענֶען מִיט הוּנְגֶער אוּן דוּרְשְׁט אוּן הָאבֶּען זִיךְ נִישְׁט מִיט וָואס צוּ צוּדֶעקִין פַאר קֶעלְט. הָאט עֶר אוֹיס גִיהֶערְט אִיהְרֶע רֵייד וָואס זִיא הָאט גִיזָאגְט אוּן הָאט אַבִּיסִיל גִיזִיפְצְט. הָאט עֶר בַּאלְד גִיהֶערְט אקול פוּן דֶעם הִימֶעל אַז עֶר הָאט פֶערְלוֹירֶען זַיין עוֹלָם הַבָּא. וִויא עֶר הָאט דָאס גִיהֶערְט אִיז עֶר גִיבְּלִיבֶּען אַרְגְע דֶערְשְׁרָאקֶען. וַוייל עֶר הָאט פֶערְשְׁטַאנֶין אַז עֶר הָאט שׁוֹין נִישְׁט בֵּיידֵי הָעוֹלָמִין. וָוארִין דִיא וֶועלְט הָאט עֶר שׁוֹין לַאנְג נִישְׁט. וַוייל עֶר מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זֶענֶען זֵייעֶר אִין הוּנְגֶער. אוּן עוֹלָם הַבָּא הָאט עֶר אוֹיךְ שׁוֹין נִישְׁט. אוּן מִיט דֶער מַחֲשָׁבָה הָאט עֶר אַבִּיסִיל מַפְסִיק גִיוֶועזִין פוּן זַיין תּוֹרָה. בִּיז עֶר הָאט זִיךְ מְיַישֵּׁב גִיוֶועזִין. אַדְּרַבָּא אַצִּינְד אִיז דִיא צַייט אַז אִיךְ זָאל הַשי״ת דִיעֶנֶען בֶּאֱמֶת. וַוייל מַיין הָאפְנוּנְג אִיז שׁוֹין פֶערְלוֹירִין פוּן בֵּיידֶע וֶועלְטִין. וֶועט מַיין עֲבוֹדָה זַיין צוּ הַשי״ת בֶּאֱמֶת. נָאר צוּ טָאן אַנַחַת רוּחַ צוּ הַשי״ת. אוּן הָאט אָן גִיהוֹיבִּין צוּ לֶערְנִין מִיט קְדוּשָׁה. אַזוֹי הָאט מֶען אִיהְם מְבַשֵּׂר גִיוֶועזִין מִן הַשָּׁמַיִם אַז מֶען וֶועט אִיהְם צוּרִיק גֶעבִּין עוה״ב נָאר

ער

כל האכילות של עיו״כ. אלע אכילות וואס מען עסט אין ערב יום כפור איז אתיקון צו אלע אכילות וואס מען עסט אגאנץ יאהר. שם בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר״ר ברוך ממעזיביז זי״ע:

ארורים הרשעים שאין טובתם שלימה. פערשאלטען זאלען זיין דיא רשעים ווייל דיא טובה וואס השי״ת טוהט מיט זיי. איז בייא זיי נישט גאנץ. זייא זוכען אין דער טובה אחרון:א)

צא ולמד. וואס שטייט דם לשון צא ולמד. דאס הייסט גיי און לעהרין. פאר וואס שטייט נישט דם לשון בא ולמד. קום און לעהרין. נאר ווייל בשעת ווען מען זיצט און לערינט בעדארף מען אוועק גיין פון די ענינים פון דער וועלט. ב)

תשובה אין אונזער ערך טייטשען מיר. סור מרע, דו זאלסט אפ קעהרין פון שלעכטען. דורך. ועשה טוב. דורך דעם וואס וועסט טוהן גוטין. משכו, איז טייטש אוועק ציהען און צו ציהען. אז מען ציהט ארויף זיך קדושה ווערט מען ממילא אוועק געצויגען פון שלעכטין. מיר טייטשען והנדחים מארץ מצרים. מען קאן נדה ווערין פון דער קדושה ח״ו אז מען איז זיך מיצר מיט תענית וסגופים. ממ״נ. גייט מען נישט אויף דעם גלייכען ווענ איז דאך תענית וסגופים אויך נישט גלייך. אלא מען גייט אויף דעם אמת׳ן ווענ איז דאך עסין און שלאפען אויך גוט. תשובה איז דער עיקר חרטה. אזוי האבען מיר מקבל גיווען פון אונזערי עלטערין פון גרויסע צדיקים:

שוחה

עד זאל שוין מעהר נישט זיפצען פון גרויס רחמנות אויף דיינע קינדער. ווארין עס איז נישט מעהר דא אגרעסער רחמנות ווייא דאס רחמנות פון השי״ת:

א) אבער בייא צדיקים ווען אפילו עס טרעפט זיך ח״ו צו זייא אזאך וואס איז נישט גוט. דאנקען זייא אויך דאמיר צו השי״ת:

דער בני יששכר שרייבט בשם תלמידי הבעש״ט זי״ע אז ווען עס טרעפט זיך צו אמענטש אזאך וואס איז נישט גוט. זאל ער זיכען און זיין דיעה ער זאל נעמינען אניטקיים און דעם שלעכטען. אזוי ווייא אחסיד דאס גיזעהן ליגען אנבילה האט ער גיזאגט דו מעלה פון דער נבילה. דיא ווייס איהרע ציין זענין. און אז ער געפינט אגיטע זאך אין דעם שלעכטין. ווערט ממילא דאס שלעכטע בטל. ווארין שלעכטין אליין האט נאר נישט קיין מציאות:

ב) בספר דעות משה שטייט געשריבען דאס ער האט גיהערט פון זיין פאטער הרב הקדוש מקאזניץ זי״ע אויף אצדיק אז ער האט מיט זיין מחשבה אזוי עוסק גיוועזין אין הלכה. אז ער איז גיגאנגין פון דעם בוידעם אין דער לופט פון איין אורט צו דעם אנדערין און איז נישט אראפ גיפאלין אויף דער ערד:

שוחה עמוקה פי זרות. עס איז נישט קיין ערגעריס: שוחה עמוקה. (אטיפער גריב). ווייא אז דער מויל איז פרעמד פון דיא רייד וואס ער רעד. שם בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר שלמה קארלינער וצוק"ל:

אז מ'קוקט צום עסין און מען איז זיך מקרר פון תאות אכילה ווערט דם נערעכינט גלגול שרן. א) שם בשם הנ"ל:

בעולם העליון טוהט מען ווענין דיא וועלדער אין דיא פעלדער וואס מען איז אין זייא געפאהרען צו א צדיק. אין אויסג־שאר פון זכיות. ב) שם בשם הנ"ל:

איך וואלט מיר ווינטשען ליב האבען דעם גרעסטען צדיק פון ישראל ווי השי"ת האט ליב דעם גרעסטען רשע שבישראל. שם בשם הנ"ל:

מבנו הרב הצדיק הקדוש זצוק"ל:

אז אמענטש טוהט רעדין פאר דעם מלך אויף זיינע קינדער ווארפט מען איהם בוודאי ארויס פון דעם מלך'ס פאלאץ. אזוי אויך אז אמענטש רעד חס לשון הרע אויף איינעם פון די יודען ווען אפילו אין דער מחשבה ר"ל. בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר אשר מסטאלין זצוק"ל:

עס איז נישט שיין מען זאל אהן נעהמין כבוד. אין אז מען טוהט אהן כבוד בעדארף איהם דאס טוהן גלייך ווייא מען זאל שניידען זיין לייב מיט אמעסער. ג) בשם הנ"ל:

דורך

א) ובשם הגאון הקדוש בעל חתם סופר זצוק"ל אז ער האט געזאגט נישט עסין לשם שמים איז קיין זאך קיינמאל אלס יא עסין לשם שמים:

ב) הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר יצחק אייזיק זודיטשוב ז"ע האט געהערט מהרב הקדוש מוהר"ר יהודא צבי מראזלי זללה"ה אז ער האט געזעהן זיין רבי און זיין שווער הקדוש מוהר"ר צבי מזידיטשוב נאך זיין הסתלקות. האט ער איהם געפרעגט אויב ער איז שוין לאנג אויף זיין ארט אין גן עדן העליון. האט ער איהם געענטפערט אז ער וויל נישט גיין אויף זיין ארט ביז ער וועט מתקן זיין אלע זיינע מענטשן און ער וועט זייא שטעלין אויף זייער ארט. אזוי האט דער צייליג הרב הקדוש מזידיטשוב אז ער האט געהערט פון הרב הקדוש מראזלי ז"ע. און האט געזאגט אז דער וואס איז בעהעסט בייא זיין לעבין צו אצדיק אמת. אזוי נאך זיין פטירה פון דעם עולם ווייזט מען איהם זיין רבי און זיין רבי טוט איהם אטובה טוהן אויף יענער וועלט. האט אויף דעם הרב הצדיק הקדוש מזידיטשוב אזוי געטייטש איך האב מיך מיישב געוועזען. וואס טויג מיר די טרחא פון מיין פטירה. עס איז בעסער אז איך זאל זייא מתקן זיין און שטעלין אויף זייער ארט כל זמן איך בין אויף דעם עולם:

ג) ווען מען האט אויף געטשען דעם גאון בעל הפלאה פאר ארב אין פראנקפורט האט

טען

דורך טבילה און מקוה קען דער מענטש צו ציהען די דעה פון זיין חבר צו זיין דעה. אמאל איז הרב הקדוש ר׳ משה זצוק״ל דער זוהן פון הרב הקדוש המגיד מקאזיניץ קראנק געוועזען ווען ער איז נאך געוועזען אקליין קינד ער איז געווען געליבט צו זיין פאטער. און די דאקטורים האבען איהם מיאש געוועזען. און זיין פאטער איז געוועזען אין גרוים צער. און אז עס איז געקומען די צייט פון דער תפלה האט ער בייזיך אפ געפאסט אז ער זאל אפ טוהן זיין דעה פון זיין קראנקען קינד. אין ער זאל בעסער אין זין האבען די תפלה. האט אין דעם מרגיש געוועזין הרב הקדוש מבארדיטשוב זצוקללה״ה אזוי איז ער געגאנגען זיך טובל זיין אין מקוה. און האט געזאגט אז ער האט פועל געווען מיט זיין טובל זיין אין מקוה אז ער זאל משנה זיין די דיעה פון הרב הקדוש דער פאטער פון דעם קינד אז ער זאל דווקא מתפלל זיין אויף די רפואה פון דעם קינד. אין דורך דעם וואס ער האט משנה געוועזין זיין דיעה מתפלל צו זיין אויף ארפואה איז אוועק געריקט געווארען די דינים פון דעם כלל יודישע קינדער :

ליקוטים מספר דרכי צדק אתלמיד פון הרב הצדיק הקדוש מוהר״ר אלימלך מליזענסק זצוק״ל :

אכלל גדול. אז אמענטש בעט אויף אזאך זאל ער נישט בעטין אויף זיך אליין. נאר אויף דעם כלל ישראל. ווייל אז ער בעט אויף זיך אליין אזוי איז מען איהם דן און מען זוכט נאך אויב ער האט עפים אזכות. למשל אז ער באדארף ארפואה זאל ער בעטין אויף דעם כלל פון חולי ישראל. אין אזוי אויך איעדער בקשה וואס ער באדארף זאל ער בעטין אויף דעם כלל ישראל :

אין איעדער צייט וואס ער איז ליידיג זאל ער מהרהר זיין אז עס ברענט פאר איהם אפייער ביז אין מיטען הימעל און פון קידוש השם וועגין. טוהט

מען איהם גרוים כבוד אין ניטאן בשעת ער איז אן ניקומען. עס זענין דארט געווען פיעל מענטשין. האט איהם איינער פון זיינע בעקאנטע גיפרעגט וואס פאר אמחשבה ער האט גיהאט אין דער צייט. האט דער בעל הפלאה גיענטפערט דאס עס האט זיך איהם געדאכט אז מען טראגט איהם אויף דעם בית החיים און דער גאנצער עולם גייען איהם מלוה זיין :

טוּהְט עֶר זִיךְ אַרַיין וַוארְפֶען אִין פַייעֶר אַז עֶר זָאל מְקַיֵּים זַיין דִי מִצְוַת עֲשֵׂה פוּן ונקדשתי בתוך בני ישראל עֶר זָאל זִיךְ פַארְבְּרֶענִין אוֹיף קִידּוּשׁ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. אוּן עֶר זָאל מְקַבֵּל זַיין דִיא מִצְוַת עֲשֵׂה מִיט שִׂמְחָה:

עֶר זָאל נִישְׁט רֵיידִין אַזֶעלְכֵי דִבּוּרִים וָואס מֶען בֶּעדַארְף זֵיי נִישְׁט. וָוארִין עֶס אִיז אוֹיס גִיזֶעצְט פוּן דֶעם הִימֶעל וִויפִיל רֵייד דֶר מֶענְשׁ זָאל רֵיידִין אִין דֶער צַייט פוּן זַיין לֶעבִּין. אִין צוּ וָואס זָאל עֶר מְקַצֵּר זַיין דָאס לֶעבִּין מִיט אַזֶעלְכֶע רֵייד וָוָס זֶענִין נִישְׁט פוּן אַמִּצְוָה. אוּן עֶר בַּאדַארְף זֵיי נִישְׁט: א)

עֶר זָאל נִישְׁט לֶערְנִין אִין אַסֵּפֶר פוּן אֵיין רָשָׁע. וָוארִין עֶר אִיז זִיךְ מְקַשֵּׁר אִין דֶער נְשָׁמָה פוּן דֶעם רָשָׁע. ב) פוּן דֶעם קֶענִין מִיר פַארְשְׁטֵיין דִיא מַעֲלָה אַז מֶען טוּהְט לֶערְנִין אִין סְפָרִים פוּן צַדִּיקִים:

כְּשֶׁאָדָם. אַז דֶער מֶענְטְשׁ בֶּעהְט אוֹיף אַזַאךְ אוּן עֶס קוּמְט נִישְׁט צוּ אִיהְם. זָאל עֶר זִיךְ דְרִיבֶּער נִישְׁט מְצַעֵר זַיין ח״ו. וָוארִין אַז עֶר אִיז זִיךְ מְצַעֵר אִיז גְלַייךְ וִויא עֶר הַאלְט זִיךְ פַאר אַגָאנְץ. אוֹיף דֶעם זָאגְט דֶער פָּסוּק הַאֱנוֹשׁ מֵאֱלוֹהַּ יִצְדָּק. אִיז דֶען דֶער מֶענְטְשׁ מֶער מִיט רַחֲמָנוּת פוּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ:

אַמָאל אִיז דֶער מֶענְשׁ זוֹכֶה אַז מֶען אִיז אִיהְם מוֹדִיעַ מִן הַשָּׁמַיִם אַז אִין דֶער רֶגַע וָוען עֶר שְׁטֵייט אוֹיף פוּן דֶעם שְׁלָאף פַאלְט אִיהְם אַיין אַפָּסוּק אִין דֶער מַחֲשָׁבָה. זָאל עֶר טְרַאכְטֶען מִיט דֶעם פָּסוּק וָואס עֶס אִיז אִיהְם אַיינְגֶעפַאלֶען. וָועט עֶר זֶעהְן אַז אַמָאל טוּהְט מֶען אִיהְם שְׁטְרָאפֶען מִיט דֶעם פָּסוּק. אָדֶער מֶען טוּהְט אִיהְם וַוייזֶען אוֹיף אַזַאךְ. אוּן אַמָאל וַוייזְט אִיהְם דֶער פָּסוּק אוֹיף אַשְׁמִירָה. דָאס אִיז אַנְדֶערְס עִנְיָן:

אַז מֶען אִיז אוֹיף אֵיינֶעם מִתְפַּלֵּל אִיז אֵיין עֵצָה טוֹבָה דָאס עֶר זָאל נִישְׁט מזכיר

א) דֶער רַבֵּינוּ יוֹנָה שְׁרַייבְּט אַז דֶער וָואס טוּט רֵיידִין דְבָרִים בְּטֵלִים אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט גִילֵייקֶנְט אִין הַשֵּׁי״ת. וַוייל עֶר גְלַייבְּט נִישְׁט אַז הַשֵּׁי״ת אִיז פוּל דִי גַאנְצֶע וֶועלְט וָוארִין דֶער וָואס גְלַייבְּט דָאס עֶר שְׁטֵייט פַאר הַשֵּׁי״ת וָועט נִישְׁט קֶען אַזוֹא זַאךְ וָואס עֶס אִיז אַקֶעגִין דֶעם רָצוֹן פוּן הַשֵּׁי״ת. אוּן מִכָּל שֶׁכֵּן דֶער וָואס אִיז חוֹטֵא אֲפִילוּ בְּסֵתֶר דָאס קֵיינֶער זָאל נִישְׁט זֶעהְן וָוען עֶר אִיז עוֹבֵר אֵיין עֲבֵירָה. וַוייל עֶס אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר זָאגְט צוּ דֶעם מֶלֶךְ גֵיי אַוֶועק פוּן דֶעם אָרְט בִּיז אִיךְ וָועל עוֹבֵר זַיין דַיין רָצוֹן. אוּן אַזוֹי אִיז זַייעֶר גִישְׁט שַׁיין צוּ זָאגֶען. אוּן זַיין עוֹנֶשׁ אִיז זַייעֶר גְרוֹיס. וַוייל עֶר דֶערְצֶערִינְט הַשֵּׁי״ת אוּן שֶׁעהְמְט זִיךְ נִישְׁט פַאר זַיין גְרוֹיסְקַייט אוּן שְׁרֶעקְט זִיךְ נִישְׁט פַאר זַיין דִין:

ב) אִין סֵפֶר לִיקוּטֵי מוהר״ן שְׁטֵייט גֶעשְׁרִיבֶּען דָאס דוּ זָאלְסְט נִישְׁט לֶערְנִין אִין אַסֵּפֶר וָואס אֵיין אָדָם רָשָׁע הָאט אִין דֶעם סֵפֶר גִילֶעדִינְט. וַוייל דִי אוֹתִיּוֹת פוּן דֶעם סֵפֶר וֶועלִין דִיךְ פֶערְשׁוּלְדִינְגֶען:

מוכיר זיין כפירוש די בקשה . ווייל ער איז דעמילט מעורר דינים ח״ו פון דיא מלאכים . אויב ער איז ראוי מען זאל איהם טאן זיין בקשה . נאר ער זאל מכוין זיין אין דער מחשבה בשעת ער לערינט תורה אדער אין דער תפלה זיין בקשה . און השי״ת וואס ער איז יודע מחשבות וועט טאן זיין בקשה :

בכל מקום . ביא איעדין ארט פון דער תפלה וואס ער איז מוכיר דאס לשון פון ישועה . למשל בשרו מיום אל יום ישועתו . קען ער מכוין זיין און מתפלל זיין אין דער מחשבה אויף אישועה . אדער ווען ער באדארף רחמים זאל ער מכוין זיין בשעת ער זאגט זכור רחמיך כו׳ . אויך בשעת ער זאגט הראנו ה׳ חסדך קען ער מכוין זיין אין ממשיך זיין חסד אויף אמענש וועם ער באדארף אישועה און ארפואה :

דער מענטש זאל זיין געווארינט אז ער באדארף צו ארפואה אדער צו אישועה אדער מכניע צו זיין שונאים וכדומה . זאל ער לערנין פון דיא ענינים אין דער גמרא . און אלע זיינע סיפורים זאלען זיין פון אזעלכע נסים וואס השי״ת האט געטאן : א)

יזהר מאד . דער מענטש זאל זיין געווארינט . אז איעדער טובה וועם קומט איהם פון מענשין . זאל ער רעכינין אז השי״ת האט גיגעבין אין דיא הערצער פון די מענשין אז זיי זאלען איהם די טובה טוהן . און די מענשין זענין נאר די שלוחים פון השי״ת . פאר דעם מענש זאל ער נישט לייקנין דיא טובה . נאר ער זאל טוהן זיין פארדיכערונג אין השי״ת . ווארין דיא מענשין טוהן נישט נאר דעם רצון פון השי״ת :

ווען אפילו עס קומט צו אמענש איין זאך וועם איז נישט ניט ח״ו . זאל ער אהן געהמין פאר ליב . אין דער גמרא ווערט ניברענגט אז רבי עקיבא פלעגט אזוי תמיד צו טוהן און דורך דעם האט ער געטוהן אריין

צידען

א) דער אגרא דכלה זאגט דאס פירוש פון דעם פסוק זכור תזכור את אשר עשה ה׳ אלהיך לפרעה ולכל מצרים . ווארין מיר גיפינין אין ספרים הקדושים אז אמענטש בעדארף צו אישועה . היינו צו ארפואה און הצלחה וכדומה . זאל ער מזכיר זיין פון אזעלכע נסים וואס השי״ת האט גיטאן צו אבותינו אדער צו איחיד . אזוי אויך זאגט דער פסוק אז עס איז אסגולה צו דער ציילען און מזכיר צו זיין פון יציאת מצרים וואס דס איז דער כלל פון כל הנסים . אפילו עס טרעפט זיך ח״ו אדבר הדש . איז אויך דיא דוגמא גיוועזן ביציאת מצרים . און מיט דעם וואס ער איז מתעורר דיא נסים וועט השי״ת ממשיך זיין אויף איהם דעם כח ההסר אין דיא שונאים וועלען האבען אמפלה :

ציהען אין דעם שלעכטן אז עס זאל איבער געקעהרט ווערן לטובה. דאס איז אדבר גדול:

ווען דער מענטש איז מתפלל ביחיד זאל ער מכוין זיין אז דיא מענטשין וועם פאהרין אויף דעם וועג. און דיא דערפארבייט וועגן אויך מתפלל ביחידות. זאל ער זיך מיט זייא כולל זיין. הייסט עס אויך ארבים. אזוי אויך ביא תשובה טוהן. זאל ער מכוין זיין אז ער זאל זיך כולל זיין מיט די אלע מענשין וועם טוהן תשובה:

לפעמים. אמאל פאלט אויף דעם מענש אפארכט פון מענשין וברומה. זאל ער מעורר זיין דיא פארכט פון זיינע זינד. און זאל געבין זיין הארץ אז ער זאל טאן תשובה. און ער זאל זיך מקשר זיין אין דיא פארכט פון השי"ת. אזוי וועט קיין שום מורא אויף גיין אויף זיין קאפ. ווייל עס ווערט נמתק מיט דעם שורש:

קבלה. אז ווען איינער פאהרט אוועק אין מען גייט איהם בעגלייטן. זאל ער נישט זאגען צו דיא מענשין וואס זייא טוהן איהם בעגלייטן אז זייא זאלען פון איהם צוריק גיין: א)

ווען דער מענש האט געזאגט די ווערטער פון קריאת שמע. און פון דער תפלה אהן כוונה. זאל ער נישט נאך אמאל זאגען די ווערטער. נאר ער זאל דיא ווערטער וואס ער האט געזאגט אהן כוונה אין זין האבען אין דער מחשבה:

יזהר. דער מענש זאל זיין געוואוינט ניפהל טריט ער זאל גיין וויפהל ער זאל רייזען. אזוי אויך מיט אייערן אבר זאל ער זיין אפ גיהיט אז ער זאל נישט טוהן מיט דעם אבר קיין דבר בטל. וואריין אויף איטלעכער זאך טוהט מען אויף איהם פון דעם הימעל מדקדק זיין. און דורך דעם וועט ער תמיד נידבק זיין אין השי"ת. און וועט אין איהם נישט פארגעסין אפילו איין רגע:

מען

א) אין ספר מסורת הברית שטייט געשריבען אז עס איז אקבלה אז ווער עס טוט זיין חבר בעגלייטען. אזוי נאך דעם וואס ער האט שוין פון איהם גינומען רשות. זאל ער איהם שוין נישט מעהר פערזייטען אז ער זאל מיט איהם ביידן אנדערי רייד וואס עס איז נישט פון דעם ענין פון בעגלייטין. וואריין אין דעם פסוק וואס אליעזר האט גיזאגט אלי תאחרו אותי וה' הצליח דרכי איז ניצייכינט אין סוף פון דיא ווערטער לוי"ה (בעגלייטין). אזוי האט אליעזר גיזאגט אלי תאחרו אותי. איהר זאלט מיך נישט פערזיימען. ווייל ה' הצליח דרכי. וועט דעמאלט השי"ת בעגליקען מיין וועג:

מֶען זָאל נִישְׁט זֶעהְן חוּץ זַיינֶע פִיסֶר אֵיילֶען. עַל כָּל פָּנִים ווֶען עֶר גֵייט
פוּן דֶער שִׁיהְל. מִכָּל שֶׁכֵּן אִין שִׁיהְל אַלֵיין. נָאר ווֶען עֶר אִיז דֶער
צוּ גֶעצְווִינְגֶען. בְּשֵׁם הָרַב הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מוהר״ר מִיכְל מ״מ דק״ק
זלאטשוב זי״ע:

דֶער מֶענְשׁ זָאל נִישְׁט זֶעהְן אִין קֵיין שׁוּם צֶלֶם פוּן עֲבוֹדָה זָרָה. ווַייל דִיא
תְּפִלָּה ווֶערְט נִישְׁט אָהְן גֶענוּמֶען פֶערְצִיג טָאג א). בשם הנ״ל:

כְּשֶׁאָדָם. אַז דֶער מֶענְשׁ אִיז מַפְסִיק אִין מִיטֶען דֶעם עֶסִין אַזוֹי ווֶעט דָאס
אִיהְם גִירֶעכִינְט גְלַייךְ עֶר הָט מַקְרִיב גִיווֶעזֶען אַקָרְבָּן. אוּן עֶס
אִיז מֶעהְר ווִי עֶר זָאל הָאבֶּען אַטָאג גֶעפַאסְט. אוּן עֶס אִיז אוֹיף אִיהְם שׁוֹרֶה
אַרוּחַ קְדוּשָׁה ב) שם:

יִבְחַר הָאָדָם. דֶער מֶענְשׁ זָאל זִיךְ אוֹיס ווֶעהְלִין לְכָל הַפָּחוֹת אֵיין מִצְוָה
אַז עֶר זָאל אִין אִיהְר נִזְהָר זַיין אַלֶע זַיינֶע יָאהְרֶען. אוּן עֶר
זָאל זִיךְ אִיבֶּער דֶער מִצְוָה מוֹסֵר נֶפֶשׁ זַיין. אוּן זָאל נִישְׁט הָאבִּין קֵיין שׁוּם
הֶיתֵּר אַז עֶר זָאל דִיא מִצְוָה מְבַטֵּל זַיין. שם:

יַרְגִיל עַצְמוֹ. דֶער מֶענְשׁ זָאל זִיךְ גִיוַויינִין צוּ זָאגִין אַלֶע שָׁעָה אוּן אַלֶע
רֶגַע דִיא תְּפִלָּה. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַתָּה הוּא הַמְסַייֵעַ
לְהַבָּא לְטַהֵר וּלְמַעַן שִׁמְךָ תְּסַייְעֵנִי שֶׁלֹּא תִּהְיֶינָה מִצְוֹתֶיךָ נִסְתָּרוֹת מִמֶּנִי.
רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וָואס דִיא טוּהְסְט הֶעלְפִין צוּ אַזוֹי אֵיינִים וָואס עֶר קִימְט
זִיךְ מְטַהֵר זַיין. אוּן פוּן דַיין נָאמֶען ווֶעגִין זָאלְסְטוּ מִיר הֶעלְפִין אַז דַיינֶע
מִצְוֹת זָאלִין נִישְׁט זַיין פוּן מִיר פַאר בָּארְגִין. ספר מוסר:

א) אֵיין מָאהְל אִיז הבעש״ט זי״ע גִיוֶועזִין אִין אַהוֹיז פוּן אֵיין עכו״ם. וָואס עֶס אִיז דָארְט
גִיוֶועזִין אֵיין עֲבוֹדָה זָרָה. אוּן ווֶען עֶר אִיז פוּן דָארְט אַרוֹיס גִינַאנְגִין. הָאט עֶר גִיזָאגְט
צוּ זַיינֶע תַּלְמִידִים אַז עֶר אִיז מִיט גְרוֹיס שִׂמְחָה ווַייל אִין אֵיין שָׁעָה הָאט עֶר מְקַיֵּים גִיוֶועזִין
דִיא גַאנְצֵי תּוֹרָה. וָוארִין עֲבוֹדָה זָרָה הָאט דֶעם דִין פוּן צוֹאָה. אִין אוֹיף אֵיין אוֹרְט וָואס
אִיז נִישְׁט רֵיין טָאר מֶען נִישְׁט אִין זִין הָאבֶּען דִבְרֵי תוֹרָה. אוּן מִיט דֶעם וָואס עֶר הָאט
אָפּ גִיהִיט זַיין מַחֲשָׁבָה אַז עֶר זָאל גִישְׁט מְהַרְהֵר זַיין אִין קֵיין אֵיינְצִיגֶע זַאךְ פוּן דִבְרֵי תוֹרָה.
דְרִיבֶּער ווֶערְט צוּ אִיהְם גִירֶעכִינְט גְלַייךְ עֶר הָאט מְקַיֵּים גִיוֶועזִין דִיא גַאנְצֶע תּוֹרָה:

ב) וּבְשֵׁם הָרַב הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ מלובלין זצוק״ל אַז דָאס וָואס דִיא חֲכָמִים הָאבֶּען גִיזָאגְט
אַז ווֶען מֶען הָאט פוּן אֵיין עֶסִין הֲנָאָה זָאל מֶען זִיךְ פוּן דֶעם עֶסִין צוּרִיק צִיהֶען
מֵיינְט מֶען נִישְׁט אַז מֶען זָאל שׁוֹין גִישְׁט מֶעהְר עֶסִין דֶער פוּן. נָאר עֶר זָאל זִיךְ פוּן דֶעם
עֶסִין אִין דֶער מִיט צוּרִיק צִיהֶען ווֶען אֲפִילוּ עֶר ווֶעט דֶער נָאךְ ווַייטֶער עֶסִין כְּדֵי עֶר
זָאל נִישְׁט עֶסִין מִיט גְרוֹיס תַּאֲוָה:

מִסֵּפֶר רֵאשִׁית חָכְמָה. וּמִסֵּפֶר אָרְחוֹת צַדִּיקִים וּמִסֵּפֶר שֵׁבֶט מוּסָר. וּמִסֵּפֶר מִבְחַר הַפְּנִינִים וּמִסֵּפֶר מִגְדַּל עוֹז לְהַגָּאוֹן יעב״ץ:

וִויא עֶס שְׁטֵייט אמר החכם. הֵייסְט דֶער חָכָם הָאט גִיזָאגְט און וִויא עֶס שְׁטֵייט שאלו לחכם אחד הֵייסְט דָאס מֶען הָאט גִיפְרֶעגְט צוּ אֵיין חָכָם:

אָמַר הֶחָכָם. פִיהְל מֶענְטְשִׁין הָאבִּין מִיךְ גִיטָאן מְצַעַר זַיין. און פִיהְל מֶענְטְשִׁין הָאבֶּען מִיךְ גֶעטוּהְן שְׁטְרָאפִין און עֶס הָאט מִיר נִישְׁט גִיטָאן הֶעלְפִין קֵיין שְׁטְרָאפִין וִויא דִיא שְׁטְרָאף פוּן דֶער עֶלְטֶער:

עֶס הָאט מִיר גִיטָאן לַייכְטֶען דִיא זִין מִיט דֶער לְבָנָה. און זֵייא הָאבִּין מִיר נִישְׁט גִיטָאן לַייכְטִין אַזוֹי וִויא דִיא לֶעכְט פוּן מַיין שֵׂכֶל:

עֶס הָאבִּין מִיךְ גִיטָאן צוּ דְרִיקֶען צָרוֹת. און קֵיין צָרָה הָאט מִיךְ נִישְׁט גִיטָאן צוּ דְרִיקֶען אַזוֹי וִויא דִיא שְׁלֶעכְטֶע מִדָּה וָואס אִיז אִין מִיר:

אִיךְ בִּין גִינַאנְגֶען אוֹיף בְּרֶענְנֶדִיגֶע קוֹילִין. און בִּין אַרַיין גִינַאנְגֶען אִין מִיטֶען דֶעם פְלַאם. און עֶס הָאט מִיךְ נִישְׁט גִיטָאן פַאר בְּרֶענִין קֵיין פַייעֶר. וִויא דָאס פַייעֶר פוּן מַיין צָארִין וֶוען עֶס הָאט און מִיר גֶעטוּהְן גִיוֶועלְטִיגָען. וַוייל דָאס צֶערִינִין מַאכְט שְׁלַאף דָאס כֹּחַ פוּן דֶעם מֶענְשׁ:

עֶס הָאבֶּען מִיר פֵיינְד גִיטָאן נָאךְ יָאגִין. און הָאבֶּען מִיךְ נִישְׁט גִיטָאן גְרֵייכֶען נָאר מַיינֶע זִינְד:

אִיךְ הָאבּ גִיזֶעהְן פִיהְל צָרוֹת. און פִיהְל קְרֶענְק. און פִיהְל שְׁלֶעכְטֶי מַכּוֹת. און אָרִימְקֵייט. און בַּייא דִיא אַלֶע הָאבּ אִיךְ גִיקֶענְט סוֹבֵל זַיין. און אַשְׁלֶעכְטֶע אִשָּׁה הָאבּ אִיךְ נִישְׁט גִיקֶענְט סוֹבֵל זַיין:

מֶען הָאט אִין מִיר גִיטָאן אַרַיין שִׁיסֶען פַיילֶען. און מֶען הָאט מִיךְ פַאר שְׁטֵיינֶערְט מִיט שְׁטֵיינֶער. און אִיךְ הָאבּ נִישְׁט גִיטָאן פִילֶען אַזוֹי וִויא מֶען הָאט אוֹיף מִיר גִירֶעדְט לָשׁוֹן הָרַע:

עֶס הָאבִּין מִיךְ מַיינֶע שׂוֹנְאִים בֶּעצְווִינְגֶען און הָאבִּין גִינֶעבִּין אֵיין אַייזֶערְנִים יָאכְט אוֹיף מַיין הַאלְז. און עֶס אִיז נִישְׁט שְׁלַאף גִיוָוארִין מַיין כֹּחַ. און עֶס אִיז נִישְׁט פַאר עֶנְדֶערְט גִיוָוארִין מַיין צוּרָה אַזוֹי וִויא עֶס אִיז פַאר עֶנְדֶערְט גִיוָוארִין מִיט דַאֲגָה און אֵבֶל:

אִיךְ הָאבּ גִיזֶעהְן פִיהְל עֲשִׁירִים און הָאבּ נִישְׁט גִיזֶעהְן אַ אֵיין עוֹשֶׁר.

ווִיא דָער וָואס עֶר פְרֵייט זִיךְ מִיט זַיין מַייל א) :

אִיךְ הָאבּ נָאךְ גִיזִיכְט אוּן נָאךְ גִיפָארְשְׁט אוֹיף דִיא גִיטֶע זַאכֶען וָואס וֶוענִין דָא אִין דֶעם מֶענְטְשׁ אוּן הָאבּ נִישְׁט גֶעפִינֶען קֵיין גִיטְקֵייט ווִיא אַזוֹי אֵיינֶער וָואס הָאט אִין זִיךְ גִיטֶע מִדּוֹת :

שָׁאֲלוּ לְחָכָם אֶחָד . וֶועמִין הָאסְט דִיא לִיבֶּער . דַיין בְּרִידָער . צוּ דַיין חַבֵר . הָאט דֶער חָכָם גִיעֶנְטְפֶערְט אִיךְ הָאבּ נִישְׁט לִיבּ מַיין בְּרִידָער בִּיז עֶר זָאל זַיין מַיין חַבֵר : ב)

אָמַר הֶחָכָם . דֶער וָואס טוּהְט פֶערְזֵייעֶן דִיא שִׂנְאָה . דֶער טוּהְט אָפּ שְׁנַיידֶען דִיא חֲרָטָה . עֶר וֶועט דֶער נָאךְ דֶרִיבֶּער חֲרָטָה הָאבִּין . נָאר אִיהְר זָאלְט זַיין בָּעלִיבְּט בַּייא מֶענְטְשִׁין אוּן אוֹיךְ לִיבּ הָאבִּין מֶענְטְשִׁין :

עוֹד אָמַר . עֶס זָאל נִישְׁט ווֶינִיג זַיין אוּן דַיינֶע אוֹגִין אֵיין שׂוֹנֵא אֲפִילוּ עֶר אִיז אַנְדֶערִינֶער מֶענְשׁ אִין אִיז מְבוּזֶה . ווַייל אַמָאל קָען אנרויסער

א) אִין סֵפֶר עַמּוּד הָעֲבוֹדָה וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט אַז עֶס אִיז אַמָאל גִיוֶועזִין אַ חָכָם וָואס דֶער מֶלֶךְ הָאבּ אִיהְם זֵייעֶר גִיהַאט. אוּן דֶער חָכָם אִיז זֵייעֶר אָרֶים גִיוֶועזִין. הָאט צוּ אִיהְם דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט פֶערְלַאנְג פוּן מִיר אַ מַתָּנָה וֶועל אִיךְ דִיר גֶעבִּין . הָאט צוּ אִיהְם דֶער חָכָם גִיזָאגְט . פַאר וָואס זָאל אִיךְ פוּן דִיר פֶערְלַאנְגֶען אִיךְ בִּין מֶעהְר עוֹשֵׁר פוּן דִיר. הָאט צוּ אִיהְם דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט גִיבּ מִיר צוּ פֶערְשְׁטֵיין דַיינֶע רֵייד . הָאט אִיהְם דֶער חָכָם גִיזָאגְט ווַייל דָאס בִּיסִיל וָואס אִיךְ הָאבּ טוּט מִיר מֶעהְר גִינִינֶען פוּן דִיר וָואס הָאסְט פִיעֶל :

אַזוֹי אוֹיךְ אִיז אַמָאל גִיוֶועזֶען אַ פִילוֹסוֹף וָואס אִיז תָּמִיד גִילֶעגֶען אִין אַ פַּאסֶען גְרִיבּ אוּן הָאט גִיזֶעהִין אִין דִי שְׁטֶערִין ווִי זֵייא גֵייעֶן . אוּן הָאט תָּמִיד אָפּ גִיגֶעסְט מִיט טְרוּקִין בְּרוֹיט אוּן וַואסֶער . אוּן הָאט נִישְׁט גִיהַאט קֵיין אֵיינְצִיג קְלֵייד נָאר אֵיין הֶעמְד וָואס אִיז גִיוֶועזִין אוֹיס גִישְׁמִירְט מִיט בּוֹימְעל וָואס עֶר אִיז אִין דֶעם גִינַאנְגֶען אַן גִיטָאן . אֵיין מָאל אִיז אִיהְם דֶר מֶלֶךְ גִיגַאנְגִין זֶעהִין. אוּן הָאט צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אַז עֶר זָאל פוּן אִיהְם עֶפֶּעס פֶערְלַאנְגִין וֶועט עֶר אִיהְם גֶעבִּין . הָאט דֶער פִילוֹסוֹף גִיזָאגְט צוּ דֶעם מֶלֶךְ אַז זַיין פֶערְלַאנְג אִיז אַז עֶר זָאל פוּן אִיהְם אַוֶועק גֵיין כְּדֵי עֶר זָאל אִיהְם נִישְׁט פֶערְשְׁטֶעלֶען דִיא לֶעכְט פוּן דֶער זוּן פוּן צוּ זֶעהִין . הָאט אִיהְם דֶער מֶלֶךְ גִיווָאלְט גֶעבִּין אַזֵיידִין הֶעמְדִיל אַ מַתָּנָה פַאר אֵיין אָנְדֶענְקִין הָאט עֶר נִישְׁט גִיווָאלְט נֶעהְמִין . ווַייל עֶר הָאט נִישְׁט גִיווָאלְט הָאבִּין אַדַאנְקֶע ווִיא עֶר זָאל עֶס לֵיינִין :

ב) עֶס אִיז בֶּעקַאנְט דֶער מַאֲמַר הֶחָכָם אַז דָאס נָאלְד הָאט אַמָאהְל גִיפְרֶעגְט דָאס אַייזִין אִיךְ בִּין דָאךְ פִיעֶל אֵיידְלֶער פוּן דִיר אוּן לְסוֹף אַז מֶען קְלַאפְּט מִיךְ מִיט דֶעם הַאמֶער מַאךְ אִיךְ נִישְׁט אַזוֹיךְ קוֹל . אוּן דִיךְ אַז מֶען טוּט אוֹיס קְלַאפִּין טוּסְט דוּ שְׁרַייעֶן מִיט אַזוֹיךְ קוֹל . הָאט דָאס אַייזִין גִיעֶנְטְפֶערְט צוּ דֶעם נָאלְד דִיךְ שְׁלָאגְט אַאַנְדֶערְעֶר אָבֶּער מִיךְ טוּט שְׁלָאגִין מַיין בְּרוּדֶער וָואס אִיז אוֹיךְ אַייזֶען. שְׁרַיי אִיךְ ווַייל מַיין בְּרוּדֶער שְׁלָאגְט מִיךְ מִיט צָארִין :

אנדויסער מענטש ווערין דער וואָרנין מיט אקליינע פליג . און עס זאל בייא דיר נישט פיהל זיין טוהענד ליב האָבער : א)

ואמר , דאס בעסטע איז פון דעם וואס דו זאלסט טראכטען אויף דיין שונא . אז דו זאלסט איהם צוריק קערין דאס ער זאל דיך ליב האָבין :

ואמר עוד . זאלסט נישט מגלה זיין צו דיין ליב האָבער אויך וואס דו טוהסט פערבאָרגין פון דיין פיינד . ווען דיא האָסט איהם נישט פיהל מאל גיפריווט אז ער זאל צו דיר זיין איין אוהב נאמן . ווייל טאָמער וועט ער צו דיר איבער גיקערט ווערין פאר אשונא און וועט דיין סוד מגלה זיין :

איהר זאלט נישט פיינד האָבין אייער חבר אין אייער הארץ . ווען מען האָט פאר אייך אויף איהם גיזאגט לשון הרע . נאָר איהר אליין זאלט אייך מיט איהם אוים ווייזען און איהם איבער פרעגין :

אמר החכם . ווען דער מענטש וויל זיך נוקם זיין אין זיינע שונאים זאל ער אין זיך מעהרין אמעלה :

עוד

עס איז אויך איין משל צו דעם. אכלב איז גישטאנין ביי דעם בארטין פון דעם ים. האט ער גיזעהין אפיש שווימען אויף דעם וואסער. האט דער כלב אן גיהאפט דעם פיש ביי דעם ווידיל ער זאל איהם לעבעדיגער הייט איין שלינגען. האט דער פיש צו איהם גיזאגט וויא אזוי האסטו נישט רחמנות אויף אלעבידיג בעשעפניש וואס השי"ת האט בעשאפין. און פאר גרויס שרעק וואס דער פיש האט זיך דערשראקין האט ער אן גיהויבין אוים צו ברעכין זיין עסין. און צווישען דעם עסין איז גיוועזין קליינע פישליך וואס ער האט איין גישלונגען. האט דער כלב צו איהם גיזאגט. ווי אזוי האסט דוא קיין בושה מיר מוסר צו זאגין אז דו האכט אפילו אויף דיין ברודער נישט גיהאט רחמנות :

א) אין ספר החנוך ווערט גיברענגט אז אפילוסוף האט גיפרעגט צו זיין זוהן . וויפיל ליעבהאבער האסטו גיקויפט בייא דיין לעבען . האט דער זוהן צו איהם גיזאגט איך האב גיקויפט ליעבהאבער ביז הונדערט . האט דער פאטער צו איהם גיזאגט . דיא פילוסופים זאגין. אז דו זאלסט נישט ליעב האבען. און זאלסט נישט לויבין דעם ליעבהאבער ביז דוא וועסט איהם האבין נעפריפט אז דו זאלסט וויסען דעם אמת אויב ער האט דיך ליעב . וואָרין איך וואס בין גיבוירין פאר דיר . האב נישט נעקויפט ביי מיין גאנין לעבען נאר איין האלבען ליעבהאבער . און ווי אזוי האסטו געקויפט הונדערט ליעבהאבער . אצינד גיי און טוה זייא פריווען . אויב דו וועסט צווישען זייא אלע גיפינען איין ליעבהאבער . אזוי האט זייא דער זוהן גיפריפט . איז צווישען זייא נישט גיוועזען אפילו איינער וואס איז בעשטאנין אין זיין פריווען . ביז דער זוהן איז צוריק געקומען צו זיין פאטער און האט גיזאגט אז עס האט זיך איהם גיטראפען אזוי וויא דער פילוסוף האט גיזאגט אז אין דער

צאהל

עוד אָמַר . דֶער רֵיוַח אִיז פוּן דֶעם עָנִי . (וָואס טוּהְט אַלְדִינְג סוֹבֵל זַיין) אַז מֶענְטְשִׁין טוּהְן אִיהְם צוּ הֶעלְפִין . א) וָוארִין וַוייל עֶר הָערְט זַיין שַׁאנְד אוּן שְׁוַויינְט . אַזוֹי הָאבִּין דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זַייא הָערִין אִיהְם מְבַזֶה זַיין. אוֹיף אִיהְם רַחֲמָנוּת אוּן הֶעלְפֶען אִיהְם צוּ בַּייא זַיין מִשְׁפָּט :

עוֹד אָמַר . דֶעם וָואס עֶס טוּהְט אֵרִים הִילֶען דָאס הֶעמְדִיל פוּן בּוּשָׁה . וֶוערִין פֶערְהוּילֶען זַיינֶע פֶעלֶער פוּן מֶענְטְשִׁין . אֲפִילוּ עֶס אִיז אִין אִיהְם דָא פֶעלֶער . וַוייל עֶר הַאלְט זִיךְ שָׁפָל רֵיידֶען נִישְׁט דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן זַיינֶע פֶעלֶער . נָאר מֶען דֶער צֵיילְט זַיינֶע מַעֲלוֹת :

עוֹד אָמַר . אִיךְ הֶער אַז מֶען זָאגְט מִיר אַשְׁלֶעכְטֶע זַאךְ אוּן שְׁוַויינ . הָאט מֶען אִיהְם גִיפְרֶעגְט פַאר וָואס . הָאט דֶער חָכָם גִיזָאגְט צוּ זַייא . וַוייל אַז אִיךְ וָועל עֶנְטְפֶערִין דִיא וָואס זַייא זֶענִין מִיךְ מְבַזֶה . הָאבּ אִיךְ מוֹרָא אַז זַייא וֶועלִין מִיךְ פִיהְל מֶער מְבַזֶה זַיין :

עוֹד אָמַר . אַז וֶוען אִיךְ טוּה רֵיידִין אַזוֹי טוּהְט דָאס וָוארְט אִיבֶּער מִיר גִיוָועלְטִיגֶען . וַוייל אַז אִיךְ רֵייד צוּ אַמֶענְטְשׁ אַזַא זַאךְ וָואס אִיז נִישְׁט גְלַייךְ . אַזוֹי טוּהְט דָאס וָוארְט אִיבֶּער מִיר גִיוָועלְטִיגֶען . וַוייל אִיךְ בֶּעדַארְף פַאר אִיהְם צוּ זַיין אִינְטֶער טֶענִיג . אוּן פִין אִיהְם צוּ בֶּעטִין אַז עֶר

זאל צָאהְל אִיז דָא פִיעֶל לִיעבְּהָאבֶּער אוּן וֶוען מֶען בֶּעדַארְף זַייא זֶענִין זַייא וֶוינִיג :

א) דֶער מֶענְשׁ זָאל אָפּ לֶערְנִין דִיא מִדָה פוּן שִׁפְלוּת פוּן דֶער מִילְךְ . אַז דוּרְךְ אִיהְר שִׁפְלוּת אֲפִילוּ דֶער מֶענְשׁ טְרֶעט אוֹיף אִיהְר אוֹיף מִיט דֶעם פוּס קֶען עֶר זִיא נִישְׁט פַייטִין וַוייל אִיהְר שִׁפְלוּת אִיז גוֹרֵם אַז דֶער פוּס פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ קֶען נִישְׁט אִין אִיהְר שׁוֹלֵט זַיין. אָבֶּער אַזַא זַאךְ וָואס אִיז אַבִּיסִיל הוֹיךְ קֶען מֶען שׁוֹין אִין דֶער זַאךְ שׁוֹלֵט זַיין אוּן צוּ טְרֶעטִין. דוּ קֶענְסְט אוֹיךְ זֶעהִין אַז דֶער מֶענְטְשׁ טוּט מִיט דֶעם וִוינְט פוּן זַיין מוֹיל וָואס אִיז אִין דֶעם קַיין מַמָשׁ . פֶערְלֶעשִׁין אַלֶעכְט אוּן קֶעהְרְט אִיבֶּער דִיא לֶעכְט צוּ פִינְצְטֶער . אוּן טוּט פֶערְמַיידֶען דִיא לֶעכְט פוּן פִיעֶל מֶענְטְשִׁין וָואס זַיי בֶּעדִיעֶנֶען זִיךְ מִיט דֶער לֶעכְט . פוּן דֶעם קֶען זִיךְ דֶער מֶענְטְשׁ אָפּ לֶערְנִין אַז מִיט שִׁפְלוּת קֶען מֶען אַיְעדִי זַאךְ פּוֹעֵל זַיין .

שֵׁבֶט מוּסָר :

אוֹיךְ קֶען מֶען זֶעהֶען אַז מִיט שִׁפְלוּת קוּמְט מֶען זִיךְ לֶעבֶּען . אוּן וֶוען נִישְׁט אִיז לְהֵיפֶךְ. לָאזִין מִיר זֶעהִין אַז אַמֶלֶךְ טְרֶעגְט אִין אַוַואסֶער אוּן גֵייט אִין גִיוָואן דִי בִּגְדֵי מַלְכוּת פִין דִילְבֶּער אוּן גָאלְד אוּן טַייעֶרִי שְׁטֵיינֶער. אוּן בְּאִם אַז עֶר וֶועט זִיךְ שְׁטָאלְצִין הַאלְטֶען דָאס עֶר וֶועט נִישְׁט פוּן זִיךְ אַרָאפּ וַוארְפִין דִיא קְלֵיידֶער אַז עֶר זָאל בְּלַייבִּין וִויא אַפָּאקְטֶער מֶענְשׁ נַאקִיט אָהְן מַלְבּוּשׁ . אַזוֹי וֶועלִין דִי קְלֵיידֶער אוֹיף אִיהְם וֶוערִין שְׁוֶוער אוּן וֶועט דֶערְטְרִינְקֶען וֶוערִין . אוּן אַזוֹי בַּאלְד עֶר טוּט זִיךְ אָבֶּער אוֹיס נַאקִיט גְלַייךְ וִוי דִיא פָּאסְטִי גִימֵיינֶע מֶענְטְשִׁין . אַזוֹי וֶועט עֶר קֶענֶען שְׁווִימֶען אוּן גִירֶעטֶעט וֶוערִין . זֶעהְט מֶען פוּן דֶעם אַז דוּרְךְ שִׁפְלוּת קוּמְט. מֶען זִיךְ לֶעבֶּען . אוֹיךְ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס הַאלְט זִיךְ שָׁפָל טוּט

מעהרין

זאל מיר מוחל זיין . און אז איך רייד נישט אזוי בין איך מושל איבער מיינע רייד : א)

שאלו לחכם . מען האט גיפרעגט צו א חכם . וועליכעס זענין דיא גיטע מדות . האט ער גיזאגט דאס ליידען . און וועלכעס זענין דיא שלעכטע מדות . האט ער גיזאגט דיא נקמה . כלומר דיא גיטע מדה פון אלע מדות זענין . אז דער מענטש איז סובל זיין שאדין אודער זיין שאנד פון אנדערע וואס זענין איהם מבזה . און ער קען זיך נוקם זיין און טוהט שווייגען . און דיא שלעכטע מדה איז . אז ווען ער קען זיך נוקם זיין און איז זיך נוקם :

אמר החכם . דאס שווייגין צו דעם נער . איז זיין תשובה . כלומר אז ווען דער נער טוהט זיך קריגען מיט א חכם . און דער חכם טוהט שווייגין . אזוי איז דאס שווייגין צו דעם נער א גרויסע תשובה . ווייל דער נער איז זיך מצער אויף דעם שווייגין פון דעם חכם . מער וויא אז דער חכם זאל איהם אפ ענטפערין אויף זיינע רייד . אויף דעם שטייט אין פסוק אל תען כסיל באולתו . דו זאלסט נישט ענטפערין דעם נער און זיין נארישקייט :

עוד

לעהרין דעם שלום . ווייל ער איז נישט מקפיד אויף קיין שום זאך אין דער וועלט . און דורך דעם קומט ער נישט צו קריג מיט קיין שום מענש . שם :

א) דער מדרש ברענגט א מעשה דאס ר' גמליאל האט גימאכט א סעודה און האט גיגעבין צו זיין קנעכט ער זאל קויפין צונגען . האט דער קנעכט א טייל פון די צונגען גיקאכט אז זיי זאלין זיין ווייך . און א טייל פון זייא האט ער גימאכט הארט . צו ערשט האט ער פאר זיי גיגעבין דיא ווייכע צונגען . און דער נאך האט ער פאר זיי גיגעבין דיא הארטע . האט ר' גמליאל גירופען צו זיין קנעכט און האט איהם גיפרעגט פאר וואס ער האט אזוי גיטאן . אז ער זאל א טייל פון זייא מאכין ווייך און א טייל פון זייא הארט . האט דער קנעכט גיענטפערט . כדי זיי צו מאכין וויסען . אז אלע זאכען קומען פון דער צונג . ווען דער מענש וויל מאכט ער זיא ווייך אודער הארט . כלומר ווען ער וויל טוט ער ריידין מיט הארטי רייד . און ווען ער וויל טוט ער ריידין מיט ווייכע רייד :

אויך האט ר' גמליאל אמאל זיין קנעכט געשיקט קויפען א זאך וואס עס איז גוט צום עסן . האט איהם זיין קנעכט גיברענגט א צונג פון א בהמה . דאס אנדערי מאל האט ער גיזאגט צום קנעכט גיי און קויף מיר א זאך וואס איז נישט גוט צום עסן איז דער קנעכט גיגאנגין און האט איהם נאך אמאל גיברענגט א צונג פון א בהמה . האט ר' גמליאל גיזאגט צו איהם זאג מיר דאס פירוש פון דעם . איך האב דיר גיזאגט אז דו זאלסט מיר קויפען א גוטע זאך צום עסן . האסטו גיקויפט א צונג פון א בהמה . און אז איך האב דיר גיזאגט אז דו זאלסט קויפען א זאך וואס איז נישט גוט צום עסן האסטו אויך גיקויפט

אצונג

עוֹד אָמַר . דָאס הַארְץ פוּן דִיא נַעֲרִים אִיז אוֹיף וַייעֶר צִינְג . אוּן דִיא צִינְג פוּן דִיא חֲכָמִים אִיז אִין וַייעֶרִי הֶערְצֶער . כְּלוֹמַר דֶער נַעַר זָאגְט וָואס עֶר וַוייסְט . אוּן דֶער חָכָם וַוייסְט וָואס עֶר זָאגְט :

שָׁאֲלוּ לְחָכָם אֶחָד . פַאר וָואס הָאסְטוּ נִישְׁט לִיבּ דֶעם וַויין . הָאט דֶער חָכָם צוּ וִויא גִיזָאגְט . ווייל עֶר הָאט גִיפֶעלְשְׁט אַ מִין שְׁלִישִׁית . אִיךְ הָאבּ אִיהם גִישִׁיקְט אִין דֶעם בּוֹיךְ אוּן עֶר אִיז גִיגַאנְגֶען צוּ דֶעם קָאפּ :

אָמַר הֶחָכָם . דֶער מֶענְטְשׁ וָואס זָאגְט שֶׁקֶר אִיז גְלַייךְ צוּ אֱמֶת . ווייל מֶענְטְשֶׁען הֶערִין נִישְׁט צוּ זַיינֶע רֵייד . ווייל זַיין סֵדֶר אִיז תָּמִיד שֶׁקֶר צוּ זָאגִין אִיז זַיין לֶעבִּין מִיט זַיין טוֹיט גְלַייךְ . נָאךְ הָאבִּין אִינְזֶערִי חֲכָמִים גִיזָאגְט . אַז דָאס אִיז דֶער עוֹנֶשׁ פוּן דֶעם וָואס זָאגְט שֶׁקֶר . דָאס וֶוען עֶר זָאגְט אֲפִילוּ אֱמֶת טוּהְט מֶען אִיהם אוֹיךְ נִישְׁט גְלַייבִּין :

אָמַר הֶחָכָם . דָאס אוֹיג טוּהְט אַריין בְּרֶענְגִין דָאס קַאמֶעהְל אִין טָאפּ. אוּן דֶעם מֶענְטְשׁ צוּ דֶער קְבוּרָה . א) ווייל אֵיין עַיִן הָרָע קֶען פִיהְל שַׁאדִין :

אָמַר הֶחָכָם . וֶוער עֶס טוּהְט לוֹיפֶען . דֶער וֶוערְט גִישְׁטְרוֹיכֶעלְט . דֶער וָואס טוּהְט אַייעֶען . דֶער וֶוערְט בְּפִצְוִוינְגֶען . דֶער וָואס טוּהְט פִיהְל טְרַאכְטִין . דֶער וֶוערְט גִירֶעטִיט :

וְאָמַר עוֹד . זָאלְסְט נִישְׁט אַיילֶען צוּ טָאן דִיא זַאךְ ווייל מֶענְטְשֶׁין וֶועלִין פְרֶעגִין וִויא אַזוֹי עֶר הָאט דִיא זַאךְ גִימַאכְט . אוּן וֶועלִין נִישְׁט פְרֶעגִין אִין וִויפִיהל טָאג עֶר הָאט דִיא זַאךְ גִימַאכְט . אַזוֹי אוֹיךְ זָאלְסְט אִיהר נִישְׁט עֶנְטְפֶערִין קֵיין אֵיינְצִיגֶע זַאךְ . הֵן בְּמִילֵי דְעָלְמָא . הֵן בְּמִילֵי דִשְׁמַיָּא : נָאר נָאךְ דֶעם וָואס מֶען טוּהְט גוּט אוֹיס הֶערִין אוּן גוּט פַערְשְׁטֵיין :

אמר אַיינ׳ . הָאט דֶער קֶענֶעכְט צוּ אִיהם גִיזָאגְט ווייל אַלֶע זַאכִין קוּמֶען פוּן דֶער צוּנְג . נִיט אָבֶּער גִישְׁט גוּט. אַז דִיא צוּנְג אִיז גוּט אִיז נִישְׁט סֶערְהַאנְדֶען אַבֶּעסֶערִי זַאךְ פוּן אִיהר . אוּן אַז דִי צוּנְג אִיז שְׁלֶעכְט אִיז נִישְׁט דָא אַזוֹי אַזַאךְ וָואס זָאל זַיין מֶעהר שְׁלֶעכְט פוּן אִיהר . עֶר הָאט אִיהם גִימֵיינְט גִיוֶוען אַז הַחַיִּים וְהַמָּוֶת בְּיַד הַלָּשׁוֹן . דָאס לֶעבִּין אוּן דֶער טוֹיט הֶענְגְט דָךְ אִין דֶער צוּנְג :

א) וְאָמַר אַז אַלֶכְּסַנְדְרוֹס הַמּוּקְדוֹן אִיז גֶעקוּמֶען מִיט זַיין חַיִל צוּ אֵיין אוֹרְט וָואס דָארְט אִיז גִיוֶועזִין חַיּוֹת וָואס הָאבִּין גִיקֶענְט טֵייטִין מִיט דֶעם זֶעהִין פוּן זֵייעֶרִי אוֹיגִין . אַזוֹי הָאבֶּען זֵיי גִימַאכְט לוֹיטֶערִי שְׁפִּיגְלֶען אוּן הָאבֶּען דִי שְׁפִּיגְלֶען גִישְׁטֶעלְט אַקֶעגִין דִיא חַיּוֹת . אַזוֹי אִיז דָאס זֶעהִין פוּן דִי חַיּוֹת . אוֹיף זֵייא אַלֵיין צוּרִיק גִיקוּמֶען אוּן דִיא חַיּוֹת זֶענִין אוֹיס גִישְׁטָארְבִּין :

אמר החכם. ווער איז דער וואס עס טוהט זיך פון איהם נישט אפ שיידין דיא דאגה. דער וואס זיכט אויף זיך אמעלה וואס איז העכער פון איהם:

עוד אמר. ווען דיא טוהסט ווארגין אויף עולם הבא. זאל השי"ת מערין דיין זארג. און או דיין ווארגין איז אויף עולם הזה. זאל השי"ת מינערין דיין זארג. כלומר ער זאל געבין אין דיין הארץ דאס דו זאלסט דיך פרייען מיט דיין טייל: א)

אמר החכם. עס איז גרינג צו דעם מענש אז ער זאל אין זיין חבר געפינען טויזענד פעלער. וויא ער זאל אין זיך געפינין איין פעלער:

ואמר עוד. דיא זינד פון אינזער חבר איז ביא אינז אוים גיקריצט מיט איין אייזערנע פעדער. און זיין חסד איז וויא אשריפט וואס איז אוים גיקריצט אויף וואנט:

אמר החכם. עס איז נישט דא אמענש וואס עס זאל איהם גענוג זיין דאס טייל פון זיין געלד. און עס איז נישט דא אמענטש וואס עס זאל איהם נישט גענוג זיין דיא מאס פין זיין פערשטאנד:

אמר החכם. דער וואס דער כעס איז ביא איהם אין דער מחשבה וועסטו אויף איהם זעהן דעם ישוב מיט דעם שיינקייט. און דער וואס דער כעס איז ביא איהם נישט אין דער מחשבה. אזוי וועסטו אויף איהם זעהן דאס נארישקייט:

עוד אמר. דער מענטש וואס זיין כעס און זיין רוגז איז שטארק. איז נישט ווייט פון דיא משוגעים:

ואמר עוד. דער מענטש וואס איז רגיל אין כעס. איז זיין לעבין קיין לעבין. און איז קיין מאל נישט מיט שמחה. און וויל ער איז

נישט

א) אין ספר פורת יוסף שטייט גישריבען דאס אחכם האט גיפרעגט צו אמענש וואס האט תמיד גיטאן נאך יאגין דיא וועלט. אויב ער האט עפיס גיגרייכט פון דער וועלט. דאס דער מענש געזאגט ניין. אזוי האט דער חכם גיזאגט. ווען אזוי. אז דאס וואס דו טוסט נאך יאגין האסטו נאך נישט גיטאן גרייכין. מכל שכן עולם הבא. וואס דו טוסט נישט נאך יאגין. דריבער איז איין עצה צו איעדין מענש וואס טוט נאך יאגין ענינים פון עולם הבא. אז ער זאל זיך מייאש זיין פון דער וועלט. אזוי וועט ער האבין דיא וועלט און יענע וועלט:

אין ספר משכיל אל דל ווערט גיברענגט בשם קדוש עליון מוהר"ר שמואל מבראד זצוק"ל. אז ער האט גיזאגט. דיא וועלט שרייט און וויינט זיא האבין נישט

מיט

נישט מיט שמחה. טוהט ער נישט אן נעמען וואס עס טרעפט זיך איהם מיט שמחה. און איז אויך זיך נישט מצדיק דעם דין. און קען נישט דינען צו השי"ת מיט שמחה:

אמר החכם לבנו. דער חכם האט געזאגט צו זיין זוהן. זאלסט נישט מקנא זיין דיין ברידער אויף דעם וואס ער האט. ווייל איהם וועט זיס זיין און זיין לעבען. און דיא וועסט דיך אן זעטין מיט דאגה און מיט צער:

עוד אמר. עס איז נישט בעשאפען געווארין דער וואס איז דעם אנדערין מקנא. א) און דער וואס ער טוהט פון דעם אנדערין געליסטען נאר צו כעס:

אמר החכם. ווען דיא ווילסט אז דיין חבר זאל דיך פיינד האבען. זאלסטו ביא איהם תמיד זיין. און ווען דיא ווילסט אז ער זאל דיך ליב האבען. זאלסטו ביא איהם נאר אמאל זיין:

שאלו לחכם. וואס עס הייסט ליב שאפט. האט ער געזאגט אז ווען דיא הערצער זענין צו זאמען געניינגט און זענין צו זאמען בעהעפטט:

ואמר. ווען צוויא מענטשין האבין זיך ליב איז פיר זיא דאס לעביל פון אנאדיל אויך נישט ענג. און ווען צוויא מענטשין האבין זיך פיינד. אזו איז פאר זיא דיא גאנצע וועלט אויך ווייניג:

עוד אמר. ווער עס טוהט צו דיר דער קענגערין זיין שלום. און פערמייד פון דיר זיין טובה. אזוי וועסטו ביא דער אויף געמאלינע צורה נעפינין זיין גלייכען:

עוד

מיט וואס צו לעבין. איך אבער שרייא און וויין. איך האב נישט מיט וואס צו שטארבען:

א) דער מענש זאל זיך ערווייטערין דאס ער זאל דעם אנדערין נישט מקנא זיין און זאל נישט זיין חברים גלוסטען. אמשל דער צו. עס זענין אמאל צוזאמען געגאנגען איינער וואס ער האט פון דעם אנדערין געגליסט. און איינער וואס האט דעם אנדערין מקנא געווען. האט אין זיא בעגעגענט א מלך. האט צו זיא דער מלך געזאגט. איינער פון אייך זאל פון מיר פערלאנגען איין זאך אזוי וועל איך איהם געבין און צו זיין חבר וועל איך צוויי מאל אזוי פיעל געבין. האט דער וואס איז מקנא נישט געוואלט ציערשט פערלאנגען. ווייל ער האט מקנא געווען אז מען וועט זיין חבר געבין כפל. און דער וואס האט געגליסט האט נישט געוואלט צו ערשט פערלאנגען. ווייל ער האט געוואלט כפל. האט דער וואס גליסט דוחק געווען צו דעם וואס איז מקנא אז ער זאל צו ערשט פערלאנגען. אזוי האט דער וואס איז מקנא פערלאנגט אז מען זאל איהם אויס שטעכין איין אויג און צו זיין חבר צוויי:

עוד אָמַר. דָאס עֶסֶין מִיט דֶעם לִיבּ הָאבֶּער אִיז אֵיין מֶרְקַחַת. (אַמִיטֶע זַאךְ וָואס אִיז גִיפְּרֶעגִילְט) אוּן מִיט דֶעם שׂוֹנֵא אָדֶער מִיט דֶעם בִּילִי. (אַקָארְנֶער) אִיז דָאס אַקְרַחַת:

וְאָמַר. דֶער וָואס טוּהְט נִישְׁט לַיידֶען פוּן זַיין לִיעֶבּ־הָאבֶּער אֵיין גְרִינְגֶע וִוינְד. אִיז גְרִינְג אַז עֶר זָאל צוּרִיק וֶוערִין זַיין שׂוֹנֵא:

אָמַר הֶחָכָם. דֶער גֶעטְרַייעֶר לִיעֶבְּהָאבֶּער אִיז דֶער. וָואס אִיז צוּ דִיר בַּאוּוילִינְט מִיט זַיין גֶעלְד אִין דֶער צַייט פוּן דַיין בַּאגֶער. אוּן מִיט זַיין נֶפֶשׁ אִין דֶער צַייט פוּן דַיין צָרָה: א)

עוד אָמַר. זָאלְסְט דִיךְ נִישְׁט מִיהֶן בַּאהֶעפְטֶען נָאר צוּ אַמֶענְשׁ וָואס עֶר קָאן זַיין מַעֲלָה. דֶעמִילְט אִיז צוּ דִיר נִיט מִיט זַיין פְרַיינְדְשַׁאפְט:

עוד אָמַר. וֶוען דוּ ווילְסְט ווִיסֶען וִוער עֶס הָאט דִיךְ לִיעֶבּ אָדֶער פַיינְד. זֶעה וָואס אִיז אִין דַיין הַארְץ. הַיְינוּ אַזוֹי וִויא דוּ הָאסְט אִיהְם לִיעֶבּ אַזוֹי הָאט עֶר דִיךְ לִיעֶבּ:

א) אִין סֵפֶר הַבְּרִית וֶוערְט גִיבְּרֶענְגְט אַמַעֲשֶׂה וָואס עֶס הָאט זִיךְ גִיטְרָאפֶען אִין דֶער שְׁטָאט סִירָאקוּס. אִין דֶער שְׁטָאט זֶענִין גִיוֶוען צְווֵיי חֲבֵרִים וָואס הָאבֶּען זִיךְ שְׁטַארְק לִיעֶבּ גִיהַאט. דֶער נָאמִין פוּן אֵיינֶעם אִיז גִיוֶוען (דָאמַאן) א׳ פוּן דֶעם אַנְדֶערִין (פִּיטִייאַס). הָאט (דָאמַאן) פֶערְשׁוּלְדִינְט זַיין קָאפּ צוּם מַלְכוּת. הָאט מֶען אִיהְם אֵיין גִיזֶעצְט אִין דֶער תְּפִיסָה בִּיז מֶען וֶועט אִיהְם טַייטְשֶׁען. הָאט עֶר גִיבֶּעטִין פוּן דֶעם מֶלֶךְ וָואס עֶר אִיז גִיוֶועזֶען אַנְרוּיסֶער אַכְזָר דָאס עֶר זָאל אִיהְם לָאזֶען לְבֵיתוֹ פָאהְרִין בֶּעפָאר זַיין טוֹיט כְּדֵי עֶר זָאל נָאךְ זֶעהִין זַיינֶע חֶשְׁבּוֹנוֹת וָוער עֶס אִיז אִיהְם שׁוּלְדִיג אוּן צוּ וֶועלְכִין עֶר אִיז חַיָּיב. כְּדֵי עֶר זָאל בַּאפֶעהְלֶען זַיין וַוייבּ אוּן זַיינֶע קִינְדֶער וִוי זֵיי זָאלֶען זִיךְ נוֹהֵג זַיין. הָאט מֶען אִיהְם גִיבְּרֶענְגְט אוֹיף תְּשׁוּבָה מִיט דֶעם בַּאפֶעהְל פוּן דֶעם מֶלֶךְ דָאס עֶר זָאל גֶעבִּין אַמַשְׁכּוֹן בִּיז עֶר וֶועט קוּמֶען. נָאר דָאס מַשְׁכּוֹן זָאל אוֹיךְ זַיין אַמֶענְשׁ. אוּן אַזוֹי בַּאלְד עֶר וֶועט נִישְׁט קוּמֶען זָאל מֶען דֶעם אַנְדֶערִין הַרְגִינֶען:

אִיז גֶעקוּמֶען זַיין חָבֵר פִּיטִייאַס. אוּן אִיז פַאר אִיהְם גִיגַאנְגֶען אִין דֶער תְּפִיסָה פַאר אַמַשְׁכּוֹן. אוּן דָאמַאן אִיז גִיפָאהְרִין אִין זַיין שְׁטָאט צוּ מַאכֶען זַיינֶע חֶשְׁבּוֹנוֹת. אוּן עֶר הָאט בַּאלְד צוּרִיק גִיקֶערְט צוּ דֶער שְׁטָאט פוּן דֶער מְלוּכָה. אוּן אִיז גֶעקוּמֶען צוּ דֶעם הוֹיז פוּן דֶר תְּפִיסָה הָאט עֶר זַיין חָבֵר נִישְׁט גִיטְרָאפֶען. הָאט עֶר גִיפְרֶעגְט אוֹיף זַיין חָבֵר. הָאט מֶען אִיהְם גִיזָאגְט דָאס עֶס אִיז אַקְלֵיינֶע צַייט וָואס מֶען הָאט אִיהְם גִינוּמֶען צוּם הַרְגִינֶען. אִיז עֶר תֵּיכֶף גִילָאפֶען אוּן הָאט גִירוּפֶען מִיט אַהוֹיךְ קוֹל דָאס מֶען זָאל וַוארְטֶען וַוייל עֶר אִיז דָא. אוּן ווִי עֶר הָאט דֶערְזֶעהִין זַיין חָבֵר פִּיטִייאַס אִיז עֶר אוֹיף אִיהְם גִיפַאלֶען אוּן הָאט אִיהְם גִיקוּשְׁט אוּן הָאט זִיךְ גִיפְרֵייט. אוּן פִּיטִייאַס הָאט גִיוַויינְט אוֹיף דֶעם וָואס זַיין גֶעלִיבְּטֶער אִיז גֶעקוּמֶען אוּן הָאט גִיזָאגְט הַלְוַאי וָואלְט אִיךְ גִיגֶעבִּין מַיין טוֹיט פַאר דִיר. אִיז גִיוֶוען אַרַעַשׁ אִין דֶער גַאנְצֶער שְׁטָאט אִיבֶּער זֵיי. אוּן אוֹיךְ זֵייעֶר ווּנְדֶערְלִיכֶע לִיבְּשַׁאפְט.

וְאָמַר. דֶער וָואס וַוארְפְט אוֹיף דִיר דַיין טִרְחָה. אוּן טוּהְט פוּן דִיר פַארְמַיידֶען דַיין טוֹבָה. וָאלְסְטוּ נִישְׁט גְלֵייבֶּן אִין זַיין לִיעבְּשַׁאפְט:

שָׁאֲלוּ לְחָכָם. וָואס אִיז צוּ דֶעם וָואס עֶר הָאט זִיךְ פוּן דִיר גֶעטוּהְן מַרְחִיק זַיין. הָאט דֶער חָכָם גֶעזָאגְט עֶס אִיז בַּייא מִיר גְלַייךְ דָאס וָואס עֶר אִיז פוּן מִיר עֶרְוַוייטֶערְט מִיט דֶעם וָואס עֶר וָואל זַיין צוּ מִיר נָאהֶנְט. הָאט מֶען צוּ אִיהְם גֶעזָאגְט עֶר טוּהְט דִיךְ הַאסֶען אַז עֶר וָואל דִיר שָׁאדֶען. הָאט דֶער חָכָם גֶעזָאגְט. דֶער וָואס רֶעכִינְט אַז עֶר וָואל מִיר קֶענֶין שָׁאדֶען. דֶער וָואל זִיךְ בֶּעסֶער הֶעלְפֶן וֶוען עֶר קֶען:

אָמַר הֶחָכָם. דֶר חָכָם טוּהְט קֶענֶין דֶעם נַאר. וַוייל עֶר אִיז גִיוֶועזֶען אִין זַיין יוּגֶענְד אַנַאר. אוּן דֶער נַאר קֶען נִישְׁט דֶעם חָכָם. וַוייל עֶר אִיז קֵיין מָאהְל נִישְׁט גִיוֶועזֶן אַחָכָם:

אָמַר הֶחָכָם: דָאס מְבַקֵר חוֹלֶה זַיין פוּן דֶעם שְׁוֶוערִין מֶענְטְשׁ (אַזוֹי אֵיינֶער וָוס הָט לִיעבּ בַּייא דֶעם אַנְדֶערִין פִיהְל צוּ זִיטְצֶען. אִיז שְׁוֶוער אוֹיף דֶעם קְרַאנְקֶען מֶעהְר וִויא זַיינֶע זִינְד:

וְאָמְרוּ. דָאס אִיז דֶער סֵדֶר פוּן דִיא שְׁוֶוערֶי מֶענְטְשִׁין וָוס אֵיעדֶער טוּהְט זַייא פַיינְד הָאבֶּען. דֶער שְׁוֶועהְרֶער מֶענְטְשׁ קוּמְט אִין סוֹד פוּן אַנְדֶערֶי מֶענְטְשִׁין אָהְן זַייעֶר ווילֶען. עֶר טוּהְט זִיךְ פַאר זַייא פַּרַייעֶן אִין דֶר צַייט פוּן זַייעֶר טְרוֹיעֶר א) אוּן עֶר זֶעצְט זִיךְ בַּייא אֵיין טִישׁ וָואס עֶר אִיז נִישְׁט צוּ אִיהְם גֶערוּפֶען. אוּן טוּהְט צֶערִינִין בַּייא אֵיין קְרִיג וָואס גִיהֶער נִישְׁט צוּ אִיהְם. אוּן זֶעצְט זִיךְ אוֹיף אַזַא אָרְט וָוס אִיז נִישְׁט שֵׁיין פַּר אִיהְם.

ער

בִּיז דָאס קוֹל אִיז גֶעקוּמֶען צוּם מֶלֶךְ. הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט דָאס מֶען זָאל אִיהְם אוֹיךְ נָאךְ לָאזֶען. וַוייל ווי אַזוֹי קֶען אִיךְ אִיהְם הַרְגִינֶ'ן אַז זַיי זֶענִין אַזוֹי צוּ זַאמֶען גִיקְנִיפְּט מִיט לִיעבְּשַׁאפְט. דֶער אַנְדֶערֶער קֶען אוֹיךְ שְׁטַארְבֶּען וָואס עֶר אִיז נָאר נִישְׁט שׁוּלְדִיג:

א) עֶס שְׁטֵייט אִין סְפָרִים אַז אֵיין אִישׁ כָּבֵד אִיז גִיקוּמֶען צוּ אַקְרַאנְקֶען צְווִישֶׁען אַנְדֶערֶי מֶענְשִׁין. הָאט דֶער שְׁוֶועהְרֶער מֶענְשׁ גִיפְרֶעגְט צוּ דֶעם חוֹלֶה וָואס זַיין קְרֶענְק אִיז הָאט דֶער קְרַאנְקֶער גִיזָאגְט אַזוֹי. אוּן אַזוֹי. אִיז מַיין קְרֶענְק. הָאט דֶער אָדָם הַכָּבֵד גִיזָאגְט פוּן דֶער קְרֶענְק אִיז מַיין פָאטֶער גִישְׁטָארְבִּין. הָאט עֶס דֶעם קְרַאנְקֶען זֵייעֶר פֶערְדְרָאסִין. אוּן אַלֶע מֶענְטְשִׁין וָואס אַרוּם אִיהְם זֶענִין פֶערְשֶׁעמְט גֶעוָוארִין. הָאט דֶער אָדָם הַכָּבֵד גֶעזָאגְט. עֶס זָאל דִיךְ נִישְׁט פֶערְדְרִיסֶען וָואס אִיךְ הָאבּ צוּ דִיר גִירֶעדְט אִיךְ וֶועל בֶּעטִין גָאט וֶועט עֶר דִיר הֶעלְפִין. הָאבִּין צוּ אִיהְם דִי מֶענְטְשִׁין גִיזָאגְט. זָאלְסְט אוֹיךְ מֶערִין אִין דַיין תְּפִלָּה אַז מֶען זָאל שׁוֹין מֶער נִישְׁט זֶעהְן אַזוֹי אֵיין שְׁוֶוערִין מֶענְשׁ. כְּדֵי מִיר זָאלִין נִישְׁט אַלֶע וֶוערִין פֶערְלוֹירִין:

ער גיט איין עצה צו אזוי אײנעם וואס ער פרעגט נישט זיין עצה. ער טוהט פיהל פרעגין און פיהל ריידין. און דעם סוד פון אנדערי איז ער מגלה:

אמר החכם. זאלסט זיין אפ געהיט פון צו מעהרין דאס מבקר זיין. כלומר זאלסט נישט אלע מאהל גיין צו דיין חבר. און זאלסט זיין געוואוינט מקצר צו זיין. ווייל אז ווען דער רעגין טוהט שטענדיג גיין. טוהט מען איהם פארשעמין. און ווען ער ווערט אויפגעהאלטען טוהט מען אויף איהם בעטין:

אמר חכם לבנו. זאלסט נישט איבערבייטען איין אלטען חבר צו איין נייען חבר ווען ער איז נאך מיט דיר גוט:

ואמר עוד. דאס געזעלשאפט מיט דעם מוטהוילינגען איז אגרויסע מציאה און דאס געזעלשאפט מיט דעם נידערטרעכטיגען איז חרטה:

ואמר עוד. דער חבר וואס ער זאגט דיר דיין פעהלער צווישען זיך און צווישען דיר אין אנדערער צייט וואס ער טוט דיך בעגעגינען. א) איז צו דיר בעסער פון אחבר וואס ער זאל דיר געבין אגילדען רענדיל:

ואמר עוד. דיא שטראף פון מענשין טוט נישט העלפין צו אזוי איין מענש וואס דער שכל אליין טוט איהם נישט שטראפין:

אמר החכם. ווען דו ווערסט זעהן דעם צייכין פון פערשעמעריין. אזוי ווערט עס אפ טוהן דאס ערווייטעריין. און מען זאל ליעב האבין

דאס

א) אין ספר שם הגדולים להגאון מו"ה חיד"א ווערט גיברענגט אז הגאון מהרש"ל ווען ער איז געזעסין אויף דער כסא פון הוראה און איז גיוועזין רב און אב בית דין. האט ער גיהייסען צו אמוכיח אז ער זאל צו איהם קימען אין איעדין טאג איין שעה און זאל איהם שטראפין און מזהיר זיין גלייך ער וואלט גיוועזין איינער פון די פראסטע מענשען. ווייל אזוי איז זיין רצון. און ער גיט צו איהם רשות אז ער זאל אזוי טוהן. און דער צייט וואס דער מוכיח איז געקימען האט זיך תיכף דער מהרש"ל איינגעהילט און גיזעסין צו הערין דיא שטראף פון מוסר. מיט פארכט און מיט ציטערניש פאר השי"ת:

אויך געפינען מיר אין ספר בית אברהם דאס דער בעל עבודה הגרשוני האט ביא זיך גיהאלטען אלמדן און אירא שמים און האט איהם גיגעבין שכר. כדי אז ווען ער הערט פון איהם זעהן אזאך וואס איז נישט גלייך זאל ער איהם מודיע זיין:

אזוי אויך ווערט גיברענגט אין ספר באר משה אז הרב הקדוש מוהר"ר נחמן מקאסיב זצ"ל האט גיגעבין איעדי וואך שכר צו אמענטש אז ווען ער ווערט איהם זעהן רעדין מיט מענטשין פראסטי זאכען זאל ער איהם דער מאנין אז השי"ת שטייט ביא איהם און זעהט אין זיינע מעשים:

דָאס מְקָרֵב זַיין. און מֶען זָאל נִישְׁט מַדְחֶה זַיין דֶעם וָואס עֶר קוּמְט זִיךְ פֶּערְעֶנְפֶּערִין. וַוייל עֶר ווִיל אַז דוּ זָאלְסְט דִיךְ צוּ אִיהְם מְקָרֵב זַיין:

וְאָמַר עוֹד. זָאלְסְט נִישְׁט רֶעדִינֶן קֵיין וָוארְט צוּ דֶעם וָואס עֶר קוּמְט זִיךְ פַאר דִיר פַארְעֶנְטְפֶערִין. אוֹיבּ עֶס אִיז אֱמֶת. און אוֹיבּ עֶס אִיז שֶׁקֶר: א)

שָׁאֲלוּ לְחָכָם. וֶועלְכֶעס אִיז מֶעהְר אַשְׁלֶעכְטִי קְרֶענְק. הָאט עֶר גֶעזָאגְט אַשְׁלֶעכְטֶער שָׁכֵן. וֶוען דוּ וֶועסְט דִיךְ צוּ אִיהְם בַּאהֶעפְטֶן. וֶועט עֶר דִיךְ טוּהְן עֶרְשְׁרֶעקִין. און וֶוען דוּ וֶועסְט דִיךְ פוּן אִיהְם עֶרְוַוייטֶערִין. וֶועט עֶר פוּן דִיר רֵיידֶען. און וֶועט דֶערְצֵיילֶען אִין דַיין שַׁאנְד:

אָמַר הֶחָכָם. דֶער וָואס גֵייט אוֹיף אֵיין אָרְט וָואס עֶס אִיז דָא מֶענְטְשִׁין. און טוּהְט זִיךְ וֶועצִין אָהְן זֵייעֶר רְשׁוּת. אַזוֹי וֶוערְט עֶר גְמָאס בִּיז עֶר טוּהְט אוֹיף שְׁטֵיין:

וְאָמַר עוֹד. זָאלְסְט אַוֶועק שְׁטוּיסֶען דֶעם אָדָם הַכָּבֵד (דֶער וָואס הָאט לִיעֶבּ צוּ פִיהְל בַּייא עֲנִיִּים צוּ זִיטְצֶען) מִיט דֶעם וָואס דוּ וֶועסְט אִיהְם וֵוייניג אוֹיסְהֶערִין:

וְאָמַר עוֹד. דֶער וָואס טוּהְט פִיהְל רֵיידֶען. אַזוֹי פֶערְאַכְטֶען מֶענְטְשִׁין זַיינֶע רֵייד:

צוה

א) אִין אָבוֹת דְרַבִּי נָתָן וֶועט גֶעבְּרֶענְגְט אוֹיף דֶעם וָואס עֶס שְׁטֵייט אִין פֶּרֶק והוי דן את כל האדם לכף זכות. דָאס מֶען דַארְף יֶעדִין מֶענְטְשׁ דָן זַיין לְכַף זְכוּת. עֶס הָאט זִיךְ אַמַּעֲשֶׂה גִיטְרָאפִין בַּייא אֵיינִים עֶר הָאט גֶעשִׁיקְט זַיין זִיהְן צוּ זַיין חָבֵר דָאס עֶר זָאל אִיהְם לֵייעֶן אֵיין מָאס ווַויין. און עֶר הָאט דֶעמָאלְט גֶעמָאסְטִין זַיין. הָאט עֶר אִיהְם גֶעזָאגְט אִיךְ הָאבּ נִישְׁט. אִיז דֶער זִיהְן גִיקוּמֶען און הָאט דָאס דֶער צֵיילְט זַיין פָאטֶער. הָאט דֶער פָאטֶער גֶעזָאגְט צוּ זַיין זִיהְן אֶפְשַׁר אִיז דֶער ווַויין פוּן מַעֲשֵׂר. הָאט דֶער פָאטֶער נָאךְ אַמָאל גֶעזָאגְט צוּ זַיין זִיהְן גֵייא אִין זָאג אִיהְם מַיין פָאטֶער הָאט גִיבֶּעטִין אַז דוּ זָאלְסְט אִיהְם לֵייעֶן הִינְדֶערְט נָאלְדֶען. אִיז עֶר גִיגַאנְגֶען און הָאט אִיהְם גִיטְרָאפִין צֵיילֶען גֶעלְד. הָאט עֶר צוּ אִיהְם גֶעזָאגְט אִיךְ הָאבּ נִישְׁט. אִיז דֶער זִיהְן גִיקוּמֶען און הָאט דָאס דֶער צֵיילְט זַיין פָאטֶער. הָאט דֶער פָאטֶער גֶעזָאגְט צוּ זַיין זִיהְן אֶפְשַׁר אִיז דָאס גֶעלְד בַּייא אִיהְם אֵיינְפִקָּדוֹן. מֶען הָאט דָאס גֶעלְד אִיהְם גֶעגֶעבִּין צוּ בֶּעהַאלְטֶען. וִויא זֵייא זֶענִין גִיגַאנְגִין אוֹיף דֶער גַאס. הָאבִּין זֵייא זִיךְ צוּ זַאמֶען גִיטְרָאפֶען. הָאט זַיין חָבֵר צוּ אִיהְם גֶעזָאגְט. וֶוען דַיין זִיהְן אִיז צוּ מִיר גִיקוּמֶען און הָאט מִיךְ גִיטְרָאפֶען מֶעסְטֶען ווַויין אִין אִיךְ הָאבּ דִיר נִישְׁט גִיגֶעבִּין. מִיט וָואס הָאסְטוּ דִיא מִיךְ חוֹשֵׁד גִיוֶועזֶען. הָאט עֶר צוּ אִיהְם גֶעזָאגְט. אִיךְ הָאבּ בַּייא מִיר גִיטְרַאכְט אֶפְשַׁר זֶענִין זֵייא פוּן מַעֲשֵׂר. הָאט עֶר אִיהְם ווַייטֶער גִיפְרֶעגְט מִיט וָואס הָאסְטוּ דִיא מִיךְ חוֹשֵׁד גִיוֶועזֶען וֶוען דַיין זִיהְן הָאט מִיךְ גִיטְרָאפִין גֶעלְד צֵיילֶען

ציילען

צִוָּה הֶחָכָם לִבְנוֹ. דֶער חָכָם הָאט בַּאפוֹילֶען צוּ זַיין זוּהְן. דוּ זָאלְסְט נִישְׁט זִיצְּעֶן מִיט דִיא כְּבֵדִים. וָוארִין אִיךְ הָאבּ גֶעפִינֶען אִין סֵפֶר רְפוּאוֹת. אַז דָאס זִיצְּעֶן פוּן דֶעם שְׁוֶעהְרִין מֶענְטְשׁ אִיז אַקְדָחַת רְבִיעִית:

וְאָמַר עוֹד. דֶער וָואס מַאכְט זִיךְ אוֹיף דִיר שְׁוֶעהְר אוּן אִיז דִיךְ מַטְרִיחַ מִיט זַיינֶע שְׁאֵלוֹת. זָאלְסְטוּ מַאכֶען דַיינֶע אוֹיעֶרִין צוּ אִיהְם אַז זֵיי זֶענִין טוֹיבּ. אוּן דַיינֶע אוֹיגֶען אַז זֵייא זֶענִין בְּלִינְד:

וְאָמַר עוֹד. דוּ זָאלְסְט נִישְׁט זִיצְּעֶן מִיט דֶעם אָדָם הַכָּבֵד. וַוייל זַיין זִיצְּעֶן טוּהְט בְּרֶענֶגִין זָארְג:

אָמַר הֶחָכָם. וֶוען דוּ וֶועסְט זִיצְּעֶן מִיט דִיא חֲכָמִים. זָאל מֶעהְר זַיין דַיין רָצוֹן אַז דוּ זָאלְסְט אוֹיסְהֶערִין:

וְאָמַר עוֹד. אַז דֶער מוּסָר אִיז דָאס עֶרְשְׁטֵי פוּן דֶעם שֵׂכֶל. אוּן דָאס שְׁוַוייגֶען אִיז דֶער כְּלָל פוּן דֶער חָכְמָה:

וְאָמַר עוֹד. אַז וֶוען אִיהְר וֶועט זֶעהְן אַזוֹי אֵיינֶעם וָואס עֶר זָאגְט מוּסָר. זָאלְט אִיהְר נִישְׁט פְרֶעגִין אוֹיף זַיינֶע עֶלְטֶערִין אוּן אוֹיף זַיין יוּחָס. וַוייל דֶער מוּסָר אִיז דֶער גְרֶעסְטֶער יוּחָס. וָוארִין וֶוען עֶס אִיז נִישְׁט דָא קֵיין מוּסָר אַזוֹי אִיז נִישְׁט דָא קֵיין יוּחָס: א)

שָׁאֲלוּ לְחָכָם. מֶען הָאט גִיפְרֶעגְט צוּ אֵיין חָכָם. וֶוער עֶס אִיז גְרֶעסֶער. דִיא חֲכָמִים. אוֹיבּ דִיא עֲשִׁירִים. הָאט דֶער חָכָם גִיזָאגְט אַז דִיא חֲכָמִים זֶענִין גְרֶעסֶער. הָאט מֶען צוּ אִיהְם גִיזָאגְט. וֶוען אַזוֹי פַאר וָואס טוּהְט מֶען זֶעהְן דִיא חֲכָמִים בַּייא דִיא טוֹיעֶרִין פוּן דִי עֲשִׁירִים מֶעהְר

וויא

צֵיילֶען. הָאט עֶר צוּ אִיהְם גִיזָאגְט. אִיךְ הָאבּ גִיטְרַאכְט אֶפְשַׁר אִיז דָאס גֶעלְד בַּייא דִיר אֵיין פִּקָדוֹן. הָאט זַיין חַבֵר צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אִיךְ שְׁוֶוער אַז עֶס אִיז אַזוֹי גִיוֶועזֶען אַזוֹי וִויא דוּ זָאגְסְט. אוּן אוֹיף דִיר אִיז גִיזָאגְט גֶעוָוארִין והוי דן את כל האדם לכף זכות. אוּן אַזוֹי וִוי דוּ הָאסְט מִיךְ דַן גִיוֶועזֶען לְכַף זְכוּת אַזוֹי זָאל דִיךְ הַשֵּׁי״ת אוֹיךְ דַן זַיין לְכַף זְכוּת:

א) אִין סֵפֶר שַׁלְשֶׁלֶת הַקַבָּלָה וֶועט גִיבְּרֶענְגְט צְוַוייא מֶענְטְשִׁין הָאבִּין זִיךְ צוּ זַאמֶען גִיקְרִיגְט הָאט אֵיינֶער גִיזָאגְט צוּ דֶעם אַנְדֶערִין אַז עֶר זָאל שְׁוַוייגֶען וַוייל עֶר אִיז פוּן אַנִיסְיינֶע מִשְׁפָּחָה. אַזוֹי הָאט אִיהְם דֶער אַנְדֶערֶער גִיעֶנְטְפֶערְט שְׁוַוייג דוּא. וַוייל דִיא בִּיזְט שׁוֹין דֶער סוֹף פוּן דַיין מִשְׁפָּחָה אוּן אִיךְ קֶען זַיין דֶער אָן הֵייבּ פוּן מַיין מִשְׁפָּחָה. כְּלוֹמַר וָואס קוּקְט דֶער אוֹים וֶוען אֵיינֶער אִיז אֶפִּיקוֹרְס וֶוען עֶר פִיהְרְט זִיךְ נִישְׁט אַזוֹי וִויא זַיינֶע עֶלְטֶערִין הָאבִּין זִיךְ גֶעפִיהְרְט:

וויא די עשירים בייא די טויערין פון די חכמים. האט דער חכם גיזאגט. ווייל דיא חכמים קענין דיא מעלה פון דעם עושר. און דיא עשירים קענין נישט דיא מעלה פון דער חכמה. וואריין ווען דיא עשירים זאלען קענין די מעלה פון דער חכמה. אזוי וואלטען די עשירים בודאי אויך געשטאנין צו די טויערין פון די חכמים:

אמר החכם. אחכם האט גיזאגט צו איין נאר. וואס ער האט אויף איהם געקרינקט אין אזא גיוועזענדר זיינע רייד. ער האט גיזאגט אז זיי זענין נאר נישט ווערט. האט דער חכם צו איהם גיזאגט. ווען דו וואלסט וויסען וואס איך זאג. אזוי וואלסטו מיך נישט מבזה גיוועזען. אדער ווען איך זאל נישט קענין וואס די זאגסט. וואלט איך דיך בעשולדיגט. נאר די ווייסט נישט וואס איך האב גירעדט. דורך דעם האסטו דו מיך גיטאן באשולדיגען. און איך קען דיין נארישקייט. בין איך דיך דן לזכות:

עוד אמר. דער סדר פון דעם נאר איז. אין דער צייט ווען ער ווינדיגט. דם ער טוהט מענטשין בעשולדיגען. א) ער זאגט דם אנדערי האבען עם איהם גורם גיוועזען. און דר סדר פון דעם וום ער פערלאנגט מוסר. אז ער טוהט זיך באשולדיגען. און דער סדר פון דעם חכם החסיד. אז ער טוהט נישט זיך באשולדיגען. און אויך נישט אנדערי מענטשין. ווייל קיין זינד קומט דורך דיין האנד:

ואמר. דיא זאלסט דיך נישט שעמין אז דיא זאלסט צו נעמין דעם אמת פון דעם וואס ער זאגט דיר. ווען אפילו עס זאגט דיר איין נידריגער מענש:

אמר החכם. איהר זאלט אייך ערבארימען אויף איין באערהטען מענש וואס איז געווארין גרינג גישעצט. און אויף איין עושר וום איז געווארין ארעם. און אויף א חכם וואס א נאר איז אויף איהם גיפאלען:

שאלו

א) אין ספר עמוד העבודה ווט גיברענגט דם פירוש פון דעם פסוק. בדרך שהסכל הולך אומר לכל סכל הוא. אין דעם וועג וואס דער נער גייט. טוהט ער איידין זאגין אז ער איז אנער אין דרך משל. דרייא מענטשין זענין גיגאנגען אין איין וועג. איינער איז גיוועזין אגנב. און איינער ארוצח. און איינער איז גיוועזען אנער און אגרויסער שוטה. אזוי האבין זייא אויף זיך מקבל גיוועזען מיט אשבועה. אז איינער זאל נישט מגלה זיין דעם פעלער פון זיין חבר. וויא זייא זענין גיקימען אין אשטאט. האבין דיא מענטשין פון דער שטאט גילאכט און גישפעט איבער דעם נער. האט דעם נער פאר דראסען איבער זיינע חברים און האט צו זייא גיזאגט. איהר האט אוים גיזאגט אז איך בין אנער. און

איהר

שאלו לחכם. מען האט גיפרעגט צו א חכם. וויא אזוי איז שיין אז איין אלטער זאל ערשט לערנין. **ואמר.** האט דער חכם גיזאגט. ווען דאס נארישקייט איז פאר איהם איין שאנד. אזוי איז דאס לערנין פאר איהם שיין:

אמר החכם. דער מענטש הייסט אזוי לאנג א חכם. ווען ער וויל נאך לערנין חכמה. אזוי וויא ער מיינט אבער אז ער איז שוין גיקומען ביז צו דעם תכלית פון דר חכמה. אזוי איז ער שוין א נאר:

עוד אמר. דער חכם וואס ער טוהט נישט וויא זיין חכמה. אזוי פאלט זיין שטראף אויף דיא הערצער פון דיא מענטשין אזוי וויא דער רעגין פאלט אויף דיא שטיינער. כלומר דער וואס ער ווייסט דעם גיטען וועג און גייט נישט און איהם. און טוהט אועלכע זאכען וואס זענין נישט שיין. אזוי ווען ער קומט שטראפען אנדערי מענטשין. ווערט זיין שטראף נישט אן גענומען. נאר עס איז אויף די הערצער פון די מענטשין. אזוי וויא דער רעגין זאל גיין אויף שטיינער. וואס עס מאכט גאר נישט וואקסען. אזוי אויך טוהט זיין שטראף גאר נישט פועל זיין:

ואמר. דאס איז נישט דיא גוטע מדה אז דו זאלסט דיך באריהמען אז דו טוהסט קיינעם נישט שאדען. נאר דאס איז דיא גוטע מדה. אז מען טוהט ליידען דעם שאדען וואס אנדערי טוהן איהם און ער קען זיך נוקם זיין און טוהט שווייגען:

ואמר. דיא זאלסט מוחל זיין צו דעם וואס דאט דיר שלעכטעס גיטאן. און זאלסט געבין צו אזוי איינעם וואס האט פארמיטען פון דיר.

ואמר. ווען דו ווערסט דיך נוקם זיין זאלסטו דיך זארגען. און אז דו וועסט מוחל זיין זאלסטו דיך פרייען:

עוד אמר. זאלסט מוחל זיין צו דעם וואס ער האט צו דיר גיזינדיגט א) כדי מען זאל נישט זאגען. אז דם ווס דו ביזט דיך אין איהם נישט נוקם. איז וייל דו קענסט נישט:

ואמר

איהר האט נישט גיהאלטין אייער שבועה. אזוי וועל איך אויך נישט האלטין מיין שבועה און וועל אוים זאגין אייער סעלער. האבין דיא חבירים צו איהם גיזאגט. מיר האבין נישט אוים גיזאגט דיין סעלער נאר דיין נער טוהט איטעדער ארוים זעהן. אין דיין מויל אליין טוהט אויף דיר עדות זאגין אז דיא ביסט אנער:

א) איינער האט מכה גיוועזין אחכם. האט צו איהם דער חכם גיזאגט. זאלסט נישט מערין אינז צו שענדין. כלומר זאלסט נישט זאגין אלדינג וואס איז אין דיין הארץ.

און

ואמר. ווען דיין חבר איז מודה אז ער האט צו דיר געזינדיגט. זאל זיין די טענה אין דיינע אויגען. גלייך ער וואלט גיבעטין אז דו זאלסט איהם מוחל זיין:

ואמר. זייא מודה אין דיינע זינד. און זאלסט בעטין אז מען זאל דיר מוחל זיין. ווייל ווען מען טוהט לייקענין דיא זינד. איז צווייא זינד:

אמר החכם. דיא דאגה אויף אזאך. וואס איז נאך נישט גיוועזין. איז אשלעכטי קרענק. כלומר זאלסט נישט זארגען די דאגה פון מארגען א) וואריין דו קענסט נישט וויסען וואס דעם טאג וועט געבוירין ווערין:

ואמר. דס טרינקען פון סם המות איז בעסער פון דר דאגה. **ואמר.** כפי הלבבות יהי' הנגון. דיא טרויער טוהט זיין אזוי וויא די הערצער זענין. ווען איינער האט אשטארק הארץ טוהט ער זיך שטארקען אקעגין דיא צרות וואס קומען אויף איהם:

אמר החכם. עס איז בעסער צו ליידען פון אגאנצען נאר. וויא פון אהאלבען נאר. כלומר עס איז בעסער צו ליידען און זיך צו באהעפטין צו איינעם וואס איז א שוטה גמור. וואס ער איז בייא זיך אין דיא אויגען אויך א שוטה. ווייל ער הערט אמאהל צו איין עצה. ווי פון דעם וואס איז א האלבער שוטה און רעד זיך איין אז ער איז א חכם און וויל נישט אוים הערין קיין שום עצה:

עוד אמר. דאס דרייא זאכען זענין דא וואס עס מאכט דאס ליעבשאפט פון דיין ליעבהאבער לויטער. זאלסט איהם פעדערין אין

שלום

און זאלסט איבער לאזין צו דעם שלום איין אורט. ווייל אז די וועסט אוים זאגין אלע פעלער וואס די ווייסט אויף אונז. אזוי וועט שוין נישט זיין צו אונזער הארץ איין אורט. אז מען זאל מיט דיר אמאל שלום מאכין:

א) דער מענטש וואס איז מקנא און לויפט נאך תאוות. זאל רעכינין און זיין הארץ. אזוי וויא עס איז נישט מעגליך אז אפלינ זאל צו זאמען אקערין מיט איין אוקס. און אז אפלינ זאל קענינען איבער מענטשין. אין אז אמילפ זאל מלחמה האלטין מיט אלייב. און אזוי וויא עס איז נישט מעגליך אז איין עלעפאנט זאל קענין דארך ניין אקעפיל פון אנאדיל. אין אז אמענטש אן אקאפ זאל האבין שכל. אזוי איז נישט מעגליך אז דער מענטש זאל קענין גרייכען אזוי איין זאך וואס עס איז נישט דער רצון פון השי"ת. און ווען דיא זאך איז אזוי. פאר וואס זאל זיך דער מענטש בעמיהען. און פערברענגין זיין צייט בחנם. נאך צו יאגין אז ער זאל גרייכען אזוי אזאך וואס עס איז אויף איהם נישט

נגזר

שלום ווען דו וועסט איהם בעגעגענען. און ווען דו וועסט זיטצען צווישען מענטשען אזוי זאלסטו איהם ברייט מאכען דעם זיטץ. אז דו זאלסט איהם זעצין געבען דיר. און זאלסט איהם רופען מיט דעם געליעבסטען צו נאמען פון צווישען זיינע נעמען:

זאמר. ביין הארץ זאל דיר נישט איינרעדין אז דו זאלסט שטאלץ זיין ווייל דער מלך האט דיך ליעב. ווייל זיין ליעבשאפט איז וויא איין שאטען וואס גייט אוועק. און אז דיא שרים פון דעם מלך האבען דיך ליעב. אזוי בעדארפסט דו נישט פחד צו האבען פאר דעם מלך:

אמר החכם. ווער עס לאזט נאך פון צו זעהן דאס פנים פון זיין ליעבהאבער. דער טוהט רויבען זיין לעבין. ווייל ער מאכט פעהלען אז זיין חבר זאל מיט איהם נישט ניטץ טוהן ווען ער זעהט איהם:

זאמר. דער וואס גייט צו אזוי איינעם וואס ער איז אויף איהם שווער. היינו ער גייט צו אזוי איינעם וואס ער האט איהם נישט ליעב. דער טוהט בעגעגענען פיהל שאנד. כלומר זאלסט נישט גיין צו איינעם וואס הט דיך נישט ליעב:

אמר החכם. ווער עס טוהט ליידען דאס געוועלשאפט פון דעם שקרן. דער איז ארגער פון איהם:

עוד אמר. זאלסט גידענקין אז מיט איידין גיטען איז דא איין אפ קעהרינג. כלומר דו זאלסט נישט שטאלץ זיין ווען דו זעהסט אז עס גייט דיר גיט. ווייל אפשר וועט עס מארגען פון דיר אפ קעהרין. און ביא א יעדער צרה זאל זיין דיין האפנונג צו גאט אז ער וועט דיא צרה פון דיר אפ טוהן. א) און מיט דעם וועסטו תמיד האבען דם גוטע און וועסט ווערין

אפ

נגזר גיוואריין אז ער זאל דיא זאך האבין. ער פערברענגט אלע זיינע טעג מיט ארבייט און מיט טרויריקייט. עס בעקימט איהם נישט קיין שמחה דיא גאנצע צייט וואס ער לעבט. און עס איז איהם מבטל פון עבודת הבורא. אמער איז פאר איהם בעסער אז ער זאל זיך פרייען מיט זיין טייל. און ווען עס איז אויף איהם נגזר גיווארין ניטין וועט עס ממילא קימען. שבט מוסר:

א) דער מדרש פנחס שרייבט בשם הרב הצדיק הקדוש מוהר״ר פנחס מקאריץ זצוק״ל דאס ער האט גיזאגט כזה הלשון בעז באהא גיא רא פארהא. היינו אן דער הילף פון השם יתברך קען מען נישט טאן קיין שום זאך. אפילו צו גיין ביז צו דער שוועל פון דעם הויז:

דער

אפ נעהיט פון זינד:

ואמר. דער וואס עס איז טייער זיין נפש אין זיינע אויגען. טוהט קליין זיין די וועלט אין זיינע אויגען. ווייל ער גייט נישט נאך די תאוות פון דער וועלט:

ואמר. זאלסט רעכינען צו דיין וועלט גלייך דו וועסט אייביג לעבין כלומר דיינע געדאנקען זאלען זיין אויף דיין מלאכה אין הויז אויך אין פעלד. גלייך דו וועסט אייביג לעבין. און דו זאלסט טראכטען אויף דיין סוף. דס איז דר יום המיתה. גלייך דו וועסט מארגען שטארבען. א) כדי דו זאלסט גיין אין גיטען וועג:

ואמר. דאס איינקויפינג איז די קוועלע פון טרויער. כלומר דס ווס דער מענש קויפט איין אויף דער וועלט. איז די קוועלע פון טרויער. ווייל ער האט פחד דאס ער זאל נישט זיין געלד פערלירען איז ער תמיד אין צער אויך אין טרויער. טיהט מינערין אייער קויפען. וועט איהר מינערין אייערי דאגות:

ואמר. אז א מענטש האט געזאגט צו א חכם אז ער זאל איהם לערנין. האט דר חכם געזאגט זאלסט דיך נישט פרייען מיט דעם ווס דו האסט געמאן גרייכען פון דער וועלט. און דו זאלסט נישט זארגען אויף דעם ווס דו האסט נישט געמאן גרייכען פון דער וועלט. און זאלסט דיך פרייען אויף דעם וואס דו האסט דיך מקדים גיוועזין. כלומר וואס דו האסט גילערינט

א) דער מענטש באדארף תמיד צו גידענקען דעם יום המיתה. אזוי וויא עס שטייט גישריבען אין (אבות פ״ב) ושוב יום אחד לפני מיתתך. דו זאלסט תשובה טאן איין טאג פאר דיין שטארבען. און דער מענטש ווייסט דאך נישט ווען ער וועט שטארבען. אזוי וועט ער אלע טאג טאן תשובה:

והנה. אין די פרידירינגע יארען אז מען איז גיגאנגען אויף דעם בית עלמין בייא דער יאר־צייט פון זייערי עלטערין. און מען האט גיזעהן די מצבות אויף זייערי קברים. און דאס אלטקייט פון די מצבות און וויא נראו איז בעוואקסין איבער די קברים. איז אנגרויסער פחד אויף זיי גיפאלען און אשרעק איז גיוועזן אין זייער הארץ. ווייל זיי האבען גיזעהן דאס דער יום המיתה איז אקעגין זייער פנים. און אפילו זיין הארץ זאל זיין הארט וויא אשטיין האט ער בייא זיך גימאן טראכטען דאס ער איז נישט בעשאסען גיווארין נאר ער זאל צוריק קערין צו דער ערד. און האט גידענקט וואס זיין סוף וועט זיין:

און אצינד איז חדשות אויף גיקימען. זייא מאכען נערטענער איבער זייערי קברים. קרענץ פון בלאמען אויף זייערי מצבות. און זייערי מצבות זענין אויס גידאקט פון מאר־מאהר שטיינער. זיי לאזען מאכען גימאדערנע חדרים אינטער דער ערד. עס איז ארום טערצויכט

פאר

גילערינט אין דיין יוגענד דאס דו זאלסט ניט מאכען דיין וועג און דיינע מעשים. און דו זאלסט שרעקען פון דעם וואס איז נאך דיין טויט. דס איז דער יום הדין:

אמר החכם. אז דאס פארמעגין פון דעם מענש ווערט ווייניג זענין זיינע קינדער מבזה זיין דיעה. און טוהן איהם אפ ענטפערין אויף זיינע רייד. און אויף דעם וואס ער טוהט זייא באפעהלין:

ואמר. איך האב פארזוכט דאס ביטערניש פון אלע זאכען און האב נישט געפינען אזוי איין ביטערקייט. ווי דס ביטערקייט אז מען בעדארף זיך צו לייען:

ואמר

פאר זייער משפחה. אויך אין חודש נאוועמבער אין דיא טעג פון זייערי תאוות מאן זיי נאך זייערי מעשים. אז דאס בית עלמין איז פיל פון זיי. אין זייערי הענד ווערט גיטראגין בלאמען און קרענין צו לייגען אויף דו קברים פון זייערי עלטערין און זייער משפחה. דאס בית עלמין איז גימאכט וויא אשפאציער גארטען אויך בענק צו דעם זעטצין. און אז זיי זעהן דאס. זענין זיי בטוח דאס דער טויער פון דעם גן עדן איז פאר זיי אויך גימאכט. און זיי זענין נאר עוסק אין דו הבלים פון דער וועלט. און גייען נאך כל מיני תאוות. *) און דער יום המות ווערט פון זיי פערגעסין. עס קומט נישט אויף זייערי גידאנקען דער טאג וואס מען ווארפט איהם אין קבר. דיינע אויגען ווערין צו נאנגען וויא וואסער. און בלייבען וויא דו לעבער פון דו טילבען וואס זיי גייען ארויס און אריין. זיין מויל איז אטויער צו אלע ווערים וואס קריכען אויף דער ערד. דער מאגין און דו בני מעים וואס מען האט אין זיי גיגעבין עסין און טרינקען לרוב ווערט צו שפרינגען. און דו ווערים גייען אין איהם ארויף און אראפ. אויף איהם מאן שרייען דו מלאכי חבלה. ער וואלט פון דארט אנטלאפען און קען נישט. און אצינד אז דער סוף איז צו אזא צרה. וואס פאר אתועלת האט מען מיט דו קרענין און מיט דו בלאמען וואס מען לייגט אויף דו קברים. און בפרט מען איז מיט דעם עובר אויף איין לאו. ובחוקותיהם לא תלכו. אין זייערי חוקים איך אין דרכים זאלט איהר נישט גייען:

*) אין בפרט אין מיטען דער וואך צו גייען מחלל זיין. דס ארטיקיל פירען זיי נישט. אויך אין שבת גייען זיי נאר און דער פריי מחלל זיין און קומען ערשט אן צו קדושה אדער צום לייענען. עס וועט אויך מער גירעד וויא גידאווינט. אהיים גייט מען פריער פון איין אנדערין. אברכה צו מאכען איבער אפרי הדומה פערגעסט מען צו מאכען ווער שמיסט וואשען צו איין עסין און צו בענטשין. אדער צו מאכען אברכה אחרונה. אדער אבורא נפשות דאס טאן זיי בוודאי נישט. פאר וואס זאל מען נישט טראכטען און רעכינין דאס ווען איינער איז מכבד דעם אנדערין טוהט ער איהם תיכף דאנקען. בעדארף דאך דער מענטש צו השם יתברך בוודאי אשבח אפ צו געבין. ראשית דאס ער איז איהם מזמין זיין פרנסה. און פאר דעם וואס ער איז געזונד און קען עסין. ווייל וויא פיהל

מענטשין

וְאָמַר. אַז עֶס אִיז בֶּעסֶער עֶס זָאל אִיהְם פֶעהְלִין. ווִיא אַז עֶר זָאל זִיךְ לַייעֶן בַּייא אַזוֹי אֵיינֶעם וָואס עֶר אִיז נִישְׁט וֶוערְט אַז מֶען זָאל זִיךְ בַּייא אִיהְם לַייעֶן:

וְאָמַר הֶחָכָם. וֶוען דוּ וֶועסְט דִיר וֶועלִין עֶפִּיס בַּייא אֵיין קַארְגֶען לַייעֶן אַזוֹי וֶועט עֶר זִיךְ פוּן דִיר פֶערְמַיידֶען אִין וֶועט דִיךְ פַיינְד הָאבֶּען:

וְאָמַר. דֶער וָואס אִיז זִיךְ מְבַזֶה אִין טוּהְט זִיךְ לַייעֶן בַּיי אַ כִּילִי (אַקַארְגֶער). דֶער אִיז עַרְגֶער פוּן אִיהְם:

וְאָמַר. דֶער וָואס פֶערְלַאנְגְט עֶפִּיס פוּן אֵיין כִּילִי א). אִיז גְלַייךְ ווִי אֵיינֶער ווִיל חַאפֶּען פִישׁ אִין דֶער מִדְבָּר וָואס דָארְט אִיז קֵיין וַואסֶער:

וְאָמַר. וֶוען דוּ ווִילְסְט דִיר עֶפִּיס לַייעֶן זָאלְסְטוּ לַייעֶן פוּן אַזוֹי אֵיינֶעם וָוס אִיז אֵיין נָדִיב אוּן הָאט לִיעֶב צוּ טוּהְן חֶסֶד:

אָמַר הֶחָכָם. דֶער וָואס גְלֵייבְּט אִין רְכִילוֹת. אַזוֹי וֶועט אִיהְם נִישְׁט בְּלַייבֶּען קֵיין לִיעֶבְּהָאבֶּער. וֶוען אֲפִילוּ עֶר זָאל בַּיי אִיהְם זַיין גֶעלִיבְּט אָדֶער אַ קָרוֹב:

ואמר

מֶענְטְשִׁין זֶענִין דָא וָואס וָואלְטֶען גִיגֶעסִין אוּן קֶענִין נִישְׁט עֶסִין. אִין ווִיפִיל מֶענְטְשִׁין וָואלְטֶען גִינַאנְגֶען מִתְפַּלֵל זַיין אוּן וַוייל זֵיי זֶענִין קְרַאנְק קֶענִין זֵיי נִישְׁט זַיין מִתְפַּלֵל זַיין אוּן אַז הַשֵׁי"ת הֶעלְפְט דָאס מֶען אִיז גֶעזוּנְד אוּן נִיט צוּם גֶעזוּנְד בַּאדַארְף מֶען אוּהְם בְּוַדַאי אוֹיף אַלֶע זַאכֶען אַשְׁבָחָה אָפּ צוּ גֶעבֶּען:

א) וְאָמַר הֶחָכָם. אַז דֶער כִּילִי אִיז נִישְׁט וֶוערְט אַז עֶר זָאל זַיין אוֹיף דֶער וֶועלְט. נָאר פַאר וָואס הָאט מֶען אִיהְם בֶּעשַׁאפְן. כְּדֵי אַז דֶער וָואס טוּהְט דִינֶען הַשֵׁי"ת זָאל זִיךְ פוּן אִיהְם נֶעמִין אַמוּסַר. וֶוען עֶר אִיז אַזוֹי אַכִּילִי אוּן אַקְמְצָן אִיבֶּער אַזַאךְ וָואס אִיז וֶוערְט אַפְּרוּטָה אַז עֶס זָאל נִישְׁט פוּן אִיהְם וֶוערִין פֶערְלוֹירִין. ווִי אַזוֹ זָאל אִיךְ נָאךְ זַיין אַקַמְצָן אִין זָאל חַס הָאבִּין אוֹיף דֶער טַייעֶרֶער צַייט. דָאס עֶס זָאל נִישְׁט פוּן מִיר לַיידִיג אַוֶועק גֵיין. וַוייל מֶען קֶען זִיךְ קוֹיפֶען עוֹלָם הַבָּא אִין אֵיין שָׁעָה:

דֶער קַב הַיָשָׁר פֶּרֶק כ"ה בְּרֶענְגְט אַמַעֲשֶׂה נִפְלָא פוּן אַגְרוֹיסֶען עוֹשֶׁר אוּן דֶער עוֹשֶׁר אִיז גִיוֶוען אַגְרוֹיסֶער קַמְצָן אַז אֲפִילוּ בְּיוֹם ב' וּבְיוֹם ה' אִיז עֶר נִיט גִינַאנְגִין אִין שׁוּהְל אַרַיין וַוייל עֶר הָאט מוֹרָא גִיהַאט טָאמֶער וֶועט עֶר בַּדַארְפִין גֶעבִּין אַפְּרוּטָה צוּ צְדָקָה. נָאר אֵיין מִצְוָה הָאט עֶר גִיהַאט וָוס דִי מִצְוָה הָט אוֹיף אִיהְם מֵגִין גִיוֶוען אִיהְם מַצִיל צוּ זַיין פוּן דֶעם יוֹם הַדִין. דֶער עוֹשֶׁר אִיז גִיוֶוען אַמוֹהֵל. אוּן אַז מֶען הָאט אִיהְם מְכַבֵּד גִיוֶוען אַז עֶר זָאל זַיין אַמוֹהֵל אִיז עֶר גִיפָארִין כַּמָה וְכַמָה פַּרְסָאוֹת כְּדֵי עֶר זָאל מְקַיֵים זַיין מִצְוַת מִילָה. אִין הָאט נִיט גֶענוּמִין קֵיין שׁוּם שְׂכַר:

וַיְהִי הַיוֹם. אִיז צוּ אִיהְם גִיקוּמֶען אַשֶׁר אִין אֵיין גִישְׁטַאלְט פוּן אַמֶענְטְשׁ אוּן הָאט צוּ אִיהְם גִיזָאגְט אַז זַיין אִשָׁה הָט צוּ אִיהְם גֶעבּוֹירִין אַבֵּן זָכָר עַל כֵּן בֶּעט עֶר אִיהְם עֶר זָאל מִיט

איהם

ואמר. דער וואס טראגט צו די שאנד. כלומר דער וואס זאגט צו זיין חבר. אז דער האט דיך מבזה גיוועזן און האט אויף דיר אזוי און אזוי גירעדט. אזוי דער וואס ער זאגט דער טוהט שענדין:

ואמר. זאלסט נישט מאכען עסין דיין עסין צו אזוי איינעם וואס ער וויל זיך דער צו נישט קעהרין. כלומר זאלסט נישט דערציילען דיינע רייד צו אזוי איינעם וואס וויל זיך צו זייא נישט קעהרין און אויס הערין:

ואמר. ווער עס טוהט מעהרין זיין גילעכטער. טוהט מינערין זיין פארכט. כלומר דער וואס טוהט פריי מאכען זיין פנים צו זיינע קנעכט און צו זיינע הויז מענשין. דער טוהט מינערין זיין פארכט אויף זיי. ווייל דורך דעם האבען זייא פאר איהם ווייניג מורא:

אמר החכם. עס איז בעסער אז מען זאל אויסגלייכען דעם קריג פון זיינע שונאים. וויא אז מען זאל אויסגלייכען דעם קריג פון זיינע ליעבהאבער. ווייל ביא דעם אויסגלייכען צווישען זיינע שונאים. העט ער תמיד האבען רווח. ווייל איינער פון די צוויי בעלי דינים. דער וואס וועט ארוים זכאי. דער וועט ווערין איבער גיקערט אז ער זאל איהם ליעב האבען. אבער ביא דעם אויסגלייכען צווישען זיינע ליעבהאבער.

אזוי

איהם פארין אויף דעם ברית דאס קינד מל צו זיין. אזוי האט דער מוהל גענימען דאס מעסער און איז ניפארין מיט דעם מענטש. ער האט נישט געוויסט אויב ער איז פון די חיצונים. און וויא זיי זענין גיקימען צו אוואלד איז דער מזיק מיט איהם געפארין אזוי אוועג דאס קיין מענטש איז און איהם געפארין נאר איבער בערג און טאהלין און וויסטע דרערין צווייא טאג רצופים. וויא עס איז גיקימען דער דריטער טאג האט ער איהם געפירט צו זיך און בית. דארט איז גוועזן אקליין דערפיל לערך צוואנציג בתים די הייזער זענין זייער שיין גוועזן. וויא דער מוהל איז גיקימען בו איהם אין בית אריין האט ער גיזעהן אז ער איז אגרויסער עושר. און זיין ישוב איז גיוועזן כל טוב פלייש און גרויסע פיש. האט דער בעל ברית גענימען זיין פערד אין וואגין און האט עס איבער גינעבין צו זיין קנעכט דעם פערד עסין צו געבין. און דער מוהל האט גיט מרגיש גיוועזן אויף דער בעל ברית איז אשד און אמזיק. און וויא דער בעל הבית האט זיך גיקערט צו זיינע געשעפטין איז דער מוהל גיגאנגין און דעם חדר וויא די יולדות איז גוועזן. און וויא די יולדות האט דער זעהן דעם מוהל האט זיא זיך זייער גיפרייט. און האט צו איהם גיזאגט מיין האר איך וועל דיר מגלה זיין אגרויסען סוד. דיי וויסען דאס מיין מאן איז אשד און אמשחית און איך קום ארוים פון מענטשין. און ווען איך בין גוועזן קליין האבין מיך די שדים אוועק גענימען נאר איך בין שוין ביא זיי פערלוירין אלע זייערע מעשים זענין הבל:

והגה

אזוי דער וואס זעט אהן ווערין ביא דעם דין. ווערט צו איהם איבער גיקעהרט ווערין פאר אשונא. אזוי ווערט ער ביי דעם אנדערין אופן בוודאי דאבען שאדען:

אמר החכם. אזוי וויא צו שניידען מיט א מעסער אין א שטיין. אזוי איז צו ריידען מיט א נאר מיט פערשטענדיגע רייד:

ואמר עוד. דעם איידיל טוהט גיפעלין דם געשריי פון דעם ראב פויגעל. ווייל עס איז גלייך צו זיין געשרייא. דעם נאר טוהט נאר גיפעלין ווען נאך איין נאר טוהט צו איהם ריידין:

אמר החכם. דער סוד איז ביא דיר אין דער תפיסה און אזוי באלד אז דו וועסט דעם סוד אויס זאגען. אזוי ביזט דו ביא איהם אין דער תפיסה: ווייל דו וועסט תמיד מורא האבען טאמער וועט ער דעם סוד מגלה זיין:

אמר החכם. עס איז נישט ניט אויף דער וועלט נאר צו זיין א מלך אדער א שוטה. ווארין א מלך איז ממלא זיין רצון מיט זיין ממשלה. און דער נאר פיהלט נישט אין זיין נארישקייט:

ואמר עוד. עס איז נישט דא אזוי איינער וואס מען זאל זיך אויף איהם באדארפען צו ערבארימען וויא אויף א חכם וואס עס איז אויף איהם גפאלין א נאר:

עוד

הנה איך בין דיך מזהיר דאס דו זאלסט מיין זון וואס איך האב פון איהם גיהאט מל צו זיין. אויך בין איך דיך מזהיר כדי דו זאלסט מציל זיין דיין נפש אז דו זאלסט נישט עסין קיין שום מאכל און נישט טרינקען קיין שום משקה און נישט נעמין קיין שום מתנה נישט פון מיין מאן און נישט פון איינעם פון זיי. און ווי דער מוהל הט דם דער הערט האט ער זייער פחד באקומען. און וויא עס איז געקומען פאר נאכט זענין געקומען פיהל מענטשין מיט זייערי ווייבער פון די דערפער מיט פערד און זענין אין גישטאלט פון מענטשין. און זיי אלע זענין גיוועזן מזיקים ומשחיתים. און וויא עס איז געקומען די צייט פון דער סעודה האבען זיי גיבעטין דעם מוהל ער זאל זיך וואשען זיינע הענד און ער זאל זיך מיט זיי זעצין צו דער סעודת מצוה. הט דער מוהל נישט געוואלט ער האט גיזאגט ער איז מיהט פון דעם וועג און האט די נאכט פון דער (וואך נאכט) גאר נישט גיגעסין. וויא עס איז גיווארין טאג זענין אלע גיגאנגין אין שיהל אריין און דער מוהל הט מתפלל גיוועזן און געזונגען וכרות עמו הברית אזוי ווי דער סדר איז. און נאך דער תפלה האט מע גיברענגט דאס קינד און ער האט עס מל גיוועזן כמנהג כל בית ישראל:

אחר זאת הט דער סנדק גיבעטין דם גאנצי קהל אויף לעקעך אין ייש. הט דער מוהל אויך געמוזט זיין און הט נישט גיגעסין אי נישט געטרינקען ער הט גיזאגט ער האט

אתענית

עוד אמר. יעדער וואס ער טוהט ריידען. לעבט. און נישט יעדי
לעבעדיגע זאך טוהט ריידען. אזוי אויך יעדער וואס איז קלוג
איז א מענש. און נישט יעדער מענש איז קלוג:

שאלו לחכם. מען האט גיפרעגט צו א חכם אויב ער פערשטייט דאס
ענין פון דעם באשעפער. האט דער חכם גיענטפערט ווען
איך זאל פארשטיין וואס השי"ת איז וואלט איך עס אליין גיוועזן:

אמר החכם. ווען איינער וויל ריאן געלד צו איינעם וואס ער איז א בטוח.
וועט ער נישט האבען קיין נרעסערין בטוח פון דעם טויט
ווייל ער צאהלט צו דער צייט:

אמר

אתענית חלום. נאך חצי היום האט דער בעל ברית גיזאגט ווייל דער מוהל האט זיך מיט
אידם מתריח גיוועזן אזוי א וועג מעהר פון צוועלף מייל ווענין מצות מילה דרום איהם צו
ליעב זאל זיין די סעודה ביי נאכט נאך זיין תענית. און זיין כוונה איז נאר גיוועזן כדי דער
מוהל זאל ביא איהם נהנה זיין פון זיין עסין. אזוי וועט ער קענין איבער איהם שליטה
האבען און ער האט נישט געוואוסט דס זיין אשה הט איהם מגלה גיוועזן אז ער איז אשד.
ווי עס איז געקומען לעת ערב איז גיוועזן די סעודה. און דער מוהל הט נישט געוואלט עסין
ער האט געזאגט דאס ער איז נישט געזינד. און זיא האבען גיגעסין און געטרינקען
כל מעדני עולם:

ויהי כטוב לבם ביין. נאך זייער טרינקען האט דער בעל הבית געזאגט צום מוהל קום מיט
מיר אין אחדר. הט דער מוהל זייער פחד באקומען. און האט ביי זיך געטראכט דאס
עס איז געקומען דיא צייט פון זיין שטארבען. איז ער מיט איהם געגאנגען אין אחדר האט
איהם דער בעל הבית געוויזען כלים פון זילבער. דער נאך האט ער איהם געפיהרט אין
א אנדער חדר אין האט איהם געוויזען גילדינע כלים. און האט צו איהם גיזאגט נעם דיר
אלי פאר אזכרון. האט דער מוהל צו איהם געזאגט דאס ער האט ביא זיך אין דער היים
כל מיני כלים פון זילבער און פון גאלד און בערלאנטען און פעריל. האט צו איהם דער
בעל הבית געזאגט ער זאל זיך נעמין דיא שענסטי כלי וואס נאר איהם גיפעלט האט דער
מוהל נישט געוואלט. נאך דעם האט איהם דער בעל הבית געפיהרט אין אחדר ווס דארט
האבען געהאנגען סיהל שליסעל. האט זיך דער מוהל זייער פארוואונדערט ווייל עס האט
איהם גידאכט אז דארט הענגט אזא בינד שליסעל אזוי ווי ער האט ביא זיך אין דערהיים
צו אלע זיינע חדרים און צו אלע זיינע שלעסער. האט איהם דער בעל הבית גיפרעגט פר
וואס ער פארווינדערט זיך אויף דיא שליסעל מעהר וויא אויף דיא אלע טייערי זאכען פון
זילבער אין גאלד וואס ער האט גיזעהן. האט איהם דער מוהל גיענטפערט איך פערווינדער
מיך אויף דעם בינד שליסעל וואס זייא זענין גליך צו מיינע הייזער אין צו מיינע אוצרות
וואס זענין ביא מיר אין דער היים און הענגין אין דעם חדר. האט צו איהם דער בעל הבית
געזאגט. ווייל דו האסט מיט מיר גומל חסד גיוועזן און ביסט מיט מיר געפארין אזוי
אוייטען וועג כל צו זיין מיין זוהן און האב גיזעהן אז נאט איז מיט דיר. דו האסט נישט

ני נעסין

אָמר החכם. אַלע זאַכען פון דער וועלט ווערט געבוירען קליין און עס ווערט אַלע מאָל גרעסער. נאָר די טרויער ווערט געבוירען גרויס און ווערט אַלע מאָל קלענער ביז זי ווערט פערשווינדען:

זאָמר. איינע מעלה וואָס איז אין מענש טוהט מען זיך אין איהר מקנא זיין. חוץ ווען איינער איז איין עניו. ער האַלט זיך שפל:

אָמר החכם. דער קלוגער דער ציילט וואָס ער האָט גיזעהן. און דער נאַר דער ציילט וואָס ער האָט גיהערט:

זאָמר. דער נאַר ווען ער איז אין דער היים. דערציילט ער זיין חכמה צו זיין ווייב. ווען ער קומט אָבער צווישען דיא קלוגע אזוי ווערט אנפערקט זיין שאנד:

זאָמר עוד. דער חכם איז צו דיא מענשין פון זיין דור א שוטין און א פאנצער. אין דער נאַר איז אזוי וויא אַדאַרין וואָס טוהט וויא אין א יעדין ווינקעל:

איין נאַר. האָט צו איינעם גיפרעגט וואָס איז א חילוק פון מיר צו דעם. פאַר וואָס זאָגט מען אויף מיר אז איך בין אַנאַר. און אויף איהם זאָגט מען אז ער איז א חכם. האָט ער איהם גיענטפערט דיין שאלה איז דיין תשובה: א)

אמר

געגעבן אין גישט געטרונקען און האָט נאָר גישט גענומען פון מיין רשות. דרום וועל איך דיר מגלה זיין דאָס איך בין דער ראש הממונה פון די שדים וואָס זיי זענין גיזעצט אויף אַזעלכע מענשין וואָס זייא זענין אין זייער טבע קמצנים אזוי איז צו אונזערי הענד איבער גיגעבען זייערי שליסעל כדי זיי זאָלען נישט האָבען רשות צו געבין צדקה און טאָן גמילות חסד. איז צו דיר אַליין האָבען זייא קיין רשות זייא זאָלען דיך קוישען אָניט מאַכל אָדער אנדערי נישט זאָגען. נאָר ווייל האָסט מיט מיר גומל חסד גיוועזען נעם דיא בינד שליסעל און זאָלסט גישט שרעקין איך שווער ביי גאָט אז מען וועט דיר נישט שאָדען. האָט דער מוהל גענומען דעם בינד שליסעל און איז מיט שמחה לביתו געפאָהרין און איז געוואָרען אגרויסער בעל צדקה און האָט מוהל גומל חסד גיוועזען און האָט אויך גישטעלט אגרויסע שוהל זייער אשיינע און איז נפטר געוואָרין בשם טוב:

א) אין ספר עמיד העבודה שטייט געשריבען ער האָט גיהערט אז אחכם האָט אמאָל געזאָגט אז דער וואָס ער ווייסט אז ער איז א שוטה איז נישט א שוטה. וואָרין אַזעלכער שוטה האַלט זיך נישט פאַר א שוטה נאָר פאַר א חכם. האָט א שוטה אמאָל גיהערט דעם מאמר החכם. האָט ער גיזאָגט צו דעם חכם. איך האָב פון דיר גיהערט אז דער וואָס ער ווייסט אז ער איז א שוטה איז נישט א שוטה. און איך ווייס אז איך בין א שוטה. אין איך בין מערט א שוטה. האָט איהם דער חכם גיענטפערט חלילה אז זאָלסט אזוי

זאגען

אָמַר הֶחָכָם. ווען מען לאזט זיך מיט אַלעם בּעגעניגען טוהט עס מאַכען רעגירען דיא קנעכט. און דאס בּרייטע פיהרען מאַכט דיענען דיא בּייערטע:

וְאָמַר. דיא צייט מאַכט פליהען דיא פליג. און טוהט געבּין דעם אדלער אין דער שטייג. כּלומר אזוי איינער וואס איז נאר נידעריג מאַכט איהם אַמאל דיא צייט גרויס. און איינער וואס איז גרויס מאַכט מען איהם שפל:

אָמַר הֶחָכָם. שכל אָהן מוסר איז אזוי וויא אַבּוים אָהן פּירות. און שכל מיט מוסר איז אזוי וויא אבּוים מיט פּירות:

וְאָמַר. אז דו ווילסט רעדין צו אזוי איינעם וואס ער האט נישט קיין דעת איז גלייך צו איינעם וואס ער טרינקט אָהן אבּוים וואס איז אויס געטריקענט. און עס איז גרינגער אראפּ צו טראגען שטיינער פון אבּארג וויא צו רעדין צו א מענטש וואס ער האט קיין שכל:

אָמַר הֶחָכָם. צו פאַרהעלין דעם סוד איז אחוב אויף דעם קליגען. און דער וואס איז מגלה דעם סוד דער האט קיין שכל:

וְאָמַר. עס איז בּעסער א שונא וואס איז א חכם פון א ליבּהאבּער אשוטה:

וְאָמַר חָכָם אַחֵר. דער נאר האט זיך אַליין נישט ליעב. וויא אזוי קען ער יענים ליעב האבּען:

וְאָמַר עוֹד. ווען דו ווילסט דיך וועלין צו איינעם בּאהעפטין זאלסטו איהם דער צערנין און ווען ער וועט דיר מודה זיין אויף דעם אמת אין דער צייט ווען ער איז אין כּעס זאלסטו דיך צו איהם בּאהעפטין און ווען נישט זאלסטו איהם פאַרלאזען:

אָמַר הֶחָכָם. אז דו טיילסט צו כּבוד צו דיין ליעבּהאבּער וויא עס בּאדארף צו זיין א). און ער טיילט דיר נישט צו כּבוד ווי

עם

זאגען. איך זאג דיר אז דו בּיזט נישט אשוטה נאר א חכם. האט צו איהם דער שוטה גיזאגט איך האב דאך גיהערט פון פיהל מענשין אז זייא האלטען מיך פאַר א שוטה. האט איהם דער חכם גיענטפערט ווען עס איז אזוי. אז די אליין ווייסט נישט אז דו בּיזט א שוטה. נאר ווייל דו האסט גיהערט פון מענטשין אז זייא האלטען דיך פאַר א שוטה. אזוי בּיזט דו בּאמת א שוטה. וואַרין איך האב נאר גיזאגט אז דער שוטה וואס ער ווייסט אַליין אז ער איז א שוטה איז נישט א שוטה. אָבּער דו ווייסט נישט אליין נאר ווייל דו האסט גיהערט פון מענטשין זאגען. בּיזטו בּאמת א שוטה:

א) וּבְשֵׁם הרב הצדיק הקדוש מוהר״ר שמואל שמעלקי מניקעלשבורג זצוק״ל דאס ער האט גיזאגט דאס פּירוש פון דעם וואס עס שטייט אין (אבות פ״ב יהי

כבוד

עס באַראַרף צו זיין. איז ניט ראס דו וואָלסט איהם פאַרלאָזען:

אמר החכם. דער וואס ער פרייט זיך מיט זיין וועלט דער זאל דריבער וואָרנען. און דער חכם גידענקט די טעג פון טרויער אין די טעג פון שמחה:

אמר החכם. דער שקר מיט דעם טויט זענין גליך. וואָרין דו מעלה פון דעם לעבידיגען איז מיט זיין רעדין. אז מען גלייבט אובער ניט דיינע רייד האט ער גאר ניט פון זיין לעבין:

ואמר. דו זאָלסט ניט זאגין אויף אַזאך וואס דו ווייסט ניט. ראס דו ווייסט. טאָמער וועט מען דיך חושר זיין ביי אַזאך וואס דו ווייסט און מען וועט זאגין דאס דוא ווייסט ניט. דאס איז דער עונש פון דעם שקרן:

אמר החכם. דער מענש איז גליך צו זיין בעשעפער. אז ער העלפט צו אָרימע פון זיין פערמעגין:

ואמר. במה בקונך. פערזיכער דיך און דיין בעשעפער וועסטו ניט זיין אַקגעבט צו דיין פאַרמעגין: א)

אמר

כבוד חבירך חביב עליך כשלך. היינו דער כבוד וואס דיין חבר טוט צו דיר זאל ביי דיר זיין אזוי חשוב גליך דו אליין וואָלסט דיר דעם כבוד אהן גיטאן. וואָרין כבוד איז גאר איינער פון דעם אנדערין. אז ער קומט צו זיין חבר אין הויז. און זיין חבר זאגט צו איהם דס ער זאל זיך זעטצען און זאגט צו איהם ער זאל עסין און טרינקען. איז דאס ביי איהם חשוב ווייל ער הערט דאס פון דעם בעל הבית. אָבער אז דער מענטש טוט צו זיך אליין אן כבוד. אז ווען ער קומט אין הויז פון זיין חבר. און וועט צו זיך אליין זאגען. ברוך הבא. זעטץ דיך אנידער און עס און טרינק. איז דיא זאך זייער ניט שיין. ווייל כבוד קען ניט זיין נאר פון איין אנדערין ניט פון זיך אליין. און דער וואס איז א בורח פון הכבוד. ער וויל ניט קיין כבוד. איז ביי איהם דער כבוד וואס זיין חבר טוט צו איהם גליך ער אליין וואלט זיך דעם כבוד אהן גיטאן וואס דער כבוד איז גאר ניט ווערט:

א) איין פרוש (א פרימער מאן) איז אמאל געפאָרין אין ווייטע מקומות ער זאל זיך מיט זיין בני בית קענין מפרנס זיין. האט ער באגעגינט איין עכו״ם האט איהם דער פרוש געזאגט. הייב אויף דיינע אויגען און זעה איער שנעון איהר דינט צו אָפּגעטער וואס זייא קענין אייך ניט העלפין. הט דער עכו״ם צו איהם געזאגט צו וועמען דינט דיא. האט דער פרוש צו איהם געזאגט איך דינען צו השי״ת וואס איז אַלעדין מחיה און מפרנס. האט דער עכו״ם צו איהם גיזאגט איך זעה אז דיינע מעשים זענין סותר דיינע רייד. אז דו דינסט באמת צו השי״ת פר וואס פאָהרסטו אזוי ווייט דיר זוכען פרנסה. פר וואס גלייבסטו ניט אז דיין גאט וואס דו גיבסט אין איהם פאַרזיכערט קען דיך אין דיין הויז אויך מפרנס זיין. איז דער פרוש צוריק לביתו גיפאָרין:

אמר החכם. אז מענטשין וועלין דיר אן טוהן כבוד ווייל דו ביסט איין עושר אודער אשר . זאל דיר נישט ליב זיין . וואריין דער כבוד קערט אפ ווען זיי גייען פון דיר אוועק . נאר עס זאל דיר ליב זיין אז מען טוהט דיר אן כבוד ווייל דו האסט אין דיר חכמה . אדער דורך יראה . אדער דורך מוסר :

צוה החכם את בנו . א חכם האט באפוילען צו זיין זיהן זאלסט לערנין די חכמה פון אלע מענטשין . א) און דו זאלסט דיך האלטען קליין . ווייל אז דו וועסט זיין קליין ביי דעם . וועסטו זיין גרויס ביי איין אנדערין :

אמר החכם. זאלסט לערנין חכמה צו אזוי איינים וואס ער ווייסט נישט. און זאלסט לערנין פון אזוי איינים וואס ער ווייסט . און אז דו וועסט אזוי טאן וועסטו וויסען דאס וואס דו ווייסט נישט . און וועסט נידענקין וואס דו ווייסט :

ואמר. וויא שווער עס איז צו טאן אויך מיט דעת . און וויא גרינג עס איז צו געבין אין אלע זאכען אפעלער:

אמר החכם. עס איז נישט פערהאנדין קיין שטארקערי אונטער שטיצונג וויא אז מען זוכט איין עצה :

ואמר. ווען דו וועסט ווארטען. וועסטו ווערין גערעטיט פון צו טאן אזעליכע זאכען וואס איז נישט כהוגן און אז ד ... וועסט איילען אזוי וועסטו צו לעצט האבין ... חרטה :

אמר

א) אין ספר שם הגדולים להגאון הקדוש מו"ר חיים יוסף דוד אזולאי זצוק"ל ווערט גיברענגט בשם ספרי קדמונים אז דוד המלך ע"ה איז געגאנגען צו א מלחמה און זיין זיהן שלמה ווען ער איז גיוועזען אכינד האט ער גילערינט חכמה ביא אנדערע חכם . דאס שלמה געזאגט צו זיין רבי זאגט מיר דיין חכמה אויב מיין פאטער וועט מנצח זיין די מלחמה און וועט לשלום לביתו ... מען . האט איהם זיין רבי גיענטפערט עס איז זייער ... ווייל דער פיינד האט זיך גישטארקט . אזוי האט שלמה גינעבין זיין נפש און האט שטארק מעמיק גיוועזען אין דער חכמה . און אזוי ווי עס איז נאר גיוועזען אקליינקיים צווישען דוד המלך און צווישען דעם טויט איז די זאך איבער גיקערט געווארען און דער מלך דער שונא איז געהרגית געווארען . און אזוי האט ער געזאגט ביי זיין טויט שלמה האט מיך גיהרגית. שלמה האט מיך גיהרגית . וויא זיין רבי האט גיזעהן זיין שכל און זיין חכמה . האט ער דער נאך פון שלמה גילערינט . און ווען דוד המלך ע"ה איז לביתו געקומען האט ער צו זיין זיהן שלמה בעוויזען שטארק ליעבשאפט :

אָמַר הֶחָכָם. דֶעם וָואס זַיינֶע קְרוֹבִים טָאן אִין אִיהְם פַארְגֶעסִין. טוּט אִיהְם הַשֵׁם יִתְבָּרֵךְ מַזְמִין זַיין דִי וַוייטֶערֶע. וְאָמַר. עֶס זָאל חָשׁוּב זַיין אִין דַיינֶע אוֹיגֶען אַזוֹי אֵיינֶער וָוס עֶר בַּאדַארְף נִישְׁט צוּ דִיר.

עוֹד אָמַר. דֶער וָואס הָאט נָאר אֵיין דְאָגָה. הַיְינוּ עֶר זָארְגְט נָאר אוֹיף עוֹלָם הַבָּא. טוּט עֶס אָפּ טוּן זַיינֶע אִיבְּרִיגֶע דַאֲגוֹת:

אָמַר הֶחָכָם. עֶס אִיז נִישְׁט נָאךְ דֶעם גֵיין נָאר דָאס צוּרִיק גֵיין. כְּלוֹמַר דֶער מֶענְטְשׁ גֵייט צוּרִיק וִוי עֶר אִיז גֶעקוּמֶען גֶעפָארִין:

וְאָמַר. דוּ הָאסְט נִישְׁט פוּן דַיין פַארְמֶעגְן. נָאר וָואס דוּ גִיסְט אוֹיס בַּייא דַיין לֶעבֶּען. הַיְינוּ אַז דוּ טוּסְט מִיט דַיין גֶעלְד מִצְוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים. דָאס בְּלַייבְּט דִיר לְעוֹלָם הַבָּא:

אָמַר הֶחָכָם: דֶער וָואס עֶר וִויל נִישְׁט אִין זַיין עֶנְיָן מִיט דֶעם גִיטֶען ווִילָען מִיז עֶר וָועלִין וֶוען אֲפִילוּ עֶר וִויל נִישְׁט: א)

שָׁאֲלוּ לְחָכָם אֶחָד. מֶען הָאט גִיפְרֶעגְט צוּ אַ חָכָם. וִוי אַזוֹי וֶועגֶען דַיינֶע מַעֲשִׂים. הָאט עֶר צוּ זֵייא גִיזָאגְט גֵייט אוּן וֶוערְט מַיינֶע חֲבֵרִים. וַוייל דֶער מֶענְטְשׁ טוּט זִיךְ נִישְׁט בַּאהֶעפְטִין נָאר צוּ אַזוֹי אֵיינֶעם וָואס עֶר אִיז צוּ אִיהְם גְלַייךְ. אַזוֹי וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין (אבות פ״א הַרְחֵק מִשָּׁכֵן רָע. זָאלְסְט דִיךְ מַרְחִיק זַיין פוּן אַשְׁלֶעכְטִין שָׁכֵן:

אָמַר הֶחָכָם. זָאלְסְט נִזְהָר זַיין דָאס דוּ זָאלְסְט נִישְׁט אַ מֶענְטְשׁ צוּ פִיהְל מְקָרֵב זַיין. כְּדֵי דָאס מְקָרֵב זַיין זָאל נִישְׁט גוֹרֵם זַיין דָאס מַרְחִיק זַיין:

אָמַר הֶחָכָם. אַגוּף אָן חָכְמָה אִיז אַזוֹי וִויא אַבַּיִת אָן אַיְסוֹד: (אַהוֹיז וָואס הָאט נִישְׁט קֵיין גְרִינְד) וְאָמַר. עֶס אִיז נִישְׁט דָא אַזַאךְ וָואס עֶס זָאל שַׁארְפִין דֶעם שֵׂכֶל אַזוֹי וִויא מוּסַר אוּן חָכְמָה:

א) אַמֶלֶךְ הָאט אַמָאל גִיזָאגְט צוּ זַיין קְנֶעכְט. פַאר וָואס הָאסְטוּ עוֹבֵר גִיוֶוען אוֹיף מַיין בֶּעפֶעל אוּן הָאסְט נִיטָאן דָאס וָואס אִיךְ הָאבּ דִיר נִישְׁט גֶעהֵייסֶען טָאן. הָאט עֶר גִיעֶנְטְפֶערְט. אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ. אִיךְ בֶּעט עֶס זָאל דִיךְ נִישְׁט פֶערְדְרִיסֶען. עֶס אִיז אֱמֶת אִיךְ הָאבּ דָם גִיטָאן עֶס אִיז אָבֶּער נִישְׁט גִוֶוען מִיט מַיין גִיטֶען ווִילָען. נָאר אִיךְ הָאבּ עֶס גִיטָאן בְּאוֹנֶס. הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט. וֶוען עֶס אִיז אַזוֹי. וֶועסְטוּ אוֹיךְ בֶּעקִימֶען גִיטֶע שְׁלֶעק נִישְׁט מִיט דַיין ווִילָען נָאר בְּאוֹנֶס:

צינג־זאלב:

צו מאכען. צינג זאלב צו נעמען 25 גראם צינג אקסידה. 25 גראם שטערקי מעהל. 10 דעקי וואזאליהן ווייס אדער געהל. דאס גיט דורך מישען. דם צו קויפען ביי ה' היבנער אין לעמבערג אדער באפטייק:

דא געפינט מען דעם סדר פון די ז' כוכבי לכת. היינו די 7 שטערין וואס זיי גייען ארום די וועלט און די פעולה וואס זיי טאן:

דער נאמען פון דיא זיבען שטערין זענין. **שבתאי. צדק. מאדים. חמה. נוגה. כוכב. לבנה.** זייער סימן איז **שצ״ם חנכ״ל**. דם איז ראשי תיבות פון די כוכבים. און דאס וואס אונזערי חכמים זאגען דם אלע שעה איז שולט איין כוכב פון די כוכבים וואס גייאן ארום די וועלט. מיינט מען נישט דאס אלע שעה גייט איין אנדערער כוכב ארום די וועלט. נאר אלע שעה טוהט איין אנדערער כוכב זיין פעולה אויף דעם עולם התחתון:

דיא זיבען שטערין געפינען זיך אין די זיבען גלגלים וואס זיי גייען ארום דיא וועלט. אין דעם ערשטין גלגל איבער דיא אלע גלגלים געפינט זיך דער שטערין **שבתאי**. אין דעם אנדערין גלגל וואס איז אינטער דעם ערשטין גלגל געפינט זיך **צדק**. אין דעם דריטען גלגל געפינט זיך **מאדים**. אין דעם פערדען גלגל געפינט זיך **חמה**. אין דעם פינפטען גלגל געפינט זיך **נוגה**. אין דעם זעקסטען גלגל געפינט זיך **כוכב**. אין דעם זיבטען גלגל וואס איז אינטער אלע גלגלים געפינט זיך **לבנה**. און דורך די משרתים טוהט השי״ת פירען זיין וועלט. היינו השם יתברך גיט אין זייא כח און רשות דאס זייא זאלען טאן זייער פעולה. אטייל פון די כוכבים זענין ווארעם. אטייל פון זייא זענין קאלט. אטייל פון זיי זענין פייכט. די כוכבים (שטערין) וואס זענין ווארעם זענין מקבל זייער ווארעם פון דער זין. און דיא כוכבים וואס זענין קאלט זענין מקבל דיא קעלט פון דעם וואסער. פון מים העליונים. און פון מים התחתונים. פון דיא אייבערשטי וואסערין און פון די אינטערשטי וואסערין:

נמצא איז דער חשבון און דיא ממשלה פון דיא זיבען כוכבים וואס זייער נאמען איז **שצ״ם חנכ״ל** אויף דעם סדר. **כצנ״ש חל״ם** איז

דער

דער אהגהייב פון דיא נעכט פון דער וואך. און חל״ם כצנ״ש איז דער אהגהייב פון די טעג פון דער וואך. היינו במושי״ק די נאכט וואס ניהער צו יום א׳ איז פון שעה 5 ביז שעה 7 משמש כוכ״ב. און ביום א׳ אין דער פריה פון שעה 6 ביז שעה 7 איז משמש חמ״ה. און דיא נאכט וואס ניהער צו יום ב׳ איז פון שעה 6 ביז שעה 7 משמש צד״ק. און ביום ב׳ אין דער פריה פון שעה 6 ביז שעה 7 איז משמש לבנ״ה. די נאכט וואס ניהער צו יום ג׳ איז משמש נוג״ה. יום ג׳ אין דר פריה מאדים. די נאכט וואס ניהער צו יום ד׳ שבתאי. יום ד׳ אין דער פריה כוכ״ב. דיא נאכט וואס ניהער צו יום ה׳ חמ״ה. יום ה׳ אין דער פריה איז משמש צד״ק. די נאכט וואס ניהער צו יום ו׳ לבנ״ה. יום ו׳ אין דער פריה נוג״ה. דיא נאכט וואס ניהער צו שבת קודש איז משמש פון שעה 6 ביז שעה 7 מאדי״ם.

שבת קד״ש אין דער פריה פון שעה 6 ביז שעה 7 איז משמש שבתאי: וכן תעשה. און אזוי וואלסט דו טאן צו אלע טעג און צו אלע נעכט.

וואלסטו טיילען וויפיל שעה עס איז דא אין זייא. צו זיבען. אזוי וויא דאס באדינען פון דיא זיבען כוכבים אין דיא אלע זיבען שעה. אלע שעה טוהט איין אנדערער כוכב פון שצ״ם חנכ״ל זיין פעולה. למשל אז דו וועסט אהגהייבען פון שבתאי וואס ער איז משמש שבת אין דער פריה פון שעה 6 ביז שעה 7. איז צד״ק דיא אנדערי שעה פון 7 ביז 8. מאדי״ם דיא דריטע שעה פון 8 ביז 9. חמ״ה דיא פערדי שעה פון 9 ביז 10. נוג״ה דיא פינפטע שעה פון 10 ביז 11. כוכ״ב דיא זעקסטי שעה פון 11 ביז 12 לבנ״ה דיא זיבעטע שעה פון 12 ביז 1. דער נאך וואלסטו נאך אמאל אזוי אהגהייבען צו רעכינען. היינו שבתאי דיא אכטע שעה פון 1 ביז 2. צד״ק די נייטע שעה פון 2 ביז 3. מאדי״ם די צעהנטע שעה פון 3 ביז 4. חמ״ה דיא עליפטע שעה פון 4 ביז 5. נוג״ה דיא צוועליפטע שעה פון 5 ביז 6. דאס איז דער סוף פון שבת קודש. אצונד איז כוכ״ב משמש דיא ערשטי שעה פון 6 ביז 7 אין דיא נאכט וואס ניהער צו יום א׳ לבנ״ה דיא אנדערי שעה פון 7 ביז 8. שבתאי די דריטע שעה פון 8 ביז 9. אזוי ווי דער סדר איז פון דעם סימן שצ״ם חנכ״ל. אזוי ווי עס געפינט זיך בדף ס״ב.

הגה פון די זיבען שטערין וואס זייער נאמען איז שצ״ם חנכ״ל קען מען פון זייער טבע וויסען! אין וועליכע שעה דער מולד ניפאלט ווי אזוי דער חודש וועט זיין. למשל אז דער מולד ניפאלט אין דער שעה ווען דער כוכב שבתאי מוז זיין פעולה. וועט אין דעם חודש זיין אגרויסע

קעלט

לוח פון די זיבען כוכבים וואס טאן זייער פעולה אלע שעה אין די זיבען טעג פון דער וואך. דער סדר פון זייער בעדינען אנאנצע וואך אין די 12 שעה פון דער נאכט נאך דעם סדר שצ״ם חנכ״ל :

	פון שעה 6 ביז שעה 7	פון שעה 7 ביז שעה 8	פון שעה 8 ביז שעה 9	פון שעה 9 ביז שעה 10	פון שעה 10 ביז שעה 11	פון שעה 11 ביז שעה 12	פון שעה 12 ביז שעה 1	פון שעה 1 ביז שעה 2	פון שעה 2 ביז שעה 3	פון שעה 3 ביז שעה 4	פון שעה 4 ביז שעה 5	פון שעה 5 ביז שעה 6
צו ליל יום א'	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים
צו ליל יום ב'	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב
צו ליל יום ג'	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק
צו ליל יום ד'	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה
צו ליל יום ה'	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי
צו ליל יום ו'	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה
צו ליל שבת קדש	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה

דער סדר פון זייער בעדינען אין די 12 שעה פון דעם טאג אנאנצע וואך נאך דעם סדר שצ״ם חנכ״ל :

צו יום א'	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי
צו יום ב'	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה
צו יום ג'	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה
צו יום ד'	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים
צו יום ה'	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב
צו יום ו'	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק
צו יום שבת קדש	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה	כוכב	לבנה	שבתאי	צדק	מאדים	חמה	נוגה

קעלט און רעגן. און אז דער מולד וועט זיין אין דער שעה וען צדק טוט זיין פעולה. וועט זיין א האלבער חודש טריקען און א האלבער חודש

יפייכט. און אז דער מולד וועט זיין ווען מאדי"ם איז מושל. וועט זיין אהאלבער חודש טריקען און אהאלבער חודש פייכט. און אז דער מולד וועט זיין אין דער שעה ווען חמ"ה איז מושל. וועט דער חודש זיין וואַרעם און טריקען ווען עס איז אין זומער. און ווען עס איז אין ווינטער וועט דער חודש זיין קאלט און טריקען. און אז דער מולד וועט זיין ווען נוג"ה איז מושל. וועט זיין אפערטיל פון דעם חודש רעגין. און אין ווינטער שניי און ווינד. און אין דיא איבריגע טעג וועלין זיין מיטלע וועטערונגען און דיא זין וועט שיינען. און אז דער מולד וועט זיין ווען כוכ"ב טוט זיין פעולה. וועט דער חודש זיין קאלט און טריקען ובפרט אין ווינטער. און אז דער מולד וועט זיין אין דער שעה ווען לבנ"ה איז מושל. וועט זיין אהאלבער חודש ווינד און רעגין. א) און די איבריגע טעג וועט זיין אביסיל ווינד און די זין וועט שיינען:

אזוי אויך דאס עניות און עשירות פון יעדען מענטש קומט צו איהם אזוי ווי דאס מזל וואס ער איז אין איהם געבוירען. נים אדער שלעכט. אזוי וויא דיא גמרא זאגט אין מסכת שבת רבי חנינא האט גיזאגט מזל מחכים מזל מעשיר. דאס מזל מאכט קליג און דאס מזל מאכט רייך. נאר ווען אפילו מען איז געבוירען אין אמזל וואס איז נישט גוט. קען דער מענטש דורך תפלה און צדקה און תענית און תשובה משנה זיין דאס מזל דאס עס זאל זיין גוט. וואָרין אלע זאכען זענין נאר מיט דעם רצון פון השם יתברך:

דער עבודת הקודש שרייבט דאס עס איז בקבלה פון רבינו יהודא החסיד אז דער וואס עס זאגט איעדין טאג דיא דרייא פסוקים. גליך און צוריק ווערט ניצול פון איעדי צרה:

אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה. סלה תסובבני פלט רני תצרני מצר לי סתר אתה: בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים. עולמים צור ה' ביה כי עד עדי בה' בטחו. ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. בשלום עמו את יברך ה' יתן לעמו עוז ה':

א) באור השי"ת קען משנה זיין די צייט נאך זיין רצון. וואָרין ער בעשאפט דעם ווינט. און די כוכבים מאן נישט אליין זייער פעולה זייא זענין נאר וויא אשליח צו טאן דאס שליחות פון השי"ת:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

ספר

עלה לתרופה

מאת הגה"צ מוה"ר יהושע אלתר ווילדמאן
זצ"ל אב"ד קאנסקיוואליע. והוא מלא
וגדוש עם דינים נחוצים למען דעת האיך
להתנהג בכמה ענינים מידי יום ביומו.

ב"ה

הקדמה מאת המוציא לאור

ישמחו היראים ויעלזו החסידים בהגלות בגלות להם אור יקר אוצר כל כלי חמדה הקונטרס **עלה לתרופה** מאת הגה"צ מוה"ר יהושע אלתר ווילדמאן זצ"ל אב"ד קאנסקיוואליע. שהי? מפו רסם בצדקתו ויראתו וחיבר כמה ספריםהן בעניני פלפול והן בעניני מוסר ויראת שמים שנתקבלו בתמימות בכל תפוצות יש ראל. והנה הספר הזה הוא מלא וגדוש עם דינים נחוצים ומהם דינים שנעלמו אפי' למופלגי תורה ויראים ובעוה"ר ספה תמה הספר הזה שחשוב ונחוץ לכל יהודי ירא ושלום למען דעת האיך להתנהג בכמה ענינים מידי יום ביומו. לכן נתתי להוציא לאור הספר הנחמד והקדוש הזה לזכות את הרבים ויהי' לתועלת גדול לתופשי התורה והיראים כמו שיראה הקורא בו. וכמו שהוצאתי לאור הספר הק' ואמרו אמן מהמחבר הזה ושם נדפס ג"כ הרבה הסכמות מהגדולים הגאונים דאז וב"ה נתקבל באהבה בין לומדי התורה והיראים כמו כן אקוה שג"כ את הספר הק' הזה יקבלו בחיבה ויהיה זה לתועלת נשמת אבי מורי הרה"ת המפואר מוה"ר ישעיה זאב בה"ר משה אלי' שליט"א שנפטר בחצי ימיו ביום כ"ט חשון תשכ"ב נ"ע. ויה"ר שזכות המחבר יעמוד לנו שנזכה לקיים את כל הדברים הקדושים המובאים בספר הקדוש הזה לעבוד את השי"ת באמת ובתמים ולהטהר ולהתקדש בקדושה של מעלה עד ביאת ב"צ אמן ואמן.

המו"ל ה"ק שלו' יהודה בראס

בעזה"י | עש"י עשי"ז

הקדמה

יהי לבי תמים בחקיך למען לא אבוש.
הדריכני בנתיב מצותיך כי בו חפצתי.
ואשתעשע במצותיך אשר אהבתי.
הורני ד' דרך חקיך ואצרנה עקב.

יתברך היוצר וישתבח שם עליון. אשר לעם טהור רצה ובחר בהם והנחיל להם מורשה היא התורה הקדושה. אשר האציל מהודו לעם קדשו. והנחיל לנו תורת אמת על הר סיני. אשר שם היינו כולנו יחד לקבל התורה. כמ"ש (דברים כ"ט י"ד) את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה עמנו עומד היום. וארז"ל שכל הנשמות שעתידין להבראות הי' שם. הובא בכלי יקר ובאלשיך הקדוש שם. וכתב בס' חסדי אבות להגאון הקדוש רחיד"א זצ"ל על המשנה פ"ג דאבות מ"ח כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו. ופי' שם וז"ל אפשר לומר בזה שידוע כי כל אחד קיבל חלקו בתורה בסיני ואם הוא זוכה הוא מוציא לאור את אשר קבלה נשמתו והחידוש ההוא אין אחר יכול לחדשו יען כי הוא חלקו. וע"כ אם זכה וחידש החידוש אשר קבלה נשמתו בה"ס ולא הוציאו לאור ועי"ז אח"כ שכוח מעיקרא זהו שאמר התנא כל השוכח דבר אחד „ממשנתו" דייקא מה שהוא קיבל בה"ס ושייך לשורש נשמתו ה"ז מתחייב בנפשו כי אדם אחר אין יכול לחדשו עכ"ל:

לכן לבי עודדני לדשום בעט ועופרת את חדושי מה שחנני ד' והעליתי במצודתי בעזה"י ואף גם את אשר קבלתי ולקטתי מפי סופרים גאוני הדור יהי נועם ה' עליהם ומפי ספרים שונים יקרי המציאות אשר כתבתי לעצמי לזכרון עולם. והנה באתי בעת ג"כ להעלותם על מכבש הדפוס לזכות את הרבים.

ואקוה להשי"ת כאשר עזרני בחסדו הגדול זה כמה שנים והוצאתי לאור את ספרי **בנין יהושע**.

ואודה לד' אשר עזרני עד כה שנתקבל ספרי אף אצל גאוני ישראל וכבר הובא ספרי בנין יהושע בשו"ת רש"ם חלק ג' סי' צ"ז וסיפר לי מכבר איש ת"ח גדול תלמוד רבינו הגדול הגאון הקדוש אדמו"ר **מוהר"א מסאבאטשאון** זצוקללה"ה. מו"ה **אלטר וויינרייך** מסאריק עה"ש. איך כאשר כ"ק אדמו"ר פלפל עמו בחכמה במיני דשמא יחפה. ואמר לו הר' אלטר הנ"ל איזה סברה שם וענה לו כ"ק אדמו"ר זצלה"ה כבר סברתך אמורה בס' בנין יהושע והשיב לו ר' אלטר הנ"ל ברוך שכיונתי. כן הובא ספרי כ"פ בספר טעמי המנהגים השלם ובעוד ספרים. כן אקוה ואתפלל להשי"ת יהא רעוא דאימא מילתא חדתא דתתקבל כאשר אצלי מסודר על כל מסכת גיטין מיוסד על אדני הפלפול ובע"ה כאשר הראתיו לגדולי ישראל וענו ואמרו כולם אשר החיבור הזה על מס' גיטין יהי' לתועלת גדול לתופשי התורה ולומדי'. ע"כ באתי כעת לזכות את נשמתי העלובה כי לא ידע האדם את עתו ומה יולד יום. ולהדפיס חידושים יקרים בעזה"י על מס' גיטין דף על דף. וקימתי בנפשאי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו „בידו" כלומר מה שכתב „בידו" וע"כ קראתיו בשם **עמק יהושע** עשה"כ וילך יהושע בעמק ודרשו רז"ל במגילה (דף ג') שלן בעומקה של הלכה. ומחמת שכבר נמצא ספר **עמק יהושע** מרב האי גאון וצדיק ר' **יהושע אייזיק חריף** אבד"ק **סלאנים** זצללה"ה ועוד ראיתי ספר קטן **עמק יהושע** מגאון קדמון אשר הבאתיו בברכ' יהושע לזאת הוספתי תיבת **אחרון** ויקרא שמו **עמק יהושע אחרון**

הקדמה

ואחרי זה חנני מדפים בסוף ספר. קונטרס **עלה לתרופה** עם הרבה הוספות נחוצות שהוספתי כו דברים נחוצים אשר נעלמו אפילו מאנשים מופלגים והצגתים לזכות את הרבים. ופ"א לאחר עטיפתי לטלית שלי שאלתי למופלגים איזה כוונה צריך לכוון בשעת עטיפה ולא היו יודעים מה להשיב לי. ואמרתי להם הלא זה הוא מחבר מפורש בסימן ה' סעיף ח'. יכוין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שנזכור כל מצותיו לעשותם. וכן הרבה דברים נחוצים יש מה שנעלמו מהרבה אנשים אפילו למופלגים וידאים. ומהדי במרומים אשר כוונתי לזכות את הרבים בזה. כמו שיראה הרואה. גם תקנתי בו איזה שגיאות ושבושים אשר א"א להרפים כמו שנדפס בהעלה להתרופה הישנה.

א' מש"כ בהע"ל הישנה סי' ב' כי מצד הדין מותר לדבר אחר ברכת המפיל וכו' א"כ מותר לדבר ולאכול ולשתות אם הוא נחוץ לכך עכ"ל. הוי ואבוי מאן חשיב ומאן ספין לדחות דברי רבינו משה הרמ"א ז"ל בסימן רל"ט סע"א שכתב שם בפירוש ואין אוכלים ושותים ולא מדברים אחר ק"ש שעל מטתו. הרי זה מבואר להיפך ממה שהוא כתב בהעל"ת הישנה. וכן מה שכתב שם הלאה רק הרמ"א הביא בשם הכלבו והרוקח נהגו שלא לדבר וכו' עיי"ש כי בטח"כ טעה המחבר בזה כי בפירוש סתם הרמ"א דינו ולא כתב נהגו. ומש"כ שם בשם הרב הגאון הקדוש רבינו **חיים מצאנז** שמוטב להפסיק בדיבור כ"פ אחר ברכה המפיל ולא יישן פ"א בלי ברכה. ואולי אמר כן בהתי ספק אצלו. שכוונתו הי' שיותר חמור לישן בלי ברכת המפיל מלהפסיק בדיבור אבל בודאי ח"ו אינו מתיר להפסיק בדיבור נגד דברי רבינו הרמ"א ז"ל כי מאן חשיב ומאן ספין לדחות דברי רבינו הרמ"א ז"ל דאוסר לדבר מה שכל נושאי כליו בש"ע לא התעוררו בזה מאומה.

עוד מה שכתב בסי' ז' כשאוכל לאקשן עם כאבעליך אם הבאבעליך הם הרוב יברך ב' ברכות. והוא להיפך דעת כל הראשונים והאחרונים כמ"ש אני בפנים שכולם פסקו שאפילו אם החבשיל של המין דגן הם המיעוט יברך רק במ"מ ועל המחי' ולא יברך אלא ברכה אחת וכמבואר כ"ז במשנה ברורה רס"י רי"ב ובביאור הלכה שם דמדחה דעה זו בשתי ידים ורק כמו שכתבתי בפנים יעו"ש.

לזה אזרתי כגבר חלצי והקנתי בו את כל השבושים והוספתי בעוהשי"ת דינים וענינים נחוצים לכל איש ישראל. וכל מה שאני הוספתי הצגתי לסימן כוכב כזה * למען שידעו שזהו הוספה שלי. ובע"ה רבים וכן שלמים העתירו כי למהר הדפסתי לזכות את הרבים ואקוה כי זה יהי' בעוהשי"ת לתועלת רב אפילו למופלגי תורה להזכירם הדינים הנזכרים פה.

ואחרי כן אבוא לסיים את ספרי בטהרה להרפים קונט"ם **שער הטהרה** למען לזכות את הרבים ולהודיעם את גודל החיוב של הטבילה. מכל גדולי הפוסקים הראשונים ואחרונים והראיתי כי לא לבד מבתא דחסידותא הוא לפנים משורת הדין רק עפ"י דתוה"ק מש"ס וגדולי הפוסקים ראשונים אחרונים וזוה"ק וספרי יראים ראשונים ואחרונים. אשר בטהרה זו של הטבילה מביא לידי קדושה גדולה. והשי"ת יטהר את לבבינו לעבדו באמת ביראה ובאהבה ויקדשנו במצותיו ונזכה לביאה הגואל בב"א.

נאום הק' **יהושע אלטר ווילדמאן** אב"ד דפ"ק **קאנסקיוואליא** ולפנים מו"צ בק"ק **ווארשא** ברחוב משארניקאווסקי בעהמ"ח ספר **בנין יהושע** וספר **ברכת יהושע** בלאאמו"ר הרב הגאון הצדיק ר' **אלימלך** אבד"ק **מיזאמש** זצללה"ה. ואח"כ אזה למושב לו בתוככי ירושלים תובב"א ושם מנ"כ. נכד הרב הגאון הצדיק המפורסם ר' **צבי** זצללה"ה. שהי' ראבד"ק **ווארשא**, כימי הרב הגאון הצדיק בעל **חמדת שלמה** נכד האי סבא קדישא מלאך אלקים צבאות הרבי ר' **אלימלך מליזענסק** בעהמח"ס **נועם אלימלך**. זצוקללה"ה. ולמעלה בקודש אבותי הרבנים הגאונים הקדושים והצדיקים **הרמ"א והתוי"ט** והבעל **מגלה עמוקות** כלם זצוקללה"ה זי"ע ועכי"א:

נתברך לפ"ק פ"ק **קאנסקיוואליא**

ספר

עמק יהושע אחרון

כולל

ספר

עלה לתרופה

עם הוספות נחוצות לכל איש ישראל.

א) **בש"ע** או"ח (סימן נה ס"ב) מצוה לקרא ק"ש כותיקין קודם הנץ החמה, אך לאו כל אדם יוכל לעשות כן, וסכל מקום אף על פי שלא קראה כותיקין יש לו למהר לקרותה כל מה שיוכל. ועיין בבית יוסף (סי' מו) כתב שכל רגע שיכול להקדים הקריאה שמע חייב להקדים, ומביא הירושלמי שכן היה הבנהג בימיהם אם היה איזה סכה שלא יכלו לקרות ק"ש בברכותיה קודם נץ החמה היו קורין תיכף בשהניחו תפילין כל הג' פרשיות, וכן כתב בהגהת לבושי שרד בסי' נח ס"ב), לכך יזהר מאד כל אדם אחר שבירך ברכת התורה אם כבר הניע זמן קריאה שמע יקרא תיכף כל השלש פרשיות, שמע, והיה אם שמע, ופרשת ציצית, עד אני ה' אלהיכם אמת, ולא סגי בפרשת שמע לבדה, ואפילו מי שרעתו להתפלל תיכף מ"מ נכון הדבר לקרות כל הג' פרשיות תיכף אחר ברכת התורה, שכן כתב המקדש מלך בפרשת בלק (דף קפו) בשם הרמ"ז וזה לשונו, קבלנו ממורנו האר"י ז"ל, כשאדם ישן בלילה נשמתו מסתלקת ושורה על גופו רוח הטומאה, וכשקם בבקר אפילו יעסוק בתורה ויעשה כמה מצות אין רוח הטומאה סר מרמ"ח אבריו עד שיקרא רמ"ח תיבות הק"ש, שסגולת קריאת שמע שכל תיבה מטנה מפנה רוח הטומאה מאבר אחר, ומי שלא קרא קריאת שמע בעונתה נהפך מן רמ"ח לחרם חס ושלום ותפלתו ותורתו של כל היום אין עולה למעלה, ולכך אפילו רשב"י וחביריו שהיו פטורים מתפלה חייבים בקריאת שמע, שאם לא כן אין תורתו מתקבלת והיה לחרם ח"ו, עד כאן לשון המקדש מלך. אם כן שפיר כתב הש"ע שצריך לקרותה במהרה כל מה שיוכל. • וכן כתב הפר"ח (סי' מו סק"ט) דצריך לקרות כל הג' פרשיות מיד כדי להכיר יציאת מצרים בזמן ק"ש מטעמא דמוכח בש"ם מההיא דרבי בברכות (ינ ע"ב) דקמהדר רבי אשמעתהא דיציאת מצרים להכיר יציאת מצרים בזמנה ופירש"י שם בזמנה בזמן ק"ש:

ואין לחוש במה שקורא ק"ש בלא תפילין, כי מה שאמרו רז"ל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר, דוקא אם אינו מניח תפילין כלל, אבל אם מניח תפילין אחר כך מותר לקרות ק"ש בלא תפילין, וכן אמר הה"ק רבינו יעקב יצחק מלובלין זצלה"ה, והביא ראיה מדאמרינן בגמרא הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו הקריב זבח בלא נסכים, והרי קי"ל המקריב זבח היום מביא נסכים אפילו למחר, כן הכא אם מניח תפילין אחר כך לית לן בה. וכן הסכים הלבוש והרב הגניא בש"ע וכן נהגו כל צדיקי וגאוני הדור לומר מיד כל השלש פרשיות כדברי המקדש מלך והפר"ח הנ"ל:

ב) **אך** דע כי יש ג' זמנים לומר ק"ש, זמן אחד כותיקין, זמן שני עד רביע היום, ולדעת הש"ע וכל האחרונים היינו לפי היום אם ארוך אם קצר, נמצא בימי הקיץ שהיום ארוך י"ח או י"ט שעות, יש כמה ימים שזמן ק"ש הוא עד רבע שעה על זיבען או האלב זיבען, וצריך ליזהר לקום מקודם שעה אחת כדי שיפנה ויטול ידיו ויניח טלית ותפילין ויקרא ק"ש, ואם רואה חבירו ישן חייב להקיצו שיפנה ויקרא ק"ש בזמנו:

ג) **אמנם** יש דעה ג' שבין בקיץ ובין בחורף זמן ק"ש הוא עד זייגער 9 כי הזמן הוא כמו בגן עדן שתמיד היום הוא י"ב שעות ולילה י"ב שעות וכ"ד הפ"י וכ"ד הרב הגה"ק ר' יצחק איזיק ספרין מקאמארנא זצ"ל בספרו עצי עדן על המשניות. • ובספרו אוצר החיים עק"ת בפ' ואתחנן כתב וז"ל שלדעת זאת הסכימו

בל

כל הפוסקים האחרונים הש"ך והסמ"ע ואור החיים ופני יהושע והלכה כמותם מאחר שספר הזוה"ק סובר כוותיהם והזוהר מכריע כל חכמי ישראל שאחר סתימת הש"ס כמבואר בתשובת משאת בנימין ובפרט במקום שפשטות סוגיית הגמרא מוכח כך עכ"ל בס' אוצה"ח הנ"ל. לכך יש ליזהר שגם אם אירע לו אונס ועבר זמן רביע היום לדעת הש"ע מ"מ ימהר עכ"פ לקרות קודם זייגער 9 ואז טוב לקרות עם תפילין, ואפי' מי שקורא תמיד ק"ש אחר ברכת התורה, מ"מ אם אפשר שיקרא ק"ש בתפילין ובברכותיה קודם זייגער 9 נכון לעשות כן, ויכול לדלג קצת מסדר התפלה כדי לעשות כן. כמו שמצוה לדלג כדי להתפלל עם הציבור, * כמ"ש המחבר והרמ"א (בסי' נב) וכמ"ש הבאה"ט סק"א וז"ל המגיד הזהיר להב"י כו' להתפלל כסדר ולא בדילוג כי העושה כן מהפך הצינורות אבל בתשובת חכ"צ (סי' לו) כתב שמש"כ בס' הזוהר להתפלל כסדר היינו כשאינו מתפלל עם הציבור אבל אם איחר לבא לביהכ"נ ובא כשהציבור מתפללין כ"ע מודי דידלג כדי להתפלל עם הציבור וכ"כ הפר"ח בסי' נון עכ"ל הבאה"ט:

ד) **ואדם** הרגיל לקרות ק"ש בברכות בזמנה, אזי כשקורא פעם ראשונה כל הק"ש תיכף בקומו יתנה בלבו באם יותר רצוי לפני הקב"ה ק"ש השנייה שקורא בברכותיה, אזי יכוין בק"ש ראשונה כקורא בתורה ולא לצאת בה המ"ע של ק"ש, ומוטב שיאמר כן בפירוש ויועיל תנאי זה שפירש פעם אחת על כל ימי חייו, ובלילה ג"כ יש ליזהר אם כשקרא ק"ש הי' עוד ביה"ש ולא היו עדיין ג' כוכבים סמוכין זה לזה אזי קודם שיאכל סעודת ערב יקרא כל הג' פרשיות ק"ש וכ"כ המג"א וכל האחרונים:

ה) * **ומצות** ק"ש צריכה כוונה לצאת כדאיתא בסי' ס' סע"ד, וזה מבואר בסידור הרב מליסא אות ה' ובסידור יעב"ץ בסדר ק"ש אות י"א ובפתיחה להפמ"ג בהל' ברכות השחר דצריך לחזור לקרותה בכוונה לצאת אם לא כיון מתחילה לצאת י"ח ק"ש:

ו) * **ועוד** צריך לדעת שכוונת פירוש המלות מן פסוק ראשון של שמע ישראל ובשכמל"ו מעכב אפי' בדיעבד כדאי' במג"א סי' ס"א ס"ק י"א בשם הלבוש דמחזירין אותו אם לא כוון בבשכמל"ו, ולפי' ס"ג סע"ד פסק המחבר להדיא דאם לא כוון לבו בפסוק ראשון דחוזר וקורא וכמ"ש המג"א סק"ה דבשכמל"ו בכלל פסוק ראשון הוא וכנ"ל, וכ"כ להדיא במחבר סע"ה דאם לא כוון פירושו של פסוק ראשון שלא יצא י"ח, ועי"ד הפשוט פירושו הוא מבואר בהרמ"א סי' ס"א סעי"ד ובח"א כלל כ"א סי' י"א שמע ישראל כלומר שמע וקבל עליך ויכוון שהוא שומע ומקבל עליו ומאמין באמונה שלימה, ד' שהוא אלקינו שאנחנו מאמינים בו הוא ד' אחד בכל העולמות מעלה ומטה בשמים ובארץ וארבע כנפות הארץ של ד' רוחות העולם:

ז) * **וכתב** בחיי"א שם ומוב שיכוין ג"כ שהוא מוסר עצמו להריגה בשביל אמונה זו וידמה בדעתו כאילו הוא נשרף עכשיו על קדושת שמו ית' וית' ויחשב כאילו עשה בפועל ממש עכ"ל:

ח) * **ואיתא** בס"י דבעת שאומר אלקינו יכוין שהוא מקבל עליו עול אלקותו ית"ש עליו ועל זרעו ועל זרע זרעו ע"ע להורותם דרך ה', וזה סגולה גדולה שיהיו בניו יראי השם:

ט) * **ועי'** בביאורי הגר"א סי' ה' שכתב שם שהגם שלפי עומק הדין א"צ לכוין בזכירת השם הוי' בקריאתו ובכתיבתו המבואר בהמחבר סי' ה' רק לכוין פי' קריאתו שהוא אדון הכל אף שיש בהכתיבה סודות גדולות עכ"ז כתב' שמות הוי' דהפסוק ראשון יש לכוין בו בקריאתו שהוא אדון הכל וגם ככתיבתו שהוא הי' הוה ויהי':

י) * **גם** צריך לדעת מה שאיתא בסידור דרך החיים של הרב הגאון מליסא בק"ש אות ו' דכשיגיע להפסוק אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים יכוין לקיים מ"ע של זכירת יציאת מצרים, כי מצות אמירה לכ"ע בעינן כוונה לצאת כמו בק"ש דמעכב הכוונה לצאת אפי' בדיעבד כנ"ל:

יא) **הנה** הרבה ראשונים ואחרונים כתבו לברך ברכת המפיל קודם ק"ש שעל המטה, * הרב האי גאון, הובא בספר אלי' רבה ואבודרהם דף י"א ע"ב בסדר ק"ש לפני המטה וסדה"י ומטה משה בשם הכלבו ורוב הפוסקים והגלי' רבה וכן מבואר בכל ספרי הקבלה בס' פע"ח ובס' כוונת האר"י דף י' ובס' נגיד ומצוה, ובסידור של"ה ובסידור האר"י ז"ל ובס' אור ישראל על או"ח ע"ד הקבלה כולם כתבו להקדים ברכת המפיל לק"ש, וא"כ אף שהמג"א בסי' רל"ט סק"ב כתב להקדים הק"ש מ"מ אין להניח הפסקא של כל הני גדולי הראשונים והאחרונים וכל ספרי הקבלה הנ"ל בשביל הפסקא דהמג"א, ועוד טעם דאין לזוז מהפסקא דכל הני גדולי הראשונים והאחרונים הנ"ל שכתבו להקדים הברכה דאם יקדים הק"ש חיישינן שמא יתטפנו שינה ומצא ישן בלי ברכה דחמור מאד כדלקמן, לכן יותר נכון להקדים

הברכה

הברכה לחק"ש וכן פסק בס' מחנה ארון לגאון ספרדי והביא בעש"ים מגדולי ראשונים וכמה אחרונים שכולם כתבו להקדים הברכה לק"ש, ואמר הרב הגאון הקדוש רבינו חיים מצאנז זצלה"ה שמוטב להפסיק בדיבור כ"פ אחר ברכת המפיל ולא יישן פעם אחת בלא ברכה כי הישן בלא המפיל כאלו אוכל בלא המוציא, ושמעתי מפי מורי הרב הקדוש רבינו דוד בן הה"ק רבינו צבי אלימלך מדינאב בעל המחבר ספר בני יששכר שאמר שלדעתו חמור יותר מאוכל בלא ברכה, שהרי קיי"ל בסוכה שינת עראי אסור חוץ לסוכה ואכילת עראי מותר, * וא"כ חזינן דשינה חמורה מאכילה וא"כ אם אכילת עראי אסור בלי ברכה והוי כאילו מעל מכ"ש שינת עראי וק"ו ב"ב של ק"ו לשינה קבוע דאסור בלי ברכה לכך יזהר מאד כל אדם בזה, ואפי' אם רוצה לנהוג לאחר הברכה אחר ק"ש מ"מ יברך בעמידה * כדעת התשב"ץ סי' ר"ס הובא בס' א"ר סי' רל"ט אות ג', ולא בשכבו על משכבו כי אז כ"פ יישן בלי ברכה ח"ו ומחסר ברכה אחת מק' ברכות ונהנה מעולם הזה בלא ברכה, ובליל טבילה כתב המג"א סי' רל"ט סק"ד בשם של"ה לברך אחר התשמיש וירחץ אותו מקום במים מקודם ואחר כך יברך. ולפי מה שכב לעיל טוב יותר לברך קודם התשמיש דאין חשש בהפסק התשמיש כמו שאין חשש בהפסק ק"ש והפסוקים וכ"כ בסידור ר' יעקב עמדין זצוקללה"ה:

יב) ודע כי אפילו ישן אחר חצות ואפי' שעה אחת קודם אור היום צריך לברך, לא כמו שיש טועים שאחר חצות לילה או סמוך ליום אין מברך וזה דעת בורות וח"ו להקל בזה:

יג) הישן בטלית קטן אין צריך לברך בבקר על מצות ציצית, ואם הסיר הטלית קטן בלילה, אזי בבקר כשלובשו, אם הוא מכסה ראשו ורוב גופו, יש נוהגין לברך, ויש נוהגין שלא לברך, לפי שבזמה"ז אין יוצאין בטלית קטן לשוק, ואותם הנוהגים שלא לברך טוב לינהג לומר ברוך אתה ויהרהר השם בלבו היינו ה' אלקינו ויאמר מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות ציצית:

יד) והנה יש מן האחרונים שכתבו כי בג' ברכות, היינו ברכת המקדש שמו ברבים שברוב בתי כנסיות אומרים ברוך אתה ה' בתרא"ר פ' כ"א הנוסח הזה ברוך אתה ה' מקדש את שמך ברבים, ובבתי מדרשות אין אומרים, טוב לומר ברוך אתה והשם יהרהר בלבו ויסיים המקדש שמו ברבים, וכן ברכת מודים דרבנן שבירושלמי איתא ברוך אתה ה' אל ההודאות * וכן דעת הרא"ש והטור או"ח סי' קכ"ז וכן נהג הגר"א מווילנא זצוק"ל ואנו אין נוהגין כן יהרהר השם בלבו כנ"ל, וכן בבורא נפשות דבירושלמי כתב ברוך אתה ה' חי העולמים * וכן פסק הרא"ש והטור סי' ר"ז וכן נהג הגר"א מווילנא זצוק"ל ואנו אין נוהגין כן ע"כ יהרהר השם בלבו כנ"ל:

טו) אך באמת זה כלל גדול לכל ספק ברכות כגון הישן שינת קבע על מטתו ביום שלדעת הרא"ש והרשב"א וב"י צריך לברך ברכת התורה בקומו משנתו, והאגור ורמ"א כתבו שאין נוהגין כן, ע"כ חיוב גדול לומר ברכת התורה בלא שם רק יהרהר השם בלבו, בפרט להרמב"ן דברכת התורה מן התורה וספיקא דאורייתא לחומרא והי' ראוי לברך בשם ומלכות, וכן נהג הגר"א מווילנא וכן נוהגין בכל ארצות המערב וספרד, על כן חיוב גדול לברך על כל פנים בהרהור השם כנ"ל:

טז) וכן בתפילין דר"ת שדעת הרב מצות שמורים לברך ב' ברכות התפילין, אך אנו אין נוהגין כן, על כן יעשה כנ"ל:

יז) כללן של דבר בכל ספק ברכות יעשה כן, וכן כתב בתשובת מהר"ם שיק חלק או"ח חיים (סימן מב), וטוב להתנות אם הלכה כמאן דאמר שחייב לברך אז יהי' ההרהור כדיבור ואם הלכה כמאן דאמר דפטור מלברך אז לא יהי' ההרהור כדיבור, ומועיל תנאי זה פעם אחת על כל ימי חייו:

יח) בברכת תפילין של ראש שכתב הרמ"א לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, יזהר לאמרו אחר ההידוק, שאם אומר קודם ההידוק הוי הפסק, ומאד צריך ליזהר בזה:

יט) הנצרך לנקבים אחר שהניח תפילין ונכנס לביהכ"ס חייב לברך שנית על התפילין

* כדעת הטור או"ח סי' ס"ו בשם הירושלמי וכ"א

* כמ"ש הב"ח בסי' כ"ה והט"ז וא"ר וע"ת והרש"ז וארה"ח וחי' רע"א והגר"א וקש"ע ומ"ב לברך שנית, הגם שהמג"א מסופק וכתב שאפשר שבה"כ שלנו שאינם בשרה לא הוי היסח"ד מ"מ הא הרב התניא שתמיד מביא דעת המג"א ובכאן לא הביא כלל דעתו ופסק בפשיטות דחייב לברך, ואפילו בקטנים אם נכנס לבה"כ דעת הרב התניא לברך שנית, וכן פסק החיי אדם כלל י"ג סי' ר, וכתב שם שהגם שהמגן אברהם חוכך להחמיר לא שבקינן פשיטותא דכל הפוסקים מפני ספקו של הכנ"א, וכן נהגו הרב הגאון הקדוש רבינו

חיים

חיים מצאנז והרה"ק ר' אייזיק מקאמארנא זצוקלה"ה • וכ"כ בתוס' חיים על החיי"א ובה"ש שכ"מ בירושלמי דברכות פ"ב ה"ג הובא בת"י ולכן אף דלדעת הפמ"ג והדרה"ח שלא לברך מ"מ המברך לא הפסיד כדעת רוב הפוסקים הנ"ל עכ"ל התוספות חיים הנ"ל :

ה) **בענין** בורא נפשות אחר קאווע וטייא הגם שבספר חיי אדם כלל נ' סי' ט"ו כתב שלא לברך . הרב התניא כתב בסדר ברכת הנהנין שלו פרק ח' סי' ו' שאם שותה רביעית בכדי אכילת פרס היינו במשך שאוכל שלש ביצים יברך בנ"ר כהראב"ד ואין צריך להמתין שיצטנן וישתה רביעית ביחד • וכ"פ הכנה"ג ותשו' זרע אברהם (חלק או"ח סי' ב' וה') ומהר"ם גלאנטי ומהר"י אשקאפה הובאו בבאה"ט סי' ר"ד סקי"ב , וכן נהג רבינו הגר"א זצללה"ה הביאו בס' מנחת בכורים ובס' מ"ב סי' ר"י, וכ"ד מהריעב"ץ וכ"ד הרב הגאון הקדוש מצאנז זצללה"ה, והרב הגאון ר' יוסף שאול נאטאנזאן זצללה"ה , והרב הגאון ר' יוסף מטארנאפאל זצללה"ה בעתמח"ס מנחת חינך , וכן דעת הרב הגאון מהר"י מליסא זצללה"ה בספרו מעשה נסים על הגדה ש"פ דשיעור צירוף שתי' בכדי אכילת פרס כמו אכילה :

כא) **כשאוכל** ליאקשין או טשיפקליך עם באבלעך ודרך לבשלם בב' קדרות ואח"כ מערבין אותם יחד , כך נהגו רוב הת"ח אם המיני מזונות הרוב והבאבלעך מיעוט פשיטא שאין לברך רק בורא מיני מזונות ואסור לברך בורא פרי האדמה * (ע' בהקדמה) ואף אם הם שוים או באבאלעך הרוב נ"כ יש לברך רק במ"מ כמ"ש הרשב"א בברכות הובא בא"ר ובאבודרהם לאחר סדר ברכת המזון ותמ"ז סי' ר"ח סק"י וכ"מ בהמג"א סי' ר"ד ס"ק כ"ה והעט"ז שם ד"ה הבוסם בשם הב"ח והפמ"ג בפתיחה להל' ברכות זות י"א , ורש"ז בש"ע ר"ס ר"ב ובסידור שלו בסדר ברכת הנהנין פ"ג סי' א' ב' , וכ"ד הרב הגאון מליסא בהגדה שלו וכ"ד הרב הגה"ק מו"ה ר' אייזיק מקאמארנע זצללה"ה בס' אוצר החיים סוף פ' וילך , וכ"כ במנחת עני בשם העמק ברכה , וכ"ד המטה"ש סי' נ"ד סק"ז , וכ"כ התוספות חיים שעל החיי"א כלל נ"ד סק"ח דכל שיש בו מה' מיני דגן שמברכין עליו במ"מ אפי' שאר המינים הם הרוב המין דגן הוא החשוב ואזלינן בתרי' ולא יברך רק במ"מ לבד ולבסוף על המחי' לבד וכ"פ הגר"א בס' תוספות מעשה רב בסי' קכ"ז וכן נהגו אחריו רבינו חיים מוולאזין זצ"ל עם כל התבריא קדישא תלמידי הגר"א זצ"ל , וכ"פ הגדול שבאחרונים במשנה ברורה סי' רי"ב סק"א דלא כחיי"א, שכתב בזה וצ"ל שצריך לברך ג"כ על הקטניות שהוא כנגד כל הני רבוותא שהבאתי והמ"ב מביא דעתו בזה ומדחה אותו מהלכה ע"ש ומסיק שם דזהו דוקא אם יש בה מיני דגן ממש , אבל אם עירב קמח במים הרבה כ"כ עד שהוא ראוי לשתיי' דהיינו תבשיל משיבולת שועל שקורין האבער גריץ או גיבערענטי זיפע שעיקר הכוונה היא על הזופע מברך שהכל תחילת על המים ואח"כ במ"מ על הדגן כמבואר במג"א סי' ר"ח סק"ז ובמחה"ש שם , ועי' במ"ב הנ"ל בביאור הלכה שם שמבואר הלכה זו על בורי' כמה שכתבתי , ואין חילוק אם המין אחר הוא שלם או לא ומברכין רק על המין דגן המיעוט לבד במ"מ ועל המחי' לבד ופוטר את המין אחר הרוב כנ"ל :

כב) • **ולענין** ברכה אחרונה שעל המחי' יש לברך דוקא אם אכל כזית דגן בכדי אכילת פרס אבל אם לא אכל כזית דגן בכא"פ אז יש ספק בברכה אחרונה אם יברך על המחי' או בנ"ר, ולכן אז יש לאכול כזית שברכה אחרונה היא על המחי' בודאי ועוד כזית שב"א היא בנ"ר בודאי ויברך אז ב' ברכות באחרונה על המחי' ובנ"ר כ"כ רש"ז בסדר ברכת הנהנין שלו פ"ג אות ב', ומבואר מזה דדוקא בברכה אחרונה יש לספק בזה אבל בברכה ראשונה אין לספק בזה דיש לברך במ"מ אף שבהמין דגן המיעוט אין בו כזית בכא"פ מ"מ המין אחר הרוב בטל להמין דגן המיעוט והוי כטפל לגבי עיקר שהמין דגן לעולם הוא העיקר ומברכין רק עליו לבד במ"מ אף שאין בו כזית בכא"פ :

כג) • **ולענין** סיום ברכת על המחי' שמעתי מפה קדוש כבוד הרב הצדיק המפורסם ר' לייבש האלבערשטאם שליט"א מק"ק טארנע ואמר לי בשם אביו הרב הגאון הקדוש הצדיק המפורסם ר' יחזקאל אבד"ק שינאווי זצוקללה"ה שמה שיש מסיימים על המחי' ועל הכלכלה הייסט דער רב נישט זאגען . או ועל הכלכלה זאגט מען דאך נישט . הוא טעות גדול לפמש"כ הבר"י הובא בשע"ת סי' קכ"ד ש"ץ שסיים מג"א והתחיל תיכף אתה גבור אינו יכול שוב לענות אמן ע"ש א"כ מבואר להדיא שהאמן צריכה להיות סמוכה להברכה ממש וא"כ אם יאמר ועל הכלכלה הייסט דער רב נישט זאגין לא יהי' אז האמן סמוך להברכה ממש כנ"ל ועל מה יענה אמן . על הייסט דער רב נישט זאגין וכדומה שהוא לאחר הברכה ושוב לא יכול לענות אמן וכנ"ל . ע"כ הסכים אביו הגה"ק הנ"ל לסיים על המחי' ועל הכלכלה כדעת אבודרהם דף פ"ט הנ"ל שהוא כדעת רבו הטור או"ח סי' ר"ח והלבוש בדעת הרא"ש הובא בדברי חמודות פ' כיצד מברכין אות קל"א והלבוש בסי' ר"ח וכ"ה בסידור ר"ת מהרב הגאון מליסא וכ"ה בסידור של הגאון ר' יעב"ץ ז"ל וכדעת הגדול שבאחרונים המג"א סי' ר"ה סקט"ז לסיים על המחי' ועל הכלכלה :

כד) **חיוב** גדול הוא על כל רב שישלח פ"א בכל ב' חדשים שני ת"ח נשואי פנים לבתי כנסיות

כנסיות שישניחו על המון העם שיניחו תפילין כרת למעלה מעיקרי השער ולא חלילה על המצח ויתקנום הקשר של תפילין כרת וילמדום שיהי' הקשר של התפילין למעלה מן הגומא, שעיקר התפילין הוא בגובה של הראש ויאמרו להם שכל מה שהתפילין הן בגובה הראש יותר טוב ומשובח :

כה) * וגם יזהירו אותם במש"כ הקש"ע ס' י' סעי' ו' וז"ל אבל אותן המגדלין בלוריות מלבד מה שהוא דרך שחץ וגאוה ויש בזה איסור יש עוד איסור בזה משום הנחת תפילין דכיון שגדולים הרבה הויין חציצה עכ"ל וכ"כ במחצה"ש סי' כ"ז הובא בלחה"פ שעל הקש"ע וכתב שם עוד בלה"פ וז"ל אבל אותן המגדלין בלוריות לפניהם ובשעת הנחת תפילין נותנים את השערות למעלה על הראש ועליהם הקציצה שלא יהיו השערות תלויות למטה בין עיניהם נראה דלכ"ע הוי חציצה דלאו היינו רבותייהו עכ"ל :

כו) * וכן יזהירו אותן שהתפילין של יד יהי' מונח על הקיבורת ממש בגובה הבשר הנק' תפוח, וכן לדקדק במש"כ בתש' עמק הלכה הובא בפ"ת על או"ח סי' כ"ז על מש"כ הלבוש הובא בשע"ת סס"י כ"ז ובתוספות חיים כלל י"ד אות כ"ז ובארחות חיים פ"ם כ"ז דהתפילין של יד צריך להיות מכוסה משום והי' לך לאות, ע"ז כתב בתשו' עמק הלכה הנ"ל דיכסה התפילין של יד בהטלית וכיו"ב אבל לא בהתיק של נייר שעל התפילין וכיו"ב דהוי כמוסיף על התפילין יעו"ש, ואף שהנודע בשערים סי' ב' מתיר בזה מ"מ שמעתי מפי כבוד הרב הגאון החסיד ר' שמואל לייב זק אבד"ק ביאלא נודל שליט"א איך שהוא שמע מפה קדוש הרב הגאון הקדוש ר' צדוק הכהן מלובלין זצללה"ה שדברי הנודע בשערים אלו אינם מחוורים אצלו להלכה, לכן צריכין להחמיר בזה במצוה ראו' :

כז) * עוד יזהירו אותם במש"כ בהגהות הגאון ר' ברוך פרענקיל סי' כ"ז וז"ל אפשר אין לומר ברכת להניח בעת קשירת תפילין של יד אם לא מכניסה אז בבגדו דכל שהוא מגולה אינו מקיים המצוה ואיך יברך ע"ש וכן איתא בשע"ת שם בשם הברכ"י והאריז"ל שבשעת ברכת להניח לכסות התפילין של יד בהטלית :

כח) * וכן ישניחו על הציציות שלא יהיה למטה מקשר אגודל ושלא יהיו למעלה מג' אצבעות דאמה קמיצה זרת כמ"ש בשע"ת סי' י"א סק"ז ובפתחי עולם שם סקכ"ט וקש"ע סי' ט' סעי' ג' זי"א דמודדין גודלין אלו במקום הקצר שבאגודל דהיינו בראשו וכן דעת הב"י הובא בא"א מהרב הגה"ק בעל מחבר דע"ק זצ"ל שיהיו הציצית תוך ג' גודלין שלא במקום הקצר וכתב בשע"ת סק"ז דהנך ג' אצבעות שהוא אמה קמיצה זרת עפ"י דעת האר"י ז"ל וג' גודלין במקום הקצר חד שיעורא היא :

כט) * וכתב בס' גור אריה יהודה דהעושין ב' נקבים בט"ק צריך להיות הנקב הראשון למעלה מקשר אגודל ונקב השני שבצד הבגד בתוך הג' אצבעות ואם לאו פסול וכ"כ בס' ארה"ח סימן י"א :

ל) * והאורך של הציצית יהי' לכה"פ י"ב גודלין אפי' לאחר שיפסקו וע"כ כתב הרב בש"ע שלו סי' י"א סעי' ט' דטוב לעשות הציצית ארוכין יותר מי"ב גודלין כדי שאפי' אם יופסקו ישאר בהם י"ב גודלין שלא אמרו דלא הקפידה התורה רק על שעת עשייתן רק לענין הכנף דרק בשעת תלייתן יהיו על הכנף למעלה מקשר אגודל משום שנא' ועשו להם ציצית על כנפי שיהיו אז בשעת עשייתן בהבגד על הכנף אבל אם לאחר תלית הציצית בהבגד כדינו למעלה מקשר אגודל ירדו הציצית ע"י קרע למטה מקשר אגודל דכשר אבל לענין אורך הציצית דבעינן י"ב גודלין אין שום נפ"מ לשעת תלייתן בהבגד או אח"כ שתמיד צריכין להיות הציצית ארוכין י"ב גודלין, והא דמכשרינן בנשתייר כדי עניבה בס' י"ב הלא דוקא הוא אם נשתיירו ב' חוטין ארוכין שלמים דהיינו ד' ראשים שכל אחד יש בו י"ב גודלין כמבואר בש"ע הרב שם סעי' ג' יעו"ש וכ"כ בחיי"א כלל י"א סי' כ' שאפי' אם נשאר מן הענף כדי עניבה שהוא ד' גודלין אם לא נשאר ב' חוטין שלימין שהם ד' ראשין שכ"א אורך י"ב גודלין לא יברך עוד וכ' שם דלכתחילה אם אין בכל חוט מהח' חוטין י"ב גודלין "אסור" לתלותן יעו"ש, וכן מבואר בתוס' במס' מנחות מ"א: ד"ה ב"ש ב' ובתוס' בכורות ל"ט: ד"ה כמה ב' הביאו ראי' מן הספרי דציצית צריכין להיות ארוכין לכה"פ י"ב גודלין וכ"כ בס' יראים וסמ"ג וסמ"ק והאגודה פ' התכלת והמרדכי בשם ר"י ורש"י בס' הפרדס וכ"כ הרא"ש והנמוקי יוסף בהלק"ט וכ"כ הטור והמחבר סי' י"א סעי' ד' דכן נוהגין וכן סתם בש"ע הרב דש"ז וכ"פ בא"ר סק"ו לחיוב וכ"פ הפמ"ג בא"א סק"ז וכן סתם החיי"א כלל י"א סי' ט"ז וכ"פ וסתם בקש"ע סי' ט' סעי' ה' וכ"פ הרב מליסא בסידור בדיני חוטי ציצית סימן ג' וכ"פ בסידור יעב"ץ בה' ציצית במהות החוטין סעי' ה' שיהי' ארכן של הציצית לכה"פ י"ב גודלין במקום הרחב שבאגודל וכ"כ בס' ארחות חיים בשם הזוה"ק ברע"ם פ' פנחס י"ב גודלין דוקא וכתב שם דמסתברא לעכב אפי' דיעבד יעו"ש *) וע"כ צריך כ"א לידע דהא דצריך אורך י"ב גודלין להציצית זה אינו מילתא דחסידותא לפנים משה"ד רק דין מפורש בכל הראשונים והאחרונים הנ"ל דהציצית שיעור ארכן לא פחות מי"ב גודלין לכל הפחות :

*) מ"ב כמ"ג פמ"ג סי' י"א סק"ט. ושו

לא) • **וזה** מבואר בהרמ"א סע"ד דהשיעור י"ב גודלין חשבינן חוץ מטה שמונח על הכנף קרן הבגד ובכל האחרונים שהזכרתי לעיל וע"כ כ' הרב רש"ז סעי' ז' דצריך כל חוט להיות ארוך מ"ו גודלין ב גודלין לשיעור קשר אגודל וגודל אחד להקשרים וי"ב גודלין יהיו תלוין להכשר ציצית, וכן הדין דאם תלאן מתחילה למטה מקשר אגודל או למעלה מג' אצבעות דפסולים הם והולך בלי ציצית ממש כמבואר להדיא במג"א ס"ק י"ד וט"ו :

לב) • **ואגב** אזכיר דמש"כ בש"ע סי' י"א סעי' י"ד בהרמ"א דההידור מצוה שיהי' שליש גדיל וב' שלישי ענף חלילה להקל בזה כי דבר זה מוזכר בתוס' מנחות ס"א: ד"ה ב"ש הנ"ל ובתוס' בכורות ל"ט: ד"ה כמה הנ"ל ובהרמ"א בשם הרמב"ם ז"ל :

לג) • **עוד** צריכין ליזהר מאד מש"כ המג"א ס"ק כ"א בשם הרע"ם פ' פנחס שיהי' בין קשר לקשר כמלא אגודל ופי' הרב הרש"ז בש"ע שלו סעי' כ"ט שיהי' כמלא רוחב אגודל לבד מהקשרים, וכתב שם עוד המג"א בשם הרא"ש שיהיו כל החוליות בשוה וע"כ באויר הראשון יעשה הכריכות שלו רחוקים זה מזה ואח"כ בכל אויר יותר מקורב עד שיהי' מדה אחת לכל החוליות בשוה :

לד) **הנה** נכון הדבר אשר שתי פעמים בשנה ילכו שני תלמידי חכמים לבדוק התפילין והמזוזות, כי גדול המכשול, ומעיד אני עלי שמים וארץ שכמה שנים עסקתי בזה בין בעירי שהייתי דר בה בין בגמעי כמה פעמים לכמה קהלות השגחתי על זה וזכיתי כמה מאות מישראל מהמון עם להצילם שלא יהיו קרקפתא דלא מנח תפילין, וגם מברכין בכל יום ברכות לבטלה על התפילין, וכן מצאתי הרבה מזוזות פסולות נקובות מן היהדות או שנמחקו או שקבעום על אחורי הדלת, ואז ילמדו הב' תלמידי חכמים הלכות מזוזה שיהיו בקיאים היטב בהלכותיה. כי יש כמה שאלות וחקירות בזה, כי לפעמים צריך לברך על מזוזה החדשה שקובע, אם היא פסולה לגמרי, ופעמים אין צריך ברכה אם יש פלוגתא, והמשכיל יבין :

לה) **הבודק** מזוזות ומצאן פסולין כשקובע מזוזה חדשה פשיטא שחייב לברך, ואם מצאן כשרות אז יש פלוגתא, עיין פתחי תשובה (סימן רפט), והה"ק רבינו שלום מבעלז זצוק"ל נהג לברך כשבדק המזוזות, ואם יש הרבה מזוזות טוב להחליף של פתח זה לזה. ואם אין לו רק מזוזה אחת מ"מ יברך כן נראה לי:

לו) • **עוד** ראיתי להזכיר מ"ש במעשה רב (סי' צ"ח הובא בפ"ת סי' רפ"ט סק"ב) שכתב לא יכרוך המזוזה בקלף וכדומה שלא יהא חוצץ בין המזוזה למזוזת הבית ע"ש, ע"כ ידקדק שהתיק יהי' על המזוזה ולא תחת המזוזה שלא יהא חוצץ בינו לבין הקיר :

לז) • **עוד** ראיתי להזכיר מש"כ בתשו' גינת וורדים ח"א באו"ח כלל ב' סי' כ"ח הובא בגליון רש"א סי' רפ"ט על הש"ך שם סק"ב במ"ש שם א"נ שתשמור לכל הבית שכ"ש וז"ל בעושה אותה משום מצוה רשאי לחשוב בשכר מצוה ישמרהו השי"ת, אבל העושה רק לכוונת השימור אין לו שמירה אלא סבין היא בעיניו ח"ו. ע"ש :

לח) **בערב** יוהכ"פ שהשוחט הולך לבית כמה בעלי בתים והמנהג שהשוחט מכבד לבעלי הבתים במצות כסוי יש ליזהר שיתן בעל הבית עפר קודם השחיטה ואחר כך ישחט השוחט והבעל הבית יברך ויכסה דהא מצות כסוי עפר למטה ולמעלה ואיך יברך על חצי מצוה ועיין בתב"ש (סימן כח ס"ק יג) ובספר דעת קדושים שם, ועוד כיון שמכבד השוחט לבעלי הבתים במצוה זו אם כן מצוה בו בהבע"ב שיתן העפר תחילה יותר מבשלוחו השו"ב ואיך יעשה את השוחט שליח לחצי מצוה ועוד שהרב חכמת אדם חוכך לומר דאסור לכבד לפי שאמרו רז"ל מי ששפך יכסה אבל עתה שבעל הבית מניח עפר למטה קודם שחיטה בעוד שלא חל על השו"ב חובת כסוי אם כן שפיר אמרינן המתחיל במצוה אומרים לו גמור, כן נראה לפע"ד ודוק:

לט) **ויש** ליזהר לקוץ צפרניו בכל ערב שבת כדאיתא בש"ע ועכ"פ בכל ב' שבועות שכל מי שאינו עושה כן הוי ממש כאוכל בלי נטילת ידים, ועיין בזוהר סוף פרשת אחרי וז"ל זוהמא דטופרין יתער זוהמא אחרא כו' ומאן דאעבר להון לגמרי כאלו אתער חסד בעלמא כו' דתנינן אלף ות"ד זינין בישין מתאחדין בהאי זוהמא דאטיל חויא תקיפא וכלהו מתערין בההיא זוהמא דטופרין כו', עיין בספר מבוא שערים, ואוצר השם להאר"י ז"ל כתב על מארז"ל ביוסף שיצאו י' טיפין מבין צפרני ידיו הכונה שצדיק גדול כיוסף לא הי' שליטה ליצר הרע להסיתו לעבירה חמורה של גילוי עריות אלא ששכח יוסף ליטול צפרני ידיו ועבירה קלה זו גררה עבירה חמורה שיצאו ממנו י' טיפין, ותראה עד כמה יש ליזהר בזה, חוץ שגם ע"פ הדין הוא חציצה לנט"י, וגם צפרני רגלים יש לקוץ בכל חודש פ"א כנראה מזוהר הנ"ל

הנ"ל. *וז"ל המשנת חסידים לסדר יום הששי אות ו' וצפרניו שנתגדלו יותר מכנגד הבשר איסור גדול יש בהנחתם כו' כי הם קליפות ממש היונקים מהקדושה של הבשר ע"י שרשם שהיא קליפה זכה של הציפורן הדבוקה בבשר עצמו עכ"ל :

ס) **בקריאת** המגילה בפ' להיות כל איש שורר בביתו רוב העולם אומרים בשין שמאלית והוא טעות וצ"ל בשין ימנית וכן איתא בפירוש במסרה וכן קרא הה"ק רשכבה"ג רבינו שלום מבעלז זצוקללה"ה, והפי' מלשון משגיח כמו אשורנו ולא קרוב, ומי שירצה שלא לבטל המנהג יקרא ב' פעמים פעם אחת כפי המסורה ופעם אחת כפי המנהג :

סא) * **על** הגעשיל וקארשין הנשאר מווישניק מברך על אבילתם שהכל כן מבואר במסגרת השלחן בקש"ע סי' נ"ג אות ג' וכ"ש שאף אם אינו שותה המשקה ווישניק רק אוכל הפירות אלו לבד יש לברך עליהם שהכל מטעם שמתקלקלין מעסם לאחר הכבישה והוי כתבשיל שנתקלקל קצת וכ"כ בעמודי השלחן על הקש"ע השלם סק"ד וכ"כ בתוספות חיים כלל נ"ב סק"ג וכתב שם דכן משמע מרש"ז סי' ר"ב סי"ב וסש"פ וכן כתב בס' תיו יהושע בה' ברכות אות ו' מטעם הנ"ל דהוי כתבשיל שנתקלקל קצת מחמת הבישול שמברכין עליהם אחר הבישול שהכל ושרי' כבישול כדברים אלו יעו"ש :

סב) * **צריך** ליזהר מאד לבל לומר ה' הושיעה המלך ולהפסיק מעט ואח"כ לומר יעננו ביום קראנו, כי זה כחירוף וגידוף ח"ו כלפי מעלה, רק יאמר ה' הושיעה, ויפסיק מעט ואח"כ יאמר המלך יעננו ביום קראנו, שיאמר האתנחתא בהושיעה, הובא בסידור כתר נהורא :

סג) * **אגב** אזכיר דאם אכל או שתה דבר שברכתו האחרונה הוא בנ"ר דאם שינה מקומו מחדר לחדר אפילו אוחז המאכל בידו או הכוס של מיא בידו עדיין, צריך לברך עוד פעם מתחילה הברכה ראשונה, אם לא שהי' בדעתו מתחילה לכך בשעת ברכה ליכנוס מחדר לחדר אז א"צ לברך מחדש ברכה ראשונה, או שהי' קביעות מאיזה אנשים ביחד והלך אחד מהם לחדר אחר והם נשארו במקומם אז כשחוזר הוא למקומו הראשון א"צ לברך ברכה ראשונה כ"כ ברמ"א סי' קע"ח ס"ב, ושם בש"ע הרב סעי' א' ובחי"א כלל נ"ט סי' ב' ובקיצש"ע סי' נ' סעי' י"ג, כן צריכים למנוע משינוי מקום אף ברואה מקומו הראשון, הגם שהמג"א בסי' קע"ח סק"ב כתב שברואה מקומו הראשון לא מיקרי שינוי מקום אכן האבן העוזר האריך שם הרבה בזה וכתב דמחדר לחדר אפילו רואה מקומו לא מהני והובא בשע"ת שם, לזאת נכון מאד להרחיק א"ע מן המחלוקת, ואל ילך אדם באמצע שתייתו מייא או איזה מאכל או שאר משקה שברכתו בנ"ר לחדר אחר, אפילו רואה שם מקומו, כיון שיש פוסקים המצריכים ברכה ראשונה מחדש :

סד) * **עוד** צריך להודיע שהמתפלל בתוך הסעודת או שישן שינת עראי אע"פ ששהה משך לערך שעה כיון שנאנס בשינה לא מקרי הפסק, וא"צ לברך עוד הפעם ברכה ראשונה, אבל אם ישן במתכוון מקרי היסח הדעת אפילו אינו על מטתו, כ"כ בחי"א ובנשמת אדם כלל מ"ד, אבל במסגרת השלחן סי' מ"ב אות י"ט הביא בשם הפמ"ג ועוד אחרונים דאף לאחר שינת עראי צריך נטילה שנית בלי ברכה אם רוצה לאכול :

מה) * **עוד** ראיתי להזכיר להזהר לבל ליגע בשחרית קודם הנטילה לעינים ולפה ולאזנים ולחוטם, כי הוא אסור מדינא דש"ס ושו"ע, וראיתי הרבה אנשים שאינם יודעים מזה :

מו) * **עוד** ראיתי להזכיר ולהזהיר הבע"ב והאופים שישגיחו על משרתיהם שיטלו בכל יום ידים של שחרית, כי באם לאו אסור להם ליגע בפת, ויטמאו ח"ו את הפת והחלות. והנוגעים במאכלים בלא נטילה יש בזה חשש סכנה (כ"כ הפמ"ג) וישגיחו שיטלו ידיהם כדין, ג"פ בסירוגין, וכל בעה"ב ואופה יצוה למשרתיו שיזהרו בזה, ולהשגיח שישמרו תמיד פקודה בזה :

מז) * **הנה** מה שנוהגין חסידים ואנשי מעשה לאכול שיריים מאכילת הצדיק מצאתי מקורו טהור בספר אוהב ישראל מהרב הגה"ק מאפטא זצלה"ה בפ' משפטים (כ"ג כ"ה) עה"פ ועבדתם את ד' אלקיכם וברך את לחמך וגו' ע"ד שאחז"ל כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, היינו כל מי שנטל ממנו איזה דבר כו' הוא נ"כ מתברך וזשה"כ ועבדתם את ד' אלקיכם הבטיחנו השי"ת ויתן וברך את לחמך כו' והסירותי מחלה מקרבך היינו שהקב"ה יברך לחמו ומימו של הצדיק העובד את ד', וכל מי שיאכל ויטעום אצלו כלום ישלח לו השי"ת מבוקשו הצריך לו כגון רפואה למי שצריך לרפואות וכדומה שאר מבוקשים ברוחניות ובגשמיות כי"ר אמן :

מח) **ברכה** א׳ מעין שלש נדפס בסידורים הזכרת שבת ויום טוב ור״ח קודם כי אתה ה׳ טוב ומטיב, אבל הרהגה״ק מבעלז זצוקללה״ה אמר שכמו בברכת המזון מזכירים קודם ובנה ירושלים כן כאן. וכן נהג הרה״ק ר׳ צבי הירש מזידיטשוב זצוקללה״ה והלמידיו הקדושים זצוקללה״ה, וזכיתי ובא לידי כת״י מתלמידי האר״י ז״ל וכתוב שם הניסח כנ״ל, *) וע׳ בא״ד שמדבר מזה, ונהגו להזכיר המאורע לאחר ובנה, ועי׳ בשו״ת מנחת עני סי׳ א׳ טעם לזה. ומה שכתוב באיזה סידורים ושמחנו ביום חג פלוני הזה הוא טעות, רק צריך לומר וזכרנו לטובה ביום חג פלוני הזה, כ״כ המג״א סי׳ ר״ח וכ״כ ביד הקטנה ולא יאמר ושמחנו כי כל הזכירה הזאת היא במקום יעלה ויבוא ושם לא נזכר אלא ענין זכירה. עי׳ חיי״א כלל נ ובתוספת חיים שם סק״א, וכ״כ בסידור הרב רש״ז וזכרנו לטובה ביום חג פלוני הזה:

מט) **שמעתי** בשם רבינו הגר״א ז״ל סימן לזמן ק״ש של שחרית שיחשוב מזמן עלות השחר סך י״ב שעות דהיינו שאם יתחיל היום בשעה ב׳ יצרף לזה י״ב שעות וס״ה י״ד. וחצי מזה הוא זמן ק״ש. היינו בשעה ז. ואם יתחיל היום בשעה ג׳ יצרף נ״כ י״ב שעות וס״ה טו. ותצי מזה ז׳ וחצי. וכן הלאה:

נ) **יש** לדקדק בק״ש שמהפסוק השמרו לכם יאמר בלחש עד הפסוק ושמתם את דברי אלה וגומ׳ כי שמעתי מהרבני הגביר הנכבד החסיד המפורסם מו״ה ר׳ שמעון פעפער נ״י מאמסטראוועצ אשר הוא הי׳ אצל הרב הקדוש ר׳ בער מראדישין זצוקללה״ה ושמע ממנו שבעת ק״ש הי׳ אומר מהשמרו לכם עד ושמתם את דברי אלה בלחש מאד וכן שמע מהרב הקדוש ר׳ יעקב הנקרא ר׳ יעקעלי אפטער זצוקללה״ה שבק״ש אמר בלחש מאד מן השמרו לכם עד ושמתם כנ״ל, וכן נכון לעשות ובפרט ברבים כמובן:

נא) **בהקדיש** יזהר להדגיש את הה׳ של ויתהדר שהוא לשון הדר אבל לא בהד׳ שהוא לשון הרר דירה, ובתיבת ויתעלה ידגיש בהע׳ שהוא לשון עילוי, אבל לא בהלמד שאין שום פשט בזה:

נב) **הנה** כל אדם יתאמץ עצמו בכל כחו להתפלל בכל יום בכוונת הלב כמ״ש בקיצור ספר חרדים פ״א אות י׳ וז״ל מ״ע מה״ה להתפלל בכל יום בכוונת הלב שנאמר ואיתו תעבודו וכתיב ולעבדו בכל לבבכם ואמרו ז״ל איזהו עבודה שבלב זו תפלה, והמתפלל בלא כוונת הלב ביטל עשה זו ועונשו חמור עכ״ל ועי׳ בש״ע הרב סוס״י ק״א שתפלה בלי כוונה אינה כלום, וכמ״ש בהקדמת ספרי בנין יהושע בשם ספרי יראה בפירוש הקובע מקום לתפלתו וכו׳ וכשמת אומרים עליו הי חסיד הי עניו דקשה מאד איזהו חסידות וענוות יש בזה שקובע מקום לתפלתו, וכתבו ע״ד המוסר שלפני הקב״ה גלויות כל המחשבות כמ״ש יודע ה׳ כל מחשבות אדם, וע״כ אצלו המחשבה כמעשה ודיבור ממש, ואם הי׳ עומד ומבקש לפני מלך בו״ד ובאמצע מתחיל לדבר מענין אחר, וכ״ש אם מניחו והולך לו הלא הוא מתחייב בנפשו, וא״כ מי שיש לו מחשבות זרות בתפלתו ורעיוניו משוטטים בכל מרחבי ארץ, והרי הוא כאלו הוא נוסע באמצע תפלתו אלפי פרסאות במקום שרוח מחשבתו יובילהו שמה. כי בתחילת התפילה רעיוני פה, ובאתה גבור במקום אחר כמו כן בכל הברכות וא״א לומר עליו שעומד במקום אחד כיון שמוחו ולבו לא הי׳ במקום אחד, וזהו מליצתם כל הקובע מקום לתפלתו כלומר שעומד במקום אחד כנגד השכינה הוא חסיד ועניו שמבטל את עצמו לגמרי עבור קדושת התפלה וק״ל:

נג) **וכן** יזהר כל אדם שבכל מצוה יכוון כוונה לצאת כמ״ש בקיצור ספר חרדים פ״א אות י׳ וז״ל דאפילו למ״ד מצות אין צריכות כוונה היינו שיוצא ידי המצוה גופו אבל מ״מ הוא עובר על העשה של ולעבדו בכל לבבכם שהרי לב״ע נאמרה מצוה זו על כל המצות עכ״ל הקיצור ס׳ חרדים, ודי באזהרה זו:

נד) **בענין** תיקון חצות הנה ראשית מי זוטר מה שכתוב להדיא בישעי׳ ס״ו י׳, שישו אתה משוש כל המתאבלים עלי׳, ודרשו חז״ל בתענית ל ע״ב מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה ואמרוה רבנן בכפילא בתנאי כפול שכל מי שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה וממילא מובן אשר א״א לזכות לראות בשמחת ירושלים אא״כ הוא מתאבל עלי׳, וא״כ היתכן בעולם להקל בזה ח״ו ואמרינן נמי בגיטין נ״ז ע״א א״ל אביי לר׳ יוסף ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מ״מ איענשו א״ל משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב וכו׳ שישו אתה משוש כל המתאבלים עלי׳ וא״כ איך לא יקרע האדם את לבבו האטום לי״ב קרעים לעבור ע״ז ח״ו וכבר החרידו בזה בכל ספרי יראה ובפרט בזוה״ק לאין שיעור וא״כ

אחרי

אחרי הדברים והאמת האלה כל מי שיראת ד' נגע בלבו יראה בכל אמצי כחו לקיים מ"ש בש"ע סי' א' סע"ג שראוי לכל ירא שמים להיות מיצר ודואג על חרבן ביהמ"ק. ופיקו וחזו מש"כ בשע"ת סי' תקפ"א בשם הבר"י שכתב בשם מהר"ם זכותא דמי שקם בעת שהציבור אומרים סליחות ויהי' צריך לבטל ע"ז מתיקון חצות טוב שיאמר תיקון חצות כסדר האר"י ז"ל שהוא עיקר גדול יותר מהסליחות ובסידור יעב"ץ כתב וז"ל דף י"ט ע"ב באות א' כל ירא שמים יקדים לישן בתחילת הלילה כדי לקום בחצות ויכין תרנגול שחור להקיצו ואם אינו מקיצו ישכור אדם להקיצו. ולא יבוש מבני אדם אפי' חשובים וגדולים ויסתיר מהם כל האפשרי ולפני בינונים יעשה שילמדו ממנו אך יכוין לש"ש ולא להתפאר ח"ו ובאות ו' כתב נ"כ כהבר"י הנ"ל שעדיף לומר התיקון מלומר הסליחות בציבור וכת"ש באות ח' שתיקון חצות הוא יותר חשוב כו' כי סדר זה נאמר משמים עפ"י אליהו ז"ל. כו' ובזוהר בכה ר"א ואמר כו' וכל ב"נ דבכי וארים קלי' על חרבן ביתא דקוב"ה זכי למאי דכתב לבתר יחדיו ירננו, וזכי למחמי לי' בישובא בחדותא וכו' ובההוא שעתא כו' קרי בחיל ואמר אתערו לבכי' דבית מקדשא, כל אינון מאריהון דשלום כו' כולם מתכנשין לבכי' דבית מקדשא וכל רתיכין קדישין געי ובכו והקב"ה געי ובכי כו' וכל חילין וכל רתיכין בכין ומתאבלין מאי קאמרי אלקים באו גוים בנחלתך. על נהרות בבל ישבנו גם בכינו עכ"ל ודי בהערה זו:

ועי' בספר מרפא לנפש וז"ל כל הבוכה בלילה בתפלתו, כוכבים ומזלות בוכים עמו ותפלתו נשמעת, וכבר ידיע שהאריך הזוה"ק בכמה מקומות מגודל השכר למי שעומד בחצות לילה ושכרו הרבה מאד והוא מבני היכלא דמלכא, ועונש גדול מי שאינו קם בחצות הלילה, התרנגול נקרא בשביל כך שכוי לשון חכמה שקארי לבני נשא לעמוד לעבודת השם, וכד תרנגול קארי ובני נשא ניימי בערסייהו ולא מתערי קרא לבתר פעם שני ולבתר פעם שלישית. ווי לפלניא נזיף דמארי' דלא אשגיח לגדולה דקוב"ה כד נהיר יומא כרוזא קרא עליו ולא אמר אי' אלקי עושי הנותן זמירות בלילה. וקודם שמת האדם שומע זה התרנגול שקארי ואמר ווי לוה האדם, כמה פעמים צעקתי בלילה שיעמוד ממטתו להשתדל באורייתא ולא איתער רוחי' בהאיך אנפין יקום קמי מארי' טב לי' שלא נברא עכ"ל בשם הזוה"ק:

גה) **עתה** באתי להעתיק ההלכתא רבתא לשבתא מסידור הרב וצוקללה"ה למען לזכות את הרבים. וז"ל **הלכתא רבתא לשבתא** והן קצת אזהרות והערות להרים מכשלות ושגגות השכיחות ומצויות, ולפי דעת הרבה מגדולי הראשונים יש בהן איסור כרת וסקילה וחיוב חטאת בשוגג, ה' יכפר:

א) **שלא** לסמוך על היתר הנהוג באם נפל זבוב או שאר פסולת לכוס או לקערה להוציאו ע"י כף ולשאוב קצת משקה עמו וכו' כי יש בזה חשש חיוב חטאת ואיסור סקילה ח"ו, ואין תקנה רק לשפוך מהכוס (או מהקערה) עד שיצא הפסולת מתוכו, ולא ינפח עליו ברוח פיו עד שיצא, אבל מותר לנפח עליו להקריבו לדופן הכוס (או הקערה) ואז ימהו וישפוך ממנו עד שיפול הפסולת מתוכו, שכיון שנפילת הפסולת לחוץ הוא ע"י שאוחז הכוס (או הקערה) בידו עם המשקה (והמאכל) שבתוכו ומטהו בידו ה"ז נקרא בורר אוכל מתוך הפסולת ומותר כדי לשתות מיד, וכן אם נפל (זבוב) לקערה שיש בה רוטב ואפילו שומן הצף עפ"י הרוטב לא יזרקנו ע"י כף עם רוטב שה"ז כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב:

ב) **ליזהר** מאד שלא לאכול בשבת פולין (שקורין בזב) בין חיין בין מבושלין בעודם בשרביטין שלהם כי מאחר שאין השרביט ראוי לאכילה יש בהם משום מפרק לד"ה שהוא תולדה דדש וחייב חטאת וסקילה ח"ו ואע"פ שכבר ניתקו הפולין מהשרביט ע"י הבישול ואינן מחוברין בו, וכן בשומשמין, ובעל נפש יחמיר לעצמו גם במין קטנית בעודן בשרביטין אף שהשרביטין ראויים לאכילה כי אין זה היתר ברור:

ג) **טוב** למנוע מלאכול אגוזים ולוזים בשבת אא"כ הוציאם מקליפתם מע"ש כי הנה אף בעוד שהפרי מונח בקליפתו כולו או מקצתו מותר להסיר קליפתו בידו ואין בו משום פסולת מאוכל מ"מ לאחר שהוסרה הקליפה אם מונחת איזה חתיכת קליפה בין חתיכת פרי או בין שלמים אם מסירה משם חייב חטאת וסקילה משום פסולת מתוך אוכל, אלא יברור הפרי מהקליפות ולא יגע בקליפות כלל, ואפי' אם הקליפות מונחת לבדן בלי שום פרי ביניהן יש איסור גדול בטלטולן משום מוקצה כנודע. וקשה ליזהר בכל זה:

ד) **אע"פ** שאין בישול אחר בישול בדבר יבש. מ"מ אם חזר ונמחה ממנו קצת יש בו משום בישול אחר בישול בלחלוחית המחוי, ולכן צריך ליזהר במאד שלא להחם בשר או עופות צלוים או מבושלים אם יתחמם השומן הנמוח מהם עד שהיס"ב משום איסור סקילה

וכרת

אכרת ח"ו, וכן שלא לשפוך מכ"ר שהיס"ב על צוקער כי מאחר שהצוקער נמחה יש בו משום ביש"ל, ולכן אין להקל במלח שלנו אף שנתבשל תחלה שמאחר שחוזר ונמחה אין להקל בו יותר מבמלח שבימיהם, לפי חילוק הדיעות שבש"ע שיש אוסרים אפי' ליתן בכלי שהיס"ב, והמחמיר תע"ב עפלה"ק אות באות:

נו) **עוד** דבר אחד באתי לזכות את הרבים:

בענין דקיי"ל באו"ח סי' ס' סעי"ד במחבר וז"ל וי"א שמצות צריכות כוונה לצאת וכן הלכה וכתב שם במשנה ברורה בביאור הלכה על הציון וי"א שצריכות כוונה וז"ל פי' מן התורה כן כתב הרשב"ם פסחים קי"ר ע"ב ד"ה אע"ג וכן משמע פשטי' דסוגי' בר"ה כ"ח ע"ב כו', ועיין בב"ח ובפמ"ג בסי' ח' ובפי' תרכ"ה דמשמע מדבריהם דמצות ציצית וסוכה הכוונה בהם לעיכובא כו' וכתב במשנה ברורה שם סק"ח וז"ל ואי לא כיון לצאת ידי חובתו בעשיית המצוה לא יצא מן התורה וצריך לחזור ולעשותה עכ"ל, וכתב עו"ש במ"ב סק"י וז"ל ודע עוד דכתב החיי"א בכלל ס"ח דמה דמצריכינן לי' לחזור ולעשות המצוה היינו במקום שיש לתלות שעשייה הראשונה לא היתה לשם מצוה כגון בתקיעה שהיתה להתלמד וכדומה אבל אם קרא ק"ש כדרך שאנו קורין בסדר התפלה וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב אע"פ שלא כיון לצאת יצא שהרי משום זה עושה כדי לצאת כו' עכ"ל דחיי"א ור"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אע"פ שלא כיון בפירוש יצא אבל **בסתמא בודאי לא יצא** וכראי' בתוס' סוכה (ל"ט ע"א) ד"ה עובר עי"ש וכ"ז לענין בדיעבד אבל לכתחילה ודאי צריך ליזהר לכוין קודם כל מצוה לצאת יד"ח המצוה וכן העתיקו כל האחרונים עכ"ל המ"ב:

נז) **ומשרא** דאתית להכי צריך כ"א ליזהר מאד שכמו קודם הנחת תפילין נרפס בהסידורים הנני מכוין בהנחת תפילין לקיים מצות בוראי שציונו להניח תפילין והוא עפ"י דין המוזכר לעיל אשר לכתחילה צריכין כוונה לצאת ידי חובת המצוה אליבא דכל הדעות, וכן בספירת עומר נדפס כדין בכל הסידורים הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ספירת העומר כמו שכתוב בתורה, אך גבי מצות ציצית ובמצות לולב לא נדפס קודם מצותם שמכוין לקיים מצות בוראי, **בעטיפת הטלית** נדפס הריני מתעטף גופי בציצית כן כו' אבל לפי הנ"ל צריכין להוסיף כן ולומר הריני מתעטף גופי בציצית כאשר ציוני הבורא ית"ש כמ"ש בתורה גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך כן תתעטף רוחי ונשמתי ורמ"ח איברי כו':

נח) **וכן ביהי רצון** שקודם נטילת לולב לא נדפס כלל בהסידורי' שנוטל הד' מינים לקיים מצות בוראו וצריך להוסיף לפי הדין הנ"ל ולומר כן קודם שמתחיל היה"ר שקודם הנטילת לולב **הריני** מוכן ומזומן לקיים מצות בוראי ליקח הארבעה מינים האלו לולב ואתרוג והדס וערבה כמ"ש ולקחתם לכם פרי עץ הדר וכפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, ויהר"מ כו' כי לכתחילה לכ"ע צריכין כוונה לצאת וכנ"ל:

נט) **וכן** קודם ברכת התורה צריך שיאמר הריני מוכן ומזומן לקיים מ"ע לברך על התורה כאשר צוונו הבורא ית"ש, וכן קודם נטילת ידים לאכילה ג"כ יאמר כן כי לרוב פוסקים אף מצוה דרבנן צריך כוונה לצאת, וכן קודם כל מצוה צריך שיאמר הריני מוכן ומזומן לקיים מצוה זו כאשר צוונו הבורא ית"ש, ובק"ש כיון דאינו יכול להפסיק יכוין כן במחשבתו הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקרות ק"ש של שחרית או של ערבית כאשר צווני הבורא ית"ש:

ס) **בענין** ברכת שמע קולנו בשמ"ע ראיתי בסידור עיון תפלה שנוסחתו להתחיל שמע קולנו ה' אלקינו אב הרחמן רחם עלינו כנוסח הסידור אדמו"ר מהרש"ז, וכתב שם וז"ל, ויש מתחילין אב הרחמן שמע קולנו, אכן שמעתי שהתחלות האותיות מכל הברכות משמ"ע עולים במספר אלף ושמונה מאות והם מספר אלף ושמונה מאות מליצי יושר הנזכרים בפיוט של יום א' דר"ה קודם קדושה המקבלות תפלות מלכות באות. לכן אין לשנות נוסח התחלות הברכות עכ"ל, וכן הוא נוסח זה בפע"ח ובמשנת חסידים ובסידור תפלה למשה, ובסידור ישועות חיים כתב שכן משמע מסוגית הגמ' ורמב"ם וטור ופוסקים, ע"כ נכון שלא לשנות מזה הנוסח:

סא) **צריך** ליזהר שבמקום שכלו הג' פסיעות יעמוד ברגלים מכוונות כמו בתפלה ולא יחזור למקומו עד שיגיע הש"ץ לקדושה, כמו שאיתא בש"ע סי' קכ"ג, ואם המקום צר ודחוק וכן כשאומרים פיוטים חוזר כשמתחיל הש"ץ התפלה, וכן כשמתפלל ביחידות יעמוד כשיעור הנ"ל, ובשעת הדחק ישהה עכ"פ כדי הילוך ד' אמות כמבואר כ"ז בסידור ישועות חיים:

סב) **יש** ליזהר מאוד שלא להקל ח"ו לילך ד' אמות בלי נט"י שחרית כמו שהרבה קלים מקילים בזה באמרם שיש דעה שכל הבית כד"א דמי, אבל הא"ר והמחצה"ש בסי' ד' רחו

דיעה זו בשתי ידים ופסקו דל"א כל הבית כד"א דמי רק להחמיר אבל להקל לא מצינו בשום מקום שום דיעה לומר כל הבית כד"א דמי, וכתבו שח"ו להקל בזה, כי דין זה שאסור לילך ד"א בלי נט"י הלא הוא בגדול שבאחרונים המג"א סי' ד' סק"א בשם הב"ח והתולעה יעקב וכתב שההולך ד"א בלי נט"י חייב מיתה* ח"ו ע"כ מאן חשוב ומאן ספון להקל נגד רבותינו גדולי האחרונים ז"ל הנ"ל ע"ב יזהר כל אדם להעמיד אצל מטתו כלי מלא מים עם כלי ריקן לנט"י ויתברך משמי שמים במלא הפני מיבותא :

סג) **גם** יש ליזהר שלא ליגע במלבושיו קודם שיטול ידיו שחרית כ"כ המ"א סי' ד' בשם סדה"י, והגם שהמג"א הקשה עליו מ"מ בארה"ח מיישב קושיתו ע"ש, וכ"כ בס' הנן ודרך משה ליום אחד עשר וז"ל ויש רבים מאנשי מעשה שנוטלים לידים קודם שלובשים עצמם בבקר כדי שלא יטמאו את בגדיהם עכ"ל לענינינו לכן יש ליזהר בזה מאד. וכ"כ בר"ח שער הקדושה פ"ה וז"ל בזוה"ק פ' בראשית שלהי דף נ"ג ע"ב פי' הרשב"י ע"ה שהישן בלילה רוח הטומאה שורה על ידיו ובהקיצו לא יגע בהם במלבושיו ולא בשום מקום עד שיטול ידיו וז"ל ות"ח כל בני עלמא בשעתא דניימי על ערסייהו בלילא ולילייא פריש גדפהא על כל בני עלמא וטעמי טעמא דמותא ומנו דטעמי טעמא דמותא האי רוחא מסאבא שריא על עלמא ומאיב על עלמא בנו קפטירא דיליה (פי' באהל של אדם) ושריא על ידוי דב"נ ואסתאב וכד אתער ואתהדר לי' נשמתא בכל מה דיקרב בידוי כלהו מסאבו בגין דשריא עלייהו רוח מסאבא ועל דא לא יסב ב"נ מנוי לאלבשא מסאן דלא נטיל ידוי דהא אמשיך עלי' ההוא רוח מסאבא ואסתאב ואית לי' רשו להאי רוח מסאבא לשריא בכל אתר דאשבח רשימו מסיטרי' כו' בג"כ בעי ב"נ לאסתמרא בכל סטרוי מסטרא דהאי חויא בישא דלא ישלוט עלוי וכו' ועד"ז גם כן מה שפירשו במקום אחר שבהקיצו משנתו שלא ילך ד' אמות עד שיטול ואם הלך ד' אמות ורוח הטומאה בידיו הוא כעובד ע"ז וע"ז נאמר לאשר הביא אלוה בידו איוב י"ב ו' עכ"ל הר"ח הנ"ל. ובצוואת ר"א הגדול הנקרא בשם ארחות חיים פיסקא י' מבואר נ"כ להדיא שלא יגע במלבושיו קודם נטילה וז"ל בני הוי זהיר בכלי של מים סמוך למטתך וכשתקום בבקר אל תטול חלוקך ללבוש בלי נטילת ידים לא מידך ולא מיד אחר שלא נטל ידיו כי רוח הטומאה שורה על הידים, עכ"ל והוא מכוון למ"ש בסדה"י הובא במג"א סי' ד' ס"ק א' שלא יגע במלבושיו עד שיטול ע"כ הגם שבמג"א כתב שם שבגמרא לא משמע כן מ"מ הלבושי שרד מיישב להשוות הגמרא לדברי הזוהר וארחות חיים הנ"ל לאסור ליגע במלבושיו קודם נטילה וכ"כ בס' ארצות החיים דמגמרא אין שום ראי' לסתור דברי הסהד"י אשר יסודו חזק מדברי ההנא ר"א הגדול ורשב"י והר"ח הנ"ל: ע"כ חלילה להקל בזה ח"ו :

סד) **אגב** אזכיר בכאן הדין דנט"י שחרית הנה בש"ע סי' ד' סעי' ב' כתב המחבר שידקדק לערות עליהם מים ג"פ להעביר רוח רעה ששורה עליהן, והוא מגמרא דשבת קט ע"א הניא ר' נתן אומר בת חורין היא זו ומקפדת עד שירחץ ידיו ג"פ, והנה החיי"א כלל ב' ס"א כתב די"א דוקא בסירוגין וכ"כ המקובלים ורוב האחרונים, אמנם בסדה"י כתב להיפוך דבעינן דוקא ג"פ רצופים ע"כ כתב הגאון ר' יעב"ץ בסידור שלו, וגם' ארה"ח דצריך להחמיר כשני הדיעות דהיינו שיטול ידיו ב"פ בסירוגין ואח"כ ג"פ רצופים, ומי שרוצה לצאת גם לדעת הגר"א ז"ל במעשה רב שהוא מצריך נט"י ד"פ, ג"פ להעביר רוח רעה ופעם הד' לטהר המים שנטמאו, יטול ידיו לכתחילה ב"פ בסירוגין ואח"כ ד"פ רצופים, ובזה יר"ש יצא ידי חובת נט"י אליבא דכל הדיעות **וכן נכון לעשות** וכך נהג אאמו"ר הרב הגאון החסיד מוהר"א זצלה"ה :

סה) **ועתה** באתי להעתיק מש"כ בס' ארחות חיים וז"ל וכס' נחלה לישראל בהלכה למשה סי' נ"נ כתב ששמע מכ"ק מרן הרב הגאון הקדוש מסאנז זצוקללה"ה שבעל עבוה"ק הור ממש"כ שאסור לקרות וללמוד נגד המים של נט"י שחרית ע"כ מותר לקרות וללמוד כנגדו וכה"ש ונראה דמכ"ש אם יבטלם ברוב מים אחרים דאז מותר לכ"ע לקרות כנגדן עכ"ל :

סו) **באתי** לעורר אחב"י שיש ליזהר מאד במש"כ הדרכי משה באו"ח סי' רצ"ח בשם הזוה"ק דיש להסתכל בשעת ברכת בורא מאורי האש ביד ימין וכ"כ בהרמ"א שם סע"ג בשם הזוה"ק וז"ל ויש לראות צפרני יד ימין וכתב שם בפתחי עולם סק"ט בשם הנהות יש נוחלין וז"ל ולא ביד שמאל ע"ש וז"ל הזוה"ק פ' ויקהל דף ר"ח ע"א בההוא שעתא דקא מברכין על אשא איזדמנן ארבע רהיבין ארבע משריין לתתא כו' ואינון איקרי מאורי האש בגין כך בעינן לאכפייא ארבע ארבע אצבעאן דידא די"מ"י"נ"א' ולאנהרא לון מנו ההוא נהורא דשרגא דמתברכא עכלה"ק וכ"כ בס' פרע"ח ד' צ' ע"ב בסוד הבדלה בר"ה

*) גם פי' בעש"ק הובא לקמן אות פ"ג דכוי כשוגג עכ"ס.

מהחברים וז״ל וכשהוא מסתכל בד׳ צפרני ידיו ה׳י׳מ׳י׳ן לב׳ד׳ כו׳ עכ״ל וכ״כ בספר הכוונת האר״י ז״ל דף ל״ב ריש עמוד ד׳ וכשהוא מסתכל בד׳ צפרני הי׳מ׳י׳ן לב׳ד׳ יעו״ש וכ״כ בס׳ לקוטי הש״ס מהאר״י ז״ל דף ל״ב וזלה״ק ולכן במוצש״ק בעת הבדלה כשראה הצפרנים אצל האבוקה כו׳ שתן מ׳י׳מ׳י׳ן בסוד רבבה כמשאה״כ ורבבה מימינך אליך לא יגש כי אלו אותן של יד השמאל א״צ לראות אותם כלל בט״ש לעיל למען לא יאחזו בהן הקליפות כו׳ ואפשר שיוכל להיות שאם ינלה האצבעות השמאל לאור האבוקה שאדרבה יתדבקו בהם יותר ולהיות כי יש להם אחוזה כ״כ בשמאל יחזרו ויטמאו יד ימין וידבקו בה ולכן צריך לכוף גודל ימין בידו תוך אצבעות מפני שבגודל הם נדבקים ביותר וידו השמאלית צריך להיות בבל יראה כלל וזהו שרי בוהן ודי למבין עבלת״ק וכ״כ בקיצור של״ה דף נ״ט בשלהי מסכת שבת וז״ל וכתב בא״ן בשם פסקי תוס׳ יש לכוף הד׳ אצבעות של יד י׳מ׳י׳ן לתוך הכף על האגודל כנגד הנר כו׳ וטעם ראיית דוקא ד׳ אצבעות של ימ׳ין ולא של שמאל כו׳ עיין קצת ממנו בע״ת בשם תולעת יעקב דף ס״א סי׳ ס׳ וינעם לך עכלה״ק וכ״כ בסידור יעב״ץ וז״ל וכופף ראשי אצבעות ימינו על האגודל, גם בסידור נהורא שלם כתב וז״ל וברכת מאורי האש עפ״י האריז״ל יכפוף ראשי האצבעות בידו הי׳מ׳נ׳י׳ת׳ על האגודל. וכ״כ בש״ע הרב רש״ז סי׳ רצח סע״ו וז״ל ויש לראות בצפרני יד ימין מכל הלין מבואר להדיא דיש להסתכל רק ביד ימין לבד. אולם ראיתי אצל איזהו גדולי צדיקי הדור שאוחזים הצפרניים של ב׳ ידיהם נגד האור ההבדלה בשעת ברכת מאורי האש מצאתי להם סמך בפרקי דר״א פ׳ כ׳ וז״ל ראה ארם לעמוד של אש ושמח בלבו ואמר עכשיו אני יודע שהמקום עמי ופשט ידיו לאור הנר ובירך בורא מאורי האש עבלה״ק. וידיו משמע ב׳ ידיו וע״כ אלו ואלו דברי אלקים חיים: וכ״כ בספר שומר שבת (בסדר הבדלה) וז״ל ודוקא ביד ימין ולא בשמאל שהוא דין ואין עתה עת לעורר דין:

מו"ל ספר **אבן שלמה**. יודיש. תולדות הגאון רבנו אלי' ז"ל מווילנא. דברי נפלאים מחייו ופעולותיו. גדולתו וקדושתו. וד"ת ומוסר ומכתבים.

גדר עולם. מהגה"ק בעל הח"ח ז"ל. ביודיש ולה"ק. חיבור נפלה בדיני צניעות ונדה.

ואמרו אמן. בלה"ק וגם ביודיש. מבאר גודל שכר עניית אמן ויהש"ר. כוונותיהם והלכותיהם ודינים נחוצים המסתעפים וכו' מאת הגה"צ ר' יהושע אלתר ווילדמאן ז"ל אב"ד קאנסקיואליע.

לב טוב. מהרה"ג הר' יצחק ב"ר אליקים מפוזנא זצ"ל. ביודיש מוסר להנהגת האדם בכל המדות הטובות כל ימי חייו.

שמחת הנפש. סידרו הגה"צ ר' מנוח הענדיל קירכהאן. חתן הרב קב הישר תוכחת מוסר ויראת ה' במשלים וספורים ודינים רבים. ביודיש.

תורת החסידים הראשונים. ובו ג' ס' של חסידים הראשונים נפתחים

הא) הוא קיצור ספר חסידים והוא הנהגות יקרות לכל איש ישראל והוא הקיצור מהס"ח לרבינו יהודה החסיד זצללה"ה.

הב) הוא ספר חסידים תנינא לרבינו משה הכהן ז"ל בן אחותו של רבינו הרא"ש ז"ל ונזכר ס"ח הזה בשם הגדולים בשם ס"ח כת"י הזכירו הרב כנה"ג ח"מ סי' קס"ג בהגהת הטור אות כ"א.

הג) הוא ספר חסידים החדש והוא הדרך חיים לאחד מגאוני קדמאי ומובא בתורת הקנאות להגאון יעב"ץ זצ"ל בדף ע"א. וכל זה העתקים על זארגען לזכות את הרבים הגה"ק ר' יהושע אלתר ווילדמאן זצ"ל אבד"ק קאנסקיואליע.